

STENDHAL LAMIEL
TÜRKÇESİ: DEVRİM ÇETİNKASAP
BORDO—^S İ YAH ROMAN
STENDHAL

Asıl adı Marie-Henri Beyle olan Stendhal'in babası, Grenoble Parlamentosu'nda avukattı. Ünlü bir doktorun kızı olan annesini henüz 6 yaşındayken kaybeden küçük Marie-Henri Beyle, babasının teyzesi ile birlikte yaşamaya başlaması üzerine babası ve teyzesi ile gergin bir ilişki içine girmiş, bu ikisinin yanı sıra, özel öğretmeninin de despotça baskısı altında ezilip durmuştu. Çocukluğunu kâbusa çeviren bu üç kişiyi, nefret ettiği Grenoble burjuvazisinin temsilcisi olarak gören Stendhal, Henri Bndard'ı Yaşamı adlı otobiyografik metinde ailesine ve hayata duyduğu tepkiyi İspanyol dansı anlamına gelen espagonalden türemiş bir tanımla, espagonolisme olarak tarif eder.

Ailenin bir kanadının Beyle'dan esirgediği yakınlık ve desteğin yol açtığı boşluğu doldurmak istercesine anne tarafından, doktor olan dedesi çocuğa sahip çıkar; Marie-Henri Beyle, 1799 yılında nefret ettiği Grenoble'dan ayrılarak 17 yaşında Po-liteknik Okulu'nun sınavlarına girmek üzere Paris'e gider, ama sınavlara başvurmak yerine, sahne oyunları ve edebiyat denemeleri yazmayı tercih eder. Çok geçmeden hastalanır ve uzak kuzenlerinden biri onu yanına alır. (Daru Kardeşler). Bu akraba çevresinin Napoleon Bonaparte ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Stendhal'in bu uzak akrabaları, Napoleon Bonaparte'in bütün bir Orta Avrupa'nın efendisi olma serüvenine de yakın mesafeden tanıklık eder.

Stendhal, Daru Kardeşler aracılığıyla Savaş Ba-kanhğı'nda bir iş bulur. 1800 yılında genç bir subay -5- olarak Napoleon'un zaferle sonuçlanan İtalya seferine katılır. Alpleri geçerek İtalya'ya ikinci seferini düzenleyen Fransa'nın yedek ordusunda yer alan Stendhal, kaderini etkileyecek bir olayı, muharebe alanı dışında yaşayacaktır: Milano'da, bir genelevde frengi kapar. Gene aynı kentte dönemin tanınmış Fransız ressamı Antoine-Jean Gros'un yakın dostu Angela Pietragrua'ya âşık olur. Bu aşkına karşılık bulabilmek için uzun yıllar beklemek zorunda kalacaktır. 1801 yılında hiç askerlik yapmadan Paris'e geri dönen Stendhal, özellikle Moliere'den boşalan yeri dolduracak bir yazar olmayı aklına koymuştur. Ne var ki, manzum oyun yazma konusunda yetenekli olmadığı için kendini edebiyat çevrelerine kabul ettiremeyen Stendhal'in önünde edebiyatçı olarak roman yazmaktan başka yol kalmayacaktır.

Stendhal, Napoleon'un küçük kardeşi Jero-me'nin birkaç yıl kral olarak yönettiği kısa ömürlü Westfalen krallığına bağlı memur olarak görev yapmış, 1806'da Napoleon'un Berlin'e giren ordusuyla birlikte bugünkü Almanya'nın Braunschweig Eyale-ti'nde 2 yıl memur olarak çalışmış, 1808 yılında yüksek memur statüsüne kavuşmuş, 1812 yılında da bu kez, Napoleon'un ardından felaket getiren büyük Rusya seferine katılmış ve şans eseri sağ salim geri dönebilmiştir. 1812'den sonra imparatorluğun sahip olduğu maddi zenginliklerin, özellikle de saraylarda-ki malların ve hazinenin müdürlüğünü yapan Stendhal'in, Napoleon tarafından "soylu" olarak kabul edilmek üzereyken, 1814 yılında Napoleon'un yenilmesiyle bu imkândan yoksun kaldığı da söylenir. Sözde, soyluluğa kabul edilmesine ilişkin mektup imzalanmak üzere masada beklerken, imparator onu imzalama fırsatını bulamamıştır.

Napoleon'un iktidardan düşmesi üzerine, diğer yüksek statülü bürokratlar gibi Stendhal de 18. Lo-uis'nin restorasyon (kadim düzeni yeniden kurma) dönemi sırasında, iyice daraltılmış memur kadrosu içinde kendine bir yer bulamayacaktır. Altüst olan

-6-

Stendhal bu gelişmeye bir Napoleon hayranı olarak tepki verir. Bundan böyle yeni yönetime şiddetle muhalefet eden bir yazardır o. 1815'te yıllar önce gittiği Milano'ya döner, ama 1821 yılında komplocular arasında yer aldığı kuşkusuyla yakalanma emri çıkınca, Milano kentinin bir eyaleti olan ve o yıllarda Avusturya'nın elinde bulunan Lombardiya'dan kaçıp Paris'e döner. 1830 Temmuz Devrimi'nin ardından devlet hizmetinde yemden yüksek statülü bir bürokrat olabileceği umuduna kapılsa da, önce Tri-este'ye, ardından İtalya'daki (Roma) Kilise devletine bağlı küçük liman kenti Civitavecchia'ya konsolos olarak atanır.

Napoleon İmparatorluğu'ndan restorasyon dönemine dek cumhuriyetçi-halkçı ayaklanmalara sahne olan Fransa'nın bu çalkantılı yıllarında resmi görevlerde bulunan, İtalya'da kaptığı frenginin özellikle belli bir dönemin ardından ortaya çıkan yıkıcı etkileriyle sarsılıp duran Stendhal'in, "M. De Stendhal" takma adıyla adım attığı edebiyat kariyerinin başlangıcında, Napoleon'un Hayatı (1817), Rossini'nin Hayatı (1823) adlı iki biyografi, İtalyan Resim Sanatı Tarihi (1817) başlıklı sanat tarihi kitabı ve gezi kitapları yer alır.

1827 yılında okurla tanışan Armance adlı romanı, genç soylu Armance ile zengin, ama iktidarsızlığı belirgin Octave arasındaki aşk ilişkisini anlatır. Octave, evliliğinin ardından Yunanistan'ajgiden bir gemiyle yola çıkar ve yolda intihar eder. Bu ilk romanı, Stendhal'in ilk bakışta çok hareketli, ama belirsizlikler içinde yol alan hayatının, belki de ilişki kurma "iktidarsızlığının", yetişkinliğinin gerekliliklerine cevap veremeyen, büyümekten korkan bir "çocuğun" kendini dünyaya kapama isteğinin izdüşümlerini taşımaktadır. Düzenli bir işi, ailesi ve evi barkı olmayan Stendhal, mektuplaştığı kız kardeşinin 1808'de evlenmesiyle, tamamen yalnız kalır.

İlk romanının ardından, 1830 Temmuz Devri-mi'yle birlikte "işe yaramaz" duruma düşen Stendhal, Kırmızı ve Siyah 'da, küçük burjuva, taşralı genç Julien Sorel'in öyküsünü anlatır. Sorel, soylu sınıfın, oportünist burjuvazinin ve kilisenin egemenliğine girmiş restorasyon dönemi yönetimi altındaki Fransa'da, yeteneklerine ve yer yer gösterdiği basanlara rağmen ne general (Kırmızı) ne de piskopos (Siyah) olmayı başaran, sonunda idam edilmekten kurtulamayan trajik öyküsüyle, yazarın en ünlü romanının kahramanı olacaktır. 1830'da başlayıp tamamlaya-mayacağı romanı Lucien Leuwen bir bakıma, Kırmızı ve Siyah'daki Julien Sorel'in yapmaya imkân bulamadığı subay kariyerini tamamlaması öngörülen, bir bankerin genç oğlu Lucien Leuwen'in öyküsüdür. Leuwen, Temmuz Devrimi'yle birlikte Fransa'daki hâkimiyetini yitiren aristokrasiye, döneme hiç de uygun düşmeyen, alttan alta bir sempati besler; soylu sınıftan bir dula âşık olur. Stendhal 1835/36'da kendisini büyüteç altına alıp Henry Brünard'ın Hayatı adlı otobiyografik metni kaleme alır. Ardından dönemin tarihsel roman yazma modasına uyarak, olayların geçtiği yeri İtalya'ya taşıyıp tarihsel uzun öyküler yazmaya başlayan Stendhal'e göre, İtalya, insanların çok daha fazla tutku ve enerjiye sahip oldukları bir ülkedir. 1839'da, 53 gün içinde, dikte ettirerek Parma Manostu'nı bitirir. Roman, Elbe adasından kaçıp 1815'te Cannes'da karaya çıkan ve oradan Paris'e dönen Napoleon'un ünlü Yüz Günlük serüveninde ona yardım etmeye çalışan genç Lombardiyalı soylu Fabrice del Dongo'nun öyküsünü anlatır. Restorasyon döneminin Kuzey İtalya'daki hâkimiyetini hiçe sayarak Dongo'nun giriştiği bu eylem, başılsanmaz bir hata olmakla birlikte, kahramanımız, genç, güzel ve enerjik teyzesinin entrikalarıyla paçayı kurtarmakla kalmaz, güzel general kızı Clelia Conti'nin sevgisini de kazanır. Öteki önemli eserleri: İtalya Hikâyeleri (1839), Castro Rahibesi (1839), Bir Turistin Anıları (1838), Fransa'nın Güneyine Yolculuk (ölm. sonra yay. 1856).

ÖNSÖZ

Lamuel, Stendhal'in ölümünden yaklaşık kırk yıl sonra (1889) yayımlanmıştır. Kimdir Lamuel, ya da nedir? İtalya'ya ilk gidişinde frengi kapan, gene orada âşık olduğu kadını ancak yıllar sonra ziyaret eden, kız kardeşinin ölümüyle büyük yalnızlıklara boğulan ve mutluluğu mantıklı bir arayışın ucundaki ışık gibi kovalayan Beyle'in (Stendhal'in) durmadan üreten beyninin en son icadı, yalnızlığının, cenazesinde yalnızca üç kişinin bulunmasının bir açıklaması mı? Ne aradığını bilen ya da bilmeyen, arayışı hayatın yerine koymuş, tuttuğunu koparan, çılgın, kabuğuna sığmayan "küçük kız", gelecekte geriye bir projeksiyon mu; motosikletlerde arkaya oturmuş, kollarıyla sarıldığı gence kendini biraz da tedirgin emanet etmiş, ama yüzünde, hep, bir ayakları yerden kesilmişliğin, hep yolda olma ihtiyacının ifadesi hiç eksik olmayan genç kızlardan biri mi? Erkeğin temel haklarını ele geçirip kendine mal eden, çağından, döneminden erken doğmuş bir feminist mi? Eğer öyleyse, Stendhal ebedi bekârlığının (yalnızlığının) da açıklamasını yapmış olmuyor mu? Bize aradığını bulamamış biri olduğunu söylemiyor mu?

Peki de, kimilerinin soyluluk peşinde olduğu, kimilerinin hayat kaygısına düştüğü, doktorundan papazına, bir kırsal kesim hayatı modelinde, (19. yüzyılın ilk yarısındaki Fransa'da), evlatlık bir kızın (Lamuel) arayışları, temsili, genel-anlamsal bir boyut da taşıyor mu? Tam bir yüzyıl sonra aynı ülkeden bir düşünürün (Sartre) varolmanın temel ilkesi olarak tespit ettiği bir ilkeyi gerçekleştirmek -9-

istercesine "hayatını özgürce seçmek" istemesine benzer bir arayış yok mu burada? Büyük altüst oluşların yüzyılında, toplumsal-politik fırtınaların en sert estiği bir coğrafyada, dönüşüme başlamış sosyal bir yapıda, toplumu, hayatın bütün alanlarına, özellikle de bir kadının özel hayatına yön verecek bir dış aygıt olarak kabul etmek istemeyişin tepkisini bulabilir miyiz bu yaşama tarzında?

"Balzac ve Stendhal, burjuva toplumunun 'bitmiş' (tamamlanmış), şiirsellikten uzak hayatını, toplumsal hayatı, bireylerin tutkulu ilişkilerinin oluşturduğu mücadele dolu bir etkileşim ilişkisinde ayrıştırarak, toplumun, insanların karşısına bitmiş, tamamlanmış bir güç, bütünü kapsayan bir aygıt, kaderi enikonu belirleyen, değiştirilemez bir şey olarak çıkmasına meydan vermezler." [Lukacs, Rus Gerçekçiliği, Rus Devrimi s. 74]

Larousse, Stendhal'in romanlarının, temelde hep aynı kişinin (prototipin!) değişik ortamlardaki düşlerini yansıttığını belirtiyor (cilt 20, s. 39). Genç (bir) adama, çevresi imrenip durur, kişisel cazibesi kıskanılır, ama o hep yalnızdır ve bir mutluluk arayışı peşindedir. Kendisinin Beysime (Beyle'cilik) adını verdiği bu mutluluk arama yöntemi, Larousse'daki açıklamalara göre, sınırlı bir mutlu azınlık için ortaya atılmış bir formül gibidir. Üstelik mutluluğu bulmak, bu yöntemde neredeyse bir hesap kitap işidir. Armance romanındaki iktidarsız koca, kadınların, genç kızların hayal gücünü, fantezilerini tahrik edip dururken, o steril duyguların temsilcisi olarak mı anlaşılacak? Lamuel, bu arayışın imkânsızlığını mı gösteriyor bize?

Madam Bovary Manastır Okulunda geçirdiği yıllarda, okuduğu kitapların hayal rüzgârlarına kendini kaptırıp "gerçek" hayatta o rüzgârların kanadından bir türlü inemeyen, kocası Charles'tan başlayıp önüne çıkan her erkekte kendisini rüyalarına taşıyacak prensi arayan, ülkedeki büyük dönüşümlerin yol açtığı imkânları belki de gerçekçi -10-

bir gözle yorumlayamayışın, "yeni özgürlükler" ortamında kadının yeri konusunda erken hayallere kapılışın romanı olarak okunabilir. 1789 Devri-mi'nde halkı, köylüyü arkasına alan burjuvazi, 1830'larda, dipten

gelen dalga kendini dayattıkça, iktidarından ettiği aristokrasi ile ittifakın kaçınılmazlığını çoktan görmüştü. Demek ki, toplum hâlâ, bütün demokratik arayışlara ve yeni sınıfın (burjuvazinin) söz sahibi olma iddiasına rağmen, geleneksel biçimlerden, eski yapıların baskısından, hele hele patriark (eril/babaerkil) bir toplum olma özelliğinden kurtulmuş değildi. Erken uyanmış hayaller, özellikle kadınların kendi haklarına ve özgürlüklerine ilişkin tasarımları, geleneksel yapıların duvarlarına çarpıp parçalanıyordu. Bovary hayalciydi; ama duygusal dünyası ve mantığı, hep onun hayalin kanatlan üzerindeki arayışlarının belirleyiciliğinde önemsizleşmiş gibiydiler. Bovary ölümü seçti. İlginçtir, Stendhal'in başkışısı Lamiel de ararken ya da sürüklenirken, duygusallığın ayağına dolaşmasını adeta önlemiş gibidir. Lamiel, sınıflar/zümreler arasında dolaşan bir sınıfsız mı? Üstelik bu özelliğinin yanı sıra, kadın olarak o zamanki kadınlardan farklı oluşu, zekâsı, akli ve bunların belirtisi olan o parıl parıl parlayan gözleriyle, ele avuca sığmaz haliyle, kısıtlamalara, cenderelere girmez yapısıyla, içten içe taşıyıp hissettiği halde, tam bir anlam veremeyip suyüzüne çıkar-tamadığı o kadına özgü şeytanilik ile, ama bütün bunların ötesinde, taşra insanına özgü o saflığı ve pürüzsüzlüğüyle, açık sözlülüğüyle günümüzde bile meydan okuyan, ürkülen, istenmeyen kadındır o. Lamiel, günümüz modern toplumunda insanın özüne tam bir yabancılaşma belirtisi olan bir parçalanmayı da az çok temsil eder: Ruhun, düşüncenin ve bedenin birbirinden kopuşunu. O bedeni, o dönemde, o düşüncelerle bağdaştırmak ve ruhu bu ikisinin dengesinde dinginleştirmek imkânsızdır.

Yazarın, romanı yazarken Lamiel'in bir yangın--11-

da ölmesini öngörmüş olması düşündürücüdür. Flaubert'in Madam Bovary'ye yaptığı gibi, onu imkânsız bir hayattan kurtarmanın tek çıkar yolu öldürmek midir? (Fransızca baskısının önsözünde böyle bir bilgi var) Sanki yaşayacağı toplumun yapısıyla, kurumuyla, dekoruyla, aksesuanyla, tüke-timiyle, sürat arabalarıyla, disco-barlarıyla, onu gelecekte bir yerde beklediğinin; en azından az önce sözünü ettiğimiz parçalanmanın "toplumsallaş-tığı" bir gelecekte Lamiel'in daha çok yeri olacağını farkındaymış gibi.

Veysel Atayman Eylül 2004, İstanbul

LAMIEL

-12-

:•!|

Bana kalırsa, topu topu bir günlük mesafedeki şu güzelim Normandiya'nın manzaralarına haksızlık ediyoruz. İsviçre'yi yere göğe sığdıramayız, ancak dağlan bize üç günlük sıkıntıya, gümrük eziyetine ve vizelerle dolu pasaportlara mal olur. Oysa daha Normandi-ya'ya gelir gelmez, Paris'in simetrisinden ve beyaz duvarlarından yorgun düşmüş gözlerimizi uçsuz bucaksız yeşil bir deniz karşılar.

İnsana hüznü veren gri düzlükler Paris tarafında kalmıştır ve yol bir dizi şirin vadiye, yüksek tepelere doğru sokulur, ağaçlarla kaplı zirveler gökyüzüne doğru pervasızca yükselip ufuk çizgisine ulaşırken, bir yandan da insanın hayal gücünü harekete geçirir.

Biraz daha ilerleyince, sağ tarafta, kırları örten ağaçlar arasından deniz görülür ve deniz olmadan hiçbir manzara güzelliğim kusursuz diyemez.

Uzaktaki manzaranın çekiciliğinden ve güzelliğinden etkilenip ayrıntıları daha bir dikkatle incelediğimizde bu arazinin aslında toprak duvarlardan, çitlerle çevrili tarlalardan oluştuğunu ve tarlaları düzgün bir biçimde sınırlayan bu çitlerin küme küme karaağaç fidanlarıyla taçlandığını görürüz. Bu

-15-

genç ağaçların uzunluğunun otuz ayağı geçmemesine, arazilerde yalnızca mütevazı elma ağaçları dikili olmasına rağmen bütüne hâkim olan yeşil renk, insana, tüm bunların usta ellerin göze hoş görünen bir ürünü olduğunu düşündürmektedir.

Sözünü ettiğim bu manzaraya Paris'ten gelip, denize yaklaşıp, Carville'e tam iki mil uzaklıkta rastlayabilirsiniz. Carville, denize komşu olan büyükçe bir köydür. Düşes de Miossens ve Doktor Sansfin'in öyküsü de kısa bir zaman önce bu köyde yaşanmıştır.

Paris yönünden bakıldığında, köyün elma ağaçları içinde kaybolan ilk evleri vadinin dip kısmında yer alır. Kuzeybatıdan denize ve Sa-int-Michel dağına doğru uzayıp giden manzaraya bakan son evlerden iki yüz adım ötede, daha yeni yapılmış köprüyle sulan pınl pınl şirin bir dereye geçilir ve bu dere, sanki bir nedeni varmış gibi son derece hızlı akar. Zaten Normandiya'da her şeyin kendine göre bir mantığı vardır ve burada, niçin sorusu sorulmadan ve bu sorunun yanıtı inceden inceye hesaplanmadan hiçbir iş yapılmaz, ama Carville'de asıl hoşuma giden şey bu değildir, çünkü bir zamanlar keklik mevsimini geçirmek üzere buraya geldiğimde Fransızca bildiğime nasıl da pişman olduğumu hatırlıyorum. Pek varlıklı olmayan bir noterin oğlu olmama rağmen, Madam d'Albret de Miossens'in şatosunu mesken tutardım. Madam, Fransa'ya ancak 1814 senesinde dönen eski bir senyörün kızıydı. 1826 yılında önemli bir unvanı bu.

-16-

Carville köyü; neredeyse denize paralel bir vadiye, çayır aralarında uzanır ve biraz yüksekçe bir yere çıkıldığında deniz görülür. Şato pek hoş giden bu vadiye hâkim bir mev-kidedir. Bu manzaranın keyfini

ancak gündüzleri çıkarabiliyorum, çünkü saat beşte akşam yemeğini haber veren çanla birlikte Madam Düşes de Miossens'in çevresinde pervane olmak gerekiyordu. Haklarından feragat edecek kadınlardan değildi. Birisi saygıda azıcık bir kusurda bulursa, kısacık, ama çok sert bir uyarıyla ona hemen görevlerini hatırlatırdı. Daha henüz 30'lu yaşlanndaydı, ama dikkate değer içtimai mevkiini asla gözardı etmezdi. Bütün bunların dışında son derece dindar biriydi ve Paris'te en çok bu özelliğiyle tanınırdı. Saint-Germain mahallesi onu seve seve hayır işlerinin başına getirmişti. Bu gösterişli mahallenin ona sunmaya razı olduğu tek mevki de zaten bundan ibaretti. On altı yaşındayken, yaşlı bir adamla kendisine düşeslik getireceğini umduğu bir evlilik yapmış ve bütün gençliği X. Charles döneminde bir düşesin sahip olduğu saygınlığı görme özlemiyle geçmişti, çünkü yaşlı Marki de Albret'in epeyce yaşlı olan babası, düşes ancak yirmi sekizine geldiğinde vefat etmişti. Madamın bütün isteği çevresinde saygın biri olmaktı, ama pek zeki biri olmadığı için işin temeline inemiyor, sadece yüzeysel yanına ilgi duyuyordu, ancak bu tutumu yine de Düşes de Miossens'a soyluluğundan hiçbir şey kaybet-tirmemişti.

Eylül ayını evinde geçirdiğim soylu hanı-

-17-

mefendi işte böyle bir insandı. Akşam saat beşten gece yarısına kadar Carville'den dedikodular ve önemsiz hikâyelerle ilgilenme durumundaydım. Şimdi izninizle, size haritada yerini bile bulamayacağımız bu yerin iğrençliklerinden, yani gerçeğin bir başka yanından söz etmek istiyorum.

Normandiyalıların kurnazlıkları ve yaptıkları sinsice hesaplar, Paris'in karmaşık hayatının getirdiği yorgunluğu hiç aratmıyordu.

Madam de Miossens'in evine iyi yürekli Lagier'lerin oğlu ve torunu sıfatıyla kabul edildim. Lagier'ler, d'Albret de Miossens ailesine ya da daha doğrusu Albret'lerden olduğunu ileri süren Miossens ailesine öteden beri noterlik etmişlerdi.

Yöredeki av alanları çok iyi korunduğu için burada avlanmak harika bir şeydi. Ev sahibesinin bir senato üyesi, usta bir aşçı ve dinine aşın bağlı bir adam olan eşi, X. Charles'ın sarayından hiç ayrılmazdı. Tek oğulları Fedor de Miossens ise küçük bir öğrenciydi. Bana gelince; avda bir el bile ateş etmem her şeyi unutmam için yeterliydi sadece. Akşamları, yöredeki papazları denetlemekle görevli, Rahipler Konseyi'nin önde gelen üyelerinden Papaz Du Saillard'a katlanmak gerekiyordu. Ta-citus'a* benzeyen kişiliği bana sıkıcı gelirdi. Zaten o dönemlerde kafamı meşgul edecek bir tip de değildi. Du Saillard, Quotidienne gazetesini okur ve bölgedeki yedi sekiz soyluyu ülkede ne olup bittiği hakkında bilgilendirirdi.

* Tacitus: Romalı hatip ve devlet adamı. Latin tarihçilerinin en büyüklerinden kabul edilir. (D. 56 - Ü. 120).

-18-

Madam de Miossens'in salonuna zaman zaman da matrak bir kambur uğradı. İşte bu adam beni epeyce eğlendirirdi. Kadınlara peşinde koşar ve söylendiğine göre bazen başa-nlı da olurdu.

Bu benzersiz adamın adı Doktor Sans-fin'di ve 1830 senesinde yirmi beş yirmi altı yaşlanndaydı. Markiz, onun adeta içinde yüzdüğü bir dolu gülünç olayı uydurma isimler altında anlatmasından hoşlanırdı, çünkü nedense en gülünç talihsizlikler söz birliği etmişçesine hep bu kambur Don Juan'ın başına gelirdi.

Bunun haricinde doktor, Don Juan olmak için can atmasa, belki de sıradan, zararsız biri olabilirdi. Bölgedeki zengin bir toprak sahibinin tek oğlu olan Sansfin, kendi kendini tedavi etmek amacıyla doktor olmuştu.

Avcılığı ise kendisiyle alay etmeye kalkışacak köylüleri caydırmak için silahlı biri olarak görünmek istemesinden kaynaklanıyordu.

Çevrede nüfuzlu biri gibi görünmek için de Papaz Du Saillard'la ittifak yapması gerekiyordu. Sansfin, aynı zamanda çabuk öfkelenen bir adamdı. Denilenlere bakılırsa, dış görünümü nedeniyle kendisiyle açıktan açığa dalga geçip, çirkin şakalar yapmaya kalkışanlara -sanki kazara ateş almış gibi- küçük saçmalık tüfeğiyle karşılık verdiği de olurmuş.

Doktorun kamburu olmasa, budalaca davranmayabilir, hatta kendisine akıllı bir adam bile denebilirdi fakat bu talihsiz sakatlık onu gülünç bir insan yapıyordu çünkü,

-19-

kamburunu inceden inceye çevirdiği dolaplarla unutturmak istiyordu.

Doktor herkes gibi giyinip kuşanarak daha az gülünç olabilirdi, oysa elbiselerini Paris'ten getirttiği herkesin malumuydu. Ayrıca bir Normandiya köyü için cidden dayanılmaz bir kasınlıkla başkentli bir berberi de hizmetine almıştı gene de kimsenin onunla alay etmesini istemiyordu!

Doktorun diğer bir tuhaf yanı da, kapkara ve kocaman sakalının, başından daha büyük olmasıydı. Başkentli berber sakala adeta bir sanat eseriymiş gibi şekil vermişti, ama bütün bunlar durumu kurtarmaya yetmiyordu, çünkü genel görünümü nedeniyle pek de çirkin sayılmayacak bu başın Beranger'in bir şarkısında dediği gibi, önemli bir eksiği vardı: Gövdesi yoktu. Tiyatro sevdası bundan kaynaklanıyordu. Locanın ilk sırasına oturduğunda herhangi biri gibi görünürdü, ancak ayağa kalktığında ya da son moda giyimli çelimsiz gövdesini meydana çıkardığında gülmemek mümkün değildi.

"Şu kurbağaya bakın hele!" diye sesler yükselirdi ön sıralardan.

Yaman bir çapkın için ne laf ama!

Bir akşam, aylaklığımızdaki ölçüsüzlüğe bakın; şöminedeki küllerin üzerine, bize gururumuz hilafına en utanç verici budalalıkları yaptıran kadınların isimlerinin baş harflerini çiziyorduk. Hatırlıyorum da bu aşkını ispat oyununu uyduran bendim. Vikont de Sa-inte-Foi, M ve B harflerini çizdi, ardından Düşes o müşkülpesent ve kibirli konuşma tarzı--20-

nı terk etmeksizin Vikont'a M ve B için yaptığı çılgınlıkları mümkün olduğu ölçüde anlatmasını buyurdu. Saint-Louis şövalyelerinden yaşlı Mösyö de Malivert de A ve E yazdı, ardından anlatabileceği her şeyi anlatıp, maşayı Doktor Sansfin'e teslim etti. Bütün dudaklarda bir gülümseme belirdi, fakat doktor gururla D, C, T, F harflerini yazdı.

"Nasıl! Benden çok daha genç olduğunuz halde kalbinize dört harf kazılı öyle mi?" diye bağırdı Şövalye Malivert. Yaşı nedeniyle gülümsemesi doktorun hazmedebileceği türdendi.

"Madem ki Madam Düşes samimi olma dileklerine uymamızı bekliyorlar," dedi kambur büyük bir ciddiyetle, "dört harf yazmak zorundaydım."

Düşesin uşakları tarafından Paris'ten özel ulakla getirilmiş turfanda sebzelerden oluşan enfes akşam yemeğinden kalkalı üç saat olmuştu. Sekiz on kişi toplanmış uzadıkça durgunlaşan bir sohbeti sürdürebilmek için yırtınıyorduk. Doktorun verdiği bu cevapla neşemiz yerine geldi, şöminenin etrafında kenetlendik. Kambur, sözlerine öylesine ağırbaşlı bir hava, öylesine acayip bir ciddiyetle başlamış, ıkına sıkına öylesine tumturaklı deyimler kullanmıştı ki, bu bile bizi gülümsetmeye yetmişti. İşin hoş tarafı, bu D. C. ve T. F. adlı güzellerin de onu çılginca sevmiş olmalarıydı.

Madam, gülme isteğiyle yanıp tutuşuyor, bir yandan da kendimize hâkim olmamız için işaretler edip duruyordu. -21-

"Altın yumurtlayan tavuğu öldüreceksiniz," diyordu yanında oturan Mösyö de Sa-inte-Foi'ya, "parolayı diğerlerine de iletin. Kendinize hâkim olun baylar."

Doktor, anlattıklarına kendisini öylesine kaptırmıştı ki, adeta kendinden geçmişti. Sanırım önceden hazırladığı bir romanın ayrıntılarını uydurmakla meşguldü ve bütün bunları anlatmaktan büyük bir keyif alıyordu, anlaşıldığı kadarıyla çok zengin bir hayal gücü vardı. Onda eksik olan şey, sağduyuydu. Daha sonra, kısmeti gelip kapısını çaldığında, bunun böyle olduğunu bizzat kendisi gösterecekti. Doktor o akşam bize sadece elde ettiği zaferlerden bahsetmiyor, aynı zamanda gönüllerini fetheden adam tarafından sık sık ihmal edilen D. C. ve T. F.'nin bu durum karşısındaki duygularını da en ince noktasına kadar anlatıyordu.

Vikont de Sainte-Foi, doktora Marki de Caraccioli ismini yakıştırdı, ama boşuna. İki Sicilya'nın* sefiri olan bu adama XVI. Louis:

"Paris'te aşk yapıyor musunuz bari?" diye sorunca, o da, "Hayır haşmetmeap, hazır alıyorum," demiş.

Doktor gülünç olduğunun farkında bile değildi.

Kibrini ve bazı tahammül edilemeyecek davranışlarını saymazsak, Madam de Mios-sens'in hal ve hareketleri cazibeliydi. Biri kendisini güldürdüğünde mutluluğuna diyecek yoktu; başkalarının neşesi ona keyif ve-

* Napoli ve Sicilya'dan oluşan eski bir krallık. -22-

rirdi, ama gerçekte kibri, neşelenmek için yapılması gerekenleri yapmaya engeldi.

Markiz, keklik avlamaya başladığı 1818 yılından beri düşes olmak için yanıp tutuşuyordu. Av nedeniyle senede iki ya da üç defa Carville Şatosu'na yolum düşse de, ilk birkaç gün kadının kibar tavırlarına, olgun davranışlarına bakıp aldanır, onun aslında kendine göre bir düşünce dünyası olan biri olduğunu sanmaya başlardım. Oysa hiçbir derinliği yoktu. Sadece uyması gereken kalıplara kusursuz bir biçimde uyuyordu, o kadar. Beni eğlendiren ve bu evi ciddiye alma budalalığından alıkoyan şey, bu müstakbel düşesin tek bir doğru düşünceye bile sahip olmamasıydı. Ataları hağlı seferlerine katılmış olan bu düşes dünyaya son derece yüzeysel bir bakış açısıyla bakıyordu.

Yanılıgımı destekleyen şey, itiraf etmeliyim ki, kırk beş yaşına rağmen düşesin asalet timsali yüzüydü. Yüzü, yayıncıların Horace Walpole'un yazışmalarının baş sayfasına koydukları Madam du Deffand'm* portresine benziyordu. Hayatını seksenlik kayınpederinin ölümünü bekleyerek geçirmişti. Markizlikten düşesliğe terfi etmesi bu ölüme bağlıydı. Gerçekte pek soylu, ama basit bir markiz, aynı zamanda da usta bir aşçıbaşının kızı olarak, 1820 yılının Saint-Germain sosyetesinden, bir düşese gösterilen saygıyı talep ediyordu. Oysa ne güzeller içinde birinciydi, ne Rothschild'inkine denk bir ser-

Voltaire'le yazışmaları ve zekâsıyla ünlü Madame du Deffand.

-23-

vete sahipti ne de Stael'inkine* denk bir zekâsı vardı. Dolayısıyla da 1820'lerin bu kibar mahallesi düşeslere sunulan saygıyı ondan esirgiyordu. Taleplerinin yersizliği ve ilerde duyabileceği can sıkıntısı konusunda gözlerini açabilecek bir dostu olmadığından ve bir de gururu yüzünden Carville'e gelip köşesine çekilmişti. Bahanesi de deniz havasının ciğerlerine iyi gelmesiydi, "Çünkü," diye ekliyordu tarihlendirerek: "Mösyö de Miossens, beni Fransa'ya 1815'te geri getirdi; daha öncesinde küçüklüğümde beri İngiltere'de yaşıyordum."

Madama göre ne Voltaire diye biri vardı ne de 1789 Devrimi. Bunlar katlanılmaz, iğrenç şeylerdi onun için. Belediye Başkanına, Sayın Başkan diye hitap etmesi, işte bütün bunlar yirmi ikinci yaşımı daha bir çekilir kılıyor, şatoyu sarıp oradan da çevreye sıçrayan bütün bu densizlikleri ciddiye almaktan beni alıkoyuyordu. Öte yandan, aşçısına şişirilmiş mutfak masraflarının yanı sıra dolgun bir aylık ve her konuk için kelle başına on frank ek ücret vermese, masasında on kişiyi bile toplayamazdı.

Çevresindekilerden farklı bir yaradılışa olduğuna içtenlikle inanan markizin bencilliği öylesine doğal ve yapmacıksızdı ki buna artık bencillik denemezdi. Markiz, çevredeki Carville'li soylulardan ve köylü ahaliden ayrı bir türe ait olduğuna samimiyetle inanıyordu inanmasına, ama bununla kalmayıp, Mios-sens'lann eski noterinin torununun da, yani

* 17. yüzyılın ünlü bir yazarı. -24-

bendenizin de, Papaz Du Saillard'ın, Doktor Sansfin'den ve diğerlerinden daha üstün bir yaradılışa olduğuna, hele hele köylü ve burjuvalarla kıyaslanmayacak üstünlükte olduğuna inanıyordu. Her ziyaretimde, markize atalarımın biri tarafından hazırlanmış 3 Ağustos 1578 tarihli bir belgeden bahsedirdim. Bu belge krala bağlı elli askerin komutanı Phebus-Hector de Miossens tarafından Carville köyünde düzenlenen bir ölüm yıldönümü ayini ile ilgiliydi.

"Şayet doğum yapmak üzere olan bir kadın ya da bir yaralı Köyün Beyi'nden (köyün beyi başlıktı) yardım talep ederse iki Louis gönderiyordu. Bu şekilde satın alman ahali..."

Aslında Madam de Miossens'in canı fena halde sıkılıyordu; hayatta en nefret ettiği adarri, ahlaksız Jakoben* Paris'te saltanat sürüyordu ve mutluydu. Bu Jakoben, sevimli akademi üyesinden, yani herkes tarafından bilinen ismiyle XVIII. Louis'den başkası değildi.

Paris için duyduğu tiksinti yüzünden alelacele çekildiği bu taşra hayatında düşes için köy dedikodularından başka eğlence yoktu. Oda hizmetçilerinden Matmazel Pierrette'in köyde bir sevgilisi vardı ve onun sayesinde markiz, bu dedikodular hakkında oldukça sağlıklı bilgiler edinebiliyordu. Beni eğlendiren, kendisi için abartılı bir incelik simgesi

• Jakoben: 1789 Fransız Devrimi'nin eşitlikçi ve şiddet yanlısı politikalarıyla tanınan en ünlü grubu. Amaçları devrimin kazandımlarını aristokrasiden gelebilecek gerici hareketlere karşı korumaktı.

-25-

olan hanımı tarafından dinleniyor diye, Pier-rette'in en açık terimleri gülünç bir gayretle kullanmasıydı.

Kısaca, Carville'deki şatoda az da olsa sıkılıyordum. O sırada köye verdiği vaazlar hayranlıkla dinlenen Papaz Le Cloud'un başkanlık ettiği papazlardan oluşan bir heyet geldi ve bu adam daha ilk günden kalbimi fethetti. Her akşam yirmi kişilik yemek veren markiz için bu heyet gerçek bir nimetti. Bu gibi yemeklerde en çok mucizelerden söz edilirdi. Madam Kontes de Sainte-Foi ve her akşam şatoda görmeye alışık olduğumuz yirmi kadar hanımefendi, Papaz Le Cloud'a, beni gelecek vaat eden bir genç olarak tanıştırdılar. O zaman fark ettim ki pek soylu ve akli başında olan bu hanımların mucizelere inandıkları yoktu, yine de mucizelere laf söyletmiyorlardı. Bütün bu olanlar işime geliyordu. Benden hiçbir şey gizlemezlerdi, çünkü papazın tek bir vaazını bile kaçırmazdım. Kısa zaman sonra köylülere söylenmesi gereken yapmacıklık laflardan sıkılan papaz, bana dostluk gösterdi. Du Saillard gibi temkinli biri olmadığından bir keresinde bana:

"Güzel bir sesiniz var, Latince'yi iyi biliyorsunuz, aileniz size olsa olsa en çok iki bin ekü bırakabilir. Bize katılın," dedi.

Bu konuda çok düşündüm. Hiç de fena fikir değildi. Heyet bir ay daha Carvüle'de kalacak olsaydı, bir seneliğine Papaz Le Cloud'un topluluğuna katılırdım.

Hesaplıyordum da; Paris'e geri dönüp bir

-26-

yıl kalabilecek kadar para biriktirebilir ve döndüğümde, skandaldan ödüm koptuğu için, Papaz Le Cloud'un tavsiyesiyle herhangi bir yerde kaymakamlık görevi koparabilirdim, ki bu o zamanlar bana iyi bir şans gibi görünüyordu. Olur a Papaz Le Cloud gibi papaz kürsüsünde irticalen konuşmaktan zevk alacak olursam mesleğe devam ederdim.

-27-

Carville'deki Rahipler Heyeti'nin son günleriydi. Soylular 1793'te olanlardan korktuklarından, zenginleşen burjuvalarsa kibarlığa özendiklerinden, büyük bir hevesle köyün küçük gotik kilisesini doldurmuşlardı. Bütün cemaate yetecek kadar yer yoktu; yaklaşık bin belki de bin iki yüz kadarı kiliseyi çevreleyen mezarlıkta kalmıştı. Kilisenin kapıları Du Saillard'ın emriyle sökülüştü. Kürsüdeki papazların sesi, uğuldayan sabırsız kalabalığa aralıklarla ve parça parça ulaşıyordu.

Hava kararmaya başladığında papazlardan ikisi ancak konuşmalarını bitirmişti. Kasvetli bir ekim sonu günüydü. Papaz Le Cloud tarafından kurulmuş ve yine onun tarafından yetiştirilen altmış inançlı genç kızıdan oluşan koro, seçilen ilahileri terennüm ediyordu.

Kızlar ilahileri bitirdiğinde iyiden iyiye karanlık çökmüştü. O zaman, Papaz Le Cloud konuşmak için kürsüye çıkmak istedi. Bu girişim üzerine mezarlıkta bulunan kalabalık, kilisenin hemen o anda birkaç camı açık alçak

pencerelerine ve kapısına doğru yığıldı. Derin bir sessizlik hakimdi; herkes bu çok ünlü vaizi duymak istiyordu.

-29-

Papaz Le Cloud, o akşam Madam Radclif-fe'in romanlarındaki gibi konuşuyordu. Korkunç bir cehennem tasviri sundu. Tehditkâr cümleleri loş gotik kemerler boyunca gürledi. Loştu çünkü çoğu lambayı yakmamışlardı. Kilisenin zangocu Mösyö Hautemare, adamlarının bu sıkış sıkış insan yığını arasından kendilerine yol açamayacaklarını söylemişti. Herkes yerini kaybetmemeye o derece meraklıydı.

Nefesler tutulmuştu, Mösyö Le Cloud haykırıyordu: Şeytan her zaman, her yerde mevcuttu, en kutsal mekânlarda bile; inananları da kendisi ile birlikte cehennem ateşine sürüklemek isterdi.

Mösyö Le Cloud, birden durakladı; dehşet dolu bir sesle, "Cehennem kardeşlerim! Cehennem!" diye bağırdı. Gürleyen bu donuk sesin haç çıkaran müminlerle dolu ve neredeyse zifiri karanlık kilisede yarattığı etkiyi anlatmak mümkün değil. Ben bile etkilenmiştim. Papaz Le Cloud, sunağa bakıyor ve sabırsızlanmış görünüyordu; haykıran bir sesle tekrarladı:

"Cehennem kardeşlerim!"

Aniden sunağın arkasından yirmi kadar kestane fişeği* fırladı, kırmızı ve cehennemi bir ışık solgun yüzleri aydınlattı. Yaklaşık kırktan fazla kadın tek kelime etmeksizin yanlarında bulunanların üzerlerine yığıldı; öylesine derin bir baygınlık geçirmişlerdi.

* İçinde tane barut ve fitilin geçmesine yarayan küçük bir kanalı olan bir tür şenlik fişeği. Bir çeşit göz boyama olan bu fişek hikâyesi gerçekten de yaşanmış bir olaydan alınmıştır.

-30-

En çok kendinden geçen de zangocun karısı ve Lamiel'in müstakbel yengesi Madam Hautemare'dı. Köyün sofuları arasında birinci sırada sayıldığından herkes etrafına topla-nıverdi. Yirmi küçük çocuk, zangocu haberdar etmek için koşular, ama o, çocukları öfkeyle geri yolladı. Vazifesi, oraya buraya koşuşturmasına engeldi. O sırada katrandan bir bez ve sicimlerden yapılmış fişek muhafazalarının dağılan ufak parçalarını toplayıp iz bırakmamakla uğraşmaktaydı.

Bu görev ona şu korkunç Mösyö Du Sail-lard tarafından verilmiş ve birçok defalar ne yapacağını ayrıntılı olarak anlatmıştı. Haute-mare'in kendisine verilen bu görevi aksatmaya hiç niyeti yoktu. Papaz, onun küçük servetinin baş mimarıydı ve onu hiçbir şey velinimetini kaşları çatık görmek kadar kor-kutmazdı.

Mösyö Du Saillard, orgun bulunduğu yerden cemaati teftiş ediyordu, her şeyin yolunda gittiğini, artık fişek sözcüğünün ağızlarında dolanmadığını gördükten sonra mezarlığa çıktı. Bana kalırsa Papaz Le Cloud'un büyük başarısını kıskanmıştı. Çünkü papazın aksine, yerli yerince mükâfatlandırma ve cezalandırma ve de ruhları gütme sanatlarından anlamayan bu din adamı, papazın asla beceremeyeceği akıcılıkta konuşabiliyordu. Papaz bu zayıflığı kendisine yakıştıramıyordu. Onca insanın mezarlıkta toplanmış olduğunu görünce çarmıhın kaidesine çıkıp konuşma isteğine karşı duramadı; işte, o da hitap edecekti kendi cemaatine... Konuşmasında beni

-31-

şaşırtan, az önce olup biten şeye mucize adını vermekten kaçınmasıydı. Ona göre bu, üstünden altı ay geçmeden açıkça mucize diyemeyeceğimiz olaylardandı. Bir yandan konuşuyor, diğer yandan bu kutsal mekâna yakışmayan fişek ve maskaralık kelimelerinin dile getirilip getirilmediğini duyabilmek için kulak kabartıyor, böylece bölünen dikkati, konuşmasında zaten eksik olan telkin gücünü daha da azaltıyordu. Papaz birdenbire öfkeleni ve kâfirleri ifşa etmeye başladı; işte o zaman öfkesinin şiddeti sözlerine güç verdi. Çakmak çakmak gözleri sık sık özellikle mezarlıkta, itaatkâr kadınlar arasında bulunan üç kişiye takılıyordu. Veremli vücuduyla zavallı Pernin ağaca dayanmış ve papaza, onu rahatsız edecek şekilde bakıyordu. Bu zavallı solgun genç adam, matematik öğretmenliği yaptığı kraliyet kolejinden ihraç edilmişti. Çünkü kolejin din görevlisi, bir geometricinin Tanrı'ya inanmasının mümkün olamayacağını ileri sürmüş, o da köye, pek yoksul olan annesinin yanına çekilmişti. Burada birkaç çocuğa dört işlemi gösteriyor, yumurcaklardan yetenekli gördüklerine ise bedavadan geometri öğretiyordu.

Tepesi atmış bir halde olan papaz, Doktor Sansfin'in muhalif ve kendine güven dolu bakışıyla karşılaşınca irkildi; Sansfin, bu tutumuyla papazı daima alttan almaya zorlardı. Papaza göre doktor aşın derece başına buyruk biriydi ve bence, o zamanlar çokça yapıldığı gibi, doktoru hükümete karşı bir komp-

-32-

lonun içine dahil etmek için fırsat kolluyor-du. Çünkü, doktorun, kur yapma densizliğini gösterdiği kızlara kamburunu unutturmak için her şeyi yapabilecek bir insan olduğuna inanıyordu. Papaza göre böyle bir adam pekâlâ şu anda bir küfür olarak algılanacak fişek lafını çıkarabilirdi ağızından ve içinde bulunduğumuz anda böyle bir laf her şeyi mah-vedebilirdi. Bir aya kalmadan da bunlara gülüp geçerdik.

Altı adım ötesindeki küçük Fedor'un şaşkınlığa varan alaycı bakışıyla karşılaşınca, papazın öfkesi doruk noktaya ulaştı. Fedor, Marki de Miossens'in tek oğluydu, sekiz yaşında bir öğrenciydi. "Küçük hayta daha dün köye geldi," diyordu papaz kendi kendine; "Paris'te yetişmişmiş, anlaşılan alaycılığın başkenti olan bu

şehirden hayırlı bir şeyin çıktığını hiç göremeyeceğiz. Bu çocuğun burada ne işi var? Ailesine sunağın hemen yanında en şerefli yeri ayırıyoruz, orada dururken kestane fişeklerini ateşleyen barut şeridini fark etmiş olabilir ve tek bir kelime edecek olsa, çocuğun ailesine hayran olan bu aptal köylüler söylediğini Tanrısal bir vahiymişçe-sine tekrarlarlar."

Tüm bu düşünceler papazın akımı o kadar karıştırmıştı ki kadınların yığınlar halinde mezarlıktan ayrıldıklarını fark etti ve tek başına kalmamak için bıktıncı vaazını kısa kesmek zorunda kaldı.

Bir saat sonra korkunç papazı, Lamaiet-te isimli genç bir papazla dehşetli bir kavgaya girişmiş buldum; Fedor'un eğitmeni olan

-33-

genç rahibe neden kilisede öğrencisinden ayrıldığını soruyordu.

"Asıl o benden ayrıldı," dedi zavallı, utana sıkıla, "Onu her yerde arıyordum, fakat o beni hemen fark ediyor ve atlatmak için elinden geleni yapıyordu."

Mösyö Du Saillard, önce zavallı genç papazı sertçe azarladı, sonra da markizin can sıkıcı öfkesiyle tehdit etti onu.

"Ekmeğimden edeceksiniz beni," dedi zavallı Lamaiette utana sıkıla. "Sizin ve Madam la Markiz'in azarları karşısında, doğrusu hangi azize sığınacağımı şaşırdım. Uşağı, gün boyu ona, zamanı gelince büyük servet sahibi bir dük olacağını tekrarlayıp durduğu küçük kont, yaramaz çocuğun tekiyse, bütün kibrini beni alaya alarak tatmin ediyorsa, bu benim suçum mu?"

Bu cevap hoşuma gitmişti, markize naklettiğimde, onu da güldürdü.

Genç papaz, "Miossens'larm Paris'teki köşkünde kapıcılık yapan babamın evine dönmeyi tercih ederim.

Ondan kalacak yer istemek bu durumdan daha iyidir," dedi.

"Pek yüzünüzce; tam Jakobenlere göre!" diye bağırdı Du Saillard, "aleyhinize bir rapor hazırladığım takdirde, o yer size kısmet olur mu sanıyorsunuz?"

"Yaşlı dük ve mösyö le marki, himayeleriyle beni onurlandırıyorlar."

"Yaşlı dük, ölümden başka bir şey düşünecek durumda değil. Markiye gelince; karısının isteklerine karşı on beş gün bile dayanamayacaktır ve bir ay içinde karısının size kar-

-34-

şı bu koruyucu tavrının büyük bir kızgınlığa dönüşmesini sağlayabilirim."

Toy papazın gözleri doldu, duygularını zalim meslektaşından saklamakta zorlanıyordu. Markizin oğlu Fedor, on beş günlüğüne Calvados'un temiz havasından faydalanmak için gelmişti. Kendisine akıl fikir bahşedilmek istenen bu çocuk her gün sekiz ayrı hocadan ders alıyordu ve bünyesi de zayıftı. Fişek mucizesinden çok değil, iki gün sonra yeniden Paris'in yolunu tuttu. Bunca güzel malikânelerin zayıf ve çelimsiz mirasçısı, atalarının şatosunda üç günden fazla kalamadı. Bu işteki bütün onur Du Saillard'a aitti. Papaz Le Cloud ve ben bütün bunlara gülüyorduk.

Du Saillard, düşes lütfedip de isteklerini kabul etsin diye çok çabaladı; birçok kez kilisenin çıkarlarını ileri sürmek zorunda kaldı. O gece düşesi aşırı öfkeli bulmuştu; fişekler yüzünden fazlasıyla korkuya kapılmış, Jako-benlerin Bonapartçılarla birlik olup devrim başlattıklarını sanmıştı. Şatoya dönünce öfkelenmek için büsbütün başka bir sebep bulmuştu. Fişeklerin sebep olduğu o ilk dehşet anında, tek tük beyazlarını gizleyen saç şeklini elinden olmadan bozmuş ve bir saat boyunca köylüler ve özellikle kandırmak istediği hizmetçileri tarafından bu durumdayken görülmüştü.

"Ne diye işin aslından haberdar etmezsiniz beni?" diye Papaz Du Saillard'a soruyordu durmadan. "Köyümde benden habersiz bir şey mi yapılacak? Yoksa kilise, soylulara kar-

-35-

şı olan anlamsız mücadelelerine yeniden mi başlamak istiyor?"

Yine de öfkeyle galeyana gelip Fedor'u Paris'e yollamanın âlemi yoktu. Zavallı Fedor sahnenin önünde koşarken, denizi seyredirken solgun, ama mutluydu. Buna rağmen üstün gelen Du Saillard oldu. Çocuk ise üzgün, yola koyuldu.

Papaz Le Cloud, bunun üzerine bana, "Bu Du Saillard, konuşmasını bilmiyor, ancak küçükleri yönetmeyi, güçlülere ise cezbetmeyi beceriyor. Bu yeteneklerden biri diğerinin yerini tutabilir pekâlâ," dedi.

Şato, Fedor'un yola çıkma hazırlıklarıyla meşgul olduğu sırada, zangoçla karısı Madam Hautemare arasında sert tartışmalar yaşanıyordu. Az bir zaman sonra madama olduğu gibi aktarılan bu tartışmalar markizi neşelendirdi ve oğlunun gidişini unutturdu. Şatoda kalan Papaz Le Cloud ve bendeniz kendimizi bu tip önemsiz şeylerle oyalıyorduk. Tartışmadığımız zamanlarda, duyduğu dostluk sebebiyle beni topluluğuna katmak istiyor ve bu vesileyle bana Bourdaloue ve Massillon'dan pasajlar okutuyordu.

Saflık ve dürüstlük timsali biri olan Mösyö Hautemare, yapılmasında katkıda bulunduğu ve böyleyken ilk inananın yine kendisi olduğu mucizeden beri papaz efendi nazann-daki itibarını büsbütün artırmıştı, çünkü Normandiya'da çok değer verilen bir yetenektir bu.

Mösyö Hautemare'in üç ayrı işi vardı ve hepsinde de papaza tabiydi. Zangoçluk, ilahi

-36-

okuyuculuğu ve öğretmenlikten ibaret olan bu üç iş kendisine ayda toplam yirmi ekü getiriyordu. XVIII. Louis'nin hükümdarlığının ikinci yılında, papazın ve madam la markizin sayesinde, dindar çiftçilerin çocukları için okul açma izni almıştı. Hautemare'lar bir kenara önce yirmi, sonra kırk, daha sonra da elli frank koyabilmişlerdi ve gün geçtikçe daha da zengin oluyorlardı. İlahi okuyucusu Hautemare tüm saflığına rağmen, yöredeki bütün tavşanları öldürmeyi aklına koymuş kurnaz, Jakoben taraftan bir köylüyü, Madam de Miossens'a ispiyonlamaktan da geri kalmamıştı. Tavşanların mülküne dahil olduğuna içtenlikle inanan Madam la Markiz de Miossens, hayvanların katledilmelerini şahsına hakaret addediyordu. Gerçeği yansıtan bu ihbar, zangoç ve okulu için şans kapısını araladı. Markiz, şatonun büyük salonunda bir ödül dağıtım töreninin yapılmasını istedi. Salon çok sayıda halıyla döşenmiş, birinci ve ikinci sınıf için yerler ayrı ayrı düzenlenmişti. Markizin adamları, birinci sınıfa ayrılan yerlere toprak sahibi köylüler olan öğrenci ailelerini davet etmişlerdi, basit çiftçiler olan köylülere ise ikinci sınıf yerler ayrılmıştı. O zamana kadar ancak sekiz on çocuk yetiştirmiş olan zangocun öğrenci sayısını altmışa çıkarmak için daha fazla bir şey yapmak gerekmemişti. Sonuçta Hautema-re'lann geliri arttı ve Madam Hautemare fişekli günün akşamı verilen yemek sonrasında kocasına şunları söylerken o kadar da gülünç sayılmazdı:

-37-

"Mösyö Le Cloud'un tebliğini bitirirken, zenginlerin görevleri konusunda söylediklerine dikkat ettin mi? Güçleri yettiğince Tann'ya bir ruh armağan etmeleri gerekirmiş, bu söz beni huzursuz ediyor. Tanrı bize çocuk bahşetmedi, epey bir miktar para biriktirdik; biz öldükten sonra bunlar kime kalacak? Acaba hayır için mi harcanacak? Ya para bozguncu takımının eline geçerse, bunun vebalini kim yüklenecek? Yeğenini kastediyorum, ya paralar şu dinsiz yeğenin eline geçerse? Hani 1815'te Prusyalılara karşı toplanan şu haydut alayına, 'corps francs'a katılmıştı, dediklerine göre, gerçi hiç inanmak istemiyorum ama, bir Prusyah'yı öldürmüş."

"Hayır, hayır doğru değil bu!" diye bağırды iyi yürekli Hautemare. "Kralımız Louis le De-sire'nin bir müttefikini öldürmek olacak iş değil! Yeğenim sersemin tekidir, içince Tann'ya küfrettiği de olmuştu; sık sık pazar ayinlerini de kaçırdı. Bunlara diyeceğim yok, ama o Prusyalı murusyalı öldürmedi."

Madam Hautemare, tasarısını paylaşma cömertliğini göstermediği kocasının konu üzerine bir saat daha konuşmasına izin verdi.

Konuşma uzadıkça uzamıştı ki, nihayet "Küçük, küçücük bir kız çocuğu evlatlık almak isterdim. Onu dinine bağlı, günahattan sakınan biri olarak yetiştirdik. Kelimenin tam anlamıyla Tann'ya armağan edebileceğimiz bir ruh olur, yaşlandığımızda da bize bakardı," dedi.

Kocası bu tasan karşısında derinden sarsılmış görünüyordu; öz yeğeni, kendi ismini

-38-

taşıyan Guillaume Hautemare'ı mirastan mahrum bırakmak söz konusuydu.

Önce şiddetle itiraz etti, ardından sıkılğan bir ses tonuyla, "Hiç olmazsa küçük Yvonne'u -yeğenin küçük kızıydı bu- evlat edinelim, hem böylece babasının akli başına gelir de ayinleri kaçırmaz," dedi.

"O çocuk hiçbir zaman bize ait olamaz. Bir yıl sonra biz o çocuğa iyice bağlanırsınız. O zaman da yeğenin olacak o Jakoben, bizi, çocuğu geri almakla tehdit etmeye başlar ve roller değişir. 1815 gönüllüsü o Jakoben herif bizi avucunun içine alır ve bizden para sızdır."

Bu tasan altı ay boyunca Normandiyah aileyi fazlasıyla huzursuz etti; nihayet iyi yürekli Hautemare ve kansı, Papaz Du Saillard'dan aldıkları bir tavsiye mektubuyla Rouen'deki öksüzler yurduna başvurdular. Mektupta Hautemare'a prevöt* unvanı verildiği bildirilmişti. Oradan dört yaşında, gerektiği gibi eğitilmiş küçük bir kız çocuğu seçtiler. Daha o yaşında dünya tatlısı olan bu küçük kız Lamierdi.

Carville'e döndüklerinde, Lamiel'in, küçük Amable Miel'in yeğenlerinden biri olduğunu, Orleans yakınlarında doğduğunu, çekirdekten yetişme marangoz olan kuzenlerinin kızı olduğunu söylediler. Normandiyalı köylüler enayi değillerdi, buna kanmadılar ve kambur doktor Sansfin, Lamiel'in, fişeklerin patladığı gün, şeytanın kendilerine verdiği o korkudan yaratıldığını söyledi.

* Prevöt: Fransa'da, krallık döneminde çeşitli görevlerde bulunan subay ya da yargıç gibi yüksek memurlara verilen unvan.

-39-

İyi insanlara her yerde, hatta diğer yerlere nazaran daha nadir olsa da Normandiya'da bile rastlanır.

Carville'in iyi yürekli insanları, yedi çocuk sahibi yeğen Hautemare'm böylesine barbarca mirastan mahrum bırakılmasına öylesine içerlediler ki Lamiel'e şeytanın dölü ismini verdiler. Madam Hautemare gözlerinde yaşlarla papaza koşup bu ismin kendilerine uğursuzluk getirip getirmeyeceğini sorduğunda, hep öfkesi tepesinde olan papaz, dile getirdiği bu kuşkunun bile onu pekâlâ cehenneme sürükleyebileceğini söyledi ve hemen ardından, küçük Lamiel'i acilen kendi himayesine aldığını belirtti ve sekiz gün sonra da, Markiz de Miossens'la birlikte Haute-mare'in bundan böyle ikinci sınıf öğrencisi olacağını ilan ettiler. Markiz, zangocun

okulundaki üç sırayı eski halılarla kaplattı. Bu sıralarda oturan çocuklar birinci sınıftan, tahta sıralarda oturanlar ise ikinci sınıftan olacaktı. Birinci sınıftan öğrenciler o zamana dek olduğu gibi dört frank ödemek yerine artık beş frank ödeyeceklerdi. Markizin başodacısı olan Madam Anselme, birkaç yakın arkadaşına gizli kalması koşuluyla, madamın ödül dağıtım sırasında, her ne kadar basit çiftçiler de olsalar, halı kaplı yerlere birinci sınıftan çocukların annelerini davet etmeyi tasarladığını söyledi. Ama altı ay sonra okulun neredeyse bütün sıralarını halıyla kaplamak gerekmişti.

Artık zengin olan Hautemare'lar, kişilikleri üzerinde biraz daha uzun durmamızı hak ediyorlar: İnsanların en iyisi, sofuların da en

-40-

kılı kırk yaranı olan Hautemare, bütün ilgisini meşgul olduğu kilisenin bakımına hasretmişti. Örneğin yapma çiçeklerle dolu boyalı tahta vazo, sunağın üstünde simetrik olarak yerleştirilmemiş olsun, ayinin boşa gittiğine inanır ve hemen Papaz Du Saillard'a bu büyük günahını itiraf etmek için koşar, ertesi pazartesi markizle konuşmalarının bütün konusu bu olay olurdu. Artık güzel ve önemli bir kadın sayılmadığı için Paris'ten sıkılmış olan bu hanımefendi, neredeyse Carville'e çivilenmişti. Burada görüp konuşacak sadece odacı kadınlarla Du Saillard vardı. Ancak Du Saillard, onun yanında sıkılıyor, konuşurken ihtiyatsızlık etmekten çekindiği için şatoda sadece kısa süreler için bulunuyordu. Ama pazarları, büyük ayın sırasında, zaman zaman Madam de Miossens'in önünde buhurdanlığı sallayarak onu onurlandırır. Ayrıca pazartesi günleri, markiz kilisede senyör için ayrılmış sırada otururken, ona sunulan kutsanmış kocaman ekmek parçasını şatoya getirme onuru Hautemare'a verilmişti. Hanımefendi bu hamur parçasına fazlasıyla önem veriyordu. Miossens'lara, köylerinin kilisesinde dört yüz seneden fazla bir zamandır sunulan bu kutsanmış ekmek, artık tek tük kalmış ayrıcalıklarının en önermişiydi.

Kilise görevlisi zangoç Hautemare, kutsanmış ekmek parçasını getirmek için geldiğinde markiz, onu özel bir törenle karşıladı: Uşak kılıç kuşanıp, salon kapısının iki kanadını da açardı. Çünkü o anda zangoç, papaz tarafından gönderilmiş resmi bir elçiydi ve

-41-

senyörlük haklarını kullanan kişiye karşı görevlerini yerine getirmekteydi. Hautemare, şatodan ayrılmadan önce kilere iner ve orada bir çeşit kuşluk vakti yemeği kendisi için hazır bulunurdu. İşinin ehli öğretmen köye iner ve işe, önce rastladığı bütün köylülere, sonra karısına ve dışarıya karşı yeğenimiz dedikleri evlatlıkları Lamiel'e, yemekte önüne konan tabağın ayrıntılarını anlatmakla başlar, en sonunda da hanımefendinin kendisine anlatmak lütfunda bulunduğu her şeyi bir bir sayıp dökerdi. İyi kalpli Hautemare'lar, akşamları sakın kafayla, sadakaları en mükemmel şekilde dağıtma yollarını görüşürlerdi. Bu görev onlara hanımefendi tarafından verilmişti. Markizin bu güvenine, öfkelenildiği zaman berbat bir adam olan Du Saillard nezdinde yirmi senelik bir özen ve körü körüne itaat etmek karşılığında kazanılan itibar da eklenince, işinin ehli öğretmen, Carville'in çok önemli belki de en önemlilerinden biri olmuştur. Hatta denebilirdi ki ünü, pek çok hizmetlerde bulunduğu Avranches mahallesinin dört bir köşesine yayılmıştı. Bayan Hautemare'a gelince, köylülere kibirli davranırdı. Bir yandan kocasını yönlendiriyor diğer yandan da mümkün mertebe, dar kafalı bir dindar olmaya devam ediyordu. Lamiel'e sözünü ettiği tek şey, günahlar ve ödevlerdi.

Markizin tavşanlarını öldürmediğim zamanlar, Carville'deki bunca iyi kalplilik beni sıkıyordu. Öyle ki akşamları bütün dikkatimi, gereğinden uzun anlattığım bu önemsiz ayrıntılara veriyordum. Okur izin verirse, ge-

-42-

vezeliğimin nedenini açıklayayım. Söz konusu olan bu ayrıntılar 1818 yılında, şu sevimli Papaz Le Cloud'le benim ilgi alanımız içindeydi. Bir yığın köylüyle dolu nemli kiliselerde heyecanla bağırıp çağırmaktan göğüs hastalığına tutulan başpapaz, birkaç aylığına şatoda alıkonmuştu. Bense bu yazıyı 1840'ta, yirmi iki sene sonra yazıyorum.

1818'de, hani şu vodvillerde çokça rastladığımız Amerikalı amcalardan birine sahip olma mutluluğuna eriştim. İsmi Des Perri-ers'di ve ailede kötü bir ünü vardı. Paris'ten giysi ya da kitap yollamak için ona birkaç kez yazmıştım.

Aralık 1818'de, iyi yürekli Hautemare'ın önemli bir adam olmasına ve Du Saillard'ın onu korkudan tir tir titretmesi konusunda Papaz Le Cloud ile birlikte güldüğümüz sıralarda Amerikalı amcamın öleceği tuttu. Miras olarak da bana Havana'da küçük bir servet ile büyük ve zorlu bir dava bıraktı.

"İşte size meslek," dedi sevimli Papaz Le Cloud, "hem davacı hem de işveren olacaksınız."

Ve sonra Havana'da bir papazdan, piskoposa vermek üzere tavsiye mektubu almamı sağladı.

1824 yılında davayı kazandım ve zengin bir tarım işletmecisinin olağanüstü görkemli hayatını sürmeye başladım. Beş yılın sonunda Parisli bir zengin olmak arzusu benliğimi kapladı. Ayrıca, önüne geçemediğim merakım beni Carville'den, uzun zaman önce düşeslik düşü gerçekleşen markizden, markizin oğ-

-43-

lundan, Hautemare'lardan yeni haberler almaya sürükledi. Bütün bu maceralar -çünkü epeyce var- Hautemare'lar tarafından evlatlık alınan küçük Lamiel etrafında dönüyor. Ve bendeniz yazar olma sevdasıyla bunları kaleme almaya heveslendim.

İşte böyle ey iyi yürekli okur; elveda.

Artık kendimden söz ettiğimi duymayacaksınız.

-44-

Carville'in deniz tarafındaki çıkışında, yeni köprüyü geçtikten sonra solda, küçük bir vadi vardır ve bu vadinin içinden sevimli Ho-ublon deresi akar. Derenin iki yanını sert eğimli iki büyük çayır süsler.

Sol kıyıda, Madam de Miossens'in emriyle kısa bir süre önce düzeltilen ve kenarlarında kesme taşlardan yüksekçe bir set olan güzel bir yol göze çarpar. Bu taşlar, ayıptır söylemesi şapşalların, on adım kadar aşağıda hızla akmakta olan dereye düşmelerine engel olmaya yarar. Soylu Hanımefendi, Du Saillard'ın tavsiyesi üzerine şatoya giden bu yolun tadilatı için müteahhitliğe soyundu. Yüz ekü tutan harcamalar bucağın bütçesinden gider olarak gösterildi. Madam la düşes de Miossens bir müteahhit olsun da bucağın üç yüz frankını kabul etsin! Ahlaka pek aykırı olan hikâyemizin başladığı bu dönemde, 1826 yılında, ne kadar da gülünç laflardı bunlar.

Houblon üzerindeki köprüye on dakikalık mesafede, karşımıza üçüncü bir çayır çıkar. Bu sonuncusu, Houblon ve Decise nehirlerinin kavuşma noktasına hâkim konumdadır. En yüksek kısmında zikzaklar çizen bir patika, hızla aşağı inen Decise Nehri'ni kıyı bo-

-45-

yunca takip eder. Yolcu bu yükseklikten baktığında, eskiden gayet bakımlı olan bir İngiliz bahçesinden geriye kalan, kumlarla kaplanmış küçük ağaçlık yollar seçebilir ve bir de, şatonun zemin kat pencerelerini uzaktaki denizin manzarasından mahrum bırakmak için özellikle dikilmiş birkaç küçük ağacın tepelerini...

Gotik kulenin kare şeklindeki siyah taşlarının görünüşü göze hoş gelen bir renk tezadı oluşturur. Şimdi tamamen harabeye dönüşmüş olan bu kule Fatih Guillaume'un* soylu bir çağdaşı olagelmıştır.

Üçüncü tepenin tam aşağısı, köyün çamaşır yıkama yeridir, Decise'in kıyısında, kocaman bir ıhlamur ağacının altındadır. Madam la düşesin elden çıkarmayı umduğu çamaşır havuzu; oyulmuş iki dev meşe tomruğundan ve zemin niyetine yerleştirilmiş birkaç düzgün taştan oluşmuştur.

Eylül ayının son günüydü ve otuz kadar kadın havuzda çamaşır yıkıyordu. Zengin Normandiya'nın tuzu kuru köylülerinden pek çoğu hemen hemen hiç çalışmıyorlar ve burada çamaşır yıkayan hizmetçilerini denetleme bahanesiyle bulunuyorlardı. Fakat aslında, o gün oldukça hararetli olan bir sohbete katılmak için oradaydılar. Çamaşırcıların pek çoğu iri yapılı ve güzel endamlıydılar. Adeta Tu-ileries bahçesindeki Diane** gibi yaratılmışlardı. Taktıkları o berbat pamuklu bonelere rağmen, o hoş oval çehreleri güzel sayılabilir-

* 1066-1087 yılları arasındaki İngiltere Kralı.

** Eski Roma dininde vahşi hayvan ve av tanrıcısı.

-46-

di. Eğilerek çalıştıkları için bu bonelerin püskülü alınlarından aşağı sarkardı.

"Bakın hele! Anlı şanlı atı Mouton'a binmiş gelen şu bizim sevimli doktor değil mi?" diye bağırdı çamaşırcı kadınlardan biri.

Yanındaki, "Mouton'un yükü bir değil, iki; hem doktoru hem de kamburunu taşımak zorunda zavalcılık.

Kambur da narin bir şey olsa bari," diye karşılık verdi.

Hepsi de kafalarını kaldırıp, çalışmayı bıraktılar.

Bakışları üzerine çeken, eşi benzeri pek görülmedik bu şey, kamburuna asılı bir tüfekte, dostumuz Sansfin'den başkası değildi.

Gerçi genç kızların onu geçerken görüp de gülmemeleri pek mümkün değildi.

Kambur fazlasıyla kızgın görünüyordu ve bu öfke, kızların kıkırdamasını daha da artırdı.

Doktor, Decise'i takip eden dar patikadan aşağıya iniyordu. Dere burada çağlayan şeklini alıyordu ve zikzaklar çizen dar patika toprağa çakılmış bir sürü kazıkla desteklenmişti. Otuz cırlak sesin saldırısına uğramış zavalı doktor işte bu zikzaklardan aşağıya iniyordu.

"Aman kambura dikkat doktor! Olur a, düşüp, aşağıya kadar yuvarlanır da, bizi, biz zavalı hizmetçileri ezer geçer."

"Ayaktakımı! Rezil ayaktakımı!" diye tıslıyordu doktor dişlerinin arasından. "Rezil ayaktakımından başka bir şey değil bu köylüler! Tanrı intikamını almak için bunların basma kötü bir hastalık sararsa, bu namus-

-47-

suzlann hiçbirinden tek kuruş dahi almamaya razıyım."

Yüksek sesle ise, "Kapayın çenenizi kızlar!" diye bağırdı doktor, zikzaklardan istemediği kadar yavaş inerken.

Mouton kayıp düşse, çamaşırcıların neşesine doğrusu diyecek olmazdı!

"Kapayın çenenizi kızlar! Siz çamaşırlarınızı yıkayın!"

"Aman dikkat doktor; sakın düşmeyin. Mouton, sizi yere çalarsa, Tanrı yarattı demez, kamburunuzu çalarız."

"Ya ben, ben sizden ne çalabilirim? Namusunuzu değil herhalde! Belli ki uzun zamandır yerinde yeller esiyor. Sizin de kamburunuz var, ama sırtınızda değil."

Çamaşırcıların ilgisi ansızın çıkıp gelen bir kadına yöneldi.

Kendini beğenmiş, çok bilmiş biri gibi bir edası olan bu kadın on iki on dört yaşlarında küçük bir kız çocuğunun elinden tutmuş götürüyordu. Bu şekilde götürülmek sanki kızın canını sıkmış gibiydi.

Bu kadın, Carville'in zangocu ve öğretmeni olan adamın karısından, yani bayan Hau-temare'dan başkası değildi ve coşkusuna engel olduğu küçük kız ise yeğenimiz dedikleri evlatlıkları Lamiel'di.

Öte yandan, çamaşırcılar, Madam Haute-mare'ın bu hanımefendi havalan karşısında fazlasıyla şaşırmışlardı; küçük kızı köydeki bütün diğer küçük kızlar gibi hoplayıp zıplaması için bırakmak yerine, elinden tutup yürütmek de neyin nesiydi!

-48-

Madam Hautemare, Houblon'un sağ kıyısındaki çayırın çevresinden dolaşan güzel yolu kullanarak şatodan geliyordu.

"Aa! İşte Hautemare Hanımefendi!" diye bağırdı çamaşırcı kadınlar Hautemare Hanı-mefendi'nin kendilerine uzunca bir karşılık vereceğinin, oysa kambur doktorun bir dakika içinde yanlarından ayrılacağına bilincin-deydiler. Doktor, onlar için zararsız öfkesiyle daha uygun bir eğlenceydi.

Atı Mouton, Decise'in zikzaklarını inmiş, çamaşır yerinin biraz yukarısında, ırmaktan su içiyordu.

İki çamaşırcı, Madam Hautemare'a dönerek bağırdılar:

"Hanımefendi huu!.. Aman dikkat ediniz de kardeşinizin kızı, şu malum yeğeninizi kaybetmeyiniz."

"Peruğuna dikkat et bücür kambur!" diye bağırdı koronun sağ tarafı, "olur a, kuaförün peruk nasıl yapılır bilmiyordur."

"Ben sizin..." diye başladı doktor, fakat verdiği karşılık burada kaleme alınamayacak türdendi.

Sofu Madam Hautemare yolu takip etmeyi sürdürüp, Miossens Şatosu'ndan aşağıya inerek çamaşır yerinin yanına kadar geldiğinde birden geri dönmek için hareketlendi. Zangocun karısının takındığı müthiş küçümseyici tavırlara bir de bu manevra eşlik edince havuzun etrafı hep bir ağızdan ve aynı anda atılan kahkahalarla çınladı.

Kahkahalara son veren, doktorun ince cırtlak sesini yükselterek bağırması oldu:

-49-

"Kapayın çenenizi aşıfteler, yoksa atımı etrafınızdaki şu çamura öyle bir sürerim ki beyaz boneleriniz de, yüzleriniz de vicdanınıza layık temizliğe kavuşur. Yani çamur karasına bulanmış adi şahsiyetleriniz kadar iğrenç bir hale gelir."

Gururu fena halde rencide olan doktor bu ince lafları ederken pancar gibi kızarmıştı. Bütün hayatını, hal ve hareketlerini tartmakla geçiren bu adamın kibri onda tuhaf deliliklere yol açardı. Budalalıklarının pekâlâ farkındaydı, ancak kendini bunlardan alıkoyabilecek gücü bulduğu pek söylenemezdi. Örneğin, o anda tek yapması gereken şey, hiçbir şey söylememektir. Eğer böyle yapsaydı, çamaşırcıların bütün o küstah gevezelikleri Madam Hautemare'a yönelirdi, ama doktor şimdi intikam peşindeydi.

Çamaşırcılardan biri, "İyi ya," dedi, "o zaman da biz bir alçak tarafından çamura bulanmış yaramaz kızlar oluruz ve biraz suyla her şey hallolur. Peki ya para vermeden metres tutamayan senin gibi iğrenç bir kamburu hangi su temizlesin?"

Bu laf ağızdan çıkar çıkmaz, öfkeden kudurmuş olan doktor atını dörtlüye sürüp, havuzun yanındaki balçık çukurundan geçerek bütün al yanakları, bütün beyaz boneleri ve en kötüsü de yıkanıp taş sıralar üzerine serilmiş bulunan bütün çamaşırları çamura buladı.

Bu manzara karşısında, otuz çamaşırcı kadın hep bir ağızdan bağırıp çağırmaya, küfürler yağdırmaya başladı ve bu yaman koro bir dakika boyunca susmak bilmedi.

-50-

Doktor, küstah kadınları çamura bulamış olmaktan fazlasıyla memnundu. Şeytani bir gülümsemeyle kendi kendine, "Şikâyet de edemezler," dedi.

Kadınların bağırışlarına ise, "Ben sadece yolumdan gidiyordum ve yollar da geçip gitmek için yapılır," cevabını verdi.

Şaşkınlıklarının keyfini çıkarmak için tekrar çamaşırcılara döndü. O anda bütün kadınlar doktora acımasız küfürler savuruyorlardı. Doktor bir kez daha, hızla balçık çukurundan geçmekten kendini alıkoyamadı. Atım ileriye doğru sürdü. Atın tam dibinde bulunan kızlardan biri dehşetli bir korkuya kapıldı ve çamaşır dövmekte kullandığı tahta tokmağı rastgele ata doğru savurdu. Korkuyla fırlatılan çamaşır tokmağı atın gözlerinin hizasına kadar yükseldi ve başının birkaç karış yakınından geçti. Hızla seğirtirken ürken Mouton, geriye doğru küçük bir sıçrayış yapıp durdu.

Bu sert ve ani hareket doktorla eyerin yollarını ayırdı. Öne doğru fırlayan doktor tepeüstü düşerek, boylu boyunca çamurlara gömüldü. Gerçi çamurun derinliği yalnızca 10-15 santimden aşağı olmadığından, bu işten utanıcı dışında herhangi bir yara bere almadan kurtulmuş, ama bu utanç tam ve eksiksiz bir utanç olmuştu.

Doktor, tam da kendisine çok ciddi görünen tehlikenin yarattığı korkuyla, küçük tahta tokmağını fırlatmış bulunan kadının ayaklarının dibine serilmişti.

Adamın, en azından bir kolunun kırılmış olduğunu sanan kadınları bir korkudur aldı.

-51-

P^F

Ne de olsa, bir bakışta bütün dava ihtimallerini hesap edebilen Normandiyalılardı bunlar. Zarar ve ziyan söz konusuydu. Eğer doktor şikâyet edecek olursa isimleri cisimleri belli olmasın diye kaçışmaya başladılar.

Doktor yıldırım gibi ayağa kalkıp atına atladı. Onun böyle alalecele tekrar atına bindiğini gören yirmi adım ötedeki çamaşırcılar öylesine rahat ve sınırsız bir mutlulukla gülmeye başladılar ki talihsiz doktorun öfkesi doruk noktasına ulaştı. Yer in dibine geçmiş bir halde, intikam için tüfeğine davrandı. Ancak düşüş sırasında tüfek yere sertçe çarpmış, horozu balçıkla dolmuştu, üstüne üstlük saçmalan da ortada yoktu, ama kadınlar tüfeğin başına gelen bu kazadan habersizdiler ve doktorun nişan aldığını görünce bir kez daha, bu sefer tiz çığlıklar atarak kaçıştılar.

Doktor, tüfeğinin intikam almaya uygun olmadığını görünce atını acımasızca mah-muzladı. Hayvan kısa bir süre içinde doktorun avlusuna varmıştı bile. Deliler gibi sövüp sayan adam, atından bile inmeden, kendisine bir elbise ve tüfek verilmesini istedi. Ardından atını büyük bir hızla geniş Avranches yoluna sürdü. Bu yol daha önce de bahsettiğimiz gibi Houblon Köprüsü'nden geçiyordu.

Yüzlerini ve beyaz bonelerini çabucak yıkayan kadınlar, şimdi artık çamaşırlarını temizleme telaşı içindeydiler. Bu angarya nedeniyle bunalıp, işlerine sık sık ara veriyor ve gidişine bakılırsa şimdi bir mil kadar uzakta olduğundan emin oldukları doktora küfürler yağdırmaya devam ediyorlardı'.

-52-

Küfretmekten yorulduklarında, Yvonne adlı kadın "Kesin kararlıyım," diye bağırdı, "eğer ilerde Jean-Claude beni dansa kaldırma teklifinde bulunursa Sansfin'in pestilini çıkarıp, saçlarından bir tutam getirmesini şart koşacağım ve onun o saçlarını da beyaz bonemin üstüne takacağım."

"Senin Jean-Claude, bacağına kurşunu yiyecek demek ki," dedi Pierrette, "çünkü o doktor acımasızın biridir."

"Üstelik o kadar öfkeli ki, yaptığını gözü görmüyor," dedi bir üçüncüsü; "anlaşılan Drevelle hikâyesinden senin haberin yok."

"Yvonne, o zaman daha Carville'de değildi!" diye bağırdı Pierrette. "Grandvüle'de çalışıyordu. Şu şişko Brunei de Drevelle, hani Marie Barbot'nunki var ya, yanından geçen doktorun kamburuna laf etmiş. O zamanki atı Coco'nun üstündeki doktor Tann yarattı dememiş, omzunda taşıdığı tüfeğini çıkarıp Brunel'e iki el ateş etmiş. Çiftenin namlu-lanndan biri doluymuş ve Brunel'in sol koluna ve göğsünün hemen yanına isabet edip onu yaralamış. Doktor, namlulann birinde mermi olduğunu unuttuğuna yemin etmişti, ama yine de yargıç onu on Louis Altını ödemeye mahkûm etti."

Çamaşırcılar, koca bir çeyrek saat süren konuşmaları boyunca doktordan intikam alma yollarını boş yere aradılar. Madam Haute-mare, yeğeni Lamiel'i elinden tutmuş, bir kez daha yanlarından geçerken bir yol bulana-dıktan için sinirliydiler. Bunun üzerine bütün bağışmalar yön değiştirdi.

-53-

"Vay vay vay! Bayan burnu büyük güzel yeğeniyle işte yeniden karşınızda!" diye bağırdı Pierrette.

"Yeğeniyle mi? Şeytanın dölüyle desen yeridir."

"Şeytanın dölü mü? Kadının piçi o düpedüz. Arkasından iş çevirip sonra da kocasının onu evlatlık olarak almasını sağladı. Hepsini de şu zavallı yeğeni Guillaume'u mirastan mahrum etmek için."

"İnsaf, komşu! Terbiyesiz terbiyesiz konuşmayın! Hiç olmazsa yanımdaki çocuğun hatırına biraz saygılı olun."

Bilgiç bir üslupla dile getirilen bu ricayı bir düzine kadar cevap takip etti ki, burada onları nakledemeyeceğim.

"Lamiel, koş, eve geri dön!" diye bağırdı Madam Hautemare ve küçük kız sonunda koşabildiği için mutlu,

yola koyuldu. Kadın da, çamaşırcılara başıyla sonuyla uzunca bir söylev çekmenin keyfini çıkardı, bu arada onlar da söze karışma imkânı bulamamaktan sıkıntılı, birdenbire hep bir ağızdan bağışmaya koyuldular.

Amaçları, şu dayanılmaz Madam Hautemare'ı çekip gitmeye zorlamaktı. Fakat bu yaman kadın, onlara doğru yolu göstermeyi kafasına koymuştu bir kere ve bir beş dakika daha, avazı çıktığı kadar bağırarak otuz kadının karşısında vaazına devam etti.

Dik kafalı yolculara düzenlenen bu iki güzel taarruz sayesinde, çamaşırcılar gün boyu sıkılmamanın sırrını bulmuşlardı. Madam Hautemare'a gelince, onun da zangoç kocası-

-54-

na ve Carville'deki bütün arkadaşlarına anlatacak uzun bir hikâyesi olmuştu. En az eğlenen, çamaşırcıları çamura buladıktan sonra evine dönmek yerine, omzundaki tüfeğin sırtında zıplayışındaki gülünçlüğü aldırmandan atını dörtnala Houblon Köprüsü'ne süren doktor olmuştu.

"Yüce Tanrım!" diyordu kendi kendine, "şu aşiftelerle ağız dalaşına girdiğime göre, tam bir aptal olmalıyım!

Öyle günler oluyor ki, uşağıma kendimi yatağa bağlatsaydım daha iyi olurdu diyorum."

Ve doktor, öfkesini dağıtmak amacıyla, hâlâ dörtlü ile ilerlediği bu geniş yol üzerinde, akşam vakti sırf kendisini muayene etmek için doktorun iki mil yaptığını düşünebilecek kadar saf bir hastanın bulunup bulunmadığını hatırlamaya çalıştı.

Ve ansızın hastadan da iyisini buldu: Car-ville Papazı Mösyö Du Saillard, o gün köyden üç mil uzaktaki Saint-Prix Şatosu'na akşam yemeğine gitmişti. Rahipler Konseyi ileri gelenlerinden biri olan bu papaz kafayı birine taktı mı korkunç biri olurdu. Bu özelliği nedeniyle etrafına korku saçan Du Saillard, bütün bu özelliklerini dengeleme kabilinden -çünkü Fransa'da medeniyeti kurtaran budur; her şey dengelenir- kısacası denge kabilinden, koca yolda küçük gezinti arabasında giderken yanında insan olsun isterdi.

Bu yüzden Sansfin'in Saint-Prix Şatosu'na geldiğini görünce pek keyiflendi. Aslında birbirlerine pek çok kötülük yapabilirlerdi, sadece siyaseten beraberdiler. Du Saillard

-55-

soğuk bir adamdı, kötü bir konuşmacıydı, ama yine de koca bir ili hiç zorlanmadan yönetebilirdi. Sansfin'e deli gözüyle bakar ve onun; boş gururu nedeniyle her Tann'nın günü olamayacak budalalıklara sürüklendiğini bilirdi. Sansfin ise kamburunu unuttuğunda bir salonu şenlendirmeyi ve şatonun hanımının gözüne girmeyi iyi bilirdi. Avranches çevresinde bir sürü şato vardı ve bunları sadece çekip çevirmek, içinde yaşayanları can sıkıntısından kurtarmazdı. Du Saillard, doktorun anlatmayı pek güzel becerdiği muzip fıkraları özellikle Düşes de Miossens'in yanındayken dile getirmesinden çekinirdi ve Du Saillard, Carville ahalisinin görmüş olduğumuz mütevazı çamaşır yerine yukarıdan bakan yüksek burun üzerinde yer alan Senyör Şatosu'nda saltanat sürerdi.

Papaz ve onun siyaseten dostu olan doktor, birbirlerine iltifatta bulundular. Kontes de Saint-Prix ise bu çeşit insanların sohbet etmek için kendi salonunu seçmelerine içer-lemişti. Doktor, atıyla papaza eşlik etti, ancak eve dönüp yalnız kaldığında çamaşır yerinde olup bitenler ve o koyu kasvet yine gelip üstüne çöreklenirdi. Teselli kısa sürede çıkıp geldi. Uzun boylu, yakışıklı, henüz yirmi beşine basmış bir delikanlı, esaslı bir beyin kanaması geçiriyordu ve doktoru, ona baksın diye çağırmaya gelmişlerdi. Doktor, geceyi hastanın yanında geçirdi ve gereken tüm tedaviyi uygulamasına rağmen, zevkle baktığı bu güzel varlığın öldüğünü gördü.

"İşte güzel ve boş bir beden," diyordu ken-

-56-

di kendine, "neden benim ruhum şunun içine girivermiyor?"

Kamu malıyla zenginleşmiş bir toprak sahibinin tek oğlu olan doktor, aslında kendi kendisini tedavi etmeyi öğrenmek için tıp eğitimi almıştı ve kendisiyle alay etmek isteyenlerin gözüne her daim silahlı görünmek için de usta bir avcı olmuştu. Zayıf bünyesi için çoğunlukla yıpratıcı olan doktorluk faaliyetlerinin ödülü, yakışıklı adamları ölürken görmek ve bir de az sayıdaki güzel kadın hastayı iyi ki bir doktorumuz var dedirtecek şekilde korkutmaktı.

Küçük yeğen Lamiel, teyzesi Madam Hau-temare onu köye geri gönderdiğinde olağandışı şeyler olduğunu anlayabilecek kadar kurnazdı. Sofu Madam Hautemare, genelde kızın kendi başına otuz adım atmasına bile izin vermezdi.

İlk aklına gelen elbette, teyzesinin saklandığını bilmemesi gerektiği idi. Bunun için, geriye dönüp çamaşır yıkama yerine hâkim noktadaki, ağaçlarla kaplı toprak bentlere saklanmak yeterliydi. Ancak bu şekilde, birtakım küfürler ve kaba sözler duyacağını düşündü ki, teyzesi bunlardan öğrenirdi.

Aklına çok daha cazip bir fikir geldi; "Çok hızlı koşarak," dedi kendi kendine, "hayatımda sadece bir kerecik görebildiğim dans alanına gitmeliyim, teyzem geri dönmeden evde olabilirim."

Carville, zaten köyün tam ortasında bulunan bir meydan ve çok geniş bir caddeden ibaretti. Houblon üzerindeki köprü'nün karşı

-57-

ucunda, yani Paris tarafında, köyün sevimli gotik kilisesi bulunuyordu ve kilisenin ötesi mezarlıktı, onun da ötesinde pazar günleri altında dans edilen üç büyük ıhlamur ağacı vardı. Papaz Du Saillard, bu danslardan oldukça hoşnutsuzdu. "Ölümlere saygısızlık ediliyor," diyor ve neden olarak da ıhlamur ağaçlarının mezarlığa mesafesinin kırk adımdan çok olmayışını gösteriyordu. Bucağın, okul yöneticisi sıfatıyla Mösyö Hautema-re'a tahsis ettiği kulübe caddeye bakıyordu ve hemen hemen mezarlığın tam karşısındaydı. Bu kulübeden, ıhlamur ağaçlarının oradaki gezinti yerini görebilir, dansa çalan kemanları işitebilirsiniz.

Lamiel koşu koşu, Carville dışından geçen ve çamaşır yerini Paris şosesine bağlayan eski bir yola saptı.

Bu yol onu ıhlamur ağaçlarına götürüyordu. Uzaktan ıhlamurların gür tepelerinin evlerin üzerinden yükseldiğini gördükçe her zaman heyecanlanırdı. "Bu güzel ağaçları yakından görmek istiyorum," dedi kendi kendine.

Bu müstesna ıhlamur ağaçları pazar günleri Lamiel'i ağılatıyor, sonra da bütün bir hafta onları düşünüyordu. Lamiel eğer köyden geçmezse, öğretmeninin kulübesinin civarında oturan birtakım sofular tarafından ispiyonlarına riskini ortadan kaldıracaklarını düşündü. Köyün dışındaki eski yolu koşarak geçerken, tatsız bir tesadüf eseri, nalın dolu sepetler taşıyan dört beş yaşlı kadına rastladı.

Bir zamanlar Madam Hautemare da bu
-58-

kadınlar kadar fakirdi ve hayatını sürdürmek için aynı işi yapardı, ancak Papaz Du Saillard'ın himayesiyle her şey değişmişti. Çıplak ayakla yürüyen ve nallınlannı başlarının üstünde taşıyan kadınlar, Lamiel'in her zamankinden daha özenle giydirilmiş olduğunu fark ettiler. Belliydi ki teyzesi Hautemare, onu şatoya madam la düşesin yanına götürmüştü.

"Vay, vay! Şatodan geliyorum diye mi burnun böyle havalarda," dedi içlerinden birisi.

"Kim engel olacak bize canım!" diye bağırdı bir ikincisi, "o güzel ayakkabılannı senden alacağız, neden sen de bizim gibi çıplak ayakla yürümeyecekmişsin ki."

Lamiel, cesaretini kaybetmedi; yolun sağ tarafında ve ondan birkaç ayak yüksekte bulunan bir tarlaya çıktı ve "Beş kişisiniz diye, güzel ayakkabılannı benden çalmak istiyorsunuz, ama çalacak olursanız, eniştemin dostu olan jandarmabaşı sizi hapse atar," dedi onlara.

"Çenenı kapar mısın seni küçük yılan, şeytanın dölü."

Bu söz üzerine kadınların beşi birden avazlan çıktığı kadar, hep bir ağızdan bağırmaya başladılar:

"Şeytanın dölü, şeytanın dölü!"

"Daha iyi," dedi Lamiel, "şayet şeytanın kı-zıysam, asla sizin gibi çirkin ve dırdırcı olmayacağım demektir; babam olan şeytan, gönlümü hoş tutmasını bilir."

Lamiel'in teyzesi ve eniştesi tutumlu davranarak, bin sekiz yüz frank faiz getirecek ka-

-59-

dar para biriktirmişlerdi. Kısacası, onlar çok mutluydular, fakat sevimli yeğenleri Lamiel can sıkıntısından ölüyordu. Normandiya'da insanlar erken olgunlaşır ve her ne kadar on iki yaşına henüz girmiş olsa da Lamiel'in daha şimdiden canı sıkılıyordu ve can sıkıntısı bu yaşta eğer fiziksel bir acıdan kaynaklanmıyorsa, kişiliğinin oluştuğunun habercisidir. Madam Hautemare ise en ufak eğlenceyi bile günah sayıyordu. Örneğin pazarları mezarlığın sonundaki koca ıhlamur ağaçlarının altında yapılan dansları görmek için gitmemek yetmiyor, aynı zamanda bucağın kilise mallan yöneticisine tahsis ettiği kulübenin kapısının önüne bile çıkıp oturmamak gerekiyordu, çünkü buradan kemanların sesi işitilebilir ve bay papazı sarartıp solduran şu melun dans, bir köşesinden görülebilirdi. Lamiel, can sıkıntısından ağlıyor, iyi kalpli teyze Hautemare ona rahatlaması için reçel veriyor ve bu sayede pisboğaz ufaklık bir türlü kadından soğu-yamıyordu. Öğretmen Hautemare'a gelince, o da Lamiel'i, bir saat sabah, bir saat da akşam olmak üzere okuması için zorluyor ve bu işi çok sıkı tutuyordu.

"Kasaba bütün çocuklara ayırım gözetmeksizin okuma yazma öğretmem için bana para veriyorsa," diyordu kendi kendine, "yeğenime haydi haydi öğretmem gerekir. Nihayetinde Tann'dan sonra, bu kasabaya gelmesine sebep olan benim."

Bu sürekli okumalar küçük kız için azaptan farksızdı ve işinin ehli öğretmen, kızı ağ-

-60-

larken gördüğünde onu teselli etmek için para veriyordu. Anında ballı çavdar çöreğine harcanıveren paraya rağmen Lamiel okumaktan nefret ediyordu.

Lamiel, evden kaçmanın mümkün olmadığı ve dans sırasında uçuşan bir başörtüsü görür korkusuyla teyzesinin açık kapıdan bakmayı bile yasakladığı pazar günlerinden birinde etajerin üzerinde Dört Aymon Kardeşlerin Hikâyesi isimli bir kitap buldu. Kitabın kapağındaki resim onu adeta büyüledi ve daha iyi anlamak için istemeyerek de olsa kitabın ilk sayfasına göz attı. Okudukları ona eğlendirici gelip oyalayınca dansı izlemeye gitmesinin yasaklandığını unuttu ve az sonra dört Aymon kardeşten başka şey düşünemez oldu. Hautemare'ın haylaz bir öğrencinin elinden aldığı kitap, küçük kızın ruhunda fırtınalar kopardı. Lamiel, bütün bir akşam ve onu takip eden gece boyunca bu büyük adamları ve atlarını düşündü. Henüz pek masum, küçük bir kız olmasına rağmen, yaşlı eniştesinin titrek kollar tarafından alı-konup engellenmek yerine, Aymon kardeşlerden birinin koluna girip dans yerinin yakınına, mezarlığa doğru bir gezintiye çıkmanın bambaşka bir şey olabileceğini düşünüyordu. Fazlaca bir şey anlamamasına rağmen, öğretmenin kitaplarının hemen hepsini büyük bir zevkle okudu. Anlamaktan çok, ki-taplann ilham ettiği hayallerin tadını çıkan-yordu. Örneğin, aşklannı öğrenmek için Vir-gil'in Eneide isimli eserinin eski, manzum bir çevirisini yutarcasına okudu. Bu eski kitap

-61-

1620 tarihliydi ve bir araya toplanan parşömenlerden oluşuyordu. Herhangi bir hikâye onu eğlendirmek için yeterliydi. Öğretmenin Latince olmayan kitaplarına şöyle bir göz atıp, anlamak için uğraştıktan sonra en eski ve en kötülerini kasabanın bakkalına götürdü ve karşılığında yarım kilo kuşüzümü, Büyük Mandrin'in,* bir de Cartouche'un** hikâyelerini aldı.

Üzüntüyle itiraf edelim ki, bu hikâyeler ahlakçı çağımızın her işte gözettiği yüksek erdem ve namus eğilimlerine hiçbir şekilde uyumlu değildi. Ayrıca bildiğiniz gibi, Acade-mie Française'in ve Montyon ödülleri-nin doğal olarak bu tür edebiyatla yakından uzaktan ilgisi olmamıştır; işte bu yüzden sıkıcı da

değildirler. Kısa zaman içinde Lamiel, Man-drin'le Cartouche'dan ve bu küçük kitaplar sayesinde tanıdığı diğer kahramanlardan başka bir şey düşünmez oldu. Yüksekçe bir yerde ve çok sayıda seyircinin gözleri önünde son bulan hayatları ona erdemli görünüyordu; zaten kitaplarda övülen, kahramanların cesaretleri ve yılmazlıkları değil miydi? Bir akşam yemek yerlerken, Lamiel temkinsizlik edip eniştesine bu büyük adamlardan bahsedince, adamcağız dehşet içinde haç çıkardı.

"Şunu iyice öğrenin ki Lamiel, azizlerden başka büyük kişi olmaz," dedi yüksek sesle.

"Kim aşıladi sana bu korkunç fikirleri?" diye bağırdı Madam Hautemare.

* 1700lü yıllarda idam edilerek öldürülen ünlü bir eşkıya

çetesi lideri. ** 17001ü yılların ünlü bir eşkıyası.

-62-

Ve iyi kalpli adamla karısı, bütün yemek boyunca yeğenlerinin önünde, onun ettiği bu garip laflardan başka şey konuşmadılar. Öğretmen, yemekten sonra topluca edilen duada, Tann'nın, yeğenini Mandrin ve Cartouche'u düşünmekten, hele hele günahkârlığı ayan beyan ortada olan böylesi duygular beslemekten koruması için fazladan bir de Pater* duasını okumayı ihmal etmedi.

Hristiyanlıkta önemli dualardan biri. -63-

!IV*

Lamiel, keskin zekâsı ve zengin hayal gücüyle oldukça uyanık bir kızdı; böylesi bir günah bağışlatma töreni onu fazlasıyla etkilemişti. Yatağına girince hemen uyuyamamış, "İyi, ama eniştem neden onlara hayran olmamı istemiyor?" diye kendi kendine sormuştu.

Sonra ansızın aklına günahkâr bir düşünce geldi: "Acaba, Cartouche gibi eniştem de zavallı dul bir kadın olan Renoart'a on ekü verebilir mi? Yedi çocuğuyla yaşayabilmek için on üç kuruştan başka parası olmayan zavallı kadından bir de vergi diye siyah ineğini alıyorlar."

Lamiel, çeyrek saat boyunca merhamet gözyaşları döktü, sonra kendi kendine, "Eniştem de, Mandrin gibi idam sehpasında celladın kollarını kesen darbelerine gözlerini bile kırpmadan göğüs gerebilir miydi? Ayağı taşa bile rastgelse, inlemelerinin ardı arkası gelmez eniştemin."

O gece küçük kızın dünyasında adeta ,bir devrim oldu; ertesi gün bakkala Virgil'in resimli eski baskısını getirdi ve karşılığında kuşüzümü ve incir yerine, okumayı yasakladıkları güzel hikâyelerden birini aldı.

Ertesi günü cumaydı ve Madam Hautema-

-65-

re akşam sofradan kalkarken çömleği boş görünce, perşembeden kalan et suyunu çorbaya kattığını fark edip büyük üzüntüye kapıldı.

"Ee, ne olmuş yani?" dedi Lamiel, şaşkın bir halde, "enfes bir çorba yemiş olduk, hem belki de kalan et suyu pazara kadar ziyan olacaktı."

Genç yeğenin, bu korkunç laflar yüzünden eniştesi ve teyzesi tarafından nasıl azarlandığını tahmin edebilirsiniz. Kızgınlığa kapılan teyze, çatacak kimse bulamayınca, öfkesini, Carville'de yeğenimiz diye tanıttıkları kızıdan çıkardı. Küçük kız ise daha şimdiden kendisine reğel veren tatlı teyzesine sinirlenmeyecek kadar sağduyu sahibiydi.

Zaten teyzesinin kalan et suyunu yemekten ve yedirmekten ötürü gerçekten de çok üzüldüğünü görmüştü.

Lamiel, cuma günü yemek üzerinde uzun uzadıya düşündü. Bir ay sonra bile hâlâ bu olay aklındayken, yakındaki meyhaneyi işleten La Merlin'in, müşterilerden birine, "Ekmek gibi ak pak şu Ha-utemare'lar, ama kısacası aptal insanlar ne yazık ki," dediğini duydu.

Oysa La Merlin, Lamiel'in önemseydiği biriydi. Gün boyu, hatta çoğu cuma günlerinde bile, meyhanesinde gülünüp şarkı söylendiğini duyardı.

"Şifre sözcük buymuş demek ki," dedi Lamiel, ansızın aydınlanmış gibi, "bizimkiler ap-talmışlar!"

Sonraki sekiz gün boyunca ağzından on sözcük bile çıkmadı, çünkü meyhanecinin açıklamasıyla büyük bir yükten kurtulmuş-

-66-

tu. "Henüz çok küçük olduğumdan," diye düşündü, "bana bu tür şeyleri anlatmıyorlar, bu da aşk gibi, daha ne olduğunu bile söylemeden konuşmamı yasak ettikleri şeylerden."

Elma şarabı satan Merlin'in büyük değişiklikler yaratan sözlerinden sonra, teyze Hautemare tarafından öğütlenen her şey, yani önemli görevlerden sayılan ve köyün sofuları tarafından üzerinde söz birliği edilen her şey, Lamiel için gülünç ve saçma şeyler oldu. Teyzesi ve eniştesi ne zaman bir şey diyecek olsalar, sesini alçaltarak, "Aptallık bu," diyordu. Kutsal bayram akşamları tespih duası yapmamak, mevsim orucu tutmamak ya da ormana gidip sevişmek, hepsi de Lamiel'e eşit derecede günahlar olarak göründü.

Lamiel işte böyle büyüdü. Düşes de Mios-sens'in gözlerinin çevresinde kırışıklıklar oluşmaya başladığında on besindeydi. Bu arada yaşlı dükün öldüğünü ve ismini devralan oğlunun ise birkaç ay sonra onun ardından gittiğini belirtmeyi unuttuk. Düşes de Mi-ossens yeni unvanını göstermek üzere gittiği Paris'ten Carville'e döndüğünde, bunca zaman kavuşmayı beklediği bu unvana sosyetenin pek az ilgi göstermesi nedeniyle

fazlasıyla öfkeliydi. Gözlerinin altındaki kırışıklıklar da işte bu dönemde oluştu. Bunu fark edince de büyük bir üzüntüye kapıldı. Alelacele Paris'e yollanan özel ulak, en ünlü göz uzmanı Mösyö de la Rouze'u getirdi. Sabah sabah düşesin yatağı başında yapılan ilk muayenede yaşlanmaya bağlı göz zayıflaması anlamına gelebilecek Yunanca bir laf uyduracak zaman bul-

-67-

mak için bir dizi kibar sözler sıralamak, akıllı bir adam olan doktor için bile oldukça sıkıntılı oldu. Diyelim ki bu şık Yunanca sözcük, "amorfoz"dur. Mösyö de la Rouze, genellikle otuz otuz beş yaşlarındaki genç bayanlara musallat olan bu illetin cereyanında kalmaktan ileri geldiğini uzun uzun açıkladı ve katı bir perhiz verip, ekmek içiyle acı hıyar turşusundan elde edilen fakat hayli değişik isimleri olan iki kutu hapi düşese vererek bu illeti, insanı güçten düşüren perhiz gerektiren başka bir hastalıktan ayırt edemeyecek kadar cahil doktorlara görünmekten kaçınmasını tavsiye etti. Ayrıca altı ay süreyle, özellikle akşamları okumayı yasakladı, bu yüzden kitap okuyacak birini tutmak gerekiyordu. Doktor, durumu öyle bir ayarladı ki, kitap okuyucu sözcüğünü de, ondan da beter olan gözlük sözcüğünü de ilk telaffuz eden kendisi değil, düşes oldu. Doktor derin düşüncelere dalmış görünüyordu ve sonunda altı sekiz ay sürebilecek tedavi boyunca, gazetelerin haftada iki kere methettiği işinin ehli Parisli bir optikçiden temin edeceği gözlüğün kullanılması suretiyle gözlerin dinlendirilmesinin faydalı olabileceğine kanaat getirdi.

Düşes, daha kırkına bile varmamış ve Avrupa'da her sınıftan insanın gözdesi olan çekici doktora hayran kalmıştı, böylece doktor epeyce kabarık bir cüzdanla Paris yolunu tuttu. Ancak düşes sıkıntılıydı, taşrada kendisi için kitap okuyacak birini nereden bulacaktı? Bu tür bir hizmetçi bulmak Normandiya'da bile çok zordu. Madam Anselme'nin düşesin

-68-

bu arzusunu köye duyurması fayda etmedi. Köydeki erkekler arasında iyi kalpli sıfatını hak eden tek kişi, iyi kalpli Hautemare, okuyucu olarak önce yeğeni Lamiel'i düşündü.

"Doğrusu," diyordu, "köyde başka hiçbir kimse bu kitap okuma işini beceremez ve zeki bir kadın olan düşes, nasıl oldu da Lamiel'i düşünemedi?"

Yine de bu işin önünde büyük bir engel vardı; yetiştirme yurdundan alınan bir kız, böylesine soylu bir hanıma okuyuculuk yapmaya layık mıydı?

Hautemare ve karısı bu büyük tasarı yüzünden on beş günden beri altüst olmuş bir haldeyken, Vendee şehrinde meydana gelen olaylarla ilgili son haberlerin başkentte duyulmaya başlandığı günün akşamı şatoya La Quotidienne'in bir sayısı bırakıldı.

Bu arada Madam Anselme'nin üst üste iki gözlük takması kâr etmemişti; kadın öyle yavaş ve öyle kötü okuyordu ki, düşesin sabrı tükeniyor, umutsuzluğa kapılıyordu.

Öte yandan, Madam Anselme, iyi okumayacak kadar uyanık biriydi, çünkü bu işe aylığı bir nebze olsun zam yapılmaksızın üzerine yüklenen bir angarya gözüyle bakıyordu. Bu davranışı ona önceleri çok doğru görünüyordu, fakat kurnaz bir kadın olan Madam Anselme yine de yanılmıştı. Üstünden zaman geçtikten sonra işi savsakladığı için kimbilir kaç defa kendi kendine lanet okudu!

Bir gün, bu berbat okuma karşısında düşes birdenbire, "Lamiel! Atlar hazırlansın ve Hautemare'ların kızı küçük Lamiel'i aramak

-69-

için köye adam yollansın, ya teyzesi ya da eniştesi refakatçi olarak yanında gelsin!" diye bağırdı.

İki saat sonra Lamiel, pazar günleri giydiği kıyafetiyle çıkıp geldi. İlk başta kötü okudu, fakat okuyuşunda düşese Vendee haberlerinin önemini bile unutturan çekici bir zariflik vardı. La Quotidienne'in coşkulu cümlelerini okurken zekâ dolu gözleri gösterdiği çabadan parlıyordu. "Anlayarak okuyor," dedi düşes kendi kendine ve saat on bire doğru Lamiel ve eniştesi huzurdan çekilmek için izin istediklerinde, Lamiel'i hizmetine almayı kafasına koymuştu bile.

Ancak Madam Hautemare, uyanık mı uyanık, on beşinde koca bir kız olan Lamiel'in akşamın geç bir vaktinde şatodan eve dönmesi fikrini yadırgıyordu.

Bunun üzerine, üç haftadan fazla süren epeyce karmaşık bir tartışma gerçekleşti. Bu arada geçen bu zaman zarfında önceleri pek de kesin olmayan Lamiel'i La Quotidienne'i okuması için şatoya alma fikri düşeste bir tutkuya dönüşmüştü. Paris'te güzelim örneklerini gördüğümüz Norman dehasını layıkıyla örnekleyebilecek, fakat uzun olması nedeniyle iyi niyetli okuyucuyu sıkabilecek sonu gelmeyen tartışmalardan sonra Lamiel'in, Madam Anselme'nin odasında kalması uygun görüldü; üstelik bu oda düşesinkine komşu olması nedeniyle ayrıca saygın bir konuma sahipti. Madam Hautemare'ın kuruntusuna son veren, özellikle de gururunu okşayan bu son durum, bir yanılla da onu fazlasıyla gücendirmişti.

-70-

Her şey karara bağlanmış görünürken, kocasına "Nasıl olur!" dedi; "Carville'in kötü dilleri yeğenimiz için 'Düşesin hizmetine girdi,' diyecek! Bu da, hakkımızda iğrenç laflar eden yeğenin olacak o Jakoben'in umutlarını tazeleyecek."

Bu kuruntu neredeyse işe son noktayı koyacaktı, çünkü düşesin gözünde, öğretmenin yeğeninin şatoya girmesi başlı başına bir onurdu ve bu düşüncesini saklamadan Hau-temare'a söyleyince, köyün farfaracısı derhal yerlere kadar eğilip hanımefendiyi selamladı ve cevap vermeden huzurdan ayrıldı.

"Devrim dedikleri bu işte!" diye bağırdı onun arkasından düşes, kendini tutamayıp "engel olmaya çalışmak boşuna, her yandan etrafımızı sarıyor, servetlerini bize borçlu olan insanların arasına bile gelip sokuluyor." Bu düşünce düşesin kızgınlığa, acıya ve endişeye kapılmasına neden olmuştu. Bu nedenle de hemen ertesi sabah, neredeyse uykusuz geçen bir geceden sonra onu azarlama düşüncesiyle saf Hautemare'ı yanına çağırttı, ancak öğretmen, iletmek zorunda olduğu mesajın korkunçluğu yüzünden kaygıya kapılmış bir halde şapkasını evirip çevirirken, 'Bu iş etrafıca düşünülünce, Lamiel'in Madam la Düşes'in bahsetmiş olduğu onura erişemeyecek kadar narin bünyesi olduğunun ortaya çıktığını' söylediğinde düşes şaşırıp kaldı.

Bu densiz açıklamaya verilen karşılık Ba-jazet'den* alıntılanmış ti ve tek kelimededen ibaretti.

Racine'in Osmanlı sarayında geçen bir tragedyası. -71-

"Defolun!"

Düşes bu işi Papaz Du Saillard'la konuşmadan yola koymak istemişti. Kurnaz din adamının eşsiz derinlikteki zekâsı onda affedilmez bir kusura da yol açıyordu. Bu da, yerli yersiz itirazlar karşısında kendisini kaybedip, büyük bir hazırcevaplılıkla kaba cevaplar vermesiydi. Bu nedenle de papazla ciddi şeyler konuşmaktan elinden geldiğince kaçınır ve 1789'dan önce böyle şeylere rastlamak mümkün değildi, diye düşünürdü. Hatta kimi zaman Du Saillard'ı yemeğe davet edip, karşılama ve veda sırasında söylenen iki kibar laf dışında papaza tek kelime etmemeye uğraşırdı. Zeki adam bu türden kendini beğenmişliklerle eğlenir ve sabırla düşesin kendisine ihtiyaç duyacağı zamanın gelmesini beklerdi. Soylu hanımefendi, öğretmenin sebep olduğu öfkeyle derhal Du Saillard'ı çağırttı. Papazı yemeğe davet edip, Lamiel konusunu da ancak yemeğin sonunda açma akıllılığını bile gösterememişti.

Du Saillard, böylesine beceriksizce girilen bir işe çözüm bulunamayacağına karar verdi. Lamiel'den bahsetmeden önce bu işe, Hautemare'ın okulunda herhangi bir yolsuzluk bulmakla başlamak gerekirdi. Zenginliğinin ve küstahlığının kaynağı burasıydı. Onu okulu kapatmakla tehdit etmeli, hatta gerekirse kapatmalıydı da, o vakit Hautemare paşa paşa gelip Lamiel'in şatoya kabulünü rica ederdi. Papaz, daha en başından, bu işte kendisine danışmayarak işlediği kabahati düşese bütün acılığıyla hissettirdi; ardından tavsiye-

-72-

de bulunmaksızın, düşesi hödük bir köylü tarafından rencide edilen gururunun derin üzüntüsü içerisinde yalnız bıraktı.

Öfkesinin yoğunluğu soylu hanımın işleri yürütmekte gösterdiği bir parça sağduyuyu da yok edince, arta kalan saygınlığını gözetmeyi bile beceremedi. Madam Anselme, Mösyö Hautemare'a resmi bir mektup yazdı. Mektupta madam namına küçük hanım Lamiel'in, Paris'ten daha uygun ve bilgili biri getirilinceye kadar, okuyucu sıfatıyla Madam la Düşes'in mahiyetine alınma şerefine erişeceği bildiriliyordu. Lamiel'in ismine ilştirilen küçük hanım lafıyla bütün köy çalkalandı.

Lamiel ise eniştesinin üç haftadan beri çevirdiği bütün dolapların gayet güzel farkındaydı ve dört gözle şatoya girmeyi bekliyordu. Odaları süsleyen güzelim mobilyaları şöyle bir görmüş, özellikle de yaldızlı ciltlerle dolu muhteşem kütüphaneye dikkat etmişti; fakat bu ciltlerin aynalı bir dolapta bulunduğunu ve küçük anahtarın da kuşkucu düşesin saatine bağlı olarak saklı tutulduğunu hiç fark etmemişi.

Lamiel, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, ön cephesinde on yedi penceresi ve ar-duvazdan çatısıyla pek ağırbaşlı bir görünümü olan koni şeklindeki güzel şatoya yerleşmek üzere geldiğinde öyle olağandışı ve şiddetli bir duyguya kapıldı ki, girişteki basamaklarda durmak zorunda kaldı. Başında kavak yelleri esiyordu ve kendisine şatonun kapısına kadar eşlik eden, fakat düşese teşekkür etmek zorunda kalmamak için içeri

-73-

girmeyen teyzesi son bir öğüt olarak hizmetçi kadınların önünde asla gülmemesini ve hiçbir şekilde şakalarına katılmamasını şiddetle tavsiye etti. "Aksi takdirde," diye ekledi Madam Hautemare, "seni bir köylüyü küçümser gibi küçümserler ve laf sokup ezerler, öyle ince laflar olur ki bunları düşese şikâyet edemezsin ve onlar da acımasızlıklarıyla bir aya kalmaz şatoya geldiğine seni pişman ederler." Bu sözler, Lamiel'i çok etkiledi; o anda bütün mutluluğu uçup gitti. Düşesin etrafında dönüp duran bu kadınların yüzlerini incelerken derin bir yılgınlığa kapıldı. Daha üçüncü günün sonunda Lamiel o kadar mutsuz olmuştu ki, iştahı kesildi. Kaldığı odada güzel bir halı seriliydi fakat üzerinde hızlı yürütmesine izin yoktu, çünkü bu tür davranışlar hanımefendiye saygısızlık olurdu. Madem ki soylu bir hanımefendi tarafından mesken tutulmuştu, göz kamaştıran bu şatoda her iş yavaşça ve ölçülü yapılmalıydı. Düşesin maiyeti, özellikle en gençleri elli yaşına varmış sekiz kadından oluşturulmuştu. Uşak Poite-vin ve birinci katta bulunan uzun süitteki dairelere girme ayrıcalığına sahip diğer üç hizmetçi daha da yaşlıydılar. Şatoya gelince; her iki yanında, yılda üç defa aksatılmadan budanan gürgen ve ıhlamur ağaçlarıyla kaplı yollar olan şatonun pencerelerinin dibinde yer alan olağanüstü güzellikteki bir çiçek tarhına iki ayrı bahçıvan bakıyordu. Ancak

daha ikinci gün değil Lamiel'in bu bahçede, çimenlikte bile yanında hanımefendinin hizmetçileri olmadan dolaşamayacağına karar

-74-

verildi. Bu hanımlarsa gezinti için havayı her seferinde ya çok nemli, ya çok sıcak ya da çok soğuk buluyorlardı. Ellilerini hayli geride bırakmış olmalarına rağmen, hemen hepsi de genç kızlık taslayan bu hanımlar gün ışığının kendilerine iyi gelmediğini, kırıksıklıklarını gösterdiğini söylüyorlardı. Kısacası, geleli henüz bir ay olmasına rağmen, Lamiel sıkıntıdan patlıyordu ve her akşam düşese okuduğu, gün şaşmadan gelen Quotidienne gazetesi hayatını o kadar da şenlendirmiyordu. Ona göre dünyanın en eğlenceli kitabı olan Mandrin'in hikâyesindeki hayattan ne kadar da farklıydı hayatı. Kitaplarını yanında getirmeyi unutmuştu ve kısa süreler için arabayla geldiği evinde bir an olsun yalnız kalmadığı için kitaplarını sakladığı gizli yere gidemiyordu.

Lamiel, gezintiye çıkmayı neredeyse hiç arzulamaz olmuştu; o kadar mutsuzdu ki, kendini ispatlamaya pek meraklı olmasına rağmen düşesin gözünde elde ettiği başarının farkına varamıyordu, oysa kazandığı başarı çok büyüktü. Soylu hanımefendinin gönlünü fetheden, özellikle Lamiel'in küçük hanım havalardan uzak oluşuydu.

Şunu bilmek gerekir: Devrimin yıkıcı etkilerinden Madam de Miossens'm en çok duyarlı olduğu şey, az para kazanan halktan insanların kızlarının takındıkları kibar ve özenli tavlardı. Örneğin, gözler yerde ya da kendi içine çevrili olduğu halde, düşesin eşsiz güzellikteki halılarına anlamsız anlamsız bakmak veya ağır ağır yürümek... Lamiel bütün bunlar

-75-

için biraz fazla coşkulu ve enerjikti. Hizmetçilerin erdemli görüşleri onda kendine özgü bir yürüyüş tarzı yaratmıştı; gerçekten yavaş yürüyordu yürümesine, fakat bağlanmış bir ceylan havası vardı onda, çünkü enerji dolu yüzlerce küçük hareketi köylü yanını ele veriyordu. Artık daha fazla kımıldamayı istemeyen birinin iyi yetişmişlere özgü o yürüyüş tarzına hiç alışamamıştı. Yaşlı hizmetçilerin her an üzerinde olan ciddi bakışlarından kurtulmanın bir yolunu bulur bulmaz, düşesin bulunduğu odaya varan suit daireleri hoplaya zıpla-ya geçip gidiyordu. Kadınların ihbarlarıyla uyarılan soylu hanımefendi bu neşeyi koltuğunda otururken izleyebilmek için salonuna büyük bir cam taktırttı. Bu geniş şato o kadar sessiz ve sakindi ki, hareketlerindeki çeviklik ve hafifliğe rağmen Lamiel'in zıplayışları her yerden işitilebiliyordu. Oysa herkesin ayıpladığı bu davranış genç köylünün kaderini belirledi. Düşes, küçük hanım havalan takınmayan bir kızı hizmetine almış olduğuna iyice emin olunca, Lamiel'e büyük bir sevgi, hatta tutkuyla bağlandı. Lamiel ise, La Quotidien-ne'de okuduğu kelimelerin neredeyse yansını bile anlamıyordu. Düşes, iyi okuyabilmek için okuduğunu anlamamanın şart olduğunu ileri sürdü ve buradan yola çıkarak, La Quotidien-ne'in sözünü ettiği her şeyi Lamiel'e açıklama zevkini üzerine aldı. Az bir iş değildi bu, nitekim böylece her akşam kızı yetiştirmek için gösterdiği ilgi aslında bunu hedeflemediği halde, Lamiel'i düşesin nazarında çekici bir meşguliyet kaynağı haline getirdi; aslında normal

-76-

olarak yanm saat kadar süren La Quotidienne okumalan giderek üç saati bulmaya başlamıştı. Soylu hanımefendi pek zeki, fakat alabildiğine cahil olan bu genç Norman köylüsüne hayatla ilgili ne var ne yok her şeyi açıklıyordu. Bu nedenle de, saat sekizde getirilen gazete üzerine yaptığı yorumlar gece yansına kadar sürüyordu.

"Ne o? Gece yansı mı olmuş?" diye bağın-yordu düşes, neşeli neşeli, "en çok on olmuştur sanıyordum. İşte, güzel geçen bir akşam daha!"

Düşes erken yatmaktan nefret ederdi, ama yine de La Quotidienne üzerine açıklamalar çoğunlukla ertesi sabaha sarkardı. Sonunda inanılmayacak bir şey oldu: Fransa'yı mahvedenlerin Normandiyalılar olduğu konusunu hâlâ dilinden düşürmeyen düşes, La Quotidienne üzerine yapılan açıklamaların yavrucağın - Lamiel'in şatodaki ismi buydu- eğitimi için yeterli olmadığını belirtti. Yavrucak, oku-yuculuk görevini layıkıyla yerine getirebilmek için bankacıların eşleri ve diğer liberal bayanlar hakkında yazılan ve La Quotidienne 'in sayfalarını süsleyen muzip fıkraları dahi anlaya-bilmeliydi. Yavrucak, Madam de Genlis'in Şatoda Gece Sohbetlerini ve ardından da yine bu ünlü tiyatro oyuncusunun diğer bütün ahlakçı romanlarını yüksek sesle okudu. Daha sonra düşes, Lamiel'in yüzyılın en derin eseri olan Kibarlık Sözlüğünü anlayabileceğini düşündü. Toplumsal mevkilerin farklılıklarına ve ay-nımlarına dair her şey, hayatını düşes olmayı beklemekle geçiren bu kadın için özellikle çok

-77-

önemliydi. Kırk yaşını geçmiş ve kendi deyişiyle artık bu dünyada mevki peşinde değilken, Saint-Germain semtindeki kadınlar için en büyük ideal olan böyle yüksek bir statüye erişmesi talihin cilvesiydi. Bu uzun bekleyişin verdiği acı, yapı olarak zayıf ve evhamlı olan, gençliğinin tazeliğiyle birlikte her şeyini yitiren bu kadını iyice sertleştirmişti. Şatonun cazibesine kapılıp gelen parasız adamların tutkulu ilgisinde teselli bulabilirdi, fakat başından geçen bu tür ilk ve son talihsizliği vicdanının sesi o derece tiksintiyle karşıladı ki,

düşes bir daha böyle bir günaha girmeden yaşlılığa adım attı ve artık kalıcı bir hal alan bu mutsuzluk, yapısındaki sertliği iyice pekiştirdi. Zamanla, her şeye çok çabuk öfkelenen keyifsiz biri olup çıkmıştı. Normandiya'ya ilk geldiğinde kendisine bir düşes gibi davranılmasını isteyen markizin burnu büyüklüğü, çevre şatolarının sakinleri soylu kadınlar tarafından öylesine garipsendi ki, Miossens'ların salonu kısa sürede olağanüstü sıkıcı bir yer olarak nitelendirildi. Şatoya gelenler gönülsüz geliyorlar ve hâlâ yemek davetlerini geri çevirmiyorlarsa, bu, özellikle turfanda sebze dönemine denk geliyordu. Düşes, büyük servet sahiplerine özgü olan; ilk bezelye, ilk kuşkonmaz gibi yiyecekleri getirsinler diye Paris'e bu iş için özel adamlar gönderme alışkanlığını kaybetmemişti. Çevredeki çok sayıda güzel şatonun sahibi olan komşularının saklamaya zahmet etmedikleri şeyi düşes de gayet güzel anlıyordu; şatosuna sadece Paris'ten gelen sebze, meyve için geldiklerini biliyordu.

-78-

!V*

Gözlerindeki sözde zayıflık, sevgili düşese, kısa süre önce ölen köpeği Dash'ın itibarını eksiksiz kazanan Lamiel'e kopmaz bağlarla bağlanması için gereken bahane oluyordu.

Şatodaki yaşam, sıradan bir küçük köylü kız için olağanüstü güzellikte olabilirdi, ama düşesin yanına geleli henüz bir seneyi bile geçmeden, artık genç bir kız olan Lamiel'deki bütün gençlik coşkusu silinip gitmişti. Böylece aylar aylan kovaladı ve sonunda Lamiel ağır bir hastalığa yakalandı. Tehlike o kadar büyüktü ki, düşes uzun yıllardır Noel haricinde şatoya uğramayan Doktor Sansfin'i çağdırtmak zorunda kaldı. Daha önce, düşesin, şatoya birkaç millik mesafedeki küçük bir şehir olan Mortain'den Doktor Buirette'i tercih etmesini Du Saillard sağlamıştı. Du Saillard, Sansfin'in düşesin iplerini eline geçirmesinden ve hatta gözlerindeki sözde rahatsızlığa çare bulmasından korkmuştu. Şimdi, kambur doktorun sınır tanımayan kibri şatodan gelen bu çağrıyla fazlasıyla kabardı, köydeki şöhretini eksiksiz kılmak için gereksindiği tek şeydi bu. Büyük bir etki yaratmaya karar verdi. Doktora göre düşes üzüntüden mahvolmuş olmalıydı. Sonuç ola-

-79-

rak, ziyaretinin ilk yansında tam bir nezaketsizlik örneği gösterdi; son derece ölçülü ve ince bir dil kullandığını gayet iyi bildiği bu soylu hanımefendiye ağıza alınmayacak tuhaflıkta sözler sarf ediyordu.

Ardından genç kızın hastalığı karşısında hayrete kapıldı; oysa içinden şöyle diyordu:

"Normandiya'da az rastlanan bir durum. Hastalığın tek nedeni can sıkıntısı; üstelik düşesle birlikte yenen nefis yemeklere, turfandalara, şatonun güzel mobilyalarına ve diğer şeylere rağmen duyulan bir can sıkıntısı. İş tuhaflaşmaya başladı, kabalığı iyice ele aldık, kendimizi kovdurmamalıyım. Üstelik kadın fenalaşıp bayılırsa zor durumda kalırım. Daha ileri gitme doktor! Şu anda benden öğrenen bu soylu hanıma sunabileceğim en zalim reçete kızcağızı evine yollamak olur."

Sansfin birdenbire alışıldık hallerini takındı, çok seçkin olmasalar da, bu haller, en azından doktora düşünceli bir adam havası veriyordu; sanki işi başından aşkın, konuşma üslubunu kibarlaştırarak düşüncelerini yumuşatabilecek kadar zamanı olmayan bir adamdı o...

Bunları düşündükten sonra iç karartıcı halini takınıp, "Düşes hanımefendi, pek üzüntü verici bir olayı size haber vermekten ne kadar üzgünüm bilemezsiniz. Gerçek şu ki, bu sevimli kızcağız için yapılabilecek hiçbir şey yok. Bu korkunç göğüs hastalığının ilerlemesini geciktirebilecek tek bir çare görüyorum."

En katı halini yeniden takınarak ekledi:

"Onun, Hautemare'lann kulübeciğine, on-

-80-

ca zaman yaşadığı küçük odacığın geri dönmesi gerekiyor."

"Siz buraya!" diye öfkeyle bağırdı düşes, "evimin düzenini bozasınız diye değil, mümkünse çocuğun rahatsızlığını gidermeye gayret edesiniz diye çağırıldınız."

"En derin saygılarımı kabul buyurunuz," dedi doktor, şeytani bir ses tonuyla bağırarak, "madem öyle, papaz efendiyi çağdırınız. Benim de yakınları tarafından engel olunmayan hastalara vakit ayırmam gerekiyor."

Doktor, düşesin arkasından gönderdiği Madam Anselme'yi dinlemeye bile zahmet etmeden şatodan ayrıldı. Böylesine soylu ve güzel bir hanımefendiyi mutsuz ettiği için yerinde duramıyordu.

"Bu ne büyük nezaketsizlik, bu ne büyük kabalık, bu ne kural tanımazlık!" diye bağıırıyordu düşes, kan beynine sıçramış bir halde, "kaba herife yavrucağa ayırması gereken diğer yarım saatin parası ödenmedi sanki. Çabuk gidip Du Saillard'ı çağırın!"

Papaz az sonra görüldü. Sözleri, Sans-fin'in sözleri kadar net değildi. Budalalarla konuşmaya alışık olan ve eleştiriye hiç fırsat vermeyen Papaz Du Saillard, mesleki alışkanlığını sürdürerek ilk bölümü tam beş dakika süren bir konuşma yaptı. Söz konusu bol lakırdılı konuşma okuyucuya korkunç gelebilir, fakat bütün bu laflar, alışık olduğu hitap ve konuşma biçimiyle tekrar karşılaştan düşesin hoşuna gitti. Bu arada papaz da her yerde saygıdeğer arkadaşım diye hitap ettiği herifin iğrenç davranışı karşısında öf-

-81-

kesinden küplere binmişti. 1 saat 45 dakika süren bir teselli süresinden sonra düşes de, doktor araştırmak üzere Paris'e adam yollamaya karar verdi.

Bu çareye karşı çıkabilecek tek şey, Mios-sens'ların evindeki hizmetliler için şimdiye kadar asla Paris'ten doktor çağrılmamış oluşuydu.

Bunun üzerine Du Saillard, "Madam la düşese, sanki doktoru kendi sağlığı için çağırtmış olması gibi sıradan bir öneride bulunabilirim sanıyorum, çünkü sağlık durumu bütün bu sıkıntılardan olumsuz yönde etkilenmiş görünüyor," dedi.

"Hizmetkârlarım," dedi düşes, bir Romalı edasıyla, "Paris'ten çağrılan doktorun benim için değil, Lamiel için olduğunun farkına pekâlâ varacaklardır."

Adam gönderilip çağırılan doktor, düşesi kırk sekiz saat beklettikten sonra nihayet teşrif etme lütfunda bulundu. Mösyö Duchâ-teau ismindeki bu zat, kenar mahalle Lovela-ce'i* gibi bir şeydi. Çok gençti ve şık giyinmişti. Akıllı laflar ediyordu, ama davranışlarında ve konuşmasında öyle iğrenç bir bayağılık vardı ki, düşesin hizmetçileri bile bundan rahatsız olup utandılar. Kaldı ki, dur durak bilmeyen gevezelikleri arasında Lamiel'i muayene etmek için lütfen, o da ancak beş dakika ayırdığını hizmetçiler bile fark etmişlerdi. Doktor kendisine hastalığın belirtilerinden bahsedilmek istendiğinde, bu tür açıklamala-Elde etmek istediği bir kadın için yapmayacağı şey olmayan bir roman karakteri.

-82-

ra hiç mi hiç ihtiyaç duymadığını belirtip kimsenin anlamadığı bir tedavi yolu önerdi. Üç gün sonra Paris'e döndüğünde, adamın gidişi Madam Miossens'i bile rahatlatmıştı. Bu arada oda hizmetçilerinden biri aracılığıyla çağırılan Mortainli doktor, çaresiz bir durumda kalmamak için hasta olduğunu ileri sürüp gelmedi. Ardından, Parisli meslektaşından hayli farklı olarak asık suratlı ve ketum bir adam olan Rouen'li doktor Mösyö Derville getirildi. Kendisi, düşese herhangi bir açıklama yapmak istemedi, fakat papaza, yavrucağın olsa olsa altı ay daha yaşayabileceğini söyledi. Düşes için acımasız bir karardı bu; dünya üzerinde gönlünü avutabilecek tek varlıktan yoksun kalacaktı; Lamiel'e düşkünlüğü son raddedeydi. Büyük üzüntüye kapıldı; sık sık, Lamiel'i kurtarmak için yüz bin frank verebileceğini tekrarlıyordu. Bu sözleri işiten arabacısı Alsazlılara özgü bir teklifsizlikle, "Madem öyle, madam, yine Sansfin'i çağırın," dedi.

Bu laf buzlan çözdü; düşes iki gün sonra üzüntülü bir halde ayinden dönüyordu. Car-ville'in geniş caddesinden arabasıyla geçerken, uzaktan kambur doktoru gördü ve ister istemez seslendi. Doktor yine kafasında bir kötülük kurmuştu, canı gönülden arabaya koşması ondandı. Arabaya bindi, hastanın yanına vardığında kızın durumunun fazlasıyla kötüleştiğini bildirip hastalığın arazlarını iki misli artıracak ilaçlar verdi. Alçağın bu hilesi işe yarayınca fazlasıyla memnun oldu. Bu arada düşes de hastalanmıştı. Görünüş-

-83-

teki korkunç bencilliği kibrinden ileri geldiğinden ve aslında iyi kalpli olduğundan Lami-el'in ailesinin yanına nakledilmesine izin vermeye yanaşmadığı için acımasızca kendisini suçladı. Söz konusu nakil gerçekleşikten sonra kambur doktor, kendi kendine, "Onun derdine ben deva olacağım," dedi. Genç hastayı eğlendirmeye girişti, kız için türlü türlü vasıtalarla toz pembe bir hayat çizdi, örneğin Gazette des Tribunaux'deri" etti. Günün gazetesi her sabah Lamiel'e okunuyordu. Kız adli vakalara ilgi gösteriyordu, kimi haydutların sergilediği cesur davranışlara duyarlıydı. İki haftadan daha kısa sürede Lamiel'in hali düzelir gibi oldu. "Yakınızda Sansfin gibisi varken, Paris'ten doktor çağırmak yakışık alıyor muymuş hiç, şimdi söyleyin bakalım!" diye gururla bağırdı. "Bir papaz akıllı olabilir, fakat dimağı hasetle bulandığında bir aptaldan farksız olduğunu kabul edin lütfen. Sansfin her koşulda doğru olan nedir görür, ancak itiraf etmeliyim ki mesleğimde ilerlemek adına kendimi ilime adamam bana o kadar az zaman bırakıyor ki, bazen gerçeği çok açık ve net söylüyorum. Pekâlâ farkındayım, kimseye yaltaklanma durumunda olmayan namuslu bir adamın sade dili, süslü ve ihtişamlı salonların sahiplerini korkuyla titretiyor. Bencillik edip, sizi eğlendiren bir hizmetçiden ayrılmamak için ilk başta Lamiel'in gitmesine razı olmadınız ve hayatını tehlikeye attınız. Dinimi-

* O yıllarda mahkemelerde görülen cinayet davalarına yer veren bir gazete (Ç. N.)

-84-

zin böyle bir davranış hakkındaki yargısını söylemek bana düşmez. Şayet papaz Du Sail-lard sizin konumunuzdaki bir kadına karşı, görevlerini yerine getirmeye cüret edebilseydi herhalde göstereceği sert tutum benimkinden daha kinci olurdu. Ancak kendisi ruhların ölümüne aldırılmaz. Bedenlerin ölümü ise ruhlarınkı gibi görülmez değildir. Mesleği benimkine göre kolaydır. Rouenli doktorun ve şu Parisli budalanın ilaçlarına gelince, neredeyse yavrucağı öldürüyorlarmış. Haksızsam beni yalanlayın, benim insancılığım ve meslek aşkım öyle büyük ki, şatonuzu dolduran şu aptal kocakarılarından birisi izin vermiş olsa gizlice hastanın yanına sokulur, Parisli madrabazın verdiği zehirleri gerçek ilaçlarla değiştirdim, ama ne çare ki; yapamadım. Dikkat edin hanımefendi; sırf sizi eğlendiren bu küçük kıızı kurtarmak için yasaları bile çiğneyebilirim. İşte bu şekilde madam düşes, aptallık en ilgisiz gibi görünen durumlarda bile ölümüne neden olabilir. Sekiz gündür işlerimi sabah akşam yavrucağın durumunu izleyecek şekilde ayarladım; neredeyse ölmek üzereydi, her an kan kusarak kollarınızda can verebilirdi. Son anlarında gerçek durumu ona olduğu gibi anlatılsa şöyle-derdi:

'Düşes hanımefendi, beni öldürüyorsunuz. Gerçeğin tumturaklı ve soylu anlatımına duyduğunuz tiksintiye beni kurban ediyorsunuz. Gerçek, zavallı bir taşra doktorunun ağzından çıktığı için sizi ürkütüyor.'" Doktorun sözlerinden sonra düşes bir an durakladı; bir peygamberi dinlediğini sandı.

-85-

Hayatını o kadar beceriksizce düzenliyordu ki, uzun zamandır çevresinde güzel güzel konuşma zahmetine girip sıkıntısını dağıtacak birileri yoktu. Güzelliğiyle doldurduğu salonunda büyüleyici sözlerin çınladığı zamanlardaki gibi hâlâ hayatı kendi akışına bırakıyordu. Doktor, soylu hanımın hayatındaki karmaşayı alabildiğine artırıyor, onu onmaz acılara sevk ediyor ve her gün bir saat, çekilmez güzel konuşma sanatının korkunç çekimine kapılan kadını etkisi altına alıyordu. Düşes öylesine zor bir durumdaydı ki, günde iki kere Lamiel'e ziyarette bulunacak gücü bile kalmamıştı. Sıkıntısını gidermek için doktorun gösterdiği ilgi, düşesin dengesini o derece bozdu ki, şatodan ayrıлып birkaç gün geçirmek üzere Hautemare'lannkine komşu bir eve resmen ve alenen yerleşti. Doktor da birkaç saat içinde evi boşaltıp yeniden döşedi. Du Sail-lard'ın küplere binip, bütün dehasını kambur doktoru düşesten uzaklaştırmanın bir yolunu bulmaya hasretmesi Sansfin'in gayretini artırmıştı. Kendini savunmak için başvurduğu çare basitti. Carville'de yaşayan herkes papazdan korkardı. Doktor, küçük Lamiel'in hayatını kurtarmış olduğu için papazın kendisini çekemediğini, binbir şekilde yüzlerce kere yineleyerek düşese ve köydeki herkese iyice belletti. Papazın ta Paris'ten doktorlar getirtmek istemesi bundandı. Durum o kadar ortadaydı ki, (gezgin tüccar çıraklarının diliyle) herkes olayı çaktı; böylece Papaz Du Sail-lard'ın büyük tepkisi kimse için sürpriz olmadı. Doktor sözünü sakınmayıp yöredeki başka

-86-

papazları da aydınlattı, bu zevat da kendilerini denetlemekle görevli bu yaman papazın yüzüne vurulabilecek bir açığı yakalamış olmaktan pek hoşlandılar.

Bütün bunları başarmak için gösterdiği gayret doktora büyük değişikliklere yol açmış, can sıkıntısından kurtulmuştu. Daha önce de gayet iyi yaşamaktaydı, altı bin franklık bir gelirini mesleği sayesinde üçe katlamıştı. İyi nitelikte bir sürü av köpeği, İngiliz malı mükemmel tüfekleri vardı, fakat giderek sıkıldığını fark edemedi.

Düşesin sık sık, X. Charles'ın tahtta bulunmasını kendi yararına kullanıp büyük servet sahibi olan tanıdıklarından bahsetmesi doktorun içine kurt düşürdü ve onu kaygılandırdı; "Yirmi sene sonra benim halim ne olacak?" diye kendi kendine soruyordu.

"Yarısı köylü yirmi otuz kadını elde etmiş olmanın övüncü; on beş yirmi bin franklık geliriyle elli sekizine varmış bir adam... Yani şimdiki halimden başka, yaşlılığın yol açacağı masraflar için fazladan birkaç bin frank daha..."

Du Saillard'a karşı kazandığı zafer (papazın küplere binmesi bundandı) bir aylık daha çaba gerektirmişti gerçi, ama sonuç tam ve kesin olmuştu. Kendine fazlasıyla güveniyordu ve bu mücadele sırasında aklına çılgınca bir fikir geldi.

"İki meseleyi ele almam gerekiyor: Birincisi kendimi Lamiel'e sevdirmeliyim. Şimdi ancak on yedisinde, ama ileride benim sayemde kadınlığa adım attığında pek çekici olacak.

-87-

"İkincisi, elli iki yaşına rağmen hâlâ pek güzel olan şu güzel yüzlü soylu hanımefendiyi kendime iyice bağlamalıyım. Hatta bana öyle bir bağlanmalı ki... birkaç ay ya da en fazla bir yıl sürecektir bir çabadan sonra doğuştan şanssız bir taşralı köy doktoruyla evlenmeyi kabul etmeli."

"Bu iki amaç uğruna," diyordu Sansfin, "her Tann'nın günü şatoya gidilir."

Düşes, doktora her konuda danışıyordu, ama daha da önemlisi Sansfin'i her gün, üstelik günde birçok kez görmeye başlayalı neredeyse can sıkıntısı nedir unutmuştu.

İpleri doktorun elinde olan bu karmaşık ruh hali içindeki düşes, her gördüğüne asıl mutluluğu Hautemare'ların yanındaki köy evinde kalmaya başladığından beri tattığını söylüyordu.

"Lamiel'in sağlığından emin olsam," diye ekliyordu, "mutluluğum tam olurdu."

Sansfin, mevcut şartlar altında Avranc-hesli eczacının, genç hastayı güçlendirmek için gerekli olan mucizevi haplardan bazılarını hazırlayamayacağını ileri sürdü ve bir süreliğine Rouen'e gitti. Birkaç aydan beri kardinal piskoposun yardımcısı ve en güvendiği adam olan Mösyö Gigard'la aralıksız yazışlıyordu. Rouen'e geldiğinde başyardımcının gönlünü fethetmenin gerekli olduğuna kanaat getirdi ve bunun için Mösyö Gigard'ın kendisine kapsamlı bir günah çıkarma töreni teklif etmesini sağladı; böylece yolculuğu da asıl amacına ulaşmış olacaktı. Kardinalle tanıştırdı. Büyük bir ustalıkla davrandı;

sergilediği zekâ ve ölçülü davranışlarıyla bir buçuk senedir Rouen'e uğramayan Du Sail-lard'a düzdüğü sinsi övgülerle öyle bir hava yarattı ki, Normandiya'nın bu önemli merkezinden ayrılırken, Kardinal, Du Saillard aleyhine şikâyet dinlemiş olmaktan çok, doktorun Du Saillard lehine kendi kendisinden şikâyetini dinlediğini düşünüyordu. Bu noktada, köy doktoru için soylu mu soylu bir dulla evlenme ihtimali belirdi. Kadın seksen

bin franklık bir servetin sahibiydi ve on yedi yaşında Politeknik öğrencisi bir oğlu olduğundan senede en çok iki yüz bin frank harcaması olmalıydı.

"Aklını çelip, şu oğlanı avucumun içine almalı, kendime hayran etmeliyim," diyordu Sansfin, Rouen'e tepeden bakan Sainte-Cat-herine tepesinde tek başına dolaşırken. "Her halükârda, her şey kötü gitse bile, içinde yüz bin frank olan bir keseyle Amerika'ya kaçmama kim engel olabilir? Orada, uydurma bir isim altında, örneğin Mösyö Petit ya da Mösyö Pierre Durand, doktorluğa devam ederim. Üstelik yüz ya da iki yüz bin frankımı alınca işleri öyle güzel ayarlarım ki düşes ve oğlu beni takip etmeye kalkarlarsa gülünç duruma düşerler." Sansfin, Carville'e geri döndü. Lamiel'in hızla iyileşmesi üzerine Madam Miossens, şatoya geri dönen Lamiel'in hastalık belirtilerini artıran uyuşturuculara başvurdu.

Sansfin, bu arada Imberville Ormanı'nda ava çıkmayı da ihmal etmiyordu. Bir gün ormanda avlanmak yerine derin hayallere daldı.

-89-

"İyi madem; öyle olsun," dedi, bir gürgen ağacının topraktan dışarı fıskırmış kökleri üzerinde otururken, "Düşesin kocasıym diyelim; iki yüz bin franktan fazla gelir getiren koca bir servet elimin altında; güzel... Ama konumum değişmiyor, sadece durumumu allayıp pullamış olacağım, hep güçlü, kendinden üstün insanlara yaltaklanan, hak ettiğini bile bile ezilmemek için mücadele etmek zorunda kalan bir varlık olacağım. Bir de ikinci tasarımı ele alalım: Diyelim ki Amerika'ya göçtüm, adım da Mösyö de Surgeaire olsun, cebimde de iki yüz bin frank. Peki, o zaman ne olacak? Kötü bir durum: Kamburumun yüküne bir de dolandırıcılığın yükü binmiş. Üstelik bu kamburla her yerde fark edilen bir adamım ve Amerika'da bu azgın basın özgürlüğü varken, bir gün bütün geçmişimi gazetelerden okursam ne yaparım? Hayır, hayır, düzenbazlıktan bıktım artık. Bana yasal olan, doğru olan, gerçek olan gerekli. Para aslında bana lüks için gerekli. Örneğin süslü bir araba doğuştan sakat yanımı gizleyebilir, yaşamak için on bin frank da yeter." Dört saatlik ateşli bir iç hesaplaşmadan sonra doktor, Imberville Ormanı'ndan ayrılıp Carville'e döndüğünde, düşesle evlenmek yerine onunla samimi bir dost olmak gerektiğine karar vermişti. Fazladan bir dolap daha çevirmekten kurtulduğu için pek mutluydu. Bir hafta kadar sonra şöyle diyordu:

"Yüce Tanrım, yeni bir dolap çevirmekle ne büyük bir hata edecektim. Oysa doğal yeteneklerimi geliştirerek çok daha mutlu olabili-

-90-

rim. Her ne kadar doğa bana acıklı bir görünüm veriyse de, lafı eğip bükmeyi ve aptalın fikrini çelmeyi iyi biliyorum ve hatta," diye ekledi kendinden emin bir gülücükle; "kafalı insanın bile, ama düşes de az değildi bu konuda. Gülünç ve yapmacık olanı sezmekte takdire şayan bir yeteneği var, ancak kendi sınıfından diğerleri gibi o da derinlemesine düşünmekten acizdir. Şaka kaldırmayan değerlendirmeler ona müthiş acıklı görünür. Kazara bir olayı derinlemesine değerlendirir de, hoşuma gitmeyen bir sonuca varırsa, ben de zekâmı kullanır, işi şakaya vurur, onun bu düşüncesini boşa çıkarırdım. Bana gelince; milletvekili olmam için ufak bir çaba bile yeter. Bu iş biraz ekonomi politik öğrenmeye, birtakım idari yargı hükümlerinin başlıklarını okumaya bakar, üç dört hastalık incelemesi yanında bunların lafı mı olur? Meclisteki ilk konuşmalarında, kambur olmam kiskanılmamı önler. Ne diye Amerika'ya gidecekmışim? Ülkem bana yaraşan nievkiyi sunar, bunun için Madam de Miossens'in Paris'te saygın bir salonu olmalı ve o salon da seçkin çevrelere karşı beni desteklemelidir. Kardinal piskoposun sayesinde de kendimi Rahipler Kurultayı'na bile kabul ettirebilirim. Bu iki güzel hazırlık tamamlandı mı, kapılar açıldı demektir. Yeter ki bacaklarımda derman olsun, kapıdan içeri girmek bana düşüyor. O günü beklerken eğlenmeye bakmalı ve taşanlarımı gerçekleştirirken, bir yandan da artık bir genç kız olan Lamiel'in karşı cinse ait ilk yürek kıpırtılarının bana yönelmesini sağlamalıyım."

-91-

Sansfin, bu güzel hedeflere erişmek için Lamiel'in sözde hastalığının aylarca sürmesini sağladı. Rahatsızlığın tek gerçek kaynağı can sıkıntısından ibaret olduğu için, Sansfin hastanın gönlünü hoş tutmak için hiçbir fedakârlıktan çekinmedi. Ancak, bu genç zihnin açıklığı ve sağlamlığı karşısında şaşkınlığa düştü; kızı kandırmak çok zordu. Genç kız, kısa sürede gülünç görünürlü bu zavallı doktorun dünyadaki tek dostu olduğuna inandı. Sansfin, kısa bir zaman içinde de şakalarla Lamiel'in temiz kalbinden teyzesi ve eniştesi için duyduğu bütün yakınlığı silip yok etti.

"İnandığınız her şey, bugün size söylenmekte olanların hepsi ve sizi böylesine cana yakın kılan ne varsa, iyi kalpli Hautemare ve karısının saygın gerçekler olarak size sundukları bayağılıkların gölgesinde mahvoluyor. Tabiatın size sunduğu çekici zarafet ve canlılık, haberiniz olmadan sizi dinleme mutluluğuna erişen insanlara bulaşıyor. Düşese bakın bir kere, sağduyudan yoksun, buna rağmen şayet hâlâ güzel olsaydı pek sevimli bir kadın sayılabilirdi; yani diyeceğim, kalbini öyle fethettiniz ki, düşes, akşamlarını sizinle birlikte geçirme mutluluğunu yakalayabilmek için her fedakârlığa seve seve katlanır. Fakat durumunuz tehlikeli, hizmetçiler tarafından düzenlenebilecek meşum bir komploya karşı hazırlıklı olmalısınız. Özellikle Madam Anselme, sizi

öven bir söz işittiğinde şekilden sekile giriyor. Giriştiği her işte başarılı olmak, Papaz Du Saillard'ın şanındandır,

-92-

hizmetçilerle işbirliği yapacak olursa yandığının resmidir, çünkü bütün sevimliliğinize rağmen genç olduğunuz için sağduyudan yoksunsunuz, yeterince iyi düşünmeyi bilmiyorsunuz. Bu konuda size faydam dokunabilir, ancak hastalığınız neredeyse geçiyor, iyileştiginizde artık sizi görmek için mazeret bulamayacağım ve siz de önemli hatalar yapabilirsiniz. Yerinizde olsam, sağduyu denen şeyi elde etmeye bakardım: Bu da, sizin için bir iki aylık bir iş olur."

Lamiel, "Neden bunları iki cümlede söylemezsiniz; bir çeyrek saatlik bir başlangıca ne gerek var ki?" dedi, "konuşmaya başladığınızdan beri endişe içinde nereye varmak istediğinizi tahmin etmeye çalışıyorum."

Onu, "Tek istediğim," diye yanıtladı Sansfin, gülümseyerek; "korkunç bir cinayete razı olmanız; sekiz günde bir, size av ceketimin cebinde canlı bir kuş getirip, kafasını keseceğim, siz de kuşun kanını küçük bir süngere akıtıp, bu sünger ağzınızda tutacaksınız. Buna cesaret edebilir misiniz? Ben şahsen şüpheliyim."

"Ya sonra?" dedi Lamiel. "Sonra," diye devam etti doktor, "düşesin yanındayken, zaman zaman kan tüküreceksiniz. Sorun ciğerlerde olunca, sizi eğlendirmek için yapmak istediklerimin önünde hiçbir engel kalmayacak. Size daha önce söylediğim gibi, hastalığınız sadece can sıkıntısından kaynaklanan bir bitkinlik, ama yine de sizin yaşınızdaki kızlar için tehlikeli bir durumdur."

-93-

1

"Ya siz doktor; şu sağduyu dediğiniz şeyi öğretirken beni sıkmaktan çekinmiyor musunuz?"

"Hayır; çünkü sizden istediğim çalışmanız, başarılı olunca çalışmak insana zevk verir, sıkıntıyı uzaklaştırır.

Düşünün bir kere; aşağı Normandiyalı güzel bir kızın inandığı şeylerden bir teki yoktur ki, az çok ya bir budalalık ya da yalan yanlış bir şey olmasın. Şuracıkta gördüğünüz ağaçlı yoldaki güzelim meşeleri saran şu sarmaşık nasıl geliyor fark ettiniz mi?"

"Gövdenin bir yanını sıkıca sarıp büyük dallan izliyor."

"Talih size vermiş olduğu kendinize özgü karakteriniz şu güzel meşe gibi; ancak siz büyürken, Hautemare'lar her Tann'nın günü size kendilerinin de inandıkları bir düzine saçmalık anlatıyorlardı, bunlar da sarmaşığın yoldaki meşeleri sarması gibi, sizin en güzel fikirlerinizi sarıp sarmalıyordu. Ben, sarmaşığı kesip ağacı temizlemeye geldim. Yanınızdan ayrılınca, pencerenizden bakarsanız atımdan indiğimi ve sol yandaki yirmi ağacın sarmaşıklarını kestiğimi göreceksiniz. İşte size vereceğim ilk ders, adı da sarmaşık kuralı olsun. Defterinizin ilk sayfasına bu kelimeyi yazın ve ne zaman defterde yazan bir şeye inanmak içinizden gelmezse, kendi kendinize sarmaşık deyin. Böylelikle şu anki fikirlerinizden birinin bile yalansız olmadığını anlamayı başarabileceksiniz."

"Bu durumda," dedi Lamiel, gülerken "Av-ranches'tan burası üç buçuk mil dediğimde,

-94-

yalan yanlış bir şey söylemiş oluyorum, öyle mi? Oh, zavallı doktor, ne kadar ipe sapa gelmez laflar ediyorsunuz. Neyse ki eğlenceli birisiniz."

Doktorun en büyük becerisi güzel hasta-sıyla aralarında geçen konuşmalara böylesi bir hava verebilmesi olmuştu; çünkü Lamiel-in düşesle olan mesafeli ilişkisinin kendisiyle geçirdiği zamanı kızın gözünde çok daha eğlenceli kılacağını düşünmüştü.

"Ve dahası," diye düşünüyordu doktor, "tabiatın kusursuz vücutlar sunduğu tiksindiğim yüz karası gençlerden biri, olur a bir an gelir de benim küçük mücevherime aşkını ilan edecek olursa, bu konuşma üslubu dangalak âşığı ürkütür, ben de onu böylece kolayca maskara ederim."

Zavallı küçük kuşun kanı başta hastasını iğrendirse de doktor, kana bandırılmış süngerini kızın ağzına koydurmayı başardı. Üstelik, daha da iyisi, ses tonuyla, Lamiel'de büyük bir suç işlediği kanısını, hatta hissiyatını doğurdu. Kanlı süngerini alma yolunda verdiği tavsiyesini açık etmeyeceğine dair kıza acımasız yeminler ettirdi. Kırılgan minik yarattığı ölürken görmek genç kızın ruhunu altüst etti, cinayeti görmemek için mendiliyle gözlerini kapadı. Bu güzel yaratıkta uyandırdığı büyük heyecandan derin bir tatmin duyan doktor, kendi kendine, "Benim olacaksın," diyordu.

Tüm benliği, genç kıza suç ortağı durumuna düşürmenin verdiği mutlulukla doluydu. Kızı en büyük cinayetlere bile bulaştırmış ol-

-95-

saydı, kendine daha fazla suç ortağı edemezdi. Toy yüreği yola girmişti bir kere, esas olan buydu. Saçtığı dehşet sayesinde elde ettiği daha az önemli olmayan diğer bir kazanım ise, kızın ketum olmayı alışkanlık haline getirecek olmasıydı.

Kuşun ölümünün sağladığı şaşırtıcı etki bu alışkanlığın yer etmesini oldukça kolaylaştırdı. Genç gözdesinin zaman zaman kan kustuğuna inanır inanmaz Lamiel'le ilgili büyük bir hevesle kurduğu planlar düşes için

erişilmez bir hal aldı. Du Saillard'm dehasından fazlasıyla ürken doktor, nüfuzunu pekiştirmek adına, düşese karşı zalim davranma fırsatını kaçırmadı.

"Kızcağızın körpecik göğsü, uzun zamandan beri hastalığın pençesinde ve yerine getirmekle onurlandığı görevi icabı aşın derecede kitap okuması yüzünden belki de şifa bulmaz hale gelmiş."

Yeni arkadaşını en koyu pişmanlıklara sürüklemek için elinden geleni ardına koymuyordu. Düşesin her gün başka bir gerekçe bulup karşı durduğu pişmanlıklar, bu soylu hanımefendiyle köy doktoru arasında yeni bir samimiyetin doğmasına sebep olmuştu. Samimiyetleri o kerteye vardı ki, doktor içinden:

"Madem ki karım olmasını istemiyorum, ona aşktan bahsedebilirim," dedi.

Elbette ilk aşamada söz konusu olan sadece platonik aşktı; baştan çıkarmak istediği kadınların dikkatini dağıtıp, vücudunun iğrenç kusurunu unutturmak için Sansfin'in daima başvurduğu bir kurnazlıktı bu.

-96-

Özürlü biri olması, ta çocukluğundan beri en ince ayrıntılara bile aşın dikkat etme alışkanlığını kazandırmıştı. Yürürken caddenin öteki ucunda beliren hafif bir tebessüm sekiz yaşındayken bile o müthiş gururunu yaralayabiliyordu.

Soğuğa dayanamadığı bahanesiyle her çeşidinden kürk ve gözalı paltolar kullanma alışkanlığı edinmişti. Vücudunun kusuru bu şekilde gizlenir sanıyordu, oysa, zaten iyice öne çıkık omuzlarının üzerine giydiği kumaşın kalınlığı kusurunu daha da belirgin hale getirmekten başka bir işe yaramıyordu. Eylül ayında, akşamların ilk tatlı serinliğiyle birlikte herkesten önce palto giymeyi akıl etmiş Carville sosyetesinden bir beyefendiyi daha meydanın öteki ucundan fark ettiğinde büyük bir minnettarlık duydu. Hemen evine dönüp, akşam muayenesine gelen herkese, "Bir palto satın aldım; falanca bay örnek oldu bana. İlk soğuklardan daha tehlikelisi yoktur; öyle ki, ciğerlerde yol açtığı ödem ter atmakla geçiştirilir zannedilir, fakat pek çok verem vakasına sebebiyet veren de budur," demeye başladı.

Doktor bir de kadınlarla birlikteyken çok işe yarayan şöyle bir yol tutturmuştu:

Yaptığı ilk şey hastalık bahanesiyle kadın-lan çevrelerinden ayırmaktı; böylelikle onlan can sıkıntısına sevk ediyordu; ardından gösterdiği ilgi ve şefkatle gönüllerini eğlendirir, hatta bazen tuhaf şekilsizliğini bile unutturmayı başanrdı. Gururunu hoş tutmak için uğradığı yenilgilerden çok, zaferlerinden bah-

-97-

şetme alışkanlığını edinmişti. Daha en baştan kendi kendine, "Neysem oyum," demişti, "tenezzül ettiğim yüz kadından ancak ikisini elde edebilirim."

Ancak bu oranın altına düştüğünde mutsuz oluyordu.

Lamiel'i araya sokarak -ki bu o kadar da zor olmadı- düşesi şatoya dönme isteğinden caydırmıştı. Düşes, Hautemare'ların evine komşu olan bir bahçe satın almış ve üzerine her katında bir çalışma odası bir de göz kamaştırıcı daire bulunan dört köşe bir kule inşa ettirmişti. Düşesi bu pahalı heveslere sürükleyen şey, Jakobenliğe bulaşmış Car-ville sakinlerine gerçek bir ortaçağ kulesinin ne menem bir şey olduğunu göstermek istemesiydi, hem böylelikle eskiden Miossens ailesinden senyörlerin ahali nezdinde sahip oldukları konum da hatırlatılmış oluyordu. Bahçede yükselen kule, şatonun parkında bulunan neredeyse yıkıntı haline gelmiş kulenin bir ikiziydi. Doktor, yeni kulenin yapımında eskisinin dörtgen taşlarından yararlanabileceği fikrini ortaya atarak, düşesin eli sıkılığını iyice körükleyen bazı karşı görüşleri bertaraf etmeyi başardı. Kule dikildikten sonra, taşralı duvarcıların kesme taşları hi-zalayamadıklarını fark etti, bunun üzerine Paris'ten işleme ustaları getirildi. Bunlar, taşların bazı kısımlarını birkaç santim derinliğinde yeniden yontup şekillendirerek günümüz İspanya'sında ancak kalıntılarına rastladığımız çok güzel bir mimari tarzı olan Kuzey Afrika tarzıyla kuleyi çepeçevre do-

-98-

nattılar. Kulenin görünümü gerçekten de çok hoş olmuştu. Yeni bir dönem başlatan kule, çevre şatoların üzerinde muazzam bir etki yarattı.

"Hem faydalı hem de hoş bir şey," dedi Marki de Ternoziere, "Jakobenlerin ayaklanması durumunda böyle bir kuleye sığınıp, sekiz on gün kadar pekâlâ dayanılabilir, bu süre içinde de çevredeki jandarma birlikleri yardıma gelebilir. Daha sakin zamanlarda ise böylesi güzel bir binanın görünümü küçük şato sahiplerini düşünmeye sürükler."

Doktor, işleri öyle bir ayarladı ki, iki haftadan kısa bir sürede bu fikir, düşesin huzurunda en az yirmi defa tekrarlandı. Düşes mutluluktan uçuyordu, çünkü çevredeki şatolar üzerinde etkili olamayışı onun için eskiden beri ciddi bir sıkıntı kaynağıydı. Sıkıntılarını Lamiel'in hasta olmasının getirdiği sıkıntı da eklenmeden önce gezintiye çıktığında ne zaman komşu şatolardan biri gözüne çarpsa ağzından acı bir inilti çıkıyordu. Doktor bu iniltinin sebebini hemen itiraf etmeyi ihmal etmemiş, bunun korkunç bir göğüs hastalığının habercisi olabileceğini ileri sürmüştü. Bir aydan fazla bir zamandır düşesi, kulenin getirdiği başarıdan kaynaklanan memnuniyet hali içerisinde tasavvur etmişti. Düşesin hırslan içinde doktorun mücadelege en çok zorlandığı pintilikti; bu zaafa büyük bir darbe indirmek istiyordu ve tamamen hazırlanmış olarak bir gün, içtenlikle inanmış bir tavırla şöyle söyledi:

"Şu işin pek hayırlı olduğunu kabul bu-
-99-

yurunuz madam; kule size elli elli beş bin franka mal oldu, ama size yüz bin franka bedel bir mutluluk sunuyor. Etrafınızı kuşatan şu küçük soyluların kibri sonunda kırıldı, artık bu soylular da alın yazınızın size sunmuş olduğu yüksek mevki ve gereken saygıyı göstermeye başladılar. Albret Kule-si'nin -Mareşal Albret'in şerefine, kuleye bu isim verilmişti- tamamlanması dolayısıyla vereceğiniz büyük yemeğe onları da davet etme lütfunda bulununuz."

Doktor aylardır düşesin tuhaf mizacıyla çevredeki soyluları uzlaştırmaya çalışıyordu; şato sahiplerine, düşesin kendilerini gücendiren görünüşteki kibrinin gerçek bir kibir olmadığı, fakat Paris'ten bunalmış birinin tatsız alışkanlığı olduğu ve zaten düşesin de tav-nndaki gülünçlüğü fark etmeye başladığı yollu düşüncelerini aşıladı.

Düşes, Albret Kulesi'nin tamamlanması şerefine muhteşem bir yemek verdi. Kulede beş kat vardı ve doktor her kata bir tane olmak üzere beş masa konmasını istemişti. Kulenin on adım kadar ötesinde mutfak görevi görecektaki bir baraka inşa edildi. Hemen yakındaki çayırığa Hautemare'in öğrencilerinin velileri için masalar konuldu. Davetli topluluğun tuhaf bir biçimde beş ayrı masaya ayrılması neşeli bir hava yaratmış, hayatında ilk kez iltifatlara cevap veren düşesin sevimli tavırları bu neşeyi bir kat daha artırmıştı. Düşesteki bu değişiklik Sansfin'in eseri idi.

Beş masanın genç kadınları, böylesine gü--100-

zel bir günün baloyla son bulmamasından yakınırken, doktor, bir grup müzisyenin hava kararmak üzereyken tesadüfen oradan geçmesini sağlamıştı. Sansfin hemen ortaya çıkıp, madam la düşesin Bayeux'ye gitmekte olan çalgıcıları alıkoyduğunu duyurdu.

Çayırılıktaki ağaçlar da her nasıl olduysa ışıklandırılmıştı ve böylece köylüler için de balo başladı. Kulenin en yüksekteki beşinci kattaki salonu, yoktan var edilmiş bu balonun gereği kıyafet değiştirmeleri gereken hanımlara ayrıldı. Hanımların bu işle geçirdikleri yarım saat boyunca Sansfin, kibar beyefendilere, hiç akla gelmediği halde Albret Kulesi'nin fethedilmesi ne kadar zor bir kale haline geldiğini açıklıyordu.

"Atalarınız beyler, savaş yöntemlerini uyguluyorlardı ve eski kulenin planını aynen uygulayan duvarcılar, aşağı tabakadan insanlara karşı duvarlar inşa ettiklerini bir an bile düşünmeden, öyle bir kale yaptılar ki Jakobeler yeniden şatoları ateşe vermeye kalkarlarsa burası soylulara bir sığınak vazifesi görebilir."

Bu iç rahatlatıcı fikir, günün büyüsunü tamamladı. Hanımlar saat sekizden gece yansına kadar dans ettiler, kuleyle meşgul olan kocaları, atları arabalara koşmayı ancak geç saatte akıl edebildiler. Köylüler de günün ilk ışıklarına kadar dans ettiler. Doktor atına atlamış ve çayırığa, bira ve hatta şarap dolu kocaman fiğalar getirtmişti.

O günden sonra düşesin komşularıyla olan ilişkisi tamamıyla değişti ve bu, aynı za--101-

manda da düşesin, kibar insan Doktor Sans-fin'e tabiatın yaptığı gaddarlığı tamamen unuttuğu gün oldu.

Lamiel şenliği, çayırılığın ortasına getirtilen ve camlan kapatılan düşesin arabasından seyretti. Düşes en az yirmi defa gelip, gözdesinin nemden rahatsız olup olmadığını kontrol etti. O zamana kadar en baskın hırslı olan cimriliği tamamen dizginlenmişti.

Bayeux ilçesinde daha uzun süreler konuşulacak olan Albret Kulesi şenliğinden sekiz gün sonra, Paris'ten yola çıkmış büyük bir yük arabası Carville'e geldi. Araba, şatoyu donatmaya gelen döşemeciler, işçiler ve her türden kumaşla doluydu. Gotik kuleyi oluşturan üst üste yükseltilmiş beş katı hayranlık uyandıracak şekilde dayayıp döşediler. Artık bir cimri gibi davranmayan düşes, içindeki boşluğu fark edip aşırılığa heves etmişti, daha şimdiden ikinci bir yemek vermeyi tasarlıyordu.

Lamiel'e ayrılan ikinci kat gerçekten çok güzel döşenmişti ve Lamiel doktora bu kata hemen yerleşmek istediğini söyledi. Doktor, çok nemli olan odanın güçlü kuvvetli bir köylüyü bile hasta edeceğine, kızın ise sosyeteden bir kadının nazik bünyesine sahip olduğuna dikkat çekerek diz çöküp yalvardı, ama boşuna, Lamiel inadında diretiyordu. Sans-fin, Norman güzelinin kibrinin ondan hep bir şeyler götürdüğünü fark etti; haklı olan her zaman doktordu, Lamiel'in akıllı, doktorunki-ne oranla her zaman aşağı bir seviyedeydi. Doktor ihtiyatlı bir insandı, çeşitli deneylere

-102-

giriştikten sonra çocuğun kaprisindeki temel noktayı bulmuştu.

Kendi kendine, "Daha şimdiden kibir, şimdiden kendi cinsine özgü o kendini beğenmişlik!" diyordu, "hemen boyun eğmeli, yoksa daha şimdiden bu çekici kızın güzelleşece-ği zamana kadar uzayıp gidecek olan tiksinti tohumlarını ekmiş olurum, ki o zaman geldiğinde kızı elde etmek benim gibi zavallı bir şekilsiz için çok zevkli bir şey olacak."

-103-

VL:

Kulenin açılış kutlamaları sırasında, Mios-sens Şatosu'nun yakınlarındaki küçük köyün papazının öleceği tuttu ve düşesin tavsiyesi üzerine, bu önemsiz papazlık görevine şatonun yönetiminden sorumlu ve Lamiel'in

gelişinden önce rakipsiz olan Madam Anselme'nin yeğeni Papaz Clement'ı Rouen piskoposu getirdi. Aşın solgun, bir o kadar da dindar ve bilgili olan genç papaz, uzun boylu, zayıf ve ileri derece veremliydi, ayrıca mesleğiyle hiç uygun olmayan korkunç bir kusuru vardı; elinde olmadan da olsa çok zeki olduğunu sağduyusuyla hissedirdi. Aşağı tabakadan gelmesine rağmen, hep en iyi tarafı seçmesini sağlayan zekâsı sayesinde, kısa sürede Madam de Mios-sens'in salonunun belli başlı kişilerinden biri oluverdi. Yirmi dört yaşındayken ayda en az yüz elli frank getirişi olan böyle bir mevkiye getirilirken sınırsız bir özveri göstereceğine güve-nildiğini, kendisine daha en başından açık bir şekilde hissettirildi. Düşes, genç papazı Lamiel'in kaldığı kulübeye götürdü. Papaz, keskin bir zekâ ve kavrayış gücüyle, hayatla ilgili konularda neredeyse katıksız bir cehalet ve tamamen saf bir ruhtan oluşan bu çekici karışım karşısında beyninden vurulmuşa döndü.

-105-

!I ;
I

Nitekim bir akşam düşes, Hautema-re'lann evine gece ziyaretine gitmek üzere Papaz Clement'la birlikte arabasına bindiği sırada Paris'ten büyük bir sandık getirildi, papaz sandığı açma inceliğini gösterdi. İçinden olağanüstü bir portre çıktı; sadece çerçevesi binlerce frank değerindeydi. Portre, düşesin biricik oğlu Fedor de Miossens'in politeknik üniformaları içinde yapılmış bir resimdi. Düşes akşam neminden fazlasıyla çekinmesine rağmen, kupa arabasının üstünü açtırdı. Portreyi sevgili Lamiel'e göstermek istiyordu, kalbinin sahibi olan sevimli yaratığın fikrini almadan herhangi bir şekilde hayranlığa kapılmaya cesaret edemiyordu. Lamiel'in odasına varır varmaz tabloya övgüler yağdırmaya koyulurken, bir yandan da hiç sesini çıkarmadan öylece duran gözdesini soran bakışlarla süzüyordu. Kız konuşsun diye allem etti kalem etti, fakat en sonunda sabırsızlanıp Lamiel'e resimdeki kişi hakkında ne düşündüğünü sormak zorunda kaldı. Lamiel, çerçevenin ayrıntılarını hayranlıkla seyrediyordu, düşesin isteği üzerine resmi çizilen kişiyi şöyle bir süzdükten sonra, basitçe ve art niyet taşımaksızın resimdeki genç askerin kendisine hiçbir şey ifade etmediğini söyledi. Bu açık-yürekliplik, Papaz Clement'ın edinebilmiş olduğu kıt sosyete adabı için biraz fazla umulmadık kaçmış olacak ki, mütevazı tavırlarına ve her zamanki ölçülülüğüne rağmen kahkahayı koyuverdi. Düşes kızmamak ve özellikle de gözdesini kızdırmamak için papaza ayak uydurdu. Her an takılması gereken yapma-

-106-

cık tavırlar yüzünden küçük kulede zaten boğulmak üzere olan zavallı Papaz Clement, bu büyüleyici açıkyürekliplik karşısında şaşırıp ve ona hayran oldu. Zavallı papaz, hiç farkında olmadan Lamiel'e âşık olmuştu.

Bu olay, tam da Lamiel'in kuledeki odaya yerleşmeyi kafaya koyduğu güne rastlamıştı. Güzel bir sabah birden fikrini değiştirdi ve Doktor Sansfin, saat sekizdeki ilk vizite için geldiğinde Hautemare'lardan Lamiel'in bir saat kadar önce düşesin kupa arabasıyla şatoya doğru yola çıktığını öğrenince pek şaşırıp. Gözdesinin dönüşü düşesi çocuklar gibi sevindirdi, çünkü aslında Lamiel'in her türlü beklenmedik hareketi düşesi aynı şekilde mutlu ediyordu. Bir şeylerle meşgul olmaya başladığından beri artık Jakobenliğin yayılmasıyla ilgili sürekli sızlanmalarla vakit harcamıyordu. Sağlığına yeniden kavuşmuştu. Ona göre bunun en önemli belirtisi alnında beliren ilk kırışıklıkların kaybolması, sürekli sızlanmalarına eşlik eden benzinin solukluğu-nun her geçen gün biraz daha azalmasıydı. Doktor akşam salona girdiğinde yıkıldı. Düşesin bulunduğu salona yaklaşırken kahkahaları işitti. Bir çeyrek saattir İngilizce öğrenen Lamiel, şimdi telaffuz çalışıyordu. Göç zamanında gençliğinin yirmi senesini İngiltere'de geçiren düşes, bu dili bildiğini sanarak, İngilizce'yi ana dili gibi konuşan Boulogne-sur-Mer doğumlu Papaz Clement'la boy ölçüşmeye kalkışmıştı. Düşese yeniden okuyuculuk vazifesine döndüğünde, Walter Scott'ın romanlarını aslından okuyabilsin diye Lamiel'e

-107-

İngilizce öğretme fikri ortaya çıkmıştı. Doktor, mahvolduğunu anladı ve tedbirsizlik edip, salonda mahzun mahzun dolaşan bir kamburun o salonda artık yeri olmayacağını gayet iyi bildiği için şatoyu alalacele terk etti ve hiç kimse de ortadan kaybolduğunu fark etmedi. Bu arada Lamiel'e duyduğu ilginin türünü kendine dahi itiraftan uzak olan saf Papaz Clement, yine de durmadan kızı düşünüyordu. Kızın, düşesin himayesi sayesinde ileride büyük burjuvalar arasında mevki sağlayacak bir evlilik yapacağını tahmin ediyordu. Lamiel'in cahillikten kurtulmasına çalışıyor, onu eğitip, sosyetedeki gülünç duruma düşmemesi için bilmesi gereken şeyleri öğretiyordu: biraz tarih, biraz edebiyat vs. Bu dersler, Doktor Sansfin'in verdiklerinden çok farklıydı. Sans-fin'inkiler gibi zor ve katı değildi; temele inmeye zorlamıyordu; tersine, yumuşak, içe dokunan, inceliklerle dolu derslerdi. Anlattığı küçük öyküleri her zaman özlü bir söz takip ederdi, bunlar anafikri ifade eden sözler olurdu ve genç öğretmen sonuç çıkarmayı öğrencisine bırakma konusunda büyük özen gösterirdi. Lamiel sık sık derin hayallere dalar, papaz da buna bir anlam veremezdi. Bu durum, özellikle papazın öğrettikleri doktorun katı deyişlerinden biriyle uyuşmadığı zaman oluyordu. Örneğin, doktora bakılırsa, dünya insafsız namussuzlar ve alçak yalancılar tarafından acımasızca sahnelenen kötü bir komediden ibaretti; yine örneğin

düşes, düşünmeden konuşan ve bir düşesin kendini beğenmişliğine uygun deyişlerden başka söze kulak kabartma-

-108-

yan biriydi. Doktora göre bir kadının aklına ve erdemlerine, yani kendisine aşırı güvenmesi de ihtiyatsızlığa yol açabilir, kötü niyetli kurnaz kişiler de bu durumdan yararlanabilirdi. Öte yandan sosyetenin tek gerçeği ise kadınların zevk ve eğlence peşinde koşmalarıydı.

"Kimbilir kaç genç kız yirmi üçünden önce ölüyor," diyordu Lamiel'e, "öyleyse on beş yaşından itibaren yüklendikleri onca sıkıntı neye yarıyor, köyün yüksek sosyetesini oluşturan sekiz on yaşlı hanımefendinin gözüne girmek için hayatın zevklerinden mahrum kalmak niye? Pek çoğu gençliklerinde Napol-yon öncesi Fransa'sının görgü kurallarının rahatlığından istifade etmiş bu yaşlı hanımlar 1829'da on altısında olan genç kızlara acımasız kısıtlamalar dayatırken içten içe alay ediyor olsalar gerek! Öyleyse, tabiatın sesini dinlemek ve heveslerinin peşinde koşmak iki yönden kazançlı: Önce, kendini hazza bırakmak ki bu, insan soyunun dünyada oluşunun tek amacıdır; ikincisi, asli unsuru olan hazla güçlenen ruh, oturduğu mahalle ya da köyde saygınlığı olan yaşlı kadınların gözüne girmek için bir genç kızın oynaması gereken küçük komedilerin hiçbirinden kaçınmama cesaretine sahip olur. Haz kuramının şu tehlikesi vardır ki, erkekler işi, kendilerine gösterilen yakınlıkla durmaksızın böbürlenmeye kadar vardırırlar. Bunun çaresi kolay ve eğlencelidir, zevkinize hizmet etmiş olan adamı umutsuzluğa sürüklemelisiniz."

Ayrıca doktor bir sürü de ayrıntı ekliyordu: "Asla mektup yazılmamalıdır; şayet böyle

-109-

bir zayıflık söz konusu ise, ilkini geri almadan bir ikincisi kesinlikle yollanmamalı; bu konuda bir kadına asla güvenilmemeli, eğer en küçük bir ihanetini dahi cezalandıracak imkânı varsa, onu cezalandırmalı, bir kadın asla kendi yaşındaki bir hemcinsine karşı dostluk hissedemez."

"İnce şeylerdir bunlar," diyordu doktor, "köyün yaşlı kadınlarının gözündeki kutsal gerçekler mertebesinde olan şu düşüncelerin ne yalanlar, ne incir çekirdeğini dolduramaz şeyler üzerine kurulu olduğuna bakın hele."

Papaz daha şimdiden farkında bile olmadan Lamiel'e öylesine tutulmuştu ki, kızın dalgınlıktan onu koyu bir hüzne sürüklüyordu.

Genç öğrencisine, meşhur Fenelon'un kızların eğitimi üzerine yazdığı kitabım okuttu; ancak Lamiel, çok kibar bir üslupla ifade edilmiş, öğrenmekte olan birini zorlamamak için aşın özen gösterilerek yazılmış bütün bu hoş fikirleri net olmayan ve pratik faydadan yoksun şeyler bulacak kadar akıllıydı.

"Örneğin," diyordu Lamiel, "doktor, bu tür inceliklerin yanından bile geçmemiştir. Onun hoşuna gidenlerle Papaz Clement'in hoşlandıkları ne kadar da farklı! Sansfin, yakın birinin başına bir talihsizlik gelmediği sürece asla gerçekten memnun olmaz; iyi kalpli papaz ise, tam tersine, bütün insanlara karşı iyilikle dolu."

Genç papaza hayran olmasına, hatta onu biraz da sevmesine rağmen Lamiel, başkalarını da kendisi gibi iyi kalpli zannettiğini gördükçe papaza acıyordu, çünkü kendisi daha

-110-

şimdiden insanlardan tiksindirilmişti: Doktorun her konuda yaptığı açıklamalara kanıt yine bizzat doktorun kendisiydi; bütün insanların kendisi kadar iyi yürekli olduğuna inanıyordu. Lamiel bir gün, eğlence olsun diye, Papaz Clement'a, sevgili halası Anselme'nin, düşese onu kötülediğini söyledi. Teyzesi, yeğeninin, düşesin nezdindeki tek rakibi olan Lamiel'e yakınlık hissetmesinden ötürü kızgındı; oysa o, bu küçük köylünün soylu hanımefendi üzerinde türlü dolaplar çevirerek elde ettiği egemenliği azaltacağı konusunda papaza çok güvenmişti. Lamiel, bu haber karşısında Papaz Clement'in şaşırıp ne yapacağını bilemez hale geldiğini görünce, onu gülünç bulmuş ve onun hakkında uzun süre bir hükme varamamıştı. Sonunda şu değerlendirmenin doğru olduğuna kanaat getirdi:

"Sansfin'e göre papaz çok sevimli, ama hanımın oğlunun portresi gibi onda kıt olan bir şeyler var -kıt, düşesin sözlerinden biriydi-Lamiel, sürekli kibar çevrelerde bulunduğundan, düşüncelerini kesinlik ifade eden sözcüklerle ifade etme sanatını hızla öğreniyordu.

Sık sık papazı alaya alan Lamiel, onu yaralayacak sözler de söylüyordu, fakat bunu o kadar yumuşak bir şekilde yapıyordu ki papaz Lamiel'in yarımdayken kendini tamamiyle mutlu hissediyordu. Lamiel de aynı şekilde, onun konuşmasını dinlerken gözüne, ama kasvetli şatonun geniş odalarının verdiği sıkıntının dağılıp gittiğini hissediyordu.

Düşes, bir keresinde Hatrwell Şatosu'na yakın bir köyde yaşarken okuyup hayran kal--III-

diği İngilizce bir kitabı hatırlamıştı, bunun üzerine Papaz Clement, Lamiel'e Burke isimli bir kişinin Fransız Devrimi'ne yağdırdığı hakaretleri açıklamaya koyuldu. Bu adamı oğlunu maliyede güzel bir mevkiye getirmek suretiyle ayartmışlardı. Artık pek az gerçekleşen baş başa görüşmeleri sırasında Doktor Sans-fin, Lamiel'e, düşesin bu kitaba duyduğu hayranlığın ne kadar gülünç olduğunu anlattı. Sansfin, Papaz Clement'in ismini nadiren anıyor, fakat bütün iğnelemelerini, ucu papaza dokunacak şekilde ayarlıyordu. Bu genç papaz, ya konvansiyonun izlediği siyasetten anlamayan bir budalaydı ya da maliyede güzel bir makam veya makam benzeri bir şeylerin peşinde olan diğer alçaklardan birisiydi.

Okuyucu, Lamiel'in sevgili Papaz Cle-ment'a tutulduğunu düşünüyordur belki, ancak Tanrı ona sert, alaycı ve sevecen duygulara pek az meyleden bir ruh vermişti. Papazı her gördüğünde, Sansfin'in alayları aklına geliyor ve soylular ve kilise lehine akıl yürüttüğü her seferinde papaza, "Dürüst olun; maliyede elde etmek istediğiniz, Mösyö Burke misali gözünüzü diktığınız makam hangisi, söyleyin?" diyordu.

Ancak Lamiel her ne kadar sevecenliğe pek yatkın değilse de, eğlenceli bir sohbet daha çok hoşuna giderdi ve Doktor Sansfin'in fazlasıyla ortada olan kötü kalpliliği henüz çok taze olan bu ruha biraz fazla geliyordu. Doktorun düşüncelerindeki katılığı, papazın o müthiş bir incelikle bezenmiş konuşmasıyla duymak istiyordu. Ve işte şimdi Papaz Clement'in -112-

Boulogne'daki samimi bir arkadaşına göndermek üzere kaleme aldığı Lamiel tasviri:

"Beni, kendisiyle çok fazla meşgul olmakla itham ettiğiniz şaşırtıcı kız henüz bir âfet sayılmaz, biraz fazla uzun boylu ve çelimsiz. Normandiyalılara özgü o güzelliğinin mükemmelliği yüzünde henüz pek belirgin değil; kusursuz bir alın, dik ve cesur; kül rengine çalan açıklıkta saçlar, hayran olunacak mükemmel bir burun. Gözlere gelince mavi, ama biraz küçük; çene zayıf ve fazlaca uzun. Yüzü oval ve bence yüze yakıştınlabilecek tek kusur ağzı, çünkü biraz inik uçlarıyla turna balığının ağzını andırıyor. Fakat ikinci baharını yaşayan kırk beş yaşını geçkin hanımı, kızın gerçek kusurlarından o kadar sık söz ediyor ki güzelliği bana hemen hemen hiçbir şey ifade etmiyor."

Çevredeki birkaç soylu hanımın birbiri arkasına gelen ziyaretleri sırasında, genç papazla, bir kentsoylu, hatta daha da aşağı tabakadan önemsiz bir okuyucu olan Lamiel, Ultra Partisi'nin* sırlarını dinlemeye layık görülmezlerdi. O zamanlar Normandiya şatolarının çoğunun gizlice haberdar edildiği Temmuz kararnameleleri" hazırlanıyordu. Bu du-

* Fransa'da krallık yanlısı, 1814 anayasasına düşman ve hiçbir uzlaşmadan yana olmayan bir çizgi izleyen siyasi parti.

** Fransız devrimi döneminde Maximum yasası diye de adlandırılan, varlıkları vergilendiren, yoksul ve sakatlara maddi destek sağlayan, eğitimi ücretsiz ve zorunlu hale getiren, yurtdışına kaçanların gıyaplarında idama mahkûm edilmesini ve mülklerine el konmasını sağlayan kararnameleler. Robespierre'in iktidardan düşürülüp giyotine gönderilmesinden kısa bir süre sonra bu toplumsal içerikli kararnamelelerin uygulanmasına son verilmiştir.

-113-

rumda, dostlarımız, salonun bir ucundaki pencerenin yanına gider, gümüş zincirle tüneğine bağlı beyaz papağanı hayranlıkla seyrederek, görülebilecekleri, fakat seslerinin duyulamayacağı mesafede olurlardı. Zavallı papaz kızarır, ancak kısa süre içinde Lamiel'-le konuşmaları hiç olmadığı kadar hararetle-nirdi. Hanımefendinin bizzat ortaya atmadığı konulardan söz etmek saygısızlık olarak addediliyordu. Papazla baş başa kalınca, Lami-el, onu hemen hemen her konuda kendisini şaşırtan her şey hakkında soru yağmuruna tutardı. Lamiel çok mutluydu, ama yine de muhababını sık sık güç duruma düşürdü.

Nitekim bir gün şöyle dedi:

"Hanımefendinin bana eğitimim için okuttuğu bütün güzel kitaplar söz birliği etmişçesine beni bir düşmandan korumaya çalışıyor, ama bunun ne olduğunu açıkça belirtmiyorlar. Size çok güvendiğim için bu konuyu şimdi size soruyorum. Acaba bana aşkın ne olduğunu söyler misiniz?"

O ana kadar geçen konuşma o kadar içten ve yapmacıksızdı ki, genç papaz aşkının getirdiği dalgınlıkla aşkın ne olduğundan habersiz olduğunu söylemeyi akıl edemeyip, şaşkın bir halde şöyle cevap verdi:

"Aşk, sevecenlik ve sadakat yüklü bir dostluktur, öyle ki sevilen insanla birlikte sürdürdüğümüz hayattan sonsuz bir mutluluk duyarız."

"Ama hanımefendinin bana okuttuğu Madam de Genlis'in bütün romanlarında, hep bir erkek bir kadına âşık oluyor. İki kız kar-

-114-

deş birlikte yaşıyorlar, birbirlerine en tatlı arkadaşlıkla bağlılar, ama yine de birbirlerine âşık olduklarından hiç bahsetmiyorlar."

"Aşk, evlilikle kutsanmalıdır ve evlilik yeminiyle takdis edilmediği takdirde bu tutku, çabucak günaha dönüşür."

"Yani," dedi Lamiel, tam bir masumiyetle, fakat bir yandan da Papaz Clement'ı rahatsız ettiğinin farkında olarak, "o zaman siz, hiçbir zaman evlenemeyeceğiniz için asla âşık olamazsınız."

Bu söz öyle akılcı ve eşi benzeri olmayan bir bakış eşliğinde söylenmişti ki, zavallı papaz, faltaşı gibi açılmış gözleri Lamiel'e dikili olduğu halde, kalakaldı.

"Söylediği şeyin önemini hissedebiliyor mu acaba?" diye sordu kendi kendine, "eğer öyleyse şatoya bu kadar sık gelmekle hata ettim demektir; çünkü bana duyduğu sonsuz güven, aşka çok yakın ve giderek aşkın ta kendisine dönüşeceği benziyor."

Bu büyümlü düşünceler genç papazı yarım dakika kadar meşgul etti, ardından kendi kendine dehşete kapılmış bir halde, "Yüce Tanrım ne yapıyorum ben!" dedi, "sadece günahkâr bir tutkuya kapılmıyor, aynı zamanda

da namusu dolaylı olarak bana emanet edilmiş bir genç kıızı baştan çıkaran bir duruma düşüyorum. Dolaylı yoldan evet, ama böyle olması bu sorumluluğu benim gözümde daha da kutsal bir hale getirmeli." "Sevgili kızım!.."

Bu sözcükleri kürsüde kullandığı ses tonuyla, o kadar sıradışı bir perdeden söyledi

-115-

ki, düşes ve onunla alçak sesle konuşan iki hanım başlarını kaldırıp onlara baktılar. Gösterdiği çabayla kendinden geçmiş bulunan genç papaz, bu sözlerden sonra eski mesafeli, ağırbaşlı tavrına tekrar kavuştu. Bu manzara Lamiel'i çok şaşırtmış, hatta eğlendirmişti.

"Gururunu sarsmayı başardım," dedi, "bu aşk lafında cidden olağanüstü bir şeyler olmalı."

Lamiel, hızla bunları düşünürken, Papaz Clement kendini toparladı.

"Sevgili kızım," dedi sesini yumuşatarak, "kilise, bana aşkla ilgili yöneltebileceğiniz sorulan cevaplamamı kesin olarak yasaklıyor. Bu konuda bütün söyleyebileceğim şu: Aşk, bir tür çılgınlıktır ki, evlilik yeminiyle takdis edilmediği takdirde, bir kadın kırk günden fazla -perhiz süresinden- sürmesine izin verirse, o kadının şerefi lekelenir. Erkekler ise tam tersine, genç bir kızın ya da kadının şerefini lekeledikleri oranda toplumda saygınlık kazanırlar. Bu yüzden, ne zaman genç bir adam, genç bir kıza aşktan bahsedecek olsa genç kız bunun gizli kalmasını ister ve genç adam -ki bu durumda kendisine baştan çıkaran denir- aynı şeyi istiyormuş gibi yaptığı halde, bunun herkesçe bilinmesinden başka bir şey düşünmez. Metresini elde tutmaya bakarken, bir yandan da kızın ihtiyatlılığına karşı kazandığı zaferi ele güne duyurur. Bir genç kızın karşılaşabileceği en uğursuz düşmanın ona aşktan bahseden genç bir adam olduğunu söylemek bu yüzden doğrudur. Yi-

-116-

ne de, sizden gerçeği saklamayacağım. Bir genç kızın, annesine körükörüne itaat etmesine son vermesi ve başına buyruk olabilmesi için evlenmek istemesi doğaldır. Ancak bu dönem oldukça tehlikelidir. Genç kız, saygınlığını hepten kaybedebilir. Kendisine kur yapan genç adamın boş gururunu tatmin için neler yapabileceğini iyice tartması gerekir, çünkü biz erkekler için toplum içinde saygınlık kazanmanın sadece iki tür yolu vardır: Ya savaşta veya saygın gençlerle yapılan düellolarda cesaret göstermek ya da güzellik ve zenginliği kayda değer pek çok kadını baştan çıkarmak."

Sonuncusu, Lamiel'in gayet iyi bildiği bir konuydu. Bir genç kızın, yaşadığı çevredeki yaşlı kadınların gözünde saygınlığını kaybetmeden, her an ölümle son bulabilecek gençliğinin keyfini sürmesi için nasıl davranması gerektiğini doktor en az yirmi kere açıklamıştı. Lamiel, papaza muzip bir tavırla bakıyordu.

Sonra, "İyi ama, baştan çıkarmak ne demek?" diye sordu.

"Bir erkeğin, çok sık ve çıkar gözeterek bir genç kıza konuşmasıdır."

"Ama örneğin şimdi," dedi Lamiel, muzipçe "siz beni baştan mı çıkarıyorsunuz?"

"Oo; hayır, Tann'ya şükür ki hayır," dedi yüreği ağzına gelen genç papaz, az önce yüzünü kaplayan ölü solgunluğu, yerini aşın bir kırmızılığa bırakırken kızın elini sıkıca tuttu ve ardından, Lamiel'e çok tuhaf görünen vahşi bir hareketle genç kıızı kendinden uzağa doğru itti.

-117-

Kürsüde vaaz verirken yaptığı gibi, ses tonuna yeniden dönen Papaz Clement, çok yüksek bir ses tonuyla, "Sizi baştan çıkara-mam, çünkü sizinle evlenemem; ancak kırk günden uzun süre, kendisine aşk ya da dostluktan -aslında sözcük o kadar mühim değil-bahsedilmesine izin veren ve onu sevdiğini iddia eden gence duygularını evlilik yeminiyle takdis etmek isteyip istemediğini sormayan her genç kız, lekelenmiş hatta muhtemelen lanetlenmiştir."

"Peki; ya genç kıza karşı dostluk besleyen erkek zaten evliyse?"

"O takdirde, bu korkunç bir günah olan zina suçudur ki, genç erkeklerin övünme vesilesidir ve Fransa'da her iki cinsin aralarındaki mevki farkını belirler. Genç erkek övü-lürken, zina yapan talihsiz kadın taşrada tek başına, çoğu zaman da sefalet içinde yaşamaya mecbur tutulur; bir salona girdiğinde bütün kadınlar, onun kadar suçlu olanları bile, yanından uzaklaşırlar. Bu dünyadaki hayatı tiksinti vericidir ve kalbi kötülük ve nefretle damgalandığından büyük ihtimalle öteki dünyada da lanetlenir. Bu suretle, yeryüzündeki hayatı katlanılmaz hale gelir ve ölümünden sonra da en korkunç azaplar onun içindir."

Bu tasvir genç kıızı derinden etkilemiş gibiydi, o an içinden şöyle geçiriyordu:

"İyi ama; cehennem var mı ki? Ebedi bir cehennem var mı, ebedi bir cehennem yarat-tıysa, Tanrı, iyi bir Tanrı olabilir mi? Çünkü sonuçta doğduğum anda Tanrı, diyelim ki be-

-118-

nim elli sene yaşayacağımı ve ömrümün sonunda ebediyen lanetleneceğimi pekâlâ biliyor. Beni o anda öldürse daha iyi olmaz mı? Derinlik ve özgünlük açısından doktorun değerlendirmeleriyle papazın arasında ne muazzam fark var! Ama şimdi şuna bir cevap vermek gerekiyor, yoksa karşılık veremediğimi sanacak."

Oldukça heyecanlı bir ses tonuyla cevap verdi:

"Çok iyi anladım; ne evli bir erkekle ne de bir papazla her Tann'nın günü ve özellikle dostça asla sohbet etmemek gerekir, peki ya onlara karşı dostluk hissediyorsak?"

Bu sözler üzerine, Papaz Clement ani bir hareketle saatine davrandı.

"Görmem gereken bir hasta var," dedi şaşkın bir halde ve düşesten izin almayı unutarak kaçarcasına uzaklaştı. Düşes, papaz müsveddesinin ettiği saygısızlıktan fazlasıyla gücenmişti.

"Sizin adamınız değil mi bu?" diye sordu, düşesin sağında oturan Markiz de Pauville.

"Hizmetçimin yeğeni sadece," dedi düşes, aşağılayıcı bir tebessümle, "Papaz müsveddesi!" diye haykırdı düşesin solunda oturan Baron de Bruny.

Çok güzel saçları olan zavallı Papaz Clement için söylenen "papaz müsveddesi" lafı, Lamiel'in yüreğine su serpti.

Lamiel, papazın savunduğu görüşlerdeki zayıflığı Sansfin'in kaya gibi sağlam değerlendirmeleriyle kıyaslayacak yerde, onu, yoksulluğu yüzünden belki de inanmadığı gülünç fi-

-119-

kirleri tekrarlamak zorunda kalan toy ve saf biri olarak görüyordu.

İçinden, "Burke, acaba Fransa'ya karşı ileri sürdüğü saçma fikirlere inanıyor mu? Yo, ama hayır," diyordu; daha ileri gitmeden, "bizim papaz dürüst adamdır."

Bunları düşündükten sonra dalıp gitti La-miel; papazın dürüst bir adam olduğundan nasıl emin olacağını bilemiyordu. Üstelik, az önce aralarında geçen konuşmadan sonra bu hoş adam nezdindeki konumunun gerçekten garip bir hal aldığını gayet net görebiliyordu. Bir çeyrek saat sonunda, bu duruma çok sevindi, çünkü kafasını meşgul eden her şey mutlu ediyordu onu ve burada da mesele, genç papazı neyin bu kadar altüst ettiğini bulmaktı. O ana kadar papaz, Lamiel'e hiç bu kadar güzel görünmemişti.

"Yüzü, Sansfin'in yüzünden ne kadar farklı," diye düşünüyordu. "Ona aşkın ne olduğunu sordum, farkında olmadan ne olduğunu gösterdi. Karar vermem gerekiyor. Acaba bana âşık mı? Beni her gün görüyor; hem de içten bir neşeyle. Benimle sıcak ve içten bir dostlukla konuşuyor. Eminim ki Madam la düşesle konuşmaktansa, benimle konuşmayı tercih eder, oysa düşes ne kadar çok şey biliyor! Konuşma tarzıyla, hitap ettiği insanın gururunu okşamayı nasıl da beceriyor! Evet, ama Sansfin, bir kadının kalbindeki kötülüğün yüzünden okunabileceğini söyler ve düşes de katı yürekli bir kadın. Önceki gün, buradan evine dönerken, Madam la kontes de Sainte-Foi'nın arabası devrilmişti, Madam

-120-

la düşes buna memnun olmuştu, bense ağlıyordum. Düşesin içinde kötü bir yan var, eminim; çünkü Madam Anselme de benim gibi bu durumu fark etti, çünkü arkadaşıyla birlikte dalga geçiyorlardı. İyi de, Papaz Clement'in bana âşık olduğunu var saysak bile, bir kere daha aynı soru karşıma çıkıyor; aşk ne?"

Okuyucu, köy akşam söyleşilerinin kaba şakaları ortasında büyümüş on altı yaşında koca bir kızın sorduğu bu soruyu gülünç bulabilir. Oysa, öncelikle Lamiel'in yaşıtı kızlar içinde hiç arkadaşı yoktu ve ikinci olarak da bu tür toplantılara çok nadiren katılmıştı. Yaşıtı genç kızlar onun için bayan bilgiç diyorlar ve arkasından dolaplar çeviriyorlardı. Madam Hautemare'm evi köy sosyetesinin merkezi haline gelmişti, mümkün mertebe kızlarını da yanlarında getiren dindar köylü kadınlar, burada toplanıyorlardı. Madam Hautemare evinin toplanma yeri olmasıyla iftihar ediyor ve köyün kızları gelir umuduyla Lamiel'i evde bulunmaya zorluyordu. Papaz Du Saillard da, insanlar için akşamlarını değerlendirmenin namuslu bir yolu bulundu diye pek memnun olmuştu. Bu taşralı papazlar özgürlükte biraz ileri gidiyorlardı; Du Saillard, vaazları sırasında zangocun karısının düzenlediği akşam söyleşilerini tavsiye etmeye kadar işi vardırdı. Tüm bunlar Lamiel şatoya çağrılmadan önce olmuştu; Doktor Sansfin, sağlık durumunu neden göstererek kızı Hautemare'lann evine geri gönderdiğinde, Lamiel'in artık pek çok yeni fikri vardı ve çekilmez yaşlı sofuların ko--121-

nuşmalan onun yaşındaki bir genç kız için pek de tehlikesiz sayılmazdı, çünkü köyün güzel kadınlarını geliştiren fazlasıyla detaya girip bu hanımların işledikleri kabahatlerden ve bu kabahatlerin çok çeşitli derecelerinden açık bir dille söz ederlerdi. Sofular, aralarında genç kızların işlediği günahları nasıl değerlendirmek gerektiğini tartışıyorlardı ve sık sık oldukça uygunsuz tartışmalara girdikleri de olurdu. Ancak Lamiel'in zır cahilliği durumu kurtarıyordu, kafası tamamıyla daha üstün nitelikteki sorunlarla meşguldü. Artık âdet haline gelmiş ikiyüzlülüğe hiç mi hiç yatkın olmadığını hissediyordu, oysa doktora inanmak gerekirse ikiyüzlülüğe başvurmadan hayatta en ufak bir basan kazanmak bile mümkün değildi. Lamiel'e göre hiçbir şey teyzesi Hautemare'ın evinde gördüğü ev işleri kadar sıkıcı olamazdı. Carville'li iyi bir köylüyle evlenme fikrinden tiksiniyordu. Bütün istediği, düşesin himayesi sona erince Rouen'e gitmek ve orada herhangi bir dükkânın hesaplarını tutup, kendi hayatını kendi kazanmaktı. Cinselliğe en ufak bir eğilimi yoktu; en çok sevdiği şey, ilginç bir konuşmaydı. İçinde kahramanların büyük badireler atlattıkları ve büyük işler başardıkları bir savaş hikâyesi onu günlerce hayallere daldırırken aşk hikâyelerine gösterdiği ilgi kısa süreli olurdu. Aşkı onun gözünde değersiz kılan, köyün en aptal kadınlarının birbiriyle yarışarcasına aşk peşinde koşmalarıydı. Düşes, Madam de Genlis'in ikiyüzlü romanlarını okuttuğunda, bu kitaplar ona hiç hitap etmemişti, Madam de Mios--122-

sens'in üzerinde durmak için okumayı böldüğü ince zevkler ona gülünç ve budalaca geliyordu. Lamiel, romandaki kahramanların aşklarının önüne çıkan engellerle ilgileniyordu sadece. Ayın solgun ışıyla

aydınlanmış ormanların derinliklerine sevgililerinin güzelliklerini hayal etmek için mi gidiyorlardı, Lamiel, kahramanların her gün La Quotidien-ne'de marifetlerini en ince ayrıntılarına kadar okuduğu eli hançerli hırsızların baskınına uğrama tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını kurardı. Hatta, daha doğrusu onu ilgilendiren tehlikeden çok, baskın anının, birden bir çitin ardından çıkan iki kılıksız ve kaba saba adamın kahramanların üzerine atıldıkları anın yaratacağı sıkıntılı durumu.

Lamiel'in belirttiğimiz bütün bu özellikleri, süslenip püslenip köyün pazar dansına giden genç kızlarda rastlanması mümkün olmayan özelliklerdi. Şefkatle el ele tutuşup ağaçların arasında gezip dolaşan çiftlerin her yanı doldurduğu dansa Lamiel, bu çiftlerin pek çoğunu elbette görüyordu, fakat bu tip bir gösteri düzenlenmesi onu rahatsız ediyordu. Hautemare'ların evine geri döndüğünde aşka dair bütün bildiği buydu. O sıralarda, iyi kalpli Hautemare, kıza tehlikenin içyüzünü açıkça anlatma gereği duydu. Lamiel'e, sık sık genç bir adamla ormanda gezintiye çıkmanın ne kadar büyük bir günah olduğundan bahsederdi.

"İyi o zaman; ben de genç bir adamla ormanda gezintiye çıkacağım," diye karar verdi Lamiel.

-123-

Papaz Clement'la olan konuşmalarını takip eden uzun değerlendirmelerin sonucu bu olmuştu.

"Aşkın ne olduğunu tam olarak bilmek istiyorum," diyordu kendi kendine; "eniştem büyük bir suç olduğunu söylüyor, ama eniştem gibi bir budalanın düşüncelerinin ne önemi olabilir? Bu tıpkı, teyzemin cuma çorbasına et suyu katmakta büyük bir suç görmesi gibi bir şey: Tanrı buna çok gücenirmiş; oysa burada, Madam la Düşes yirmi frank ödeyerek, ev sakinleri ve benim için her Tan-rı'nın günü etli yemek yaptırıyor yine de günah sayılmıyor! Zavallı Hautemare'ların tüm söylediklerinin tam bir budalalık olduğu sonucuna varmak gerekiyor. Doktorun sözleri nerede, onlarınki nerede! Ya şu zavallı genç papaz Clement, yılda aldığı yüz elli franktan başka kazancı yok. Bana âşık olduğundan beri Madam Anselme ona hediye vermiyor, bu açıkça görülüyor; doğum gününde hediye diye, altı arşınlık siyah yünlü kumaş verdi, o da zaten dükün yas töreninden kalmıştı. Hanımefendiden birkaç hediye, köylülerden de av eti ve kümes hayvanı aldı, fakat Kaymakam Mösyö de Bermude misali belki o da işini kaybetmemek için bir sürü şey söylemek zorunda kalıyor. Zavallı Mösyö de Bermude bakanlık lehine ne nutuklar çekiyordu bize ve birden bire hoop, işinden atıliverdi, sırf seçimlerde bakanın istediği gibi konuşmadı diye, hanımefendi, 'Ne aptallık! Ne ihtiyatsızlık!' demişti; söylemesini istedikleri sağduyudan yoksun saçma şeylerdi, ancak işinden

-124-

olmaması için söylenmesi gereken şeylerdi, şimdi aylık sekiz yüz liralık gelirle sürünsün dursun Bermude efendi. İşte yiğitliğe leke sürdürmeyen küçük burjuvaları bekleyen akıbet."

Böyle şeylere uzun uzun kafa yorması, La-miel'i ormana gezintiye gitme ve aşkın ne olduğunu soracağı delikanlıyı seçme düşüncesinden yavaş yavaş uzaklaştırdı.

-125-

!VII*

Erdemli bir davranışla karşılaştığında La-mier'in ilk aklına gelen şey, bunun ikiyüzlülük olduğuydu.

Sansfin, ona, "İnsanlar, aptalların sandığı gibi, zengin, fakir, namuslu, namussuz olarak değil, saflar ve düzenbazlar olarak iki kısma ayrılmıştır.

"Napolyon'un düşüşünden bu yana 19. yüzyılı açıklayan formül işte budur; çünkü kişisel cesaret, karakter sağlamlığı ikiyüzlülüğün bulaşamayacağı özelliklerdir. Dört bir yanı kale duvarlarıyla çevrili iki yüz kişi tarafından korunan bir taşra mezarlığına taarruz eden bir adam nasıl ikiyüzlü olabilir? Bu tip olaylar bir yana, güzel dostum, kafa şişiren erdem hikâyelerinin tek kelimesine bile inanmayın. Örneğin sizin düşes durmadan iyilikten bahseder, ona kalırsa en yüksek erdem budur; bu hayranlığın anlamı ise aslen başkadır: Düşes de kendi toplumsal konumundan her kadın gibi, düzenbazlarla uğraşmak yerine saf insanları tercih eder. Aynı konumdaki bütün kadınların durmadan lafını ettikleri sözde toplum adabı aslında budur. Size söylediklerime kesinlikle inanma-malısınız. Açıkladığım kuralı bana da uygu-

-127-

layın. Sizi aldatmakta çıkarım olmadığı nereden belli olabilir ki? Size daha önce de söyledim, etrafı bayağı insanlarla çevrili ve onların kaba güçlerinin kurbanı olmamak için hep yalan söylemesi gereken benim gibi biri için, sizin gibi tabiatın bolca yetenek sunduğu bir varlık bulmuş olmak büyük talih! Bu dehayı yetiştirmek ve ona yaşamın gerçeklerinden bahsetme cesaretini bulabilmek benim için, gün boyu dünya işleri uğruna didinmenin verdiği yorgunluğu gideren pek hoş bir zevk. Belki, size söylediklerimin hepsi yalandır. Onun için bana körü körüne inanmayın, fakat acaba diyerek, söylediklerimin gerçek olup olmadıklarını araştırın. Belki de şimdi, dün akşamki bir olaya işaret ederken size yalan söylemiş oluyor muyum acaba? Düşes durmadan iyilikten söz eder, oysa yakın arkadaşı Kontes de Sainte-Foi'nın önceki akşam, bir mil uzaklıktaki şatosuna dönerken atlan tarafından çukura sürüklendiğini duyunca hem dün gece hem de bu sabah nasıl da neşeliydi."

Bu sözlerden sonra Sansfin ortadan kayboldu.

Lamiel'e hep böyle davranırdı; kızın özel bir çaba sarfedip düşünmesini istiyordu.

Doktor gittikten sonra Lamiel, "Bu gidişle savaş falan göreceğim yok," diyordu içinden, "ama iş, ruhen sağlam ve dayanıklı biri olmaya gelince, bu özellikleri sadece başkalarında aramamalıyım. Pekâlâ ben de böyle biri olabilirim. Aslında böyle düşünmekle hiç de yanıl-mıyorum, çünkü zaten yaradılışı gereği zayıf-
-128-

lıktan hoşlanmayan, hatta zayıf insanları küçümseyen bir yapısı vardı, ama buna rağmen aşk konusunda kalbini ele geçirmek için ilk kıpırdanışlarına başlamıştı."

Papaz Clement'i yeniden düşünmeye başladı. Lamiel'i, sevimli genç adamı düşünmeye iten şey kesinlikle bilinçli bir tavır değildi. Adam çok solgundu, Madam Anselme'nin hediyesi altı arşın kumaştan yaptırdığı siyah elbise onu daha da çelimsiz gösteriyordu; bu da Lamiel'de uyandırdığı acıma hissini daha da artırıyor. Lamiel, doktorun yüksek ilmine borçlu olduğu şu katı ilkeleri onunla tartı-şabilseydi ne kadar da sevinecekti! "Ama belki de," diye ekliyordu, "Papaz Clement, aşka dair söylediği her şeyi Rouen Piskoposu'nun emri üzerine işini kaybetmemek için söylüyor. Durum buysa, bu şekilde konuşmakla iyi ediyor, ama söylediklerinin tek kelimesine bile inanacak olursam içten içe alay ettiği bir aptal durumuna düşerim. Bana İngiliz edebiyatından bahsettiğinde durum farklı, bu tip şeyler belki de onun o İngilizce bilmeyen piskoposunu ilgilendirmez. Aşkla ilgili her konuda beni kandırmak istiyorlar. Durum böyleyken gün geçmiyor ki yine aşka dair birkaç cümle okumayayım. Sevişenler acaba saflar sınıfından mı, yoksa akıllılardan mı?"

Lamiel, bu soruyu pirine de sordu, ama Doktor Sansfin, bu soruya açıkça cevap vermeyecek kadar zeki. "Unutmayın ki güzel dostum, bu soruya açıkça karşılık vermeyi reddediyorum. Yalnız şunu aklınızdan çıkarmayın ki, bu konuyu
-129-

aydınlatma çabaları sizin için son derece tehlikelidir; bu tıpkı şu sizi onca eğlendiren Bin-bir Gece Masalları'ndaki korkunç giz gibidir: kahramanlardan biri gizi çözmeye yeltenmeye görsün, gökyüzünde devasa bir kuş belirir ve üzerine çullanıp onun gözünü oyar."

Sorusuna karşılık alamayışı Lamiel'i fazlasıyla rahatsız etti.

"Aşkla ilgili her konuda beni kandırmak istiyorlar, öyleyse kimseden açıklama yapmasını istememem ve kendi göreceğimden başkasına inanmamam gerekiyor," diye düşündü.

Uyanık doktorun cevabına sokuşturduğu olağanüstü tehlike Lamiel'in gözüpekliğini körükledi. "Bakalım tehlikeyle karşılaşacak mıyım?" dedi. "Aşkla ilgili yapıldığını bildiğim tek iş, eniştemin tekrar ede ede öğretmek istediği şey, genç bir adamla ormana gidilmemesi gerektiği; iyi öyleyse, ben de genç bir adamla ormana gideceğim. O zaman anlanz. Sevgili papazım Clement'a gelince; çileden çıksın diye ona olan yakınlığımı iki kat artıracam. Dün cebinden saatini kızgın bir tavırla çıkarırken bir tuhaftı zaten. Eğer cesaret edebilseydim onu öpecektim. Hali nice olurdu acaba?"

Lamiel, aşka duyduğu merakın doruğun-daydı ki, bir gün düşesin yanına girdiğinde, hanımı, Madam Anselme ile olan konuşmasını yanda kesti; onunla ilgili bir şey konuşuluyordu. Geceleyin düşes Paris'ten bir kuryeyi kabul etmişti. Temmuz kararlarının arifesiydi; yakın bir dostu bu konuda, düşesi, oğlu için kaygılandırıran bilgiler getiriyordu.

-130-

Saint-Omer Karargâhı'ndaki askerler sol kanattan milletvekillerinin hazırladıktan ciddi bir komployu suya düşürmek için Paris üzerine yürüyeceklerdi. Düşes, geri yolladığı kuryeyle oğluna günden güne zayıf düştüğünü ve kendisinden belki de son kez bir dostluk işareti beklediğini iletiyor ve mektubunu aldıktan iki saat sonra derhal yola çıkmasını, sekiz gün için Carville'e gelmesini istiyordu.

Bu politeknik okulu, zavallı dükün hatalarından biri olmuştu; okul Napolyon'un saltanat günlerinde bile cumhuriyetçiydi, solcu beyefendilerin onu daha da fanatik yapıp yapmayacaklarını da Tann bilirdi.

"Bir Miossens Dükü cumhuriyetçi olsun!" diye bağırırdı tiksintiyle, "aslında hoş olurdu."

Gelgeldim, düşesin kuryeyi büyük bir gizlilikle göndermesinin ardından iki saat geçmemişti ki, doktor genç dükün şatoya geleceğini öğrenmişti. Bu, onun en çok endişe ettiği olaylardan biriydi. "Bu genç adamın sevimli bir yüzü var, sırtında da üniforması!.. Sadece bu bile Lamiel'in gözünde Napolyon'u canlandırabilir ve bu güzel dostum benden ça-lınabilir. Zaten onu şu papaz parçasından kurtarmakta bile epeyce güçlük çektim; üstelik papazın ürkek namusluluğu işimi kolay-laştırıyordu. Aynı tavrı doğrusu hinoğluhin bir uşağın elinde oyuncak olan toy dükten bekleyemem. Uşak işlerin iç yüzünü küçük Lamiel'e açık edebilir. O zaman ben de bunca zahmeti, dük için sohbeti ilginç, akıllı bir kız yetiştirmek için çekmiş olurum."

İki saat sonra, saygıdeğer Hautemare sır-

-131-

tında yabancı elbisesiyle şatoda belirdi. Akşamın saat sekizinde geliş tam bir olay oldu. Dış kapıların anahtarlarını muhafazayla görevli yaşlı uşak Saint-Jean'ın bir gelen olduğuna kanaat getirebilmesi için büyük avlunun ilk çanının on beş dakika çalınması gerekti. Düşes çan sesini uğursuz bir habere yordu. "Paris'te bir şeyler oldu muhakkak," diyordu kendi kendine, "oğlumu hangi taraf ele geçirdi acaba? Şu Mösyö de Polignac'ın bakanlığa getirilmesi ne talihsizlik Tanrım! Zaten bizim talihsiz Bourbon'ların yazısıdır bu,

meclislerine daima budalaları seçerler. Bula bula Mösyö de Villele'i bulmuşlar; aslında doğru. O da bir burjuva, ancak bu da, saraya saldıran burjuvaları daha iyi tanıması için sadece bir sebep. Politeknik okuluna top vererek Tuileries önlerine getirmiş olacaklar, zavallı çocuklar da kralın övgü dolu birkaç sözüne kapılıp sarayı savunmaya kalkacaklar, tıpkı 10 Ağustos'ta İsviçrelilerin yaptıkları gibi."

Düşes sabırsızlık içinde kadınlarının hepsini çağırdı, camlı kapıyı açtı, yan giyinik halde balkona fırladı.

"Haydi ama Saint-Jean, haydi; şu kapıyı açacak mısın artık?"

"Aşkolsun madam!" diye karşılık verdi yaşlı uşak öfkeyle, "kapı açmanın da tam saati hani! Isırılmaya hiç niyetim yok."

"Demek kapıma dayanan kişiler tarafından ısırılmaktan korkuyorsunuz; kimmiş ki bunlar?"

"Ne münasebet!" diye cevap verdi öfkeli

-132-

yaşlı uşak, "ben peşimi bırakmayan köpeklerinizden bahsediyorum; bu korkunç Bulldog-lan buraya getirtmek de pek parlak bir fikirdi doğrusu! Bu İngilizler insana bir kere yapıştılar mı bir daha bırakmazlar."

Buldoglara söz geçirebilen tek kişi olan hemşerisi İngiliz uşak Lovel'ı uyandırmak ve giyinmesini beklemek için koca bir çeyrek saatten fazlasının geçmesi gerekti. Bu süre zarfında çan sesleri daha da çoğaldı. Kapıyı çalmakta olan Hautemare, kapıyı kendisine açmak istemediklerini zannetti. Çoğalan bütün bu sesler; köpek havlamaları, Saint-Jean'ın söylenmeleri, Lovel'ın sövgüleri, düşesin aşın heyecanını gerçek bir sinir krizine çevirdi. Hizmetçi kadınlar düşesi yatağa yatırmak ve ona kokular koklatmak zorunda kaldılar.

"Oğlum öldü!" diye haykırıyordu düşes, "Herhalde Paris'e haberci döndüğünde ayaklanma başlamıştı!"

Düşesin kendini bu türden düşüncelere kaptırdığı sırada gelenin tüm şatoyu uyandırma densizliğinde bulunan kasaba zangocun-dan başkası olmadığı haberi geldi.

"Beni tutan ne bilmem," dedi Saint-Jean, kapıyı açarken "İngilizce tek bir söz bilseydim, şunu kendi köpeklerine parçalatırdım."

"Hadi yap da görelim," dedi kızgın öğretmen, "papazın verdiği kılıç ve tabanca olmadan gece tek adım atmam."

Düşes, konuşmanın sonunu işitmişti ve bu sefer öfkeden bayılmak üzereydi ki, Hautemare da barut gibi, nihayet yatak odasında belirdi.

-133-

"Hanımefendi, saygılarımla kabulünü rica ettiğim, size, yeğenim Lamiel'i geri istemeye geldiğimi arz ederim; onun oğlunuz beyefendiyle aynı çatı altında yatması uygun olmaz, oğlunuz, bunu saygıdeğer bir ailenin ismini lekeleyecek bir oyun vesilesi sayabilir."

"Nasıl! Zangoç efendi! Uygunsuz bir saatte gelip bütün şatonun altını üstüne getiriyorsunuz ve ağzınızdan çıkan ilk lakırdı bir özür olmuyor öyle mi? Gecenin bir yarısı buraya sanki bir köy meydanına girer gibi giriyorsunuz!"

"Madam Düşes de Miossens," dedi zangoç, pek belirsiz bir hürmetkârlıkla, "sizden özür diler, yeğenim Lamiel'in bana derhal teslim edilmesini rica ederim. Madam Haute-mare, onun oğlunuz beyefendiyi görmesini istemiyor."

"Oğlum hakkında ne dediniz bakayım siz?" diye haykırdı düşes, kendini kaybetmiş bir halde:

"Onun belki de yarın sabah buraya geleceğini ve yeğenimi görmesini istemediğimizi söylüyorum."

"Aman Tanrım!" diye geçirdi içinden düşes, "Paris'teki darbe, bu köyü bozacak kadar yayılmış; bu edepsizle arayı bozmamak gerek. Ayaktakımı üzerinde etkisi vardır; yapılacak en iyi şey, gecenin geri kalanını gidip kulede geçirmek. Paris gibi Rouen de ateşe düşüp kana bulanacaktır, Rouen'de canımı kurtaramam, sığınacak yeri Havre'da aramak gerek. Orada mağazaları malla dolu bir sürü tüccar vardır, aslında her ne kadar koyu Jakobenci-lerse de çıkarları gereği birkaç saatliğine yağ-

-134-

I

maya karşı koyacaklardır. Kuzenim La Rochefoucauld, devrim başlar başlamaz arabası için at bulma telaşına düştüğünden, halkın dikkatini çektiği için katledilmişti. Şu saf Ha-utemare'ı kazanmak gerekiyor. Bu insanlar bir Louis altına diz çökerler, eğer gerekirse ben ona yirmi beş altın vereceğim, yeter ki bana araba için at bulsun."

Düşes, bu düşünceler kafasından geçerken sessiz kalmıştı. Uşakların azarlarından fazlasıyla öfkelenen Hautemare, bu sükûneti bir karşı çıkış kabul edip, düşese küstahça, "Hanımefendi; yeğenimi teslim ediniz. Beni adamlarımla birlikte gelip onu almak zorunda bırakmayınız; gerekirse bu konuda kasabadaki dostlarım da yardımcılara katılırlar."

Düşes bu söz üzerine kararını verdi. Rezil adama hınçla baktı, sonra tatlı bir ses tonuyla, "Azizim Bay Hautemare, beni ne kadar yanlış anlıyorsunuz!" dedi, "yeğeninizi size teslim etmek niyetindeyim. Sadece gecenin serinliği göğüs hastalığını artırabilir mi diye düşünüyordum; rica ederim söyleyin de atları arabaya koşsunlar. Madam Anselme"den Lamiel'in giyinmesine yardım etmesini isteyin; ben de giyinmek istiyorum."

Metanetle Hautemare'a kapıyı gösterdi. Hautemare öfkesinde ayak diriyor; yeğenini almadan evine dönmeyi kesinlikle istemiyordu. Aksi takdirde gözlerinin önünde Madam Hautemare'ın başının etini yediği korkunç bir tablo canlanıyordu.

Sonunda dışarı çıktı; düşes, kapıya atıldı ve üç kilit vurdu. Kilitler iyice yerleştikten

-135-

sonra ancak rahat bir nefes alabildi. "İşte zamanı geldi," dedi içinden; "pekâlâ. Elmaslarım, altınlarım, bizim doktorun sağladığı sahte pasaportum..."

O anda fazlasıyla enerjikti, karyolasının ayağı altında gizlenmiş, döşemedeki küçük bir bölmeyi açmak için kimsenin yardımına ihtiyaç duymamıştı. Halinin bu bölme üzerindeki kısmı kesilmiş, düşesin kolaylıkla koparabildiği zayıf bir dikişle tutturulmuştu. Elmasları basit, küçük bir kutudaydı; daha çok altınlar sıkıntı veriyordu, çünkü iki üç kilo kadar bir ağırlıktaydılar. Ayrıca kâğıt paralar da vardı; onları da elmaslarla birlikte korsesine sakladı, altınları ise manşonuna yerleştirdi. Bunların hepsi beş dakika içinde olmuştu. Lamiel'in odasına koştu ve kızı gözleri yaşlarla dolu bir halde buldu. Böyle uygunsuz bir saatte gelip şatoya ayağa kaldıran eniştesinin saygısızlığından ötürü Madam Anselme, kızı bir sürü ağır laf etmişti.

Lamiel'i gözleri yaşlı görmek düşese kendisiyle ilgili bütün kaygılan unutturdu. O anda öylesine cesaretle doldu ki, Lamiel yangının ne kadar ilerlediğini sorduğunda babayığit bir kahkaha savurdu. Madam Anselme, Lamiel'in sorularına küfürle karşılık verdiğinden, kız herhalde şatoda yangın çıktığını sanmıştı.

"Kasabada ayaklanma yeniden başladı, hepsi bu," dedi düşes, "ama endişe etme küçüğüm, üzerimde sekiz bin franktan fazla edecek elmas, ayrıca altın ve kâğıt paralar var. Havre'a kaçıp kurtulacağız, orada durum

-136-

kötüleşirse, İngiltere'ye gider, on beş gün orada kalırız. Sen yanımda olursan, şatoda olduğum kadar mutlu olurum."

Lamiel'e duyduğu şefkat ve derin sevgiye rağmen, düşes, oğlu konusunda ona tek bir söz bile etmemenin ustaca bir kurnazlık olacağını düşündü. Asıl niyeti kulesinde birkaç saat oylanmak ve orada Fedor'un Carvüle'e gelmesini beklemektir. Olur ya, Carville'deki halk iyice azıtacak olursa, arabasıyla iki üç mil uzaktaki büyük yolda dolaşacak, gece olunca da oğlunu almak için kasabanın yakınma gelecekti. Lamiel düşesin müthiş cesaretine hayran kalmıştı.

"Bu soylu hanımefendilerin gerçekten de bizden üstün yanları var. Büyük caddeyi ve Carville meydanını geçmekten yana korkum yok elbette. Kasabalı gençlerin hepsi şimdi orada; 'Yaşasın Napolyon! Yaşasın Cumhuriyet!' diye bağınıyorlardır. Hanımefendinin arabasına saldırmak isterlerse, onun koluna girerim ve başımız dik kasabadan çıkıp gideriz. Çancılann başı Yvon ve Mathieu var; onlar ben ne dersem yaparlar. Yvon, herkül gibi güçlüdür; bu nedenle hiçbir şeyden korkmuyorum. Ayrıca ciddi ve dikkatliyim; oysa hanımefendi bu durumda bile güzel sözler söylemenin bir yolunu bulup bizi güldürüyor."

Düşes, soğukkanlılıktan yana hayranlık uyandıracak şekilde hareket etti. Madam Anselme ve Saint-Jean'a hizmetkârlar arasında pay etmelerini rica ederek gümüş para olarak bin frank verdi ve kimsenin kendisini takip etmemesini emretti. Ayrıca iki gün sonra geri

-137-

geleceğini birçok kez yapmacık bir tavırla söyledi. Atlar, üzerinde gösterişli armalar olan arabaya koşuluydu; yiğitlik edip atların koşumdan çıkarılmasını ve kupa arabasına koşulmalarını bekledi; çünkü üzerinde arma olmayan kupa, halkın dikkatini daha az çekerti. Sonunda bayanlar arabaya bindiler, yanlarında bir tek Hautemare vardı ki o da yeğenini almadan döndüğü takdirde evde başına geleceklerin korkusuyla bir saattir öfke-liymiş gibi görünmek için gösterdiği çaba yüzünden yorgun düşmüş, gözlerinde bitkinlik yaşan, ne dediğini bilmez bir haldeydi.

Arabaya binerken düşes Lamiel'e şunları söyleyecek zamanı bulabildi.

"Bu adama planlarımızdan bahsetmeyelim, belki de Jakobenler beynini yıkamışlardır."

Şatodan ayrıldıktan beş yüz adım kadar sonra ilk konuşan Lamiel oldu:

"Fakat hanımefendi, ortalık gayet sakin!"

Az sonra kasabanın büyük caddesindey-diler. Belediyenin cılız sokak lambası yanıyordu ve bayanların işittikleri tek ses sekiz ayak yüksek, birinci kattaki odasında uyuyan bir adamın horultusuydu. Madam de Mi-ossens bir kahkaha koyverdi ve kendini dostluk ve sevecenlikle ağlayan Lamiel'in kollarına attı. Birkaç dakika sonra ise Madam Mios-sens'ın neşesine diyecek yoktu. Hautemare ise tamamen şaşırılmış bir durumdaydı.

"Şu adamın şüphelerini dağıtmalı," dedi düşes, içinden.

"Pekâlâ azizim Hautemare, yeğeninizi sevgili teyzesinin evine getirirken var olan so-

-138-

ğukkanlılığımdan memnun kaldınız mı, söyleyin bakalım? Kulenin anahtarları sizde, gidip bizim için ikinci kattaki odayı açın ve ateş yakın. Ben dönüp yatmaya gidiyorum ve şayet bayan Hautemare izin verirse," diye

devam etti zangocun fark etmediği alaycı bir tavırla, "cinlerden perilerden korkmaması için Lamiel'in küçük demir karyolada yatmasını isteyeceğim."

Şüphesiz okuyucunun gözünden kaçmamıştır, çünkü düşes, Fedor'un Carville'e geleceğini nereden bildiğini Hautemare'a sorma ihtiyatsızlığında bulunmadı.

"Jakobenler'in propagandası sayesinde olacak," diye düşündü; "bu adam bana pekâlâ yalan söyleyebilir. En iyisi ona olan biteni hiç anlatmamak. Nasıl olsa ben Lamiel aracılığıyla her şeyi öğrenirim."

Bu arada karısının olay çıkarmayacağına iyice emin olan Hautemare, düşesle konuşma tarzındaki kabalıktan dolayı utanç duydu. Karısına gelince, yeğenlerini bizzat getirme lütfunda bulunan hanımefendinin gösterdiği büyük nezaketle iyice yatışmış, kızın derhal yukarıya, düşesin yanına çıkmasına kolayca izin vermişti; kendisi de çay hazırlamak için giyinmeye başladı. Saf kan koca, şimdi yapılacak en iyi şeyin hanımefendiye iltifat etmek olacağını düşündüler; adam, çayı ikinci kattaki odaya çıkardı, Madam'ın emirlerini sordu ve bir selam vererek çekildi.

Hanımlar boş yere nasıl korktuklarına epeyce güldüler ve yarım saat kadar kasabada hüküm süren derin sessizliğe kulak ka-

-139-

bartıktan sonra gönül rahatlığıyla uykuya daldılar. Ertesi gün, düşes ancak saat dokuzda uyanabildi, kısa süre sonra oğlu Fedor kollarındaydı. Tarih 1830 yılının 28 Temmuz günüydü. Saat yedide gelen Fedor, annesinin uyandırılmasını istememişti. Çok üzgündü. "Kargaşa devam ettiyse," diyordu, "arkadaşlarım bana kaçak diyecekler; annemi kucakladıktan sonra, ondan, Paris'e dönmek için izin almam gerekecek."

Lamiel, vücudunu sıkı sıkı saran üniformasıyla, endişe içindeki bu genç adamı görünce, onda güç ve cesaret fikriyle bağdaşmayan bayağı bir taraf gördü: Fedor uzun boylu ve inceydi; etkileyici bir çehresi vardı, fakat o anda, kaçak sayılmaktan duyduğu büyük korku, yüzünde kararlılık namına ne varsa silip götürmüştü.

Lamiel, onun portresine çok benzediğine karar verdi, "İşte ta kendisi," diye düşündü; "hanımefendinin odasındaki portresine sırf çerçevesi yüzünden bakılan o silik şahsiyet." Fedor ise vicdan muhasebesinden kurtulduğu bir dinginlik anında içinden şöyle geçirmişti.

"Normandiyalı kurnazlığı, hesaplı hatırsı-naslıkla annemin lütfunu kazanan, üstelik bu lütfü muhafaza etmeyi beceren köylü kızı buymuş demek." O anda Fedor'un etrafındaki her şey; karşılaştıkları mutfak, düşesin kendilerine bol bol verdiği küçük armağanların sonunun geleceği endişesiyle üzgün olan eniştesi ve teyzesi, hepsi de Lamiel için son derece alışıldık ve sıkıcı şeyler olduğundan,

-140-

kızın bütün dikkati ister istemez bu canı pek sıkkın, ince ve solgun genç askerin üzerinde odaklanıyordu.

Düşünmesi bile Doktor Sansfin'e onca korku veren görüşme bu şekilde gerçekleşti. Madam Hautemare durup durup yeğenine yanaşıyor, alçak sesle, "Hadi ama, misafirperverlik göster; o kadar zeki kızsın. Genç düke bir şeyler söylesene; yoksa bizim kaba köylüler olduğumuzu sanacak," diyordu.

Bu sözler ve buna benzer daha pek çokları alçak sesle, ama Fedor'un gayet iyi duyabileceği bir şekilde söyleniyordu.

Lamiel, genç yolcuyla kendi haline bırakmanın daha iyi olacağını teyzesine anlatmak için boş yere çabaladı. Madam Hautemare'ın bu telaşlı tavırları Fedor'un gözünden kaçmıyordu. Şiddetle hissettiği kızgınlık, Hautemare çiftinin üstüne odaklandı. Yavaş yavaş, La-miel'in büyüleyici saçları olduğunu ve kır havası tenini bir miktar karartmamış olsa, pekâlâ güzel bir kız olacağını fark etmeye başladı. Ardından, kızda yapmacık tavırlardan, adi bir taşralı dalaverecinin gönül okşayan işvelerinden eser olmadığını keşfetmek durumunda kaldı. Madam Hautemare on beş dakikada bir düşes hanımefendinin kapısını dinlemek, uyanıp uyanmadığını anlamak için kuleye çıkıyordu. Bu koşuşturmaların arasında, Fedor, Lamiel'le yalnız kalıyordu ve nihayet kaçak sayılma korkusunun verdiği endişeye galip gelen gençlik dürtülerinin etkisi altında, kızı artan bir ilgiyle süzmeye başladı. Lamiel ise onunla tamamen meraktan kay-

-141-

naklanan bir ilgiyle konuşuyordu ki, o anda Doktor Sansfin, bu ilk karşılaşmanın yaşandığı mutfağa giriverdi. Doktorun anlatılmaya değer bir hali vardı; yürümeye hazırlanan birini andırıyordu, ama ağzı, özellikle gözleri iyice açılmış bir halde öylece olduğu yerde kalakalmıştı.

Fedor, "Kim ne derse desin," diye düşünüyordu, "işte çirkinin çirkinini bir kambur; duyduğuma göre bu iğrenç kamburla şu acayip küçük kız annemi ellerine geçirmişler. Paris'e geri dönme iznini almak için bu ikisiyle iyi geçinmeye bakmalı." Aldığı bu kararla genç düke, hemen taşra doktoruyla konuşmaya koyuldu. İşe önce, ayın yirmi altısında öğle vakti, Lemblin kafe yakınlarındaki, Palais-Royal'-in bahçesinde çıkan kargaşayı olduğu gibi anlatmakla başladı: Meşhur kararnamenin yüksek sesle okunduğu sırada bu kafede bulunan iki politeknik öğrencisi okula koşup avluda toplanmış olan arkadaşlarına tanık oldukları her şeyi olduğu gibi anlatmışlardı. Doktor, yüz çizgilerinde açıkça belirginleşen bir ilgiyle dinliyordu; Bourbonlann başına gelebilecek belalardan memnuniyet duyduğu ise her halinden belliydi. Sanki soyluların ve papazların küstahlıkları, yaradılıştan kendini bir Tanrı yerine koyan bu adamı rahatsız etmek için vardı. Yaklaşık bir yüzyıldır güçlüleri zayıflara

karşı koruyan Bourbon Hanedanı'nın maruz kalacağı hakaretleri zihninde canlandırdıkça zevkten dört köşe oluyordu. "İçinde doğduğum sınıfa ayaktakımı yaftasını ilelebet yapıştıranlar bu insanlar de-

-142-

ğil mi! Kendi aklıyla düşünen herkes onların gözünde kuşkuludur; şimdi eğer bu ayaklanma girişimi biraz olsun ciddi bir seyir izlerse, eğer şu gülünç Parisliler cesur olmaya kalkı-şabilirlerse, yaşlı X. Charles krallıktan çekilmeye zorlanabilir ve içinde benim de yer aldığım ayaktakımı da böylece ileriye doğru bir adım atabilir. O zaman biz de sarayın kazanıp kendi yanına çekmek istediği saygıdeğer bir burjuva sınıf oluruz." Ardından Sansfin'in aklına Rahipler Kurultayı nezdinde elde ettiği elverişli konumu geldi:

"İstemek işime gelirse bir mevki elde etmem kolay olacak. Çevredeki şatoların her biri derhal ve alenen asılmam için cimrilik derecelerine göre, elli ya da yüz altın verebilirler; fakat bu müthiş an gelip çatıncaya kadar onlarla halk arasında bağ kurabilecek tek insan benim. Lamiel, piyanosuna nasıl hâkimse, ben de onların korkularına o kadar hâkimim; korkularını istediğim gibi arttırıp azaltabilirim. Şayet soylular büyük bir zafer kazanacak olurlarsa, beni en azgınları, şu 'casino' dedikleri grubun üyeleri hapse attırırlar. Şu boylu boslu, kaba saba tavırlarıyla pek gururlanan Saxilee Vikontu değil miydi casinonun soylu üyelerine 'Jakobenlerin sahip oldukları imkânları büyük bir hoşnutlukla sıralamakta bile bir Jakobenlik vardır elbet,' diyen. Zavallı ayaktakımının ciddiyetsizliği bir tarafa, şayet Paris ayaklanması Bo-urbonlara gerçekten zarar verecek bir hale gelirse, altı yıl boyunca bunca emek sarf edip biriktirdiğim servetimi, bölgenin bütün şato-

-143-

lan ve papazlarıyla birlikte kaybederim. O zaman halkın içinde kudretli birtakım adamlar türer ve yeni gelişen bu yabani güçle bir arada olabilmek için mucizevi planlar yapmak zorunda kalırım; yok eğer saray takımı galip gelir de elli kadar liberal milletvekilini kurşuna dizdirirse, Havre'a ve belki oradan da İngiltere'ye kaçmam gerekir. Çünkü Saxi-lee Vikontu derhal hapse atılmamı isteyecektir. Her halükârda Parisli liberallerle anlaşıp anlaşmadığımı öğrenmek için kâğıtlarımı gözden geçirirler. Şu genç budala okuluna dönmek istiyor, düşesin bu dönüşü razı olmasını sağlamak gerek; ben de genç adamı teskin eder, ona, Paris'e kadar eşlik ederim. Oradan, düşese günde iki kere haberci yollar, fakat gerçekte, galip gelecek tarafa sokulmaya çalışırım. Parisliler o kadar aptallar ki, saray her zaman olduğu gibi bazı vaatlerde bulunup bu işten de sıynacaktır. Halkın öfkesi geçince, sorun kalmaz, Parisliler de bir hafta içinde sakinleşmiş olurlar. Bu durumda Rahipler Kurultayı'nın gözüne girip onların bir adamı olarak Carville'e dönerim. O zaman, partideki budalalara Saxilee Vi-kontu'nun her şeyi yüzüne gözüne bulaştırı-bilecek akı havada biri olduğunu kabul ettirmek zor olmaz. Böylece hiç değilse o it herifin beni tıkmak istediği zindandan kendimi kurtarmış olurum. Öyleyse şu küçük budalayı beni yol arkadaşı olarak kabul etmesi için pohpohlamak gerekiyor."

Sansfin, bütün bunları düşünürken genç dükü pohpohlamaya başlamıştı bile; politek-

-144-

nik okulunda canlanan ruh üzerine onu uzun uzun konuşturuyor, kendisi de okulun kurucuları Monge, La Grange ve ötekileri göklere çıkarıyordu. Bu önemli insanlar, Fe-dor'un ilahlarıydılar ve hepsi de Fedor'un kalbinde ailesinin arka çıkmaktan vazgeçmediği doğuştan gelen ayrıcalıklar fikrine karşı savaş açmış insanlardı. Fedor, düğ olduğu için gurur duyardı, ama günde iki defa unvanını düşünürken yirmi defa da okulun en iyi öğrencilerinden biri sayılmaktan kaynaklanan mutluluğun tadını çıkarırdı.

Nihayet Madam Hautemare düşesin kalktığını haber vermeye geldiğinde, Fedor doktora akıllı bir adam gözüyle bakmaya başlamış, Sansfin'in genç dükün gözüne girmekte sergilediği üstün beceri ise Lamiel'in hayranlığını artırmıştı. Genç düğ, Paris'ten getirdiği göz kamaştırıcı nadide bir çiçek demetini annesinin kalmakta olduğu odanın kapısına koymak için ayrıldığı bir sırada doktor, Lamiel'e şunları söyleme fırsatı buldu:

"Hayatta en zor şey, hakir gördüğün birinin hoşuna gitmeye çalışmaktır, bu düğ müsveddesine kendimi beğendirebilecek miyim doğrusu bilemiyorum?"

Fedor, annesinin yanına çıktı; doktorun görülecek hastalan vardı, ne var ki düşese oğlunun anlattığı her şeyi söylettirmek arzusundaydı. Bunun için elbette düşesle baş başa konuşmaya ihtiyaç vardı. Bu vesileyle, oğluyla beraber Paris'e gidebilmek için düşesi yönlendirebilecekti, fakat doktor bir saat sonra geri döndüğünde düşesi gözyaşlan içinde,

-145-

neredeyse sinir krizine girmiş bir halde buldu; Fedor'un Paris'e dönüşüyle ilgili bir şey duymak istemiyordu.

"Ya bu ayaklanma önemsiz bir şeydir -her kelime histerik bir sarsılmayla yanda kesiliyordu- ya bu ayaklanma önemsiz bir şeydir, o zaman yokluğun göze çarpmaz, hasta anneni görmeye geldin, bundan daha doğal ne olabilir; bu durumda bir Miossens'-in kralın düşmanları arasında görülmesini istemem; kariyerin mahvolur; önemli durumlarda babanın yerini tuttuğuma göre, sana yanımdan bir adım bile uzağa gitmemeni kesinlikle emrediyorum."

Düşes, bu son cümleyi oldukça kararlı bir tavırla söyledikten sonra, bütün gece yolculuk etmiş bulunan oğlundan şatodaki yatağına uzanıp, iki saat kadar dinlenmesini istedi.

Düşes, doktorla yalnız kaldığında, ona, "Bizim zavallı Bourbonlar her zaman olduğu gibi ihanete uğrayacaklar göreceksiniz," dedi, "Jakobenler, Saint-Omer Karargâhı'ndaki askerleri ayartacaklardır. Adamlarda anlaşılması imkânsız bir yığın dalavere var, en azından benim açımdan anlaşılmaz. Örneğin, söyleyin bana aziz dostum, şu Hautemare, oğlumun dün akşam saat dokuzda geleceğini nereden biliyordu? R... Dükü'nün habercisine Fedor için mektup verdiğimi hiç kimseye açmamış-üm, biraz önce oğlum mektubu gösterdi, damgayı bir çeyrek saat inceledik, kendisi açınca kadar damgayı hiç dokunulmamış."

Doktor sanatının bütün incelikleriyle düşesin duygularını okşamaya koyuldu, mesle-

-146-

ğini icra ediyordu; amacı düşesin sinirlerini yatıştırmaktı. Paris'te başlayan ayaklanma konusunda Fedor'un anlatabileceği her şeyi bizzat ondan öğrenmişti. Düşesi dişi bir kaplan kadar hırçın bulmuştu, durumu Lamiel'e anlatırken kullandığı tabir buydu.

Temmuz ayaklanmasının kesin sonucu haber alınincaya kadar Carville'de bulunmaması doktorun çıkarınaydı. Az sonra düşesin aklına bir fikir gelmişti: Oğlunun sinirleri perişan durumdaydı, genç adam bütün politek-nik öğrencileri gibi çok fazla çalışıyordu, on beş günlük bir deniz banyosu ona iyi gelecekti, ancak denizi Düşes de Berri Hanımefen-di'nin sevimliliğiyle fethettiği Dieppe şehrinde aramamak gerekiyordu; orası Jakobenlerin şüphelerini çekebilirdi. Deniz için doğrudan Havre'a gitmek daha iyiydi, dükkânlarının üzerine titreyen tüccarlar, Jakobenler üstün gelirlerse, şehirde yağmalamaya izin vermezlerdi ve şayet saray galip gelirse -ki doktor bunu çok olası görüyordu- komşu şatolarda-ki kem gözlerin düşesin bu küçük yolculuğuyla alay etmeleri mümkün olmayacaktı. Fedor'un zayıflığı ve solgunluğu aşın çalışma yüzünden sağlığının bozulduğuna yeterli bir işaretti, sıcaklık bunaltıcıydı, hem böylece doktorun deniz banyosunu şart koşan tavsiyesine de uymuş olacaktı. Fedor, İngiltere'ye seyahat etmeyi istemiyordu, çünkü buna zamanı yoktu, ama bu tuhaf memlekette üç gün geçirmek istediğini daima söyleyip dururdu. Öyleyse, onlar da üç gün kalmak üzere Havre'dan Portsmouth'a geçerlerdi.

-147-

1

İvm*

Doktorun düşese bu fikri vermesinden hemen sonra, bütün bu ayarlamalar için hazırlığa başlandı. Düşes söz konusu planda büyük yarar görüyordu; bir kere Carville'e kıyasla Havre, Paris'e çok daha uzaktı ve ikinci olarak Havre yolunda tanınmayacak olması işine geliyordu. Ciddi anlamda rahatsız olduğundan kuleden ayrılmadı, ancak şatoda arabanın hazırlıkları tamamlanmıştı. Akşam saat sekizde, atlar kuleye getirildiği sırada Fransız bayrağıyla donanmış bir posta arabasının Paris yolundan geldiği görüldü. Oğlu ve doktorla kupa arabasına binerken, düşes, "Sevgili doktor, size tamamıyla güvenebildiğim için ne kadar memnunun bilemezsiniz," dedi.

Düşes, doktorun arkada oturmak istemeyişinden çok memnun kalmıştı. Bu kibarlıktan rahatsız olan Fedor, kasabadan bir mil kadar uzaklaştıktan sonra, öne, arabacının yanına geçmeyi uygun gördü. Doktor pek keyifliydi, Paris ayaklanmasının kesin sonucu Carville'e ulaştığında orada olmayacaktı, ayrıca bu vesileyle de, pek hoş ve zarif genç dükle sevimli Lamiel'in görüşmeleri uzunca bir süre için engellenmiş oluyordu.

-149-

Yolcularımızın yollar üzerinde rastladıkları tek şey meraklı, herkes onlara Paris'te neler olup bittiğini soruyor, onlar da aynı şekilde sorular sorarak karşılık veriyor, yakındaki bir köyden henüz yola çıktıklarını söylüyorlardı. Havre girişine gelince düşes, Madam Miaussante ve oğlu adına düzenlenmiş pasaportu göğsünü gere gere gösterdi. Oğlunu üniformasını çıkarması için zorlamış, zavallı genç de bu yüzden yıkılmıştı:

"Böylelikle herkesin savaştığı bir anda," diyordu kendi kendine, "Miossens Dükü sadece kaçmış olmuyor, aynı zamanda üniformasını da terk etmiş oluyor."

Yolcular Havre'da, doktorun bir ahababının evine yerleşir yerleşmez, Sansfin, Madam Mi-aussante'un kim olduğundan haberi olmayan hizmetçi bir kadınla bir uşak ayarladı. Düşes, Temmuz ayaklanmasının şaşırtıcı sonuçlarının sebep olduğu karanlık birkaç gününü, kişisel endişelerden uzak olarak Havre'da geçirdi. Kralın İngiltere'ye sürüldüğünü öğrenince oğluyla beraber Portsmouth'a geçtiler. Doktor, onları gemiye kadar uğurladıktan sonra geriye dönerken, üç renkli kurdelelerden satın alıp yakasına taktı ve Paris'e doğru yola koyuldu. Katolik Kurultay'ındaki dostlarına Carville'de karşılaştığı tehlikeleri bire bin katarak anlattı ve daha bir hafta geçmeden Le Moniteur gazetesinde Mösyö Cesar Sansfin hakkında bir emir yayımlandı: Vendee ilinde bir yere kaymakam olarak atanıyordu. Amacı sadece yeni hükümete bağlılığını göstermekti. Yöneticilik yeteneklerini sergilemek için gi-

-150-

deceği yerlerde gerekir diye Kurultay, doktora bir sürü tavsiye mektubu vermişti, ancak doktorluk mesleği ona Carville'de yedi sekiz bin frank kazandırıyor. Ayrıca Sansfin belinde kılıç, sırtında üniformayla

görülmekten nefret ederdi, "Carville'de," diye geçiriyordu içinden, "insanlar kamburuma, vücudumun kusurlarına alışmışlardı."

Atanmasının ardından bir hafta geçmişti ki doktor hasta düştü ve izinli olarak Carvil-le'e geri döndü. Lamiel teyzesinde kalmıştı; düşesin hareketinden üç gün sonra, eve şatonun üstü kapalı arabasını neredeyse tamamen dolduran dört kocaman paket geldi. Paketler, düşesin kendisine hediye ettiği her türden çamaşır ve elbiselerle doluydu. Bu ince davranışta dokunaklı bir şeyler vardı. 27 Temmuz günü, yola çıkışından hemen önce düşes bir saatliğine şatoya uğramış, bu paketleri hazırlamış, etrafındaki örnek insanların dürüstlüğüne hiç inanmadığından paketleri iplerle bağlatmış ve iplerin birleştiği yerlere armasının mührünü kendi gözleri önünde bastırmıştı. Akıllıca bir tedbirdi bu, çünkü paketler Madam An-selme'nin keyfini epeyce kaçırmıştı ve köyde yalnız kalan Lamiel'in şatoya kendisini ziyarete gelmeye tenezzül etmemesi üzerine bu keyifsizlik öfkeye dönüşmüştü.

Genç kız böyle bir ziyareti aklından bile geçilmemişti, o daha çok, içini kemiren çılginca sevinci gizlemeye çalışmakla meşguldü; her sabah uyandığında, artık o şatafatlı şatoda olmadığını kendi kendine tekrar edip her

-151-

defasında bundan yepyeni bir zevk alıyordu. Şatoda herkes yaşlıydı, söylenen her on sözün dokuzu ayıplamak içindi; şimdi ise yaptığı tek tatsız şey, her gün düşese mektup yazmaktı. Kendini düşüncelerine kaptırmaya görsün, yazdıkları hemen düzensiz bir hale geliyordu; ancak doğrusu bu ya, mektuplarını temize çekmeye sabrı yoktu, bir an bu ihmalin sebep olacağı nazik azarları düşünüyordu, sonra hemen bütün bu sevimsiz düşünceleri kafasından uzaklaştırıyordu. Bu azarların korkusu, kendisine karşı son derece sevecen olan düşesin anısıyla, Madam Ansel-me'nin ve şatodaki öteki sıkıntıların anılarını karıştırmasına sebep oluyordu. Sonuçta şatodan ayrılmasının üzerinden henüz on gün geçmişti ki Lamiel'in kalbinde, üç şeye karşı duyduğu derin tiksintiden başka anı namına hiçbir şey kalmamıştı; en iğrenç can sıkıntısının üç sembolü suydü: yüksek sosyete, sınırsız servet, aydınlatıcı dini konuşmalar.

Lamiel için her şeyden daha gülünç, bir o kadar da iğrenç bir şey varsa, o da tavırlarda-ki yapmacık ağırbaşlılık ve en eğlenceli olanlar dahil her türlü konudan, bir çeşit soğuk ve ölçülü küçümsemeyle bahsetme gerekliliğiydi. Bu duygulan bir tür üzüntüyle kabullendikten sonra Lamiel, düşese borçlu olduğu kayıtsız şartsız minnettarlığın onun hanımefendi tavırlarının uyandırdığı tiksintiyi dengelediğini gördü ve düşesi çabucak unuttu; mektup yazma zorunluluğu olmasa, belki de onu tamamiyle unutacaktı.

Can sıkıcı şatoda geçirdiği günleri hatırla-

-152-

tan her nesneye karşı hissettiği iğrenme öylesine büyüktü ki, on altı yaşındaki bir genç kız için pek doğal olan kibir, onun kalbinde yer tutamamıştı.

Düşesin yola çıktığı gün, doktor bir fırsatını bulup Lamiel'e, "Odama gidip velinimetinizin aynılmasına ağlayın, yarın sabahtan önce de ortalıkta görünmeyin," demişti.

Ertesi gün, Madam Hautemare'ı kucaklamak için aşağıya indiğinde, teyzesi onu köylü kıyafetleri içinde, hatta kafasında Bayeux'lu köylülerin güzel yüzlerini berbat eden o çirkin pamuk takkeyle görünce şaşırıp kaldı. Bu sözümona tevazu gösterişi kasaba halkı tarafından topluca alkışlandı. Eskiden güzelim şapkalının süslediği bu başta, şimdi, böylesine çirkin pamuk bir takke; kıskançlık-ılan yatıştırıyordu. Ayağında nalın, belinde sade bir köylü eteğiyle kasabada görününce herkes gülümsedi Lamiel'e. Eniştesi, kızın meydanın bittiği yerden geri dönmediğini görünce, arkasından koşup korku ve telaş içinde bağırdı.

"Nereye gidiyorsun?"

Lamiel, gülümseyerek, "Öylesine dolaşacağım," dedi, "bunca zaman o şatoda hapistim."

Gerçekten de kirlere doğru yürümeye başladı.

"Sadece bir saat; dersim biter bitmez sana eşlik ederim."

"Aman canım, -şatoda söylenmesi özellikle yasak olan sözlerden biriydi bu- kendimi hırsızlara karşı pekâlâ koruyabilirim."

Ve itiraza yer bırakmamak için ayağında

-153-

nalınlarla koşmaya başladı. İki milden fazla yol gitti, rastgeldiği bütün eski arkadaşlarıyla durup konuştu ve eve ancak karanlık bastıktan sonra döndü. Öğretmen, hemen onun yaşındaki kızların geceleyin dolaşmalarındaki sakıncaları sıralayan teferruatlı bir paylamaya girişmişti, ancak lafı saygıdeğer eşi tarafından ağzına tıkanırdı çünkü sayın eş şatodan getirilen paketlerde bulunan ipek elbiselerin ve çamaşırların kendisinde uyandırdığı hayreti, hayranlığı ve kıskançlığı açığa vurmak ihtiyacı içindeydi.

Kederli bir hayranlıkla, "Bütün bunlar senin için mi yani?" dedi.

Her bir parçayla ilgili Lamiel'e iyiden iyiye uzun gelen açıklamalar yaptıktan sonra Madam Hautemare, ses tonunun yalanladığı sözde bir güven hali içinde ekledi:

"Az emeğim geçmedi sana, pazarları ve bayram günleri elbiselerinden en kötüsünü olsun giymeme ses çıkarmayacağını ummak hakkım olsa gerek."

Lamiel afalladı; şatoda böylesi bir dil kesinlikle kullanılmazdı, Madam Anselme'nin olsun, diğer hizmetçilerin olsun, bu tip bayağı duygulan kuşkusuz yok değildi, fakat onlar bu duygulan bambaşka şekillerde ifade etmeyi bilirlerdi. Madam Anselme olsa, elbiseleri görünce Lamiel'in kollanna atılır onu övgüye, öpücöklere boğar ve ardından gülererek içlerinden birini ödünç vermesini ister, hangisi olduğunu da rengiyle belirtirdi. Teyzesinin elbise talebi genç kızı can evinden vurdu. Kafasına acı düşünceler doluştu, de-

-154-

I

mek ki sevecek kimsesi yoktu, hiç olmazsa kalben kusursuz olarak düşündüğü insanlar da ötekiler kadar bayağıydı.

"Demek sevecek kimsem yok!"

Bu acı veren düşüncelere kendini kaptırdığı sırada, ayakta hiç kımıldamadan duruyordu, ciddi bir hali vardı. Teyze Hautemare bundan, sevgili yeğeninin paketdeki elbiselerden birini kendisine ödünç vermekte tereddüt ettiği sonucunu çıkarttı ve kızı ikna etmek için şatoya kabul edilmesinden önce kendisine sunduğu hizmetleri bir bir saymaya koyuldu.

"Nihayet bizim öz yeğenimiz de değilsin," diye ekledi, "kocamla birlikte seni yetimler yurdundan aldık."

Lamiel'in yüreği parçalanmıştı.

"Pekâlâ; en güzellerinden dördünü size veriyorum!" diye haykırdı kızgınlıkla.

"Seçmeyi de bana mı bırakıyorsun?"

Lamiel, fark edilir bir sabırsızlık ve umutsuzlukla, "Aman canım, elbette!" diye bağırdı.

Şatoda kendisine unutturulan bu bayağı konuşma tarzından rahatsız olmuştu. Teyzesi ve eniştesinin aklı kıt insanlar olduğu sonucuna varmış olmasına rağmen, onları yine de sevecek bir aile olarak düşünmüştü.

Bugüne kadar şefkat duygusuna ihtiyacı olduğundan, teyzesinin akıldan yana yetersiz oluşunu görmezlikten gelmişti. Oysa şimdi allak bullak olmuştu ve birden gözyaşlarına boğuldu. Bunu gören eniştesi, dört elbiselik eşsiz fedakârlığının Lamiel'e verdiği acıyı teselli etmeye girişti. Hiç değilse eniştesini se-

-155-

vebilme olanağını kaybetmek istemeyen La-miel, içgüdüsel bir davranışla yanlarından uzaklaştı ve mezarlığa doğru dolaşmaya gitti:

"Doktor burada olsaydı," diyordu, "duyduğum acıya ve buna sebep olan çılgınca umutlanma herhalde gülerdi. Belki beni avuta-mazdı, ama ilerde benzer bir hataya düşmeme engel olacak doğrulan söylerdi."

Eniştesinin sıradan kulübesinde huzur veren ve hoşla giden ne varsa gözünden silindi. Kulenin ikinci katındaki odada kalmasına bile izin vermediler. Sözde, orada yalnız olacakmış ve kasabanın dedikoducuları gece vakti kapısını hovardanın birine açtığını iddia edebilirlermiş. Bu düşünce Lamiel'i iğrendirdi. Bir paravanayla yemek odasından ayrılmış küçük yatağına çekilen Lamiel, evin içinde dolanan lakırdıları duymadan edemiyordu.

Derin iğrenme duygusu sonraki günlerde iyice arttı. Şahit olduklarının verdiği üzüntüden öte, Lamiel, kendi kendine de kızıyordu:

"Arada bir Papaz Clement'ı, hatta yaman bir adam olan Doktor Sansfin'i şaşırtıyorum diye kendimi akıllı sanıyordum, Oysa bu, sadece birkaç güzel söz söyleyebildiğim içindi, aslında zır cahil küçük bir kıztan başka bir şey değilim. İşte sekiz koca gün geçti ve şaşkınlıktan kendimi kurtarabilmiş değilim. Eniştemin kulübesinde özgürce yaşayabileceğime kesin gözüyle bakıyordum, böylece tam anlamıyla mutlu olacaktım. Şatodayken yokluğu bunca azap veren özgürlüğü buldum bulmasına, ama şimdiye kadar varlığını ta-

-156-

hayyül bile etmediğim bir şey mutlu olmamı engelliyor..."

İki gün sonra Lamiel, kendisini bir an olsun terk etmeyen bu iç sıkıntısı karşısında fazla hayale kapılmaması sonucuna vardı. Bu gerçek, Lamiel'i neredeyse umutsuzluğa sürükleyecekti. Her şeyi toz pembe görürken birdenbire rüyalan en acımasız cezaya uğramıştı. Katı kalpli değildi, ama sıradışı bir zekâyla sahipti. Aşk henüz tanımamış bu ruh için eğlenceli bir sohbet en temel ihtiyaçtı ve birdenbire, düşesin uzun uzun ve açık bir dille anlattığı sosyete hikâyeleri yerine, ya da her biri keskin zekâ. panltısı taşıyan sevimli Papaz Clement'm yorumları yerine, sabahtan akşama kadar en güçlü, yani oldukça sıradan bir üslupla dile getirilen ve Normandiya-lı kurnazlığının en bayağı ifadesi olan fikirleri dinlemek zorunda kalıyordu.

Yeni bir üzüntüsü vardı; Papaz Clement'ı görmeye evine gitmişti; onu bahçede dua kitabını okurken gördü, ancak biraz sonra gelen şişman hizmetçi, papazın kendisini kabul edemeyeceğini bildirdi. Üstelik bu şişman hizmetçi son derece alaycı bir tavırla eklemişti:

"Hadi yavrucuğum; hadi, gidip kilisede dua edin. Hem, bilin ki, böyle evine gelip papaz efendiyle konuşamazsınız."

Lamiel sonunda isyan etti. Gözyaşları içinde eniştesinin evine döndü. Ertesi gün artık kötü karşılanmaya bile alınıp etmemeye karar verdi; daha önce, kendisini alaycılığın en insafsızıyla karşılayacağını tahmin ettiği Madam Anselme'nin yanına gitme düşüncesi

-157-

bile onu tir tir titretmeye yetiyordu. Dostu bildiği Papaz Clement tarafından bile kötü karşılandıktan sonra artık şimdi, başkalarının nasıl davranacağını ne önemi olabilirdi ki! Normandiya'da doğmuş olmasına rağmen Lamiel, heyecanlandığında duygularının yüzüne yansımaları engelleme becerisinden yoksundu. Daha doğrusu bu konuda deneyim kazanma imkânı bulamamıştı, duygusal kalbi ve kafasıyla daha çok, hayatta karşılaşacağı mutluluk imkânlarını hayal ederdi, karşılaştıkları ise madalyonun diğer yüzüydü. Düşesin ve Papaz Clement'in sohbetleri, Doktor Sansfin'in katı felsefesi, doğuştan sahip bulunduğu akıllı biri olma yanını parlak bir şekilde işlemişlerdi, ancak uzun akşam saatlerini bu sohbetlerle harcarken yaşlılarıyla dolaysız temasın sağlayabileceği izlenimlerden, küçük incinmelerden yana nasipsiz kalmıştı. Tek görüp geçirdiği bir alay kıskanç hizmetçi kadının ettikleri densizliklerdi. On altı yaşındaydı, kasabanın en masum bir küçük kıza bile delikanlılar ve aşk konusunda onun bildiğinden kat kat fazlasını biliyordu. Şairlerin çabalarına rağmen, köylerde bu konular hâlâ incelikten uzaktır, her bilgi olabildiğince kabadır ve en doğrudan deneyim üzerine inşa edilmiştir.

Lamiel, Madam Anselme'nin odasına geldi, ancak gözleri öyle umutsuzluk doluydu ki, yaşlı kadın korkuya kapıldı.

Lamiel, az önce salondan geçmişti; artık kendisini kabul etmek istemeyen Papaz Clement'la sık sık hoş sohbetler yaptıkları salon-

-158-

dan... İhtiyar hizmetçi ilk görüşte Lamiel'e söylemek üzere edepli, ama münasebetsiz bir konuşma hazırlamıştı. Kendisine verileceğini umduğu, düşesin ipekli yedi elbisesini genç kıza çok görüyordu. Yine de Lamiel'i gördüğünde Madam Anselme'nin aklına gelen ilk düşünce birinci salondan birkaç adım uzaklıkta bulunduklarıydı; yaşlı ve sağır da olsa bir uşak salonda bulunabilirdi. Bunun üzerine öylesine sırnaşık bir nezaket gösterdi ki, genç kız isyan ederek, "Hanımefendi kitap okuma görevimde kendimi geliştirmem için devam etmemi emretti, kitaplarımı almak için geldim," dedi.

"İstediğinizi alın küçükhanım; şatodaki her şeyin size ait olduğu herkesin malumu değil mi zaten?"

Lamiel, bu izinden yararlandı ve yirmiden fazla kitap alarak kütüphaneden çıktı; ardından telaşla geri dönerek, kıskançlıkla kendisini izleyen Madam Anselme'ye, "Unutuyordum," dedi.

Lamiel önce Madam Genlis'in romanlarını, İncil'i, Eraste ya da Gençlik Dostu'nu, Set-hos'u, Anquetil'in hikâyelerini ve düşesin izin verdiği başka bazı kitapları almıştı. "Aptalın tekiyim," diyordu; "benden öğrenen şu kadının yalancı iltifatlarının verdiği tiksintiyle uğraşıyor; doktorun ilkesini unutuyorum; durumu değerlendirmek ve anın yarattığı etkinin üstüne çıkmak. Hanımefendinin okumamı yasak ettiği bütün kitapları alabilirim."

Voltaire'in romanlarını, Grimm'in yazışmalarını, Gil Blas'ı ve daha pek çoğunu aldı.

-159-

Madam Anselme, seçilen kitapların bir listesini alacağını söylemişti, fakat Lamiel, kanıt olabilecek bu listeden kaçınmak için ciltlenmemiş ve okunmak üzere bir kenara ayrılmış kitapları seçme kurnazlığını gösterdi. Lamiel'in götürdüğü kitapların ciltsiz olduğunu gören Madam Anselme, onları sadece saymakla yetindi. Yükünü eve götürürken Lamiel, derin üzüntüye kapıldı; kendi kendine yinelediği bir soruya karşılık veremiyor, bu da onu çileden çıkarıyordu. "Nasıl oluyor da," diyordu, "hem eniştemlerde karşılaştığım iyi niyetli kabalağa hem de Doktor Sansfin'in söylediği gibi, bir kaşık suda boğulmama can atan şu Madam Anselme'nin yapmacık nezaketine aynı şekilde sinirlenebiliyorum? Daha on altı yaşında, doktorun elli yaşındaki kadınlar için söylediği duruma düştüm. Her şeye sinirleniyorum, insan türüne karşı öfke doluyum." Lamiel'in şatodan aldığı Gil Bias sayısında oyma baskı vardı ve bu yüzden diğerlerinden önce bu kitaba başladı. Kitapları eniştesi tarafından fak edilmeksizin kuleye sokmayı becermişti; bunca kitabı bir arada görmenin eniştesini öfkeliendireceği kesindi, çünkü öğretmen de olsa eniştesi sık sık, "Fransa'yı kitaplar mahvetti," derdi. Kasabanın papazı korkunç Du Saillard'ın özdeyişlerinden biriydi bu. Lamiel, kitapları kulenin zemin katında bir yere saklarken, Gil Bias'tan birkaç sayfa okumuştur. O kadar hoşuna gitti ki, saat on bir civarında, teyzesinin ve eniştesinin uykuya daldıklarını görünce, arka pencereden

-160-

dışarıya çıkmaya cesaret edebildi. Kulenin anahtarı kendisindeydi, kuleye girdi ve sabahın dördüne kadar okudu. Yatmak için eve dönerken tam anlamıyla mutluydu; artık kendine kızmıyordu; önce kafası Gil Blas'ın serüvenleriyle meşgul olduğundan kendini suçlu hissettiren duygulan düşünmüyordu, sonra daha da önemlisi, Gil Bias'tan hem kendini hem de başkalarını hoş görme duygusunu edinmişti. Güzelim elbiseleri görünce teyzesinde uyanan duygulan artık o kadar da aşağılık bulmuyordu.

Lamiel, bir hafta boyunca kendini okumaya verdi. Gündüzleri ormanda, geceleri kulede okuyordu. Düşesin aynıldığı günlerden kalma birkaç kuruşa gazyağı satın aldı. Hemen o gün, gazyağını satan kadın dükkânın önünden geçmekte olan Hautemare'a seslendi ve onu iltifata boğdu. Öğretmen bu alışılmadık davranıştan hiçbir şey anlamadıysa da temkinli adam sıfatıyla şaşırdığını belli etmek istemedi. Kararnı vermişti, satıcı kadına doğrudan bir şey sormayacak, fakat sarfettiği her kelimeye dikkat edecekti.

Nihayet, Hautemare aynılacağı sırada, kadın, veda faslına şu tuhaf sözleri karıştırdı:

"Unutmadan sayın komşucuğum; bana yolladığınız müşteri için minnettarım."

Hautemare, tekrar kadına yaklaştı; söz. konusu olan şeyin ne olduğundan bile habersizdi; yine de Normandiyalı kurnazlığıyla: "Umanın tartıyı doğru tuttunuz," dedi.

"Nasıl, nasıl! Kabı bir buçuk kilodan on beş gram fazla alıyordu; düne kadar on iki

-161-

buçuk kuruşa sattığım birinci kalite malı on iki kuruşa bıraktım, üstelik on beş gramı geçen miktar için genç Lamiel'den para da almadım."

"Yine de," diye karşılık verdi Hautemare, "gününü göstereceğim ona. Bir buçuk kilo gazyağı ha! Nesine gerekmiş! Ona söyleyip söylemediğimi hatırlayamıyorum, ama siparişi verirken yedi yüz en çok sekiz yüz gram istediğimi anlamış olması gerekirdi."

"Hadi canım boş verin, azarlamayın genci. Yağ işinde kaba sıvanan miktarı da hesaba katmak gerekir."

Satıcı, bir saat daha bir dolu laf söyledi. Öğretmen eve döndüğünde pek düşünceliydi:

"Karımın işi mi bu, yoksa bizim ufaklığın marifeti mi?"

Satıcı kadın, Lamiel'in beş franklık bozdurarak ödeme yaptığını söylemişti.

"Bu da bir başka aptallık. Evde o kadar bozuk para varken..."

Hautemare, bütün akşam bunları düşünüp durdu; karısı ve yeğenini kuşkulandırmadan ne olup bittiğini anlamak istiyordu. Hiçbir şey anlayamadı. Ertesi gün yine satıcının yanına gitti, fakat bu sefer dükkânın önünden geçerken sanki çok uzaktan geliyormuş gibi bir hava verdi kendisine. Yeni bir şey öğrenemedi, ama eve dönünce, karısının iki buçuk franklık bir miktarı nasıl harcadı-ğıyla ilgili bir tartışma başlatmayı akıl etti ve kadının günlerdir karabiber ve kokulu ot dışında bir şey almadığına, alınanları gözleriyle gördükten sonra emin oldu.

-162-

"Çok açık," dedi kendi kendine, "gazyağını yeğenim almış."

Ve çok nemli ve soğuk bir gece olmasına rağmen epeyce erken bir saatte yatmaya gitti. Karısının uyuduğundan iyice emin olduktan sonra da bir bardak elma şarabı içti ve birkaç dakika önce genç kızın atladığı pencereden atlayarak avluya çıktı.

Evin etrafında boş yere dolaşıp durdu, olağandışı hiçbir şey göremedi.

Hautemare, üç gece daha aynı zahmete katlandı, fakat hiçbir sonuç alamadı. Dördüncü gece aklına Lamiel'e elma kilerinin anahtarını sorma fikri geldi, fakat Lamiel'in kalmakta olduğu salonun üstündeki küçük çatı katında koyu bir sessizlik hüküm sürüyordu: Yatak bozulmamış, Lamiel yatağına hiç yatmamıştı.

-163-

«IX*

Sonraki aylar boyunca eniştesinin evinde bulunduğu her dakika Lamiel için can sıkıntısı kaynağı oldu; bu yüzden zamanının çoğunu kırlarda geçiriyordu. Aşka dair hayalleri yeniden canlanmıştı, ancak düşünceleri duygudan yoksundu, sadece meraktan ibaretti.

Teyzesinin Lamiel'i baştan çıkarmalara karşı uyarırken kullandığı dil, bayağılığı sayesinde etkili oluyordu:

Uyandırdığı tiksinti aşk fikrini çepeçevre kuşattı. Hayatının bu döneminde en küçük bir macera bile, genç kıza mahvedebilirdi.

Bir gün teyzesi, "Pazarları kilise için giydiğim elbiseleri senden aldığımı herkes biliyor. Belki delikanlılar da; üstelik hiç de haksız değiller, çünkü düşes hanımefendinin düğün gününden sonra sana lütufta bulunacağını düşünüyorlardır. Yalnız görür görmez seni kollarının arasına almaya çalışacaklardır," demişti.

Bu son cümle Lamiel'in merakını celbetti; bir akşamüstü yine gezintiden dönerken delikanlının birine rastladı. Genç adam komşu köydeki düğünden dönüyordu ve orada bolca elma şarabı içilmişti. Adam, aralarındaki az bir tanışıklıktan yararlanarak Lamiel'e yavaş-

-165-

ti ve kızı kollarının arasına almaya yeltendi. Lamiel usulca kendini bıraktı, fakat delikanlı daha büyük umutlara kapıverince onu şiddetle itti, adam tekrar davranmca bu sefer de onu yumruğuyla tehdit ederek koşmaya başladı. Sarhoş, Lamierin peşinden gidemedi.

"Hayret! Hepsi bu mu?" dedi Lamiel, "teni yumuşaktı; tıpkı enişteminki gibi, sadece tenimi acıtan sert sakallan yoktu."

Fakat ertesi gün, merakı, onu bir kez daha, bir delikanlı tarafından öpülmekten alınan hazzın yetersizliği üzerine düşünmeye sürükledi.

"Hissettiğimden de fazlası olmalı, yoksa papazlar bu tür günahı dillerine dolamazlardı."

Köy öğretmeni Hautemare'ın, dersleri öğrencilere tekrarlamakla görevli, yirmi yaşında, pek ahmak ve pek sansın Jean Berville adında bir yardımcısı vardı. Koca gövdesinin üzerinde tünemiş gibi duran, yuvarlacık Finli kafasıyla çocuklar bile onunla alay ederlerdi. Jean Berville, Lamiel'in karşısında tir tir titrerdi. Bir bayram günü, akşam yemeğinden sonra Lamiel, Jean'a:

"Millet dans etmeye gidiyor, sen de tek başına çık ve gidip kasabanın çeyrek mil dışındaki yol kavşağında, büyük haçın yanında beni bekle. On beş dakika sonra da ben geleceğim," dedi.

Jean Berville yola koyuldu ve hiçbir şeyden şüphe etmeksizin büyük haçın dibinde oturup beklemeye başladı. Lamiel geldi, "Ormana gezmeye götür beni," dedi.

-166-

Papazlar, genç kızlara ormanda gezmeyi özellikle yasaklıyorlardı. Büyük ağaçlarla çevrili, bir çeşit çitin arkasında kalan, gözlerden uzak, kuytu bir yere varınca, Lamiel, Jean'a, "Öp beni, kollarının arasına al," dedi. Jean, kızı öptü ve kıpkırmızı kesildi. Lamiel ne diyeceğini bilemiyordu; bir çeyrek saat boyunca sessiz, orada durup düşündü, sonra Jean'a, "Haydi gidelim; sen bir mil ötedeki Charnay'a git ve seni ormana götürdüğümünden kimseye bahsetme," dedi.

Jean, alı al moru mor, denileni yaptı, fakat ertesi gün okula geldiğinde Lamiel'i uzun uzun süzdü. Bir hafta sonra ayın ilk pazartesi günüydü. Bugünlerde Lamiel daima günah çıkarmaya giderdi. Aziz pedere orman gezintisinden bahsetmeye karar verdi; merakı için öylesine kemiriyordu ki bir şeyler öğrenirim umuduyla papaza olan biten her şeyi anlattı.

Namuslu papaz bu işe müthiş öfkelenmişti, ama kızın bildiklerine hiçbir şey ya da hemen hemen hiçbir şey eklememi. Üç gün sonra Hautemare, Jean Berville'i işten çıkardı, yeğenini de gözetlemeye başladı. Mösyö Hautemare'ın ağzından kaçırıldığı fakat Lamiel'in dikkatinden kaçmayan bir söz, kızı, Jean'ın gözden düşmesinde payı olduğundan kuşkulandırdı. Lamiel, Jean'ı aramaya koyuldu, çocuğu bir hafta sonra komşusunun arabasını sürerken buldu ve arkasından koşup ona iki Napolyon altını verdi. Afallayan Jean, etrafı kolaçan edip yolda kimsecikler olmadığını görünce Lamiel'i öptü. Sakalıyla kızın yüzünü acıtmıştı. Jean'ı

-167-

şiddetle itti Lamiel, ancak aşk bilmeceğini çözme için kafasına koymuştu:

"Yarın saat altı civarında ormanda, geçen pazar gittiğimiz yerde ol; ben de orada olacağım."

Jean, kulağını kaşımaya başlayarak, "Tamam ama," dedi bir sürü sırtımdan sonra, "tamam, ama işim yarına bitmez. Bana günde altı franktan fazla getirecek bir iş bu. Yarın akşam saat sekizden önce de Mery'nin arabasını geri götüremem."

"Ne zaman müsait olursun?"

"Salı günü; ama bir dakika! Başka işler de çıkabilir; üstelik patron bütün işi tamamlamadan paramı vermez. Önemsiz işlerimin aksamaması için en uygunu çarşamba günü olur."

"Pekâlâ, sana on frank vereceğim; çarşamba günü saat tam altıda mutlaka ormanda ol."

"Oo! On frank için, eğer küçükhanım dilerse, yarın saat tam altıda orada olabilirim."

Hayvan herifin açgözlülüğünden gına getiren Lamiel:

"İyi o zaman, yarın akşam olsun," dedi.

Ertesi gün Jean ormandaydı; üzerinde yabanlık elbiseleri vardı.

"Öp beni," dedi Lamiel.

Öptü; Lamiel, delikanlının, verdiği emre uyarak sakalını tıraş ettirdiğini fark etti.

Bunu ona da söyleyince Jean, hemen, "Ah; elbette, böyle olması gerekir. Metres olan küçükhanım hem iyi ödüyor hem de çok güzel," dedi.

-168-

"Elbette, senin metresin olmak istiyorum."

"Ah, o zaman iş değişir," dedi Jean, esnaf tavrıyla. Normandiyalı delikanlı, duygusuz, heyecansız bir halde Lamiel'i metresi yapıverdi.

"Hepsi bu mu?" dedi Lamiel.

"Evet, bu," dedi Jean.

"Çok metresin oldu mu?"

"Üç tane."

"Ve hepsi bu kadar öyle mi?"

"Bildığım kadarıyla bu kadar. Küçükhanım bir daha gelmemi dilerler mi?"

"Bir ay içinde karar veririm, yalnız gevezelik yok tamam mı! Benden kimseye bahsetmeyeceksin."

"O kadar da aptal değilim!" diye haykırdı Jean Berville. İlk defa gözleri parlıyordu.

Lamiel, "Hayret! Aşk dedikleri bundan mı ibaret?" diye düşünüyordu.

Şaşkınlık içinde, "Bu kadar yasağa değse bari. Zavallı Jean'ı kandırmış oluyorum; tekrar buraya gelebilmek için belki de iyi bir işi tepecek."

Jean'ı geri çağırıp, ona beş frank daha verdi; delikanlının teşekkürleri coşku doluydu.

Lamiel, oturup adamın uzaklaşmasını izledi; dudağındaki kanı sildi, acıya aldırmadı...

Sonra kahkahalarla gülmeye başladı. Kendi kendine, "Şu pek matah aşk buymuş demek," diye tekrar ediyordu.

Düşünceli ve alaycı bir halde ormandan geri dönerken, büyük yol üzerinde, şık giyimli yakışıklı bir delikanlının karşıdan gelmekte

-169-

I

olduğunu fark etti. Miyop olduğu anlaşılan genç adam, Lamiel'i rahatça görebilmek için dürbünü elinde, atını neredeyse durdurmuştu. Mesafe otuz adıma kadar inince, sevinçle kıpırdanan adam, uşağını çağırdı, atını teslim etti. Uşak dörtnala uzaklaştı.

Genç adam, Fedor de Miossens'dan başkası değildi.

Fedor, saçlarını düzelterek ve kendinden emin, Lamiel'e doğru ilerledi.

Lamiel, içinden, "Bütün bunlar besbelli benim için," diye geçirdi.

İyice yaklaşıncı da, "Aslında çekingen, ama atak görünmek istiyor," diye düşündü.

Kahramanımızın gözünden kaçmayan bu hal, onu fazlasıyla rahatlatmıştı. Delikanlının sert hareketleri,

kasılmış gibi ukala yürüyüşüyle kendisine doğru gelişine bakıp, "Yol da pek ıssızmış," diye düşündü.

Genç dükün şatoya gelişinin ertesi günü, gözde uşağı Duval, önceki gelişlerinde, on altı yaşında hoppa bir genç kızın alelacele şatodan uzaklaştırıldığını efendisine yetiştirmişti; kız her yönüyle pek çekiciydi, düşesin gözdesiydi, iyi İngilizce biliyordu, vesaire, vesaire...

"Yazık," demişti genç dük.

"Hepsi bu mu? Yazık mı sadece?" diye karşılık vermişti Duval, efendisini yönlendiren bir adamın işini bilir edasıyla, "Dük hazretlerinin çalınan malıdır bu düpedüz; dük hazretlerinin genç kıza el atması gerekir, kıza bir miktar para verilir, kasabada güzel bir oda tutulur, sonra da akşamları oraya puro tütürmeye gidilir."

-170-

Dük ise esneyerek, "Orası da annemin evi kadar sıkıcı olurdu," demişti.

Çizdiği mutluluk tablosunun pek az etkili olduğunu gören Duval, eklemişti:

"Dük hazretlerinin arkadaşlarından biri şatoya ziyarete geldiğinde, akşam için dük hazretlerinin gösterecek bir şeyi olurdu."

Böylesi bir gerekçe etkili oldu ve sabah akşam Lamiel'den bahseden Duval'in ikna gücü, gülünç bir iş yapıp uşağına malzeme olmaktan ödü patlayan genç dükü yola getirdi. İşin aslına bakılacak olursa, Miossens Şatosu'na ölçsüz bir can sıkıntısı hâkimdi; öte yandan, oda hizmetçilerinden birinin yeğeni olduğunun pekâlâ farkında olan Papaz Clement, Paris'ten gelme genç bir budalayla fikir yarıştırmayacak kadar akıllıydı.

Bu yüzden Fedor, gönülsüz bile olsa acımasız Duval'in kışkırtmalarına kapıldı. Dük üç dört yıldır yalnızca geometri ve kimyaya kafa yormuştu; üstelik soylu bir adamın, köylü, hoppa bir kıza, İngilizce biliyor bile olsa, nasıl yaklaşılabileceği konusunda on altı yaşın düşüncelerini taşıyordu, hâlâ aşamamıştı. Asıl engeli de işte bu düşünceler oluşturuyor, ancak dük bunları Duval'e açamıyordu. Adamın müthiş küstahlığı onu içten içe ürkütüyor; gülünç düşme korkusu kolunu kanadını kırıyordu. Genç dükün hissettikleri ruh soyluluğuydu; Lamiel'e sunacağı küçük dairenin döşenmesinden kazanacağı üç beş altının uşağı harekete geçiren tek neden olduğunu görmekten uzaktı. Fedor ne kadar çekingense, Duval'in pohpohlamaları da o öl-

-171-

çüde etkiliydi. Duval, dükü ancak, dalkavukluğu en uç noktaya kadar götürerek yönlen-direbiliyordu.

Nitekim dükü Lamiel'le konuşmaya ikna ettiği gün de dalkavukluğu bir hayli abartmıştı. Fedor, genç kıza görür görmez hemen atından atladı, çalımla kıza doğru yaklaştı:

"Buyurun küçükhanım, çelik süslemeli hoş bir kutu. Annemin şatosundan ayrılırken unutmışsunuz. Annem sizi çok seviyor, ilk karşılaşmamızda bunu size vermeme tembih-lemişti. Bir aydan uzun bir zamandır sizi aradığımdan haberiniz var mı? Her ne kadar daha önce sizi görmediysem de, daha önceki karşılaşmamızda sizi seçkin tavırlarınızdan tanımıştım."

Lamiel'in gözleri zekâ ve uzak görüşlülükle parlıyor ve hiç kıpırdamadan, kendinden emin bir halde vodvülerdeki jöner misali düzensiz jestler yapan bu son derece şık delikanlıyı seyrediyordu.

"Aslında tek bir güzel laf etmedi," diye düşündü, "biraz önce yanından ayrıldığım Jean Berville budalasından daha matah biri değil. Bu nerede, Papaz Clement nerede! Kutuyu o getirseydi, kimbilir ne kadar zarif davranırdı!"

Genç kıza oldukça uzun gelen bir çeyrek saat sonunda dük, nihayet yapmacıksız ve tumturaklı, hoş bir söz bulup söyleyebildi. Lamiel gülümsedi ve Fedor hemen o anda çekici bir adama dönüştü. Hem Lamiel hem de dük için daha önce geçmek bilmeyen zaman artık akmaya başladı. Zevkle farkına vardığı bu küçük çaplı başarıyla cesaretlenen dük,

-172-

aniden çekici bir adam olmuştu; çünkü son derece zekiydi; sadece irade gücünden yana şanssızdı. Bir salonda, kibar biri gibi konuşmak söz konusu olduğunda on altı yaşında düşülen bin türlü hataya düşmemesi için sık sık yinelenen öğütlerle öylesine bunalmıştı ki, zavallı delikanlı söyleyeceği en ufak bir sözle, en küçük bir davranışla bile mutlaka uyulması gereken birbirini tutmaz üç dört görgü kuralı hatırlar, afallayıp kalırdı. Sanatçılarımızı yavan hale getiren de aynı sıkıntıdır. Lamiel'e kur yaparken bulunduğu bu hoş sözden cesaret alarak kuralları unuttu ve aniden sevimli oldu. Doğrusu bundan daha hoş olmak da pek kolay değildi. Lamiel, "Jean'ı yollayıp, aşkın ne olduğunu bu yaratıktan öğrenseymişim daha iyiymiş, ama belki bu da bir şey bilmiyordur," diye düşündü.

Fakat dük kısa bir süre sonra çekingenliğinden tamamen kurtulup, iyice rahatlayınca ya da sırf öyle bir izlenim verdiğinden, Lamiel, hemen, "Hoşça kalın bayım; size peşimden gelmeyi yasaklıyorum," dedi. Fedor, yolun üzerinde taş kesilmiş bir halde kalakaldı. Bu beklenmedik davranış, aslında dükün yüreğine Lamiel'in hayalini sonsuza kadar kazıyordu.

Neyse ki, şatoya vardığında olayı Duval'e açmaktan çekinmedi.

Duval, "Bu oynak kızla en azından bir hafta konuşmamak gerekiyor," diye ekledi söylediklerinin hoş gitmeyeceğini sezerek; "alelade birinin yapacağı işte bu olur, fakat sizin

-173-

gibi soylu biri, dük hazretleri, keyfine göre hareket edebilir. Fransa'nın en soylu unvanlarından, en büyük servetlerinden birinin varisi sıradan kurallara bağlı kalacak değil ya."

Genç dük böylesi bir ikna gücüyle konuşabilen bu adamı sabahın birine kadar yanında alıyordu.

Ertesi gün hava yağmurluydu. Fedor umutsuzluğa kapıldı ve vaktini Lamiel'i hayal ederek geçirdi; sonunda kararını verdi, az da olsa ona rastlayabilme umuduyla köy yollarına düşecekti. Arabayı alıp iki defa Hautema-re'ların kapısının önünden geçti. İkinci gün, yürüyüş zamanını âşıklara özgü sabırsızlıkla bekledi ve doğrusu bu ya; Duval tarafından yeşertilen bu aşk daha şimdiden can sıkıntısını dağıtmaya başlamıştı. Duval, genç düke, genç kıza yanaşmak için kullanabileceği üç beş ayrı yol öğretmişti. Fedor, ilk karşılaştıkları yol üzerindeyken, kıızı yarım mil ötede görür görmez bütün öğrendiklerini unuttu. Atını dörtnala kaldırdı, yüz adım kadar yakına gelince de hayvanı serbest bıraktı. Titreyerek yaklaştı, o kadar heyecanlıydı ki, ne düşünüyorsa aynen söyleyiverdi.

"Geçen gün beni yanınızdan uzaklaştırdınız küçükhanım, beni perişan ettiniz. Bugün de kovulmamak için ne yapmam gerekiyor acaba?"

"Benimle, düşes hanımın hizmetçisiymişim gibi konuşmamalısınız; doğru, hemen hemen hizmetçisi sayılırdım, ama artık değilim."

"Asla bir hizmetçi olmadınız; sadece kitap okuyordunuz. Üstelik küçükhanım, annem

-174-

sizi kendisine dost edinmişti. Ben de sizin dostunuz olmak istiyorum, ancak bir şartla, düşes rolünü siz oynayacaksınız. Kelimenin her anlamında gerçek bir hanım olacaksınız."

Bu başlangıç Lamiel'in hoşuna gitti; gururu, genç dükün çekingenliğiyle okşanıyordu. Ancak bunun olumsuz bir tarafı vardı; içinde büyük ölçüde bir küçümseme de barındırıyordu.

"Hoşça kalın bayım," dedi bir çeyrek saatin sonunda, "yarın sizi görmek istemiyorum."

Dük, çekilmekte tereddüt gösterince de, "Derhal çekilip gitmezseniz bir hafta beni göremezsiniz," diye ekledi emreden bir tavırla.

Dük, kaçır gibi uzaklaştı.

Bu kaçış Lamiel'i çok eğlendirmişti; düşesin tek çocuğu, büyük bir unvanın mirasçısı olan genç adama herkesin nasıl saygı gösterdiğini, şatodayken belki bin defa işit-mişti. Rollerin değiştiğini görmek oldukça eğlenceliydi.

Bundan sonra da görüşmeleri devam etti, ama hep aynı havada; Lamiel, sadece dediğim dedik bir hanım değildi, aynı zamanda kaprisliydi de. Yine de aradan on beş gün geçince görüşmeleri artırdı; çünkü öğleden sonraları kızdıracak yakışıklı bir delikanlı bulamayınca sıkılmaya başlamıştı. Dük, sevdadan çılgına dönmüştü. Lamiel ise yeni yeni işkenceler icat ederek zamanını geçiriyordu.

"Yarın beni görmeye gelirken siyahlarınızı giyin."

"Olur, ama böyle kasvetli giysiler giymenin ne gereği var?"

-175-

"Kuzenlerimden birisi öldü de; kendisi peynir satıcısıydı."

Ardından bu küçük ayrıntının yakışıklı delikanlı üzerinde yarattığı etkiye gülümsedi.

"Bir duyulursa bu," diye geçiriyordu dük üzüntüyle şatoya dönerken, "bir duyulursa bu; tefe koyarlar beni, mahvolurum."

Paris'e dönmek için annesinden izin istedi. Muhtemelen orada kalma iradesini gösteremeyecekti, zaten izin de alamadı. Ertesi gün, ormanın kenarındaki kunduracı kulübesinde gerçekleşecek buluşmalarına giderken, "Kolaysa Jakobencilik ilerlemiyor desinler," diye söyleniyordu, "işte bir peynircinin yasını tutuyorum!"

Lamiel, dükü tam istediği gibi yas kıyafetleri içinde görünce, "Öpün beni," dedi.

Zavallı çocuğun sevinçten gözleri doldu. Lamiel'in hissettikleri ise sadece emretmenin verdiği mutluluktan. Dükün kendisini öpmesine izin vermişti çünkü o gün, kasabanın dilinde dolaşan buluşmalarından ötürü teyzesi onu her zamankinden çok azarlamıştı. Buluşma yerlerini sürekli değiştirmesi fayda etmemişti. Üç gündür Fedor'a Paris'teki hayatını en ince ayrıntılarına kadar anlattırıyordu, çünkü Lamiel'e merakının giderilmesi müthiş bir keyif veriyordu; dükü görür görmez onu tek bir sözle uzaklaştırmasını emreden ihtiyatın sesine kulak asmaması bundandı.

Gün hızla geçip gitti; Lamiel ve dostu kasabaya dönmek üzere ormanı terk ettiler. Dük, zekâ dolu hoş bir sadelikle Paris'teyken günlerini nasıl geçirdiğini anlatıyordu. Lami-

-176-

el uzaktan eniştesini gördü; gözetleme işi için fazlasıyla pahalı kaçan kiralık bir arabadan iniyordu.

Bu sahne kızın sabrını taşırdı:

"Adına Duval dediğiniz sadık uşağınız yanınızda mı hâlâ?

"Elbette," dedi Fedor, gülümseyerek.

"Güzel; unuttuğunuz bir şeyi getirmesi için onu Paris'e yollayın."

"İyi, ama zor duruma düşerim; o adam olmazsa ben ne yaparım?"

"Dadisından korkan küçük çocuklar gibi ağlıyorsunuz. Beni görmeye ancak Duval, Carville'den gittikten sonra gelebilirsiniz. İşte peşimi bırakmayan eniştem. Keşke sizi yanımdan uzaklaştırabilirdiğim gibi, onu da defedebilseydim. Neyse, hoşça kalın."

Lamiel, eniştesi tarafından hiç de hoş olmayan bir şekilde uzun uzun azarlanmıştı. Aynı şey eve varınca da tekrarlandı. Bu sefer de sözü Bayan Hautemare aldı ve lafı uzattıkça uzattı. Lamiel'in yüreği sıkıntıdan taş kesti. Aslında, eniştesini ya da teyzesini sel götürecek olsa kurtarmak için tereddütsüz Seine Nehri'ne atlardı. Ne var ki, kan koca bir olup, zaten onlarla birlikte yaşamaktan fazlasıyla sıkılan genç kıza davranışları yüzünden adlarının, üstelik bu yaştan sonra kötüye çıkacağını söylemeye kadar işi vardırırdıklarında Lamiel'e iyice bıkkınlık gelmişti.

Yeğenlerinin Fedor'la görüştüğünü biliyorlardı ve böyle giderse yeğenleri, Fedor'un kapatması olacaktı... Hızla kesin bir inanca dönüşen bu fikre rağmen, sevgili ihtiyar Ha-

-177-

utemare, en dokunaklı sözlere başvurarak, kızıdan ertesi günü yemekten sonra dışarı çıkmayacağına dair söz aldı. Lamiel sözünden dönmeyi hiç beceremezdi, inandığı tek şey şerefti; bir kere söz verdi mi, tutmazlık edemezdi. Her zamanki görüşme mekânlarında kızı görememek dükü perişan etti. Kararsızlık içinde geçen bir gecenin sonunda dük, akıl hocasını, metresine feda etti. Dükün gözünde asıl önemli olan, Duval'in gözden düştüğünü sezmemesiydi; sonuçta uşağının sırtını sıvazladı ve onu dostu Vikont D'nin özel hayatıyla ilgili bilgi toplamakla görevlendirdi; zengin bir deri tüccarının kızı olan Matmazel Ballard'la evliliklerinin gündeme geldiğini, ortak bir dostlarının mektubundan vikontun da aynı kızın peşinden koştuğunu öğrendiğini Duval'e açıklamakta sakınca görmedi.

Bir hafta boyunca ne kadar kara bulut varsa gelip Normandiya'nın üstünde toplandı, yağmur üç gün boyunca bardaktan boşana-nırcasma yağdı. Hautemare'lann evinde, bir günü bile azarsız geçmeyen bu üç günün verdiği sıkıntı, kahramanımızın, pek de hassas olmayan yüreğinde iki ihtiyarın bir gün yalnız kalacaklarını düşünerek beslediği cılız acıma duygusunu boğdu tüketti.

Dördüncü gün yağmur hâlâ yağıyordu, ama biraz hafiflemişti. Lamiel, bir ihtimal diyerek, başında pamuklu takke, ayağında kalın nalınlar, üzerinde baştan geçirilmesi için orta yerinden delinmiş dört köşe bir muşamba parçası olduğu halde, ulu ağaç ormanının ortasında bulunan kunduracı kulübesine

-178-

kadar gitti. Bir saat sonra dükün sırlısklam bir halde geldiğini gördü, ama dük kendisinden çok, atını korumaya çalışıyordu. At, Carville'in çevresinde üç dört millik hızlı bir tur atmıştı.

Ne çok tutkulu ne de âşık görünen dük, "Eski buluşma yerlerimizi tek tek dolaştım. Epervier'nin dayanacak hali kalmadı; bu memleketin çamurunu siz bilmezsiniz," dedi.

"Tanı tersine; benim gibi bir köylü bunu gayet güzel bilir. Sizi gülünç duruma düşürüyor diye Epervier'e bayılıyorum; şu an onu, öğünerek metresim dediğiniz kadından yüz kat fazla seviyorsunuz şüphesiz. Bu benim için dert değil, ama sizi gülünç duruma düşürüyor."

Kinaye gibi görünen bu söz tamamıyla doğrudu. Lamiel bir zamanlar neredeyse papazı sevecek, ona âşık olacaktı. Dükle ise sırf merakından, iyi eğitim almış biri olduğu için ilgileniyordu.

"Düşes hanımın seçkin sosyete adamı dediği bu muymuş?" diye düşündü Lamiel.

"Eğer bir tercih yapmak zorunda kalsay-dım, sanırım beni beş frankın hatırına seven budala Jean Berville'i tercih ederdim. Bakalım teklif edeceğim şeylerle karşılaşınca ne yapacak? Mahareti ve girişkenliğiyle acısını parayla telafi edebilecek hale getirecek Du-val'i de yok yanında. Güzel çocuk, acaba teklifimle nasıl başa

çıkacak. Ama belki de başa çıkamayacak, korkacak ve beni kollarının arasında ucuz bir tüfek gibi tutacak. Bakalım..."

-179-

"Fedorcuğum, güzelim; şu zavallı Epervier -Chantilly Hipodromu'nda büyük ikramiye için yarışmış safkan bir attı bu. Bu yarışlarda köylüler de uyanıklık yaparak bir pilici iki Louis altınına satarlar- sırlıslık olmuş, üzerinde örtüsü de yok, soğuk alabilir, size giysilerinizi çıkartıp atın üstüne atmanızı öneririm. Benimle konuşmak yerine Epervi-er'yi ormanda yürüyüşe çıkarmalısınız."

Fedor, cevap veremedi; atı için çok endişeliydi; Lamiel doğru söylüyordu.

"Hepsi bu kadar da değil," diye devam etti Lamiel, "daha beteri de başınıza gelecek, başınıza talih kuşu kondu."

"Nasıl?" dedi Fedor, şaşkınlık içinde.

"Sizinle birlikte buradan kaçıp Rouen'e yerleşip, orada aynı evde yaşayacağız, aynı evde; işitiyor musunuz?"

Dük, şaşkınlıktan donakalmış, öylece duruyordu.

Lamiel gülümsedi; sahnenin tadını çıkarıyordu.

Lamiel, sözlerini, "Bir köylü kızma duyduğunuz aşk, şerefimize gölge düşürebilir elbette, bu yüzden sözde aşkınızı sınamak istedim, ya da daha doğrusu aşkı hissedebilecek kadar sağlam bir yüreğinizin olmadığını size kanıtlamak istiyorum," diye sürdürdü.

Dük, öylesine hoştu ki; Lamiel, tanıştıklarından bu yana ikinci kez, "Öpün beni," dedi "tutkuyla öpün, ama pamuk takkemi düşürmeden."

-Caen ve Bayeux'lu genç kadınların giydikleri Frigya tarzı bu pamuk takkeler kadar

-180-

çirkin ve gülünç bir şey daha olamayacağını burada not etmeli.-

"Hakkınız var," dedi dük gülerek.

Takkeyi çıkarıp, yerine kendi av kasketini koydu ve ardından kıza beklenmedik bir şeyin büyüsunü getiren bir tutkuyla öptü onu. Kızın güzel gözlerindeki alaylı ifade yok oldu.

"Hep böyle olsaydın seni severdim. Eğer teklif ettiğim pazarlık size uyuyorsa benim için bir pasaport bulmalısınız, çünkü jandarmalardan korkuyorum. -1795 yılında Chou-anlan* görmüş bir ülkede bu korku doğuştan var gibidir.- Yanınıza para alır, düşes hanımefendiden izin ister sonra da Rouen'de güzel bir daire kiralarsınız. Bana sıkıcı gelmeye başlayacağınız güne kadar, kimbilir belki de on beş gün, birlikte yaşarız." Genç dük sevinçten çılgına dönmüş gibiydi, kızı yeniden öpmek istedi.

"Hayır, olmaz," dedi Lamiel "sadece size emrettiğimde beni öpebilirsiniz. Ailem sonu gelmeyen vaazlarla canımı sıkıyor; sırf onları takmamak adına size kendimi sunuyorum. Sizi sevmiyorum, doğal bir haliniz yok, hep bir tür komedi oynuyor gibisiniz. Papaz Cle-ment'i tanıyor musunuz? Hani şu lime lime olmuş bir kat siyah elbiseden başka bir şeyi olmayan zavallı genci?"

"Zavallı Clement'la ne işiniz olur sizin?" dedi dük, kibirle gülerek.

"Üç düşünüp bir söyler o. Şayet zengin ol-

1793'te Fransa'nın batısında ayaklanarak kralcılara katılan köylü çetelerinin üyelerine verilen ad.

-181-

saydı, onun da bir Epervier'si olsaydı, sizin yerinize onunla muhatap olurum."

"Ama böyle söyleyerek bana olan aşkınızı değil, kininizi ifade etmiş oluyorsunuz."

"Pekâlâ, Rouen'e gitmiyoruz; size emrettiklerimi de yapmayın. Ben asla sözümünden dönmem, hiçbir şeyi de olduğundan başka türlü göstermem."

"Benim aşkım o kadar güçlü ki, eninde sonunda bu güzel heykele can verecektir," dedi Fedor, tebessümle;

"asıl zor olanı pasaport! Ah, keşke Duval burada olsaydı."

"Ben de Duvalsiz ne yapacaksınız onu görmek istemiştım."

"Bu derece Makyavelist* olmanız doğrusu şaşırtıcı bir şey."

-Burada Lamiel'in ne anlama geldiğini anlamadığı Makyavelistin ne olduğu konusu uzun uzadıya açıklanır.

Genç dükten yararlanıp, öğrendiklerinin arasında Lamiel'in en çok hoşuna giden şey sözcüklerin açıklanmasıydı. Dük açık ve mantıklı konuşur, hayranlık verecek şekilde işin içinden sıyrılırdı; La-miel ise başka duygularını ifade ederken nasıl sözünü sakınmıyorsa, düke duyduğu hayranlığı da aynı samimiyetle gösterirdi.-

Fedor yavaş yavaş mutluluğunun farkına varıyordu; hatta bir ara Lamiel'in kendini şimdiden Rouen'de farz etmesi için epeyce üsteledi de, ancak güneşin batmasından ya-

* (Floransalı yazar, devlet adamı ve siyaset kuramcısı Nic-colo Machiavelli'nin [1469-1527] adından) politikada amaca ulaşmak için ahlaka aykırı da olsa her türlü aracı hoş gören anlayış.

-182-

rım saat önce uzaklaştırılmaktan kurtulamadı. Hemen sonra Lamiel dükü yeniden çağırdı; ormanda yerler su içindeydi, anayola kadar dükün atının sağrısına binmek istiyordu. Kızı bu kadar yakınında hissetmek Fedor'un aklını başından almıştı; aşk sarhoşluğu içinde atının dizginini zor tutacak bir haldeydi.

"İyi, hadi dön arkana," dedi Lamiel, "istediğin kadar öp beni."

Fedor, mutluluğun verdiği sarhoşlukla yığıtlık edip şatoya dönmek yerine, doğrudan ormanda av bekçiliği yapan ve iki mil uzakta oturan Lairel adlı eski bir askeri bulmaya gitti. Birkaç Napolyon altını verip adamdan bir kadın pasaportu bulmasını istedi.

Lairel uzun uzun düşündü; karakter sahibi ve iradesi sağlam bir adamdı, ancak kafası pek çalışmazdı; bir yol bulmayı başaramı-yordu. Dük, hayatında ilk defa kendi adına düşünmek ve bir çıkış yolu bulmak zorunda kaldı. Kısa süre sonra çareyi buldu:

"Bir kız yeğeniniz var ya; onun için bir pasaport isteyin. Örneğin, Rouen'den daha uzaktaki bir yerde, Forges'de mirasa konmuş olsun; önce Rouen'den bir avukatla görüşmesi, sonra da Dieppe'de oturan diğer mirasçı ortağıyla görüşmesi gereksin. Belki Paris'e bile gitmesi gerekir. Yani azizim Lairel, gerekli olan Rouen, Dieppe ve Paris için bir pasaport. Pasaportu bana teslim eder, üç gün sonra da belediye başkanına kızın pasaportu kaybettiğini bildirirsiniz. İster yeni bir pasaport versinler ister vermesinler böylece yeğeniniz yolculuktan soğumuş olur, çünkü kaybedilen

-183-

bir pasaport, işlerin ters gideceğini gösterir; o da gitmez, burada kalır. Ben de size Ro-uen'den söz eden ve yolculuğa artık gerek kalmadığını belirten bir mektup gönderilmesini sağlarım."

"Bütün bunları harfi harfine yaparım," dedi Lairel, "ama ya şerefim ne olacak? Zavallı yeğenimin adını dük hazretlerinin Paris'ten getireceği bir kız taşıyacak."

"Belki haklısınız, ama yeğeninizin adını biraz değiştirebilirsiniz öyle değil mi? İsmi neydi?"

"Jeanne Verta Laviele; on dokuz yaşında."

Dük, av bekçisinin kayıt defterinden bir sayfa kopararak Jeanne-Gerta Levial adını yazdı.

"Bu ada bir pasaport çıkarmaya çalışın."

"Daha saat dokuz; belediye başkanı meyhanededir. Gider rolümü oynarım. Eğer papaza danışmazsa bu iş tamam demektir."

Aynı akşam saat on ikiye çeyrek kala av bekçisi, berbat havaya aldırmadan şatoya gitti ve Geanne Gertait Levial adına düzenlenmiş pasaportu genç düke teslim etti:

"İsmi ben yazdım; ne istersem yazabilirdim."

Dük, bahşış olarak Lairel'e frank olarak alacağını umduğu miktar kadar Napolyon altını verdi.

Sabah saat sekizde, elinde pasaport, cam kenarına oturduğu atlı arabasıyla Hautema-re'lann evlerinin önünden geçti; Lamiel, dükü hemen fark etmişti.

"O kadar da beceriksiz değilmiş," diye dü-

-184-

şündü, "ama belki Duval şatoya dönmüştür!" Ardından, bırakıp gideceği iki zavallı ihtiyara karşı, içinde hiç ummadığı bir acıma hissetti. Onlara oldukça uzun, güzel bir mektup yazdı. Mektuba, her şeyden önce, bütün o güzelim elbiseleri teyzesine bağışladığını yazarak başladı; ardından iki ay sonra hiçbir kusur işlemeyen geleceğini bildirdi. Son olarak da sevgili büyüklerine, kendisini soranlara Orleans yakınlarında oturan yaşlı ve hasta bir halaya kendi izinleriyle bakmaya gittiğini söylemelerini tavsiye etti ve ayrıca davetin altmış Louislik bir zenginliğe sahip olan Victoire Po-itevin haladan geldiğini de hatırlattı.

-185-

IX*

Ertesi gün, çayırılar sular altında kalmıştı, ama çok güzel bir hava vardı. Saat üçte Lami-el, anayoldan üç yüz adım ötede bulunan köprüünün başındaydı. İşi kız kaçırmaya kadar vardırmak, o gün Fedor'un düşünebileceği en son şeydi.

"Evden ve o can sıkıcı ihtiyarlardan ayrılırken o kadar üzüldüm ki," dedi Lamiel, Fe-dor'a, "bir daha oraya dönmek istemiyorum."

Genç dük ise önceki günden çok daha farklıydı; bu sözler karşısında şaşırıp kaygılandı, ancak Lamiel, sözlerini tartarak ona bir kez daha pasaportunu cebine koyup bir at kiralayacağını, B...'ye gideceğini, onu orada bir ya da iki gün bekleyeceğini açıklayınca kendini toparladı. Lamiel, dükün sevindiğini gördü.

Düke, beklediği yeleklerinin Paris'ten gelip gelmediğini sordu. Dük bir gün önce, terzisinin göndereceği güzel birtakım av yeleğinden uzun uzun bahsetmişti. İçlerinde özellikle gri üstüne gri çizgili biri vardı ki, görenlerin üzerinde pek hoş bir etki yaratıyordu; üstelik yeleklerle birlikte o yıl moda olan bir av ceketi de gelecekti.

Genç dük, açık gri üstüne koyu gri çizgili

-187-

yelekten uzun uzun bahsettiğinde Lamiel, "Aslında önceki hayatımdan ayrıntılarıyla bahsetmemden hoşlanıyor, kendisi de sonuç olarak bana, kendi ilgi alanına giren şeyleri anlatıyor," diye düşündü.

Bu yerinde düşünce, düke duyduğu küçümsemeyi engellemiş oldu.

"Neyse; ben B...'ye tek başıma gidiyorum. Siz de yann oraya gelin, bu yılın modası şu yelek yüzünden şatoda kalmanız gerekiyorsa, o başka."

Dük, zarif bir üslupla konuşuyor ve sözlerinde ince düşünceler, gönül alıcı küçük deyişler eksik olmuyordu.

Lamiel, bu yönden düke hakkını teslim ediyordu etmesine, fakat gri üstüne gri çizgili yelek hikâyesi her şeyi berbat etmişti.

"Yola tek başıma çıkmam tedbirli olma açısından sizin için daha hayırlı olur. Böylece, şayet zavallı akrabalarım dayanamayıp komşumuz avukat Bonel'e akıl danışmaya giderlerse, sizi adam kaçırmakla suçlayamazlar. Ve aslına bakarsanız, sizde beni kaçıran bir hal de yok. Yine de yann sırf önlem olarak arabanızla bizim evin önünden geçin; kasabada da şöyle bir görünseniz fena olmaz."

Lamiel ve dostu ormanda gezinmeye başlamışlardı. Orman bir kanştan fazla derinlikteki su birikintileriyle kaplıydı, bu gölcükler, onları birikintilerin etraflarından dolaşmaya zorluyordu. Akli evde kalan Lamiel üzgün ve düşünceliydi. Sonunda oldukça uzun süren sessizliği bozarak, içten gelen bir kararlılıkla, "Beni atınızın sağnsına alıp ormanın diğer

-188-

yakasına, Clargeat yakınlarına kadar götürmeye cesaret edebilir misiniz?" diye sordu; "oradan geçen Vire arabasına binebilirim. Gerçi hiç sanmıyorum, ama beni izledikleri takdirde, sular içindeki bu ormanı geçebileceğime kimse ihtimal vermez."

Fedor, başını önüne eğmiş, artık lafın sonunu dinleyemiyordu. Kulaklarına kadar kızarmıştı. Acımasızca söylenen bu "cesaret edebilir misiniz," cümlesi, Fransız şövalyesini kendine getirdi.

"Çok acımasız ve kabasınız," dedi Lami-el'e; "sizi sevdiğim için gerçekten bir çılgın olmalıyım."

"İyi ya; o zaman beni sevmeyin. Aşkın fedakârlık gerektirdiğini söylerler; ya fazlasıyla yanıliyorum ya da kalbiniz, terzinizin Paris'ten yollayacağı güzel yeleklerden başka bir şeyle ciddi olarak ilgilenenbilme yeteneğinden yoksun."

Fedor, o anda Lamiel'i sevmemek için bütün gücüyle çabaladı, fakat onu bir daha görmemeye gücünün yetmeyeceğini hissetti; çünkü ancak beraber oldukları zaman yaşadığını anlayabiliyordu. Lamiel'e, kızın artık hoşuna gitmeye başlayan bir incelik ve oldukça hararetli bir şekilde etkileyici sözler söyledi.

Barış sağlandı, dük kızı atına bindirirken, bir âşığın kalbini hoplatan bazı yeni ayrıntılar keşfetmedi değil; o anki haliyle Lamiel'den daha güzel, daha taze, hele hele daha iç gıcık-layıcı bir kız bulunması imkânsızdı; tek kusuru biraz toplu olmasıydı.

-189-

Dük, "Körpe kızların kusurlarından biri bu," diye geçirdi içinden. At binme sanatını cambazlığa kadar vardırırmıştı, kızın yanına sığırdı ve ondan, ormanın derinliklerinde birçok kez öpme izni kopardı.

Lamiel, B...'ye erken bir saatte vardı; ancak ertesi gün Fedor ortalarda görünmedi.

"Onu beklediğim için enayi olmalıyım; belki de bavullarını Rouen'e yollayamamıştır, fakat bu sevimli bebeye ne diye ihtiyaç duyuyorum ki? Üç Napolyon altınım yok mu? Rouen'e varmak için yeter de artar bile."

Lamiel, cesaretle akşam postasına binince, arabada dört gezgin tüccar yamağı olduğunu gördü. Adamların davranışları kızı isyan ettirdi. Dükün davranışlarından ne kadar da farklı davranışlardı bunlar! Birden büyük bir korkuya kapıldı, hemen ardından da makasına davranmak zorunda kaldı.

"Baylar, bir gün benim de bir sevgilim olacak belki, ama bu birisi sizin aranızdan çıkmayacak, pek de çirkinmişsiniz. Ellerime değen elleriniz demircilerinkiler gibi, çekin hemen onları üzerimden yoksa makasım ile delik deşik ederim," dedi ve satıcıların şaşkın bakışları arasında dediğini yaptı.

Bununla birlikte, bu adamlara hak vermemek de mümkün değil. Bir kere Lamiel yalnız yolculuk edemeyecek kadar güzeldi, gerçi her şeyiyle namuslu biri izlenimi veriyordu, ama bakışları hariç. Bunlar öylesine zekâ dolu bakışlardı ki, kaba saba insanlar, ince ayrıntılara karşı kör olan kişiler tarafından bile kıskırtıcı bulunabiliyordu. Lamiel,

-190-

...'ye akşam saat dokuzda vardı. Otelin yemek salonuna girdiğinde, on iki gezgin tüccar yamağını masada otururken buldu.

Hemen bütün dikkatleri üzerine çekti, ardından da iltifatlar yağmaya başladı. Arabadayken, bazen hakaretlere varan rahatsız edici sözlerin, makas darbeleri kadar etkili olabildiğini fark etmişti. Masadaki satıcılardan birinin iltifatları gerçekten rahatsızlık verecek hale gelmeye başlamıştı; adam Lamiel'i tanıdığını iddia ediyordu, hemen sonra çapkınlıktaki basanlarını anlatmaya koyuldu.

"Görünüşe göre bayım," dedi Lamiel, adama, "ilk bakışta gönül çelmeye alışkınsınız."

"Doğru, öyleyimdir," dedi seyyah, "Nor-mandiyalı güzeller beni üzmezler."

"İyi öyleyse; her zamanki çekiciliğiniz, şüphesiz bugün de üzerinizdedir. Bir saattir bana kur yapıp duruyorsunuz, ben de Nor-mandiyalı'yım; bundan gurur duyanım, fakat neden hâlâ bana can sıkıcı ve gülünç görünüyorsunuz acaba?"

Kahkahalar hep bir ağızdan yükseldi. Lovelace sandalyesini öfkeyle fırlatıp yemek salonundan çıkıp gitti. Lamiel'in gözüne utangaç tavırlı, çirkin mi çirkin bir delikanlı ilişmişti; gidip gence şefkat dolu birkaç söz söyledi; oğlan zar zor cevap verebildi ve kulaklarına kadar kızardı. Lamiel, birkaç dakika içinde genci kendine koruyucu edinmişti. Delikanlı alçak sesle, otelci kadından çay istemesini ve kadının arkadaşlığını kazanmaya bakmasını tavsiye etti.

"Otuz beş kuruşu gözden çıkann, bu pa-

-191-

ra karşılığında bir geceliğine sizi himaye edebilir."

Lamiel, öğüdü tuttu, çekingen genci de kendisiyle birlikte çay içmeye davet etti.

Eczacı olduğu ortaya çıkan delikanlı, içtiği çayı övdükten sonra otelci kadına, "Sizce küçükhanım yalnız yolculuk edemeyecek kadar güzel değil mi? Gözlerinden zekâ fışkırıyor, oysa aptal biri gibi görünmesi kendisi için daha hayırlı olurdu; ancak böylesi bir değişim mümkün olmadığına göre, ona bir reçete vereceğim," dedi.

Samimiyetle söylenen bu değişim lafı, otelci kadının kalbini fethetmeye yetti.

Eczacı, gittikçe daha çok şişirerek, "Eczacılar, çobanpüskülü yapraklarını ezerler; bildiğiniz gibi bayanlar, bu yaprakların kenarları dikenlidir ve çok güzel bir yeşili vardır."

Özellikle Lamiel'e dönerek, "Bu ezilmiş yapraklardan birini yanağınıza sürmekten tiksindir miydiniz acaba?" diye sordu.

Bu teklif üzerine kahkahalar yükseldi.

Lamiel:

"Peki, bu işlem neden gerekiyor?"

"Yanağınızı yıkamadıkça, çirkin görüneceksiniz ve mendilinizle yanağınızı saklama-dıkça, size yemin ediyorum, şu palavracı tüccar takımından teki bile, ahlaksız teklifleriyle daha fazla canınızı sıkamayacak."

Bu teklife gece yansına kadar güldüler.

Otelci kadın, "Eczane kapanacak," dedi.

Çobanpüskülü yaprağı aldirmek için birini yolladılar; eczacı bir parça yaprağı parmağıyla ezdi, aynaya yaklaştı, bir yanağına

-192-

sürdü, sonra bayanlara baktı; iğrenç görünüyordu.

Lamiel'e, "Şimdi küçükhanım; şuhluğunuzla, rahat bırakılma isteğiniz arasında bir tercih yapmanız gerekecek, yarın sabah arabaya binmeden önce neredeyse benim kadar çirkin olma imkânı artık elinizde," dedi.

Lamiel, reçeteye pek güldü, ama uyumadan önce bir saatten fazla yine Fedor'u düşündü.

"Ne büyük fark var," diyordu, "şu eczacı akıllı bir adam; daima söyleyecek bir şeyler buluyor, ama budalalığı hemen sırtıyor. İlacının başarısını görünce nasıl da bilmiş bir tavırla konuşmaya başladı. Bu bilgiç kişiler bende sadece susma isteği uyandırıyor. Oysa küçük dük'ümle beraberken sürekli konuşmak istiyorum. Bu arada ona da pek tatsız laflar ettim."

Ertesi gün, dük yine yoktu ve ona kişilik sahibi biri görüntüsü veren bu yokluk, Lami-el'in kalbinde işleri yoluna koydu.

"Yelek konusunda ona biraz fazla eziyet ettim, şimdi intikam alıyor, güzel, bunu yapabileceğini tahmin etmezdim," diye düşünüyordu.

Tüccar yamaklarının çoğu hâlâ oteldeydiler; Lamiel, yemek odasına şöyle bir göz attı ve yanağına ince bir tabaka ot sürmek üzere odasına çıktı.

Sonuç harika olmuştu; otelci kadın, yemek boyunca belki on kere yanına kadar gelip Lamiel'e baktı.

Tüccarların kıza bakıp yüzlerini eksittiklerini gördükçe kahkahayı koy-veriyordu. Yemek servisine bakan kocası,

-193-

kahkahaların sebebini öğrenmek istedi ve öğrenir öğrenmez o da karısına katıldı. Yana-ğındaki deri hastalığından musdarip zavallı kızdaki gözünü alamıyor, onunla konuştuğunda gülmekten kınılıyordu.

Yemeğin orta yerinde dük geldi, salonda Lamiel'i fark ettiğinde neye uğradığını şaşırıldı. Zavallı delikanlı, sevgilisinin yanağına iğrenç bir renk veren bu berbat hastalığa öyle çok üzülmüştü ki, kursağından tek bir lokma geçmedi.

Lamiel, dükle konuşmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu.

"Acaba dükü sevecek miyim? Aşkın manevi yanı bu olmasın?"

Arzularına karşı koyma alışkanlığı edin-memişti; tatlıdan önce masadan kalktı, kısa bir süre sonra dük de aynını yaptı. Ancak Lamiel'in odasını nasıl bulacaktı, nasıl sormalıydı? Orada bulunan bir garsona sen diye hitap edince, beriki hiç çekinmeden:

"Sizinle peynir ekmek mi yedik ki benimle laubali oluyorsunuz?" dedi.

Dük, daha önce yanında Duval olmadan hiç yolculuk yapmamıştı. Biraz para verdiği başka bir garson onu Lamiel'in odasına kadar götürdü. Genç kız.dükü ilk defa sabırsızlıkla bekliyordu.

"Eee, gelin bakalım yakışıklı dostum," dedi ve öpmesi için hastalıklı yanağını düke uzatırken, "bu talihsizliğe rağmen yine de beni seviyor musunuz?" diye ekledi.

Dük, tam bir kahramandı; kızın yanağı öptü, ama ne diyeceğini bilemiyordu.

-194-

"Size özgürlüğünüzü bağışlıyorum," dedi Lamiel, "evinize geri dönün; belli ki yanağında yara olan kızları sevmiyorsunuz."

"Yemin ederim öyle değil," dedi dük, yiğitçe bir kararlılıkla, "benim yüzümden şerefınızı tehlikeye attınız, sizi asla bırakmayacağım."

"Çok doğru; bir daha öpün öyleyse... İtiraf ediyorum, üç ayda bir, özellikle de ilkbaharda ortaya çıkan bir illet bu. İçinizden bu yanağı öpmek geliyor mu?"

Dük, Lamiel'in, okşayışlarına ilk kez karşılık verdiğini hissediyordu.

Kızı coşkuyla öperken, "Aşkınızı kazandım; zaten bu hastalık..." dedi şaşkınlık içerisinde, "size teninizin tazeliğinden ve yumuşaklığından hiçbir şey kaybettirmemiş."

Lamiel, daha önceden mendilini ıslatmış-tı; ilaçlı yanağı sildi ve kendini dükün kollarına attı.

Dük bu derece mutlu ve utangaç olmasaydı, o kadar şiddetle arzuladığı şeyi hemen oracıkta elde edebilirdi, ama buna kalkıştığında bir dakika kadar geç kalmıştı.

"Rouen'de," dedi Lamiel, "daha önce olmaz."

Gelmekte geciktiği için düke takılmaya başladı; genç eczacının buluşu olmasa tüccarların elinde oyuncak olacaktı.

Genç dük pek zor duruma düştüğünü söyledi; ayrıntılı yalan söyleme aptallığını göstermişti. Falanca marki, filanca vikont diye sıraladığı Parisli dostlarıyla, denizi görmek amacıyla Havre'a bir gezi ayarladığını söylemişti annesine. Düşes de, saydığı bütün

-195-

isimleri tanıdığından, o da geziye katılmak istemişti. Fedor, ancak ikinci günü, varyete tiyatrosundan kötü şöhretli bir kızın vikont bilmem kime eşlik edeceği yalanını uydurabilmişti.

Düşes, hemen lafı dükün ağzına tıkayıp, "Yalnız gidin ya da iyisi mi hiç gitmeyin," demişti.

Bu nedenle de izin koparmak için yarım gün uğraşması gerekmişti.

Dük, sözlerini bitirirken, "Yanımda Duval olmayınca hiçbir şey yapamıyorum," dedi.

"İşte ben de bu yüzden Duval falan istemiyorum; miskin bir kral hiç istemiyorum. Her şeyi kendi başınıza hallettiğinizi görmek istiyorum."

"Öyleyse," dedi dük, Lamiel'in elini öperken, "bir an önce Rouen'e varalım istiyorum."

Atlar hazırlatıldı ve iki sevgili ertesi gün sabah saat beşte Rouen'e vardılar.

-196-

XI*

On beş gün geride kaldığında dük tam anlamıyla mutluydu. Mutluluğu her geçen gün daha da artıyordu fakat Lamiel sıkılmaya başlamıştı. Kaldıkları İngiltere otelinde kendine kısaca Bay Miossens olarak hitap edilmesini isteyen dük, Lamiel'i armağanlara boğuyordu; ama o, bir hafta sonra kendisine taşralı bir burjuva kızı havası veren kıyafetler aldırıtı, Parisli hanımefendilerin giydiği türden son derece pahalı şapka ve elbiseleri ise bavuluna koydurttu.

"Sokaklarda bana bakılmasından hoşlanmıyorum. Aklıma hep o gezici tüccarlar geliyor. Parisli bir bayan gibi yürümesini beceremeyeceğimden eminim."

Sevimli bir kadın olarak sahip olduğu tek kusur sevgiliyle çok az ilgilenmesi, onunla çok az konuşmasıydı.

Dükü kendine edebiyat öğretmeni yaptı; akşamları tiyatrodaki oynanacak komedileri okutup açıklamasını istiyordu.

Rouen'de temsil veren ve Havre'a gitmekte olan aktris Matmazel Volnys'i görünce, "İşte bana hediye ettiğiniz o güzel şapkaları çalıntı havası vermeden giyebilmemi sağlayabilecek bir kadın. Havre'a gidelim de Matmazel Volnys'i rahatça gözleyebileyim," dedi.

-197-

"İyi ama, annem beni Havre'a gelmekle tehdit etmişti; ya bizi orada görececek olursa? Tanrı korusun!"

Lamiel bunun üzerine, "Öyleyse bir an önce, hatta hemen şimdi yola çıkalım," dedi.

Ve yola çıkıldı.

Lamiel'in zekâsı hızla geliyordu; Havre'a vardıklarında, komilerin arabanın kapısına kadar gelerek teklif ettikleri otel odalarının her biri için bir kusur icat etme becerisini göstermişti; ta ki, "Gymnase'in başaktristi Matmazel Volyns de biraz önce otelimize teşrif ettiler," sözünü duyana kadar.

Bir hafta boyunca, tiyatronun sahneye en yakın locasına yerleşen Lamiel, Matmazel Volyns'in en ufak bir hareketini bile kaçırmı-yordu. Matmazel Volyns'in merdivenlerden nasıl indiğini görebilmek için Amiraute Ote-li'nin, merdivene bakan yarı açık kapısı önünde saatler geçirdi.

Bu arada Miossens Düşesi, Havre'a geldi; Fedor, yaprak gibi titriyordu. Günlerden bir gün, başında gerçekten de koskoca bir şapka bulunan Lamiel'i koluna takmış, Paris sokağında (Havre'in gözde sokağı) yürürken, annesinin kendilerine doğru geldiğini gördü. Lamiel, dükün korkudan düşüp bayılacağını sandı. Genç adama hiç sakınmadan annesinin yanından yürüyüp geçmesini emretti ve ancak, akşam gösteriden sonra Rouen'e dönmeyi kabul etti. Zavallı Fedor, Lamiel'den gizli olarak annesini görmeye gitti ve ondan özür diledi; o anda yanında bulunan kişi yüzünden kendisini selamlamaya cesaret edeme-

-198-

mişti. Annesi onu korkunç bir sertlikle karşıladı. İşlediği kabahatin üstüne bir de izin almadan huzuruna çıkma terbiyesizliğini gösteren genç dükü odasından kovdu. Fedor tekrar metresinin yanına döndü. Lamiel o kadar çok değişmişti ki, düşes kendisini gayet net gördüğü halde ve unutulması zor olan fiziğine rağmen kızı tanıyamamıştı.

Lamiel artık zarifti; her an kaçmaya hazırlanan ürkek yavru ceylan hallerinden eser kalmamıştı.

Akrabalarına iki defa mektup yazıp düke, Orleans'dan postalattırmıştı; söz konusu mektuplar, yola çıktığının ertesi gününden itibaren Hautemare'lara yaymalarını tavsiye ettiği miras masalını doğruluyorlardı.

Lamiel, Rouen'de bir ay geçirdi; tamamiyla sıkıntıya gömülmüştü; dükün sevgisi ise gerçek bir tutku halini almıştı, bu durum Lamiel'in sıkıntısını daha da artırıyor. Kalbinde onu bezdiren sıkıntıdan başka bir şey hissedemiyordu. Artık ses telleri yıpranan zavallı Fedor'a günde dört saat kitap okutturmasına rağmen, hâlâ sıkıntısının nedenlerini keşfedebilecek noktaya ulaşabilmiş değildi. İki üç kere düşüncesizlik edip, düke ölümcül sıkıntısının sebeplerini soracak oldu; neyse ki son anda kendini tuttu.

Bu kaprisli ruh hali içindeki Lamiel sıkılmamak için her türlü yola başvuruyordu; bir seferinde düke geometri dersi verdirdi. Bu yenilik dükün aşkını bir kat daha artırdı. Poli-teknik okulunun bu genç öğrencisine soyluların hakları ve rahipler sınıfından sağladık-

-199-

0

lan fayda gibi şeylerle doğrudan bağlantısı olmayan konularda kuru lakırdıya pabuç bırakmamayı, geometri dersleri öğretmişti. Geometriye neler borçlu olduğunun pek farkında olmasa da, Fedor, bu dalı tutku derecesinde seviyordu. Lamiel'in temel kuralları kolayca öğrenebilmesinden pek memnun olmuştu.

Aralıksız süren bu çalışmalar sayesinde Lamiel, altı hafta önce köyünü terk eden genç kızdan çok farklı birine dönüşmüştü. Giderek zihnini kurcalayıp duran düşünceleri daha iyi anlamaya başlıyordu. Kendi kendine şöyle diyordu:

"Ailesinin evinden kaçan bir genç kız yanlış davranmış olur, bu o kadar doğru ki, ne yaparsa yapsın gizlemek zorunda kalır, oysa bir insan neden yanlış yapar, eğlenmek için, bense sıkıntıdan patlıyorum. Hayatımda seilmeye değer bir şeyler bulabilmek için düşünmek zorundayım. Akşamlar tiyatrom, yağmur yağdığında binebileceğim bir arabam var, ama yine de Seine Nehri boyunca uzanan, artık ezbere bildiğim ağaçlık yolda gezinmem gerekiyor. Dük, kırlarda dolaşmanın rezillik olduğunu belirterek, 'Kimlere benzeriz o zaman?' diyor, 'Kimlere olacak, hoşça vakit geçiren insanlara.' Bunun üzerine, beni haksız çıkarma telaşıyla, hemen önerdiklerimin çok bayağı ve kaba şeyler olduğunu söylüyor.

"Zaten, Jean Berville'in para karşılığı bana aşkın ne olduğunu öğretmesinin üzerinden daha bir hafta geçmemişti ki, dükten sıkılmaya başlamıştım. Ve şimdi baş başa geçirilen iki ay... Yüce Tanrım! Üstelik kim-

-200-

secikleri tanımadığım, ise dumana batmış Rouen'de."

Aklına gelen bir fikirle aydınlandı, "Şu Lovelace müsveddesi, o tüccar olacak yontulmamış hayvanların terbiyesizliklerine maruz kaldıktan sonra dükü yeniden gördüğümde, gözüme sevimli görünmüştü; üç günlüğüne uzaklaştırmalı onu."

Düke:

"Dostum, üç ya da dört gün için düşes hanımın yanına gidin, ona çok şey borçluyum ve eğer Rouen'de sürdürdüğünüz düzensiz hayatın sorumlusunun ben olduğumu öğrenirse, nankör olduğumu düşünebilir, işte o zaman kahrolurum."

Bu değer bilmez sayılma fikri Fedor'u rahatsız etti ve yersiz buldu, çünkü bu bir tür eşitlik içeriyordu ve farkında olmadığı halde geometriye borçlu olduğu kusursuz mantığı ona; taşra zangocunun yeğeni olan bir kızın, annesi gibi yüksek tabakadan bir hanımefendiye -velev ki hiçbir yardımını görmesin- her türlü saygıyı göstermesi gerektiğini söylüyordu. Borçlu olma sözcüğünü kullanmak gülünçtü. Üstelik gidip ardı arkası gelmeyecek azarlara maruz kalmaya hiç mi hiç niyeti yoktu; ancak Lamiel emri tekrarlayınca derhal yola çıkmak gerekmişti.

Lamiel, kendini genç dükün sonu gelmeyen kibar konuşmalarından, iltifatlarından kurtulmuş, nihayet yalnız hissedebildiğinde neşeden çılgına döndü. Önce bir çift nalın satın aldı ve otelci kadının hizmetçisini koluna taktı.

-201-

"Kendimizi kırlara atalım sevgili Mart-he," dedi kadına, "bulanık gökyüzüyle, şu sonu gelmeyen Rouen Bulvarı'ndan kaçıp uzaklaşalım."

Lamiel'in kırlarda başıboş dolaşmasına, küçük patikalara sapmasına, hatta patikaları da boş verip mutluluğun tadını çıkarabilmek için öylece dikilip kalmasına bakan Marthe, "Gelmeyecek mi?" diye sordu.

"Lümmiş o?"

"Arayıp durduğunuz sevgiliniz."

"Tanrı esirgesin sevgililerden! Ben hepsinden çok, özgürlüğümü seviyorum. Ya siz, sizin hiç sevgiliniz olmadı mı?"

"Oldu elbette," diye cevap verdi Marthe, alçak sesle.

"Ee, ne diyorsunuz?"

"Tadına doyum olmaz derim."

"Bence bundan daha sıkıcı bir şey olamaz. Her Tanrı'nın kulu aşkı en büyük mut-lulukmuş gibi övüyor, komedilerde durmadan aşktan bahsediliyor, trajedilerde aşk uğruna canlarına kıyıyorlar; bana gelince, âşığımın bana kul köle olmasını isterdim, ama çeyrek saatin sonunda onu yanımdan uzaklaştırdım."

Marthe, şaşkınlıktan donakalmıştı.

"Oysa küçükhanım, çok hoş bir sevgiliniz var! Geçen gün biri, hanımına sizi çok iyi tanıdığını, Mösyö Miossens'in sizi, ayda bin frank veren başka bir sevgilinin elinden aldığını söylüyordu."

"Bahse girerim ki şu biri dediğin gezgin tüccarlardandı."

-202-

"Evet öyle küçükhanım," dedi Marthe, gözlerini faltaşı gibi açarak. Lamiel gürültülü bir kahkaha attı, "Ve bu seyyah, sana benden bir lütuf koparma şerefine nail olduğunu da ima etti; öyle değil mi?"

"Yazık ki öyle," dedi Marthe, yere bakarak.

Lamiel, hemen oracıkta bulunan bir ağaca yaslanmadan edemedi ve soluksuz kalıncaya kadar güldü.

Rouen'e dönerlerken onu her akşam tiyatrodan gören delikanlılar Lamiel'i tanıdılar; Marthe'nin avucuna birkaç kuruş ve kurşunkalemle oracıkta çiziktirilmiş iki pusula sıkıştırdılar.

Kadın, bunları Lamiel'e vermek isteyince, Lamiel, "Hayır, hayır, sizde kalsın, saklayın; döndüğünde Mösyö Miossens'a verir, böylece ondan da para alabilirsiniz," dedi.

Gösteri saati geldiğinde Lamiel, bir an için dükün yokluğuna hayıflandı, hemen ardından, "Yo, yo," diye söylendi, "iyice düşününce, her zaman olduğu gibi elinde bir çiçek demetiyle geldiğini görmektense tiyatroya gitmemeyi tercih ederim."

Sonra otelcinin yanına koştu:

"Bir loca tutsam da, birlikte tiyatroya gitsek, ister miydiniz madam?"

Otelci kadın önce reddetti, sonra da kabul etti ve kuaförü çağırması için birini yolladı.

"Doğrusu, kafasının dikine giden biriyim," dedi Lamiel; yanında hâlâ bir parça ezilmiş ot vardı, sol yanağına sürdü.

Tuttuğu loca sol taraftaydı; kibar seyirci topluluğunun bakışları yine üzerindeydi ve

-203-

gece yarısına doğru kaldığı otele, bu sefer mürekkeple yazılmış uzun mu uzun üç pusula geldi. Pusulalara merakla şöyle bir göz attı, ancak merakı kısa sürede tiksintiye dönüştü.

"Gezgin tüccarlarinkiler kadar kaba değilse de, yine de oldukça yavanlar."

Lamiel, tam anlamıyla mutluydu; dükü hemen hemen tamamıyla unutmuştu ki, dük ikinci günün sonunda ortaya çıktı.

Genç kız, içinden, "Ne çabuk!" diye geçirdi.

Dükü, aşkından çılgına dönmüş bir halde buldu, üstelik dük bütün zamanını, sağlam deliller sunarak aşkıdan çılgına döndüğünü kanıtlama gayretiyle geçiriyordu.

"Yani," diye düşündü Normandiyalı genç köylü, "her zaman olduğunuzdan daha can sıkıcı olacaksınız."

Doğrusu, bu özgürlük deneyiminden sonra, Lamiel'in canı sıkılmıştı. İsyan ediyordu.

Ertesi sabah kalktıklarında, dük yine kızın ellerini öpmeye başlayınca, "Bu yaratık hiçbir şeyle başa çıkamıyor; tek başına bir iş görmesi gerekti mi, yaran adam olup çıkıyor. Buna bir Duval gerek," diye düşündü.

Lamiel, dükü alışveriş yapması ve otele olan borçlarını ödemesi bahanesiyle yolladı. Mösyö'ye bir şey söylenmemesi ricasıyla -çünkü mösyö'ye bir sürpriz hazırlıyordu- işçiler çağırıldı. Adamların yaptığı kasaya dükün Lamiel'e armağan ettiği bütün değerli eşyalar konuldu. Dükün ve kendisinin bavullarını hazırladı,

derken saat dörde doğru, pencereden dükün otele geri döndüğünü görün-

-204-

I

ce onu karşılamak için aşağıya indi ve Seine Nehri üzerinde bir köy olan ...'ya yemek yemeğe gitmelerini sağladı.

... 'dan döner dönmez doğruca tiyatroya gittiler; saat sekizi gösteriyordu ki Lamiel, düke, "Siz locada durup bekleyin, ben arabayı alıp çabucak bir yere kadar gidip geleceğim," dedi.

Otele koştu, dükün bavullarını Cherbourg arabasına yükletti ve araba saat sekiz buçukta yola koyuldu. Kendi bavullarını da Paris arabasına gönderdi. Fedor'un üç bin yüz frankı vardı; Lamiel paranın bin beş yüz elli frankını Cherbourg'a yolladığı bavullara, diğer bin beş yüz elliğini de kendi bavuluna koydu. Onunla gönül eğlendirirken dükün para kesesini aşırıyordu.

Bindiği araba Paris'e doğru yola çıktığı anda Lamiel'in hissettiği coşkulu mutluluğu tanımlamak oldukça güç olacak. Arabanın bir köşesine büzülmüş, yanağı yemyeşil, dükün otele dönüp de ne metresini, ne parasını, ne de eşyalarını bulamadığı vakit düşeceği durumu düşündükçe için için gülüyor, sevinçten yerinde duramıyordu. İlk birkaç saat, Fedor'un dörtnala gelip arabaya yetişeceğini düşünerek biraz olsun kaygılanmıştı. Ama bu talihsizliğe de bir çare düşündü, dükü tanımazlıktan gelecekti. Kaldı ki, oteldeyken Baye-, ux'ye giden arabaya bineceği izlenimi vermeye dikkat etmişti. Gerçekten de, zavallı Fedor onu bu yol üzerinde arayacaktı.

Öylesine sevimli ve kibar bir sevgiliden kaçarken yaptığı bu gece yolculuğu, Lamiel'in

-205-

bütün hayatı boyunca yaşadığı en mutlu olay oldu. Az da olsa, Paris'in hırsızlarından korkuyordu; arabadan inince hiç gereği olmadığı halde Paris'i tanıyormuş izlenimi vererek, ismini unutmuş gibi yaptığı büyük bir oteli sordu. Bu hareketinin sonucu, Rivoli Sokağı'n-da, aylığı beş yüz frank olan X... otelinin dördüncü katına yerleştirilmek oldu.

Oteldeki garson bolluğu ve lüks karşısında biraz afallayan Lamiel, oteli işleten kadınla görüşüp ondan, esrarlı bir havayla ve sırrını saklamasını rica ederek, iyi bir doktorun adresini istedi. Bu kurnazlığı, dükün anlattığı hikâyelerin birinden öğrenmişti.

Ertesi gün otelci kadına yapılan bir başka ziyaret...

"Madam, daha önce Paris'te bulunmadım. En çok da, hizmetçim olmadığından peşime takılmalarından endişe ediyor ve küçük bir burjuva gibi giyinmek istiyorum. Bu sınıftan insanların giydiği türden bir elbise satın almak üzere benimle gelme nezaketini gösterebilir misiniz?"

Otel işleten bayan üzerinde en pahalı elbiseler bulunan bu genç kızın, küçük bir burjuvaya benzemek istemesine hayran kaldı. Başka bir olay da, otelci Madam Le Grand'ı bir kat daha şaşırttı: Lamiel, kadının odasına girince, çok terli olduğundan mendilini çıkarıp yanağını çirkinleştiren yeşil rengi silip temizlemişti. Duyduğu merak, Madam Le Grand'ın kuşkuyla kapılmasına neden oldu; önce bu tuhaf kızın pasaportunu inceledi, sonra ona

-206-

karşı o kadar iyi davrandı ki hemen ertesi gün Lamiel, yolcuların ve özellikle de gezgin tüccarların yoğun ilgisinden bunaldığı için kendisi gibi yolculuk yapmakta olan bir eczacının tavsiyesine uyarak yanağına çobanpüs-külü otu sürdüğünü itiraf etti.

İki gün sonra doğruya doğru, hareketleri biraz taşkınca, fakat çok güzel vücutlu ve yüzünde tuhaf bir makyaj olan bu iri yapılı kıza bütün otel hayran kalmıştı. Madam Le Grand, X... 'te bulunan Mösyö de Miossens'a yazılmış bir mektubun götürülüp Saint-Qu-entin'deki postaya verilmesi işinde Lamiel'e yardımcı oldu. Mektup şöyleydi:

"Sevgili dostum, ya da daha doğrusu düğ beyefendi,

Mükemmel terbiyenize hayranım, eşi benzeri olmayan, sonu gelmeyen iyilikleriniz, biliyorum yanınızda olsam siz buna izin vermezsiniz. Ben de mutluluğunuz ve huzurunuz için gerekli olan bu açıklamayı yapamazdım.

Mükemmel bir insansınız, ancak aşırı ilginiz beni fazlasıyla sıkıyor. Sanırım, bana güzel sözler söyleyerek hoşuma gitmeyi başlıca görevi haline getirmeyen basit bir köylüyü tercih ederim. Sevebileceğim erkek açıkyürekli, her yönüyle sade olmalı, hele hele asla sizin kadar nazik olmamalı. Bavullarınızı ve bin beş yüz elli frankınızı geçerken Cherbourg'a bıraktım."

Mektup, Fedor'un Cherbourg yoluna atılması, yoldan geçenleri görebilmek amacıyla atını bir o yana bir bu yana hızla sürmesi için

-207-

yeterli olmuştu. Lamiel'in yazdıklarına rağmen, kızın kaçışından bu yana onu bir çılgın gibi arıyordu. Rouen'de meteliksiz, metressiz, temiz çamaşırlarını tüketmiş bir halde kalakalınca, neredeyse kafasına kurşunu sıkacaktı. Hiç kimse, şimdiye kadar onu böylesine güç bir duruma düşürmemişti. Lamiel'in bütün öngörülleri bir bir gerçekleşmişti.

Lamiel'e gelince; eğer aşkı güzel sözlerle öldürmekte son derece başarılı olan genç dükü başka erkekleri değerlendirmek için bir karşılaştırma nesnesi olarak kuUanmasaydı tamamıyla unutacaktı.

Lamiel'in tavırları o kadar doğaldı, hareketlerinde öyle bir toyluk vardı ki, Madam Le Grand genç kızı aileden biri gibi görece kadar ona bağlandı. Çok geçmeden, Lamiel'i odasında göremeyince sıkılmaya başlar olmuştu. Kocasının, bir yabancıyla bu kadar içli dışlı olmakla tedbirsizlik ettiği yollu azarları kâr etmedi. Madam Le Grand'ın buna karşı söyleyecek hiçbir şeyi yoktu, yine de kahramanımıza karşı duyduğu yakınlık gün geçtikçe arttı. Otelde paraya para demeyen bir sürü genç kalıyordu. Madam Le Grand'ı pek severler, o da onların odasına gelmelerine ses çıkarmazdı. Büyük bir memnuniyetle fark ettiği ve kocasına da işaret ettiği gibi, belli ki dikkat çekmeye meraklı olmayan bu yabancı kızın suspus olması için bu gençlerin odada bulunması yeterli oluyordu.

Lamiel'in o zamanki tek tutkusu meraktı; bu dünyada onun kadar çok sorup soruşturan biri daha kesinlikle bulunamazdı. Belki

-208-

de, bütün bu sorulara karşılık vermekten, her şeyi açıklamaktan zevk alan Madam Le Grand'la aralarında kurulan dostluğun temeli buydu. Herkes tarafından sayılma gerekliliğini artık iyice idrak etmiş bulunan Lamiel, geceleri kesinlikle yalnız dışarı çıkmıyordu. Tiyatroya gidemediği için üzülyordu, fakat gezgin satıcıların anısı onu dikkatli olmaya sevk ediyordu.

Lamiel, başından geçenleri Madam Le Grand'a anlatma zorunluluğu hissetti, ancak bunun için yazmak gerekiyordu; çünkü dalgınlığı nedeniyle endişeliydi; yalan söylemesi mümkün değildi, çünkü söylediği yalanlar daha sonra unutuluyordu. Hikâyesini yazdı, sonra konsolun üzerine bırakabilmek için yazdığı şeye, Mösyö de Bonia adında bir amcaya hitaben, kendini temize çıkarmak amacıyla yazılmış bir mektup şeklini verdi.

Madam Le Grand'a ismini veremeyeceği bir kaymakamın ikinci çocuğu olduğunu söyledi. Hırsın aklını başından aldığı bu kaymakam, valiler arasındaki atamalarda ilk sıraya girme umudu besliyor ve kendisine, meşrutiyet yanlılarının yirmi bir oyunu vaat eden Katolik Kurultayı üyesi dul bir adamın bir dediğini iki etmiyordu. Ancak söz konusu olan Mösyö de Tourte, yirmi bir oy karşılığında La-miel'le evlenmeyi babasına şart koşmuştu, oysa Lamiel, adamın sarı suratından öğreniyor, aşağılık bir dindar olmasından nefret ediyordu, "Olay meydanda," diyordu Madam Le Grand, "bizim sevgili Lamiel de, servetten

-209-

yana sadece umudu olan yakışıklı bir genç buldu."

"Hiç de değil!" diye haykırdı Lamiel, "o zaman belki de daha az sıkılır, ama ne yapacağımı da bilemezdim.

Herkese çok büyük bir mutluluk gibi görünen aşk, benim için pek tatsız, daha doğrusu çok can sıkıcı bir şey."

"Belki de, sıkıcı biri tarafından sevilmiş olduğunuz içindir."

"Yoo, hayır," dedi Lamiel, elinden geldiği kadar sade bir havayla, "bana kur yapanlar oldu elbette; ilk aşkımla adı Berville'di ve beni param için severdi. Ötekinin adı, Leduc'tü ve fazlasıyla cömertti, ama beni görmesini yasakladığım gün hayatımın en güzel günüydü. Amcalarımdan biri bana bin beş yüz elli frank bırakmıştı, para ertesi gün yatırılmak üzere notere götürülecekti. O güzelim Napolyon altınlarım ve bin franklık banknotu yakından görmek istedim. Saat akşamın sekiziydi, babam seçim hazırlıkları için dışarı çıkmıştı, ben de Paris'ten getirilen çeyizimin bir kısmının içinde olduğu bavulları alıp kaymakamlığın bahçesinden kaçtım; çünkü Mösyö de To-urte eli açık olduğu kadar aynı zamanda çirkindi, ama abartacak bir şey yok, hoşuma giden elbiselerin parasını babam ona öder. İlçenin seçim işleri bitip, Le Moniteur gazetesinde valiler listesi yayımlandığında, eğer babam vali olmuşsa çok sevinir, yaptıklarını kolayca affeder. Ama kaymakam kalacak olursa, işler zora girer. Şu Mösyö Tourte'un bizim ilçedeki etkisi büyüktür, kardeşi piskopos vekilidir."

Ertesi akşam hikâyesini sevimli Bay Le -210-

Grand'a tekrar etmek zorunda kalan Lamiel, amcasına yazdığı mektubu okudu. Pasaport işini açıklamayı unutmamıştı.

"Oturduğumuz yerden altı mil ötedeki ilçenin kaymakamı, ki Mösyö Tourte onunla evlenmeme engel olmuştu, kendi ilçesinden yirmi beş mil uzakta, Rennes yakınlarında bulunan bir ilçede belediye başkanlığı yapan bir tanıdığı vasıtasıyla benim için pasaport temin etti."

Bu hikâye Bay Le Grand'ı ağılattı ve bir hafta boyunca akşam sohbetlerine konu oldu. İkinci günden sonra, Madam Le Grand, koruyucusu olduğu Lamiel'e, onu kızı gibi sevdiğini söylemişti.

"Bütün varlığın elindeki bin beş yüz frank ve bizim otelde beş yüz franklık bir dairede oturuyorsun; ben sana içinde en az şimdiki kadar rahat edeceğin yüz elli franklık bir daire vereceğim. Yalnız, seni güzel elbiseler içinde görmek istiyorum. Seni bir salı günü Mösyö Servieres'in evine götüreceğim, orada otuz bin franklık gelire sahip pek çok delikanlı göreceksin ve Lamiel'ciğim, meşrutiyet taraftarlarının yirmi bir oyunu elinde tutan senin şu iğrenç Mösyö de Tourte'tan çok daha iyilerinin kalbini fethedeceğine eminim."

"Öyleyse bir dans öğretmeni tutmama izin verin sevgili dostum. Başkaları gibi yürüye-, mediğimi, bir salona gerektiği şekilde giremediğimi biliyorum; dolayısıyla sizi de arada sırada Theatre Français'ye götürmeme izin verin edin lütfen."

-211-

Bir akşam, vakit gece yansı olduğu halde Lamiel, hâlâ Madam Le Grand'ın odasında bulunuyor, bir yandan da sırf eğlence olsun diye kadının şişman kocasının hoşuna gitmeye çalışıyordu; tam, adamda zerre kadar hayal gücü bulunmadığını düşündüğü sırada, önce sokaktan, ardından da otelin kapısının önünden gürültüler gelmeye başladı. Gürültünün sebebi zil zurna otele getirilen genç bir otel sakiniydi.

Madam Le Grand, "Ah! Yine Kont d'Aubig-ne!" diye bağırdı.

Kont, Paris'in kibar çevrelerinde sevimli biri olarak tanınan genç bir adamdı ve Napol-yon savaşlarında ün kazanan yiğit General d'Aubigne'den kendisine kalan ve sekiz bin frank gelir getiren serveti güle oynaya harcayarak gününü gün ediyordu. Mirasa konalı henüz üç yıl olmuştu, ama daha şimdiden mobilyalı bir otel odasına düşmüştü, çünkü evini satmak zorunda kalmıştı.

D'Aubigne çok sarhoştı, durmadan konuşuyor ve odasına çıkmak istemiyordu.

Sürekli, "Yarın tekrar inmek gerekecek; o zaman iki kat yukarı çıkmak niye?" diyordu.

Kontu odasına çıkarmaya ikna etmek için

-213-

uğraşan Madam Le Grand'ın ondan başka bir karşılık duyduğu da görülmemişti. Kontu getiren iki uşak çıkıp gittiler, çünkü onlara sinirlenen kont, adamları İngiliz usulü boks yapıp onları dövmele tehdit etmiş, onlar da bu sevimsiz yaratığa bulaşmamak için hanımlarından izin istemişlerdi.

Kont, bu son cümleyi hemen yakaladı ve "Yo, hayır; hiç şüphesiz sevimsiz bir yaratık değil o," dedi, "Madam Le Grand'ın odasına ne zaman girsem susuyor, fark ediyorum, ama önemli değil, bu genç kızda çok özel, farklı bir şeyler var. Ben de işte, onu yetiştirmek istiyorum. Çünkü koluma girdiğinde her zaman yaptığı gibi koca koca adımlar atarak beni utandıracak. Şal takmasını beceremiyor, ama ya benden hoşlanır ya da sürüne sürüne geberirim. Nicelerini ayarladım, ama evet, öyle, başkasına benzemez o, sonra da bana yukarı çık diyorlar, ben başkası gibi olmak istemiyorum ki. Herkes yukarı çıkıyor, bana gelince, ben, çıkmayacağım işte, söyleyin haksız mıyım Madam Le Grand, yarın sabah inmek zorunda kalacakken yukarı çıkmanın âlemi ne?"

Bu gevezelik tam bir saat boyunca devam etti. Madam Le Grand ne yapacağını şaşırdı; soylu evlerinde hizmetçilik yapmıştı, kendi kendini tam da soylulara yaraşır bir şekilde mahvetmekte olan genç bir adama karşı sert davranmaya dünyayı verseler yanaşmaz, buna terbiyesi izin vermezdi. Yine de yatağa götürülmesi gerekiyordu; otel görevlilerini ve aşçı yamaklarını uyandırmayı düşündüğü sı-

-214-

rada kont, bir kez daha Lamiel'le ilgili projelerini anlatmaya koyuldu.

Bunun üzerine, Madam Le Grand adının tekrar tekrar anıldığını duyunca kaçıp uzaklaşan Lamiel'i çağırdı ve ondan Kont d'Aubig-ne'nin odasına çıkarılması işini üzerine almasını rica etti.

Lamiel, "Fakat hanımefendi, yarın bay kont buna dayanarak benimle görüşmeye çalışacaktır," dedi ona.

"Yarın hiçbir şey hatırlamayacak ve gelip benden af dileyecektir. Onu iyi tanırım, daha önce de bu duruma düşmüştü. Nazikçe, onu başka bir otel seçmeye ikna etmem gerekecek. Kendini herkesin üstünde görür, garsonlara sen diye hitap eder; adamların onu dairesine götürmek istemeyişleri de bundan." "Çok sık sarhoş olur mu?" "Sanırım her gün, hayatı bir çılgınlıklar toplamıdır. Opera localarında boy gösteren gençler arasında en çılgını olma sevdasındadır. Geçen sefer bu kadar bile sarhoş değilken kendisini getiren arabacıyı bastonuyla dövmeye kalkmasın mı!.."

"İyi, güzel! Bizim düğ gibi ana kuzusu değil demek ki."

Kontun kendisini getiren arabacıyı dövdüğünü düşünmek Lamiel'in pek hoşuna gitti ve Madam Le Grand da ısrarlarına devam edince merdivenlere yaklaşp kararlı bir tavırla, "Bay Kont d'Aubigne, derhal 12 numaraya çıkınız!" dedi.

"İşte, konuşmak diye buna derler; herkes bana 'odanıza çıkın' diyor; fakat, taşradan

-215-

henüz gelmiş bu zeki insan, odanın numarasını unuttuğumu düşünerek bana, '12 numaraya çıkınız' diyor.

İşte kusursuz nezaket diye buna derim ben; güzel, bugün için sevgilisi olmadığı anlaşılan bir kadının emirlerine hiç karşı geldi dedirtir miyim? Asla! Matmazel Lamiel, size boyun eğiyor, 12 numaraya çıkıyorum. 11 numaraya ya da 13 numaraya değil -13, uğursuzluk getirir- tastamam 12 numaraya çıkıyorum."

Madam Le Grand'ın verdiği mumu aldı ve şimdilik sevgilisi olmayan bir küçükhanımı reddetmeyeceğini tekrar ede ede, kararlılıkla odasına çıktı.

Ertesi gün, üstünde göz kamaştırıcı sa-bahlığıyla hafifçe arkaya devrik koltuğuna yayılmış otururken odaya giren otelin baş görevlisine:

"Hadi bakalım kerata, dün akşam çakırkeyif döndüğümde neler yaptım anlat bakalım," dedi.

"Kaç defa söyledim size," dedi adam öfkeli, kaba ses tonuyla, "benimle böyle konuşursanız, cevap alamazsınız."

Kont, bir beş franklık attı, adam parayı yerden alıp kontun kafasına atacak gibi kolunu yukarı kaldırdığında, "Hadi bakalım," dedi kont, yapmacık bir sırtışla, Theatre Français'den Firmin'i (Moncade'ın rolü) hatırlamıştı.

"Bunu yüzünüze çarpardım ama," dedi hizmetkâr beti benzi atmış bir halde, "hanımın porselenlerini kırmaktan çekmiyorum."

Adam, açık pencereye yöneldi, bir an ba-
-216-

kıp parayı dışarı fırlattı; bozukluk Rivoli So-kağı'nı geçti, sıçraya sıçraya gidip Feuillants kahvesinin demir parmaklıklarına çarptı. Orada bulunan yirmi kadar sokak çocuğu parayı kapmak için koştular. Belli ki bu manzara adamı yatıştırmıştı; haklı olmanın ve kaba gücün verdiği üstünlükle konta, "Madem aşağılayıcı tavırlarınızda ayak dire-yecektiniz; onları sineye çeken zavallı uşaklarınızı elde tutacak şekilde davransaydınız, paranızı har vurup harman savurmasaydınız, Clichy'den* korkacak duruma gelmezsiniz. Ama Clichy korkusu odayı doldurduğunuz koltuk ve aynaları sözde bizim hanıma satmışsınız numarası yapacak kadar sizi düşündürdü. Hem büyük efendi hem de kaba biri geçinebilmek için her şeyden önce yoksul olmamalı. Babanız, o yiğit General d'Aubigne sizi böyle gündüz vakti dışarı çıkamaz bir halde görse kimbilir ne derdi?" "Pekâlâ azizim Georges; madem ilk verdiğimi beğenmediniz, işte güzel öğütlerine karşılık bir ikincisi." Georges parayı aldı; imparatorluk devrinin generali tarafından tekmelense bile sesini çıkarmaz, sineye çekerd; çünkü halk için Napolyon'un anısı bu derece kutsaldır. Cumhuriyet halkta iz bırakmamıştır, çünkü hükümdar dışında yüce bir güç tanımazlar.

Kont, işin içinden yine küstahça sıyrılmayı becerdiği için pek memnundu.

Yapacak bir şey bulamadı mı, hemencecik sıkıveren biriydi, iç dünyası fazlasıyla fakirdi.

* O dönemde borcunu ödemeyenlerin yattığı hapisane. -217-

i

"Şimdi, Madam Le Grand'a gelelim; saygıdeğer eski oda hizmetçisine varlıklı geçmişime yakışır şekilde tepeden mi bakmalı, yoksa alçakgönüllü biri gibi mi davranmalı? Ah; elbette ikincisi!" diye bağırdı kont, "elde etmem gereken şu yapıcı kızı, Matmazel Lamiel'i unutuyordum. Kimin nesi acaba? Daha önce birinin sevgilisi oldu mu, yoksa sadece ailesinin hisminden kaçan bir taşralı mı? Yontulmamış biriyse, dünkü sarhoşluğumdan ürkmüştür. Demek ki alçakgönüllülük ve neşe... Madam Le Grand kuşkusuz şimdi azarlayacak beni, ama fırsat bu fırsat belki Lami-el hakkında bir şeyler öğrenebilirim."

Düşünceleri yavaş yavaş netleşmeye başlamıştı. Sirtında göz kamaştırıcı sabahlığıyla aşağıya indi.

"Sevgili Madam Le Grand, benim iyi yürekli dostum, şimdi bana şöyle koyu bir çay hazırlarsanız da, dün akşam otele geldiğimde neler yaptığımı anlatsanız diyorum."

Ardından "Aa! Matmazel Lamiel," dedi kont, Lamiel'i yeni fark etmiş gibi yaptı ve büyük bir saygıyla onu selamladı, "Dün akşam saat on birden önce bilseniz odanıza çıkmış olmanızı ne kadar isterdim! Bunun için iki bin frankı seve seve gözden çıkarırdım. Sofraya saat sekizde oturmuştum, saatin onu vurduğunu hatırlıyorum, fakat sonra sanki dipsiz bir kuyuya düştüm, hiçbir şey hatırlamıyorum."

"Sayın kont, size pek hoş olmayan şeyler anlatmak zorunda olduğum için çok üzgünüm. Hizmetkârların hiçbirisi sizi odanıza çı-

-218-

karmaya yanaşmıyor; adamcağızları çok gü-cendirmişsiniz, ben de üstlerine vazife olmayan bir işi yüklenmiyorlar diye, hiç kabahatleri olmayan bu insanları şüphesiz kovamam. Başka bir yer arasanız diyorum, kocam Mösyö Le Grand da benimle aynı fikirde. Hiçbir şey bilmeyen bir insanın dün akşamki sahneye şahit olup, otelim hakkında kötü düşünmemesi mümkün mü? Hiç durmadan konuşarak uygunsuz şeyler söyleyip durdunuz."

"Bahse varım aşktan bahsetmişimdir! Ne atlar ne kumar, hiçbirinde gözüm yok, öteki gençlere hiç benzemiyorum. Sıcacık bir samimiyeti paylaşabileceğim müşfik bir ruh yoksa hayatımda, sıkıntıdan patlıyorum. Günler bana asırlar gibi geliyor; bu yüzden, oyalanma olsun diye, hiçbir yemek davetini geri çevirmiyorum ve kalbim bomboş olduğu için de..."

"Vay hergele vay!" diye düşündü Madam Le Grand, ciddi halinden sıyrılarak, "burada sizi dinleyen benimkilerden başka kulaklar var diye duygusal bir konuşma yapıyorsunuz. Eğer cesaretiniz varsa, gerçeği, yani güzel bir attan ya da sabahlan Boulogne Or-manları'nda gezerken, akşamları da operadaki locanızda ya da kulislerde size seçkin bir hava veren güzel dikilmiş değişik renkli bir elbiseden başka bir şeyi sevmediğinizi söyleyin."

"Bir daire tutmamı, emrimde adamlar çalıştırmamı söylüyorsunuz. Dürüstçe yönetilmesine, parmakla gösterilmesine rağmen, sonuçta otel olan böyle bir yerde, bir d'Aubig-

-219-

ne'nin sırf keyfi için oturduğunu herhalde düşünmüyorsunuz. Artık meteliksiz biri olduğumu unutuyorsunuz. İki ay sonra iki göz oda tutabilecek durumum olur mu, onu bile bilemiyorum. Ancak şükürler olsun ki, Tanrı, beni atalarımın yolundan saptırmadı. Kuzinim, Madam de Maintenon hapiste dünyaya geldi, sonra da rezil zirzopun tekiyle, bir Scarron'la evlendi, fakat bütün bunlar Fransa tahtına çıkmış en büyük kralın karısı olarak ölmesine engel olamadı. Doğrusu, bazı günler, içinde yaşadığım hapisane beni bunalıyor, çünkü inanın ne

kadar iyi işletilirse işletilsin bir otel, sözümü dinlemeyen hizmetçiler, bütün bunlar, benim için bir zindandan farksız. Bana şanssızlığımı unutturan bir anlık sarhoşluğa kendimi bıraktığım için beni suçlayabilir misiniz? Böylesi bir yoksulluk içinde olduğum şu anda, zaten üzerimde fazlasıyla yük var, çılgınca âşık olma bahtsızlığına düştüm, üstelik huyumu bilirim, bence aşk eften püften, modası geçmiş bir duygu değildir, son derece tehlikeli bir tutkudur, ortaçağ şövalyelerine büyük işler yaptıran türden bir aşktır benimkisi." Lamiel, kulaklarına kadar kızardı; kont, bunu görüp içinden, "Bu güzelim vücut artık benimdir, onu gereği gibi giydirebilirim, kimbilir operada nasıl bir etki yaratır! Aman dikkat d'Aubigne, kafeslemek istediğin genç bir ceylan, çitleri atlayıp kaçmaması için dikkatli olmak gerekiyor," dedi. Kont, Lamiel'in gözüne parlak ve oldukça eğlenceli genç bir adam olarak görünüyordu;

-220-

oysa d'Aubigne söylediği her sözüz ezberden söylüyor ve bu nedenle söylediklerinin etkisi hiç azalmıyordu. Bütün bu güzel konuşma gösterisi daha önceden hesaplanmış, parlak çelişkiler olacak şekilde sıralanmıştı; ilgi çekici bir vurdumduymazlık örneği sergileyen bölümleri etkileyici, beklenmedik fikirler izliyordu. Odanın bir köşesinde sesini çıkarmadan oturan, ama kendinden söz ettiğinde renk değiştiren genç kızın üzerinde bırakmış olduğu etki kontun gözünden kaçmıyordu. Madam Le Grand'ın sitemleri ve tavsiyeleri konta doğallıkla kendinden bahsetme imkânı veriyor; o da bu imkândan fazlasıyla yararlanıyordu. Kont, vaktiyle bir soylu malikânesinde -Madam Kontes de Damas'nın evinde-hizmetçilik yapmış olan Madam Le Grand'ın da aynı şekilde kendisiyle ilgilendiğini görebiliyordu. Otelci kadın, insanlara ve servete Mösyö d'Aubigne'nin davrandığı gibi davranan zengin delikanlılara karşı her zaman saygı ve hayranlık beslerdi. D'Aubigne, son fertleri X. Charles zamanında yaşlılıktan ölen şu yüce beylerin bir kopyasıydı. Güllünc birtakım iddia ve istekleri geveleyip duran bu ihtiyarlar zalim planlar icat ederlerdi; bereket versin ki bunları uygulayacak güçten yoksundular. D'Aubigne hiç de kaygısız ve neşeli genç bir soylu sayılmazdı, ancak bu yüce beylere kıyasla tasasız ve neşeli bir gençti. Lamiel bu ayrımı yapabilecek görgüden yoksundu; keskin zekâsı yüksek bir ruha sahip olmasından ileri geliyordu, ama bu zekâ inceleme ve kıyaslamaya yatkın

-221-

değildi, bu sebeple de kendini ve başkalarını tartabilmekten çok uzaktı. Bir köşeye oturmuş, huzursuz bir sessizlik içerisinde, durmadan d'Aubigne'yi, dük de Miossens'la kıyaslıyor ve zavallı düke haksızlık ediyordu; bir zamanlar önceki metresinin gözünde düke saygınlığını kaybettiren şeyler, her şeyden önce dükün dürüstlüğü, hayal gücü noksanlığı, en önemli konularda bile düşüncelerini açıkça söylemesi yani kısacası kusursuz halleriydi. Bu sevimli gencin doğal ve yapmacıksız haline Lamiel, ürkeklik ve aşın ihtiyat adını veriyor, oysa kontun renkli kişiliği onun gözünde son derece kuvvetli bir kişilik resmediyordu; onda, beklenmedik olayların içerisine şövalyelere özgü bir gözü-peklilikle atılan bir kont görüyordu.

Hemen ertesi sabah, aralık bıraktığı kapısından yolunu gözlemekte olduğu Lamiel'e odasına çıkarken rastgelen kont, gözünü karartıp kızla konuşmaya girişti. Lamiel, kontun söylediklerine mesafeli ve mantıklı cevaplar verdi, ancak bu girişimden rahatsız olmuş bir hali yoktu. Yapmacıksız bir insan olduğu yüzünden okunuyordu.

"O artık benim," diyordu kont, "ancak nasıl giydirip kuşandırmalı? Gardiobu tamtakır. Odasına çıkardıkları iki valizin içinde ne var Tanrı bilir! Mektepli çocuklar gibi otel odalarında iş tutmak için kur yapmıyorum ki ona. Gizli saklı iş çevirmeye niyetim yok. Eğer onu istiyorsam, caka satmak için istiyorum; operada, Boulogne ormanlarında herkese göstermek için. Burada gün görmemiş bir ta--222-

zededen bahsediyoruz. Anlatacak ilginç bir hikâyem olacak. Yanımda boy göstermeye layık bir hale gelebilmesi için en azından dört bin franka ihtiyacım var. Hayır küçükhanım, hayır; yoldan çıkmaya pek yatkın bir haliniz var, ancak ben dört bin frankı bir araya getirinceye kadar bu zevkten mahrum kalacaksınız. Kollanma düştüğünüzün hemen ertesi günü, hediyeler yağmur olup yağmalı ve siz âşık güzel, karşınızda, tıpkı iki sene önce olduğum gibi, parayı har vurup harman savuran varlıklı bir bey göreceksiniz."

D'Aubigne, bu hesaba kitaba daldığı sırada -hesaplı iş görmek kontun güçlü yanıydı-Lamiel pek sevinçliydi, kontun gençlerin en dürüstü, en çılgını olduğunu düşünüyordu:

"Bu adam dük gibi hiç değişmeyen sıkıcı bir Caton* değil."

Kont, otele gelişlerini özenle ayarlıyor; Lamiel'in, Madam Le Grand'ın odasında olduğundan iyice emin olunca gidiyordu. Oda giriş katındaydı, Rivoli kemerlerinin altında kalan güzel bir penceresi ve merdivenlere bakan bir vasistası vardı. Kont, otele yirmi adım kala uçarı bir adam havasına giriyordu. Fakat gelişen olaylar, bütün hesaplarını boşa çıkaracaktı.

Müstakbel metresine çeki düzen vermek için iki yüz Louis altını biriktirmişti ve daha şimdiden Boulogne ormanlarındaki yürüyüşleri sırasında kızı hangi isimle tanıştıracacağını planlıyordu. Lamiel'in hayranlık verici güzelli-

• Katihğiyla ünlenmiş bir Romalı senatör. -223-

ğini, teninin kadifeyi andıran yumuşaklığını düşününce, operadaki kandillerin ışığındansa ormandaki gün ışığının, kızı insan içine çıkarmak için daha uygun olacağına karar verdi. Tüccarlardan yüz altınlık ya da üç bin franklık bir kredi almayı planladığı sırada Chantilly yarış sezonu geldi çatı. Talihsizlik bu ya; yarış sadece bir hafta kala aklına gelmişti.

Sinirli sinirli alına vurup, "Hasta olduğumu ileri sürecek kadar bile vaktim kalmadı. D'Eberley ve Montandon bu bahaneyi de tükettiler.

"Bir* düştü, hisli hisli Lamiel'e

"Size tapıyorum, siz ise umutsuzluğa sürük-lüyorsunuz beni," dedi.

Kontun bu sözü söylediği günün sabahı Madam Le Grand, Lamiel'e çok üzgün görüldüğünü söyledi. Kontun sözü tam anlamıyla ters bir etki yaratmıştı. Lamiel'i bunca sıkıran dük, bunu on kat daha güzel bir tarzda ifade ederdi. O günlerde Lamiel kendi kalbini anlama yeteneğine sahip olsaydı, konta şöyle derdi:

"Sizden hoşlanıyorum, yalnız benimle tutkunun dilinden konuşmadığınız sürece."

Kont, Chantilly'nin hayaliyle kıvrılırken, fakat yine de hâlâ oldukça kararsız olduğu bir sırada, akşam vakti, jokey kulübünde, dostlarından birinin isminin telaffuz edildiğini duydu. Bu genç adam, Chantilly yarışlarının yaklaşması üzerine, hastalığını bahane ederek sırrakadem basmıştı.

• Burası kitabın orijinal el yazmasında da boş bırakılmış. -224-

"İki karpuz bir koltuğa sığmaz," dedi kont, "taşralı güzelin cehenneme kadar yolu var! Maddi durumum hakkında bunca söylenti varken, atlara olan tutkum herkes tarafından biliniyorken Chantilly'de görünmezsem yandığının resmidir."

Büyük günden bir gün önce Lamiel'e, "Zalimliğiniz, hayatı bana zindan etti; kendimi ölümün kucağına atacağım," dedi.

Lamiel, sözlere gücendi; içinden, "Zalim olduğumu da nereden çıkarıyor?" dedi gülerek; "ciddi bir teklif yaptı da, ben mi reddettim?"

İşin aslı; bütün kadınlar, hele namusluları kontu sıkardı, dobra dobralığı ve kusursuz doğallığıyla henüz namuslu bir kadın olan Lamiel, onu daha da beter sıkıyordu. Yani kontun kahramanımıza yaptığı kur sadece laftan ibaretti; onunla beş dakika bile baş başa kalmamıştı. Bütün hilesi Lamiel'le konuşmak için yanıp tutuştuğu halde, kızın sırf eziyet olsun diye kendisinden bu mutluluğu esirgediğine onu inandırmış olmasıydı. Aşka ve aşkın yol açtığı mutluluklara son derece kayıtsız olan Lamiel ise şöyle düşünüyordu:

"Eğer kontla ilişkim olursa, beni tiyatroya götürür. Bin beş yüz elli frankım suyunu çekmeye başladı, ancak kont bana kendisinde de olmadığı için para veremez."

"Ailemin durumunda değişiklik olmadı," diyordu Madam Le Grand'a, "seçimler ertelenmiş. Şüphesiz Mösyö Tourte her zamankinden daha güçlü, liberal mösyö... şu altıncı

-225-

katta oturan, Commerce'in yazan, kurultayın yeniden iş başına geleceğini söylüyor. Acaba hayatımı kazanmak için ne yapsam? Kala kala yüz frankım kaldı."

Lamiel, iki ayrı kitapçıya abone olmuş, tüm zamanını okumakla geçiriyordu. Yalnız başına dolaşmaya ya da atlı tramvaylara binmeye hiç cesaret edemiyor, sol yanağındaki yeşil lekeler artık istenen etkiyi yaratamıyordu. Öylesine güzel bir vücudu ve zekâyla parıldayan gözleri vardı ki, hemen hemen her gün, çoğu zaman kaba bir hal alan sarkıntılıklara göğüs germek durumunda kalıyordu. Madam Le Grand'la dans öğretmeni Mösyö ...'den başkasıyla konuşmama karan almıştı; iyi huylu, dürüst, fakat dar kafalı bir genç olan Mösyö ..., kalbini öğrencisine kaptırmaktan kurtulamamıştı. Madam Le Grand, öğretmene kaymakamdan, Mösyö Tourte'tan ve hikâyenin geri kalanından bahsetmişti. Lamiel'in sürdüğü bu hayat hiç de eğlenceli değildi; gezinme imkânı olmayışı sağlığını kötü etkiliyor, tiyatronun yokluğuyla sıkıntısı iyice artıyordu. D'Aubigne'nin boş gururu neredeyse zafer kazanacaktı, şayet Lamiel'e açık yüreklilikle konuşma imkânı tanımış olsaydı bir sonuca varabilirdi; kızda kibirden eser yoktu, ilk sabırsızlık anında hazırlıksız yakalandığı takdirde, kontun karşısında savunmasız kalabilirdi.

Chantilly yangın işte bu koşullarda geldi çatı. Kont yangınlara gitti ve bahiste on yedi bin frank kaybetti. Böylece, tamamen iflas etti. Kendisine sunulan bütün krediyi tüketti

-226-

ve hafta sonundan önce soylu bir davranışla parayı ödedi. Gerçekte ise Nerwinde Kontu pintiliğe varacak kadar ihtiyatlı ve akıllıydı.

Bu arada da, "Şu anda bile beni Clichy'ye atılabilecek üç dört mahkeme karan var; şu taşralı küçüğü elde etmek boynumun borcu oldu; bu borcu da ödedikten sonra tamamen ortadan kaybolmak gerekecek.

Günümü gün etmeye Versailles'a giderim; o kasvetli şehrin sakinleri, iflas etmiş İngilizler, sinek avlayan zavallılar beni gayet iyi tanırlar. Yüce Tan-nm! Ne akşamlar bekliyor beni," diye düşünüyordu.

Bu arada Lamiel sıkıntıdan patlıyordu; bu yüzden kontun gösterdiği iki günlük ilgi onun için yeterli olmuştu.

Lamiel, "Bu akşam beni tiyatroya götürüyor musunuz?" diye sordu.

"Bu akşam işlerimi bitirebilirim beynimi patlatmayı tasarlıyorum."

Lamiel bir çığlık kopardı, kont yarattığı etkiden pek memnun kalmıştı.

"En son sizi düşüneneğim güzel Lamiel, son mutluluğum olabilirdiniz. Şayet bir hafta önce bana karşı daha az zalim olsaydınız, Chantilly yanşlarına gitmez ve yanşlarda elli yedi bin frank da kaybetmezdim; gururum gereği bütün mali olanaklarımı tüketerek borcumu ödedim, cebimde bir binlik bile kalmadı. Fakat Nerwinde Kontu, bütün Fransa'nın tanıdığı bir kahramanın oğlu, kendini aşağılık bir duruma düşüremez. Gerçi benden yirmi yaş büyük, çok zengin bir ablam var, ancak dar kafalı biridir, talihin ve aşkın

-227-

yönlendirdiği bir hayatı anlaması mümkün değildir. Üstelik, bir Miossens'la evlendi, bense sadece bir D'Aubigne-Nerwinde'im."

"Miossens mı? Dükün yakını olmasın?"

"Evet, onun büyük amcası; iyi ama siz nereden biliyorsunuz bu ismi?"

Lamiel kızardı.

"Talibim Mösyö Tourte durmadan Mios-sens'lardan bahsederdi, bu ailenin işlerine bakan adam ona dört oy sağlıyormuş."

Lamiel, daha şimdiden, biraz da olsa yalan söylemeyi becerebiliyordu, ama hâlâ yalan söylemesi gereken durumlarda çok rahat, çok sıradan bir biçimde yalan söyleyemiyor, bu konuda daha epeyce yol alması gerekiyordu. Ona yalan söyleten şey, Madam Le Grand'la açık yüreklilikle konuşmaya başladığından beri kadının tekrar edip durduğu şu özdeyişti:

"İster zengin ol, ister âlim, ama mutlaka saygı duyulan biri olman gerekir."

Kontla yaptıkları samimi sohbet yarım gün kadar sürdü. Lamiel, daha o akşam kontun konuşmalarının akışını engelleyen bir duygusuzluk sezdi. Sözlerinde gururlu bir hava vardı; evet, ama kendini zorlayarak konuşuyordu. Lamiel, bu zorlanmayı görebiliyordu görmesine, fakat neyin ters gittiğini anlayacak kadar hayat deneyimi yoktu. Tek bildiği, bu şaşkın ve düşüncesiz gencin, kafasında dükün tam zıddı olarak tasarlayıp aşkla sevdiği adam olamayacağıydı. Olağandışı olan şeylere çabucak inandığı için intihar sözü bütün dikkatini kolayca dağıttı. Kont Nerwinde'e bakıyordu.

-228-

Yani bu soğuk, bu soylu yüz, birkaç saate kadar kendini öldürecek bir insanın yüzü müydü? Öylesine müthiş bir soğukkanlılıkla hareket ediyordu ki.

Kont, bavullarını hazırlıyor; eşyalarına herhangi bir zarar gelmesin diye uğraşıyormuş gibi görünüyordu; bavul hazırlamaktaki maharetiyle övünmesi onun o anda tam bir gezgin tüccar gibi davranmasını sağlıyor; fakat Lamiel'in gözü hiçbir şey görmüyordu, kalbi yakında patlayacak tabancanın heyecanı doluydu. Kont, bavulların üzerine ablası Madam Baron de Nerwinde'in adresini yazdı. Bavullarla Perigueux arabasına kadar gitti, ama arabaların kalktığı yere geldiğinde, onları bir yük arabasıyla Versailles'a yolladı. Ertesi sabah Madam Le Grand, alışılmış mektubu buldu:

"Bu satırları okuduğunuz sırada..." vesaire. Mektup okunurken Lamiel, önce başını öne eğdi, kısa süre sonra da hıçkırıklara boğuldu.

Mösyö Le Grand haykırdı: "Olan bizim bin altı yüz altmış yedi franka oldu!" Ve kontun hesabım çıkarmaya koyuldu; gerçekten ne kadar kaybettiğini bilmek istiyordu, çıkan hesap bin altı yüz altmış yedi franktı, oysa doğru hesap dokuz yüz frank bile değildi.

"Geçen yılki kaybımız, brüt gelirimizin yüzde dördü kadardı; bu seneki yüzde altıyı bulacak, bu arada zavallı kontun koltuk ve porselenlerini hesaba katmıyorum, belki birisine vasiyet etmiştir."

-229-

Bütün bu hesap kitap Lamiel'i koyu bir hüzne boğmuştu. Kuşkusuz konta âşık değildi, içini parçalayan duygular acıma duygusundan kaynaklanıyordu.

Kont, Versailles'da, mızır ve sof bir sosyete içerisinde, sıkıntıdan boğuluyordu, ancak her şeyden önce temkinliydi ve eşine az rastlanır ihtiyatı bir anda şansını döndürdü. Artık göze batmaya başlayan fakirliğine rağmen iyi karşılanabilmek için, Kurultay'ın yöredeki en sağlam destekçilerinden yaşlı bir markize, Madam de Sassenage'a kur yapmaya karar vermiş, zor karakteri ve doyumsuz kibriyle markiz de böylece kendine meşgale edinmişti. Artık daha az sıkılıyordu; kontu kendisine bağlamak, dalkavukluğa zorlamak amacıyla onu kilisenin tarafını tutması için kışkırttı. Adından yararlanmakta eşsiz maharet sahibi olan kont, markize, büyük bir ciddiyetle şunları söyledi:

"O zaman Nerwinde ailesi söner gider. Ben bu ismin son varisiyim, babamın şanına, Jo-urdan'm yoldaşı olan bu kahramanın bütün Fransa tarafından korunan anısına saygı göstermem ve çok önemli olan bu konuda ablam Barones de Nerwinde'e danışmam gerekir."

Markiz de Sassenage bu sözleri Nerwinde Baronu'na yetiştirmeyi görev bildi; hastalık hastası olan baronun aşın sofuluğu, papazının da yardımlarıyla, ona Perigueux'nun en soylu ve köklü ailesinin kapılarını açmıştı. O anda söz konusu papaz da hasta olduğundan, bu zengin ve nüfuzlu sofuyla konuşmaya, X... Piskoposu bizzat kendisi gitti. Pisko-

-230-

pos da şahsen, soylu Bearn ailesinden gelmeydi, dedelerinden biri XV. Louis zamanında şeref nişanı almıştı. Piskopos nasılsa soyluluğun düşüşü üzerine duygulu bir konuşma yapmış, bu konuşma da Baron de Nerwinde için en hoş giden bir övgü yerine geçmişti: Demek ki bu değerli insanın gözünde o da gerçek bir soyluydu.

İki gün sonra baron yeni bir vasiyetname hazırlattı, bütün mal varlığını o zamana kadar lanetle andığı kardeşi Ephraïm'e, Kont de Nerwinde'e bırakıyordu. Bu, milyona varabilecek bir bağıştı, ancak baron, kontun kırk yaşından önce evlenmesini şart koşuyordu. Genç kardeşinin unvanı hesabına duyduğu endişe bu canlı hayal gücünü kemirdiğinden, Baron de Nerwinde, birkaç gün sonra, iki yıldır kanlı bıçaklı olduğu kardeşine altı bin franklık bir kredi mektubu yolladı. Baron mektupta kardeşine mirasçısı olacağını ima ediyor, kendisine ayrıca yine altı bin frank tutarında bir yıllık gelirin de bağlandığını haber veriyordu.

Mektup konta, saat dörtte, yemeğe davetli olduğu Markiz de Sassenage'ın evine gitmek üzereyken ulaştı. Sevinmekle ya da şaşırmağa hiç vakit harcamadı. Her şeyden önce kibirli davranmayı seçen insanlar duygusal olmaya karşı içgüdüsel bir korku beslerler; bu, onlar için gülünç olmaya giden yolun başlangıcıdır. "Bunu bana saygınlık kazandıracak çekici bir hikâye haline nasıl getirmeli?" diye düşünüyordu.

-231-

Paris'e gitti, koşarak Lamiel'in odasına çıktı; iyi kalpli Madam Le Grand'ın sevinç çığlıklarına karşılık vermeye tenezzül etmeden, odanın kapısını gürültüyle açtı ve kızın dizlerine kapanıp, "Hayatımı size borçluyum!" diye haykırdı, "size olan tutkum, hazır ettiğim kurşunu havaya sıkmama sebep oldu. Yeniden sağduyulu düşünmeye başlayıp, kusursuz güzelliğinizi gözlerimin önüne getirince, ablamı mali durumumdan haberdar etmeye karar verdim. Bir Nerwinde, kendi kanından birini yüzüstü bırakmaz; bana bir paket dolusu kredi mektubu yolladı. Operaya gitmeden önce giyinmek için hâlâ zamanınız var."

Bir saat içinde operada olma fikri, bir kurşunla intihar etmiş kont fikrini çarçabuk unutturdu kahramanımıza. Genç taşralının yeni elbiseler, şapkalar, şallar satın aldığı çeşit çeşit mağazalara girip çıktılar.

Operaya giderlerken kont, "Kaymakam babanız beni korkutuyor, seçimlerde kazanacak olursa, isyankâr kızını geri getirecek emri hemen çıkarttırır," dedi ve soğuk bir ses tonuyla ekledi:

"O zaman aşkıma ne olur?"

Lamiel, konta bakıp gülümsedi.

Kont da, ona, "Madam de Saint-Serve olsun adınız. Bu ismi seçtim, çünkü elimde Sa-int-Serve adına hazırlanmış sağlam bir pasaport var," dedi.

"İyi, ama böylelikle bu bayanın marifetlerini de üstlenmiş oluyorum; hem de ne marifetler!"

"Sizin kadar güzel olmayan bir genç kızdı

-232-

kendisi, ama babası, sizinkisi gibi çetin cevizdi; yurtdışına çıkıyordu, biz de, adını sevgilisinin pasaportuna kansıymış gibi yazdırmayı uygun gördük. Yabancı ülkeler için geçerli bir yoldur bu."

Ertesi gün Nerwinde saklandı, arkadaşları onun yerine alacaklılarla hesap gördüler. Operaya gitme alışkanlığında olmayan tanıdıklarının hepsi onu ölmüş sanıyorlardı.

Operadan çıktıktan sonra kont, Lamiel'i Neuve-des-Mathurins caddesinde küçük bir daireye götürdü.

"Bana güveniniz varsa," demişti gösteriden büyülenmiş Lamiel'e, "bir daha Madam Le Grand'ı görmeyin.

Madam de Saint-Serve'nin Matmazel Lamiel'le ilişkisi olduğunu iddia edebilir. Borcunuzun ne kadar olabileceğini bir kâğıda yazıp bana verin, yarın biri gidip hesabı kapar ve ona, selamlarınızı iletir."

O akşam saat yediyle gece yarısı arası borç içinde yüzen, hemen ertesi gün onu Clichy Hapishanesi'ne yollayabilecek dört ayrı mahkeme kararından ödö patlayan, elinde avcunda kimseciklere göstermediği altı bin franklık bir kredi mektubundan başka bir şey bulunmayan Nerwinde, en gösterişlisinden bir kadın tuvaleti satın aldı ve satıcılar kendilerine iyilikte bulunuyormuş gibi bir hali olan konta bol bol teşekkür ettiler.

İhtiyatlı, hesapçı, kibrinin incinmesinden ya da tatlı canını yakabilecek maddi zararlardan başkaca hiçbir şeyden yana endişesi olmayan bu soğuk karakterin kazandığı zaferdi bu.

-233-

1789'dan önce dayanılmaz ölçüde can sıkıcı sayılabilecek bu soğuk, pısrık karakter, sıkıntı ve kibir çağının bir ürünüydü; bu karaktere ancak o devrin komedilerindeki belli başlı bir tip olan soğuk Gaskonyalı rollerinde rastlanabilirdi.

Artık söyleyecek sözü kalmamış günümüz kadınları için pek de matah sayılamayacak bir erkek olan Nerwinde Kontu, şanını iki düelloya, özellikle de ona yiğit bir insan görüntüsü veren küçük ve donuk gözlerine borçluydu. Biraz kaba, fakat soylu yüz hatları ancak umursamazlık, içten bir nezaket, belirgin bir hüznün ya da fiziksel bir acı ifade ettiklerinde bayağılıktan uzaklaşırdı. Doğuştan gelen bir yeteneksizlikle duyguları ifade etmeye ayak direyen bu hatlar, kont hangisini isterse o şekle giriyor, buz gibi kişiliğinin sertliğini tamamıyla ve mükemmel bir biçimde gizleyebiliyorlardı. Soğuk bir karakterdi, fakat tutkuya varan bencilliği yüzünden

tatlı canına zarar verebilecek en küçük bir acı karşısında bile gözyaşlarına boğulurdu. Mösyö de Menton, kont hakkında şöyle demişti:

"Sinsi bir satranç oyuncusu, budala halk ise onu bir şair sanıyor."

Daima etrafıyla ilgilenen, donuk, hesapçı bir ciddiyetle yolun kenarında pusuya yatıp koyun bekleyen kurdu andıran Nerwinde Kontu, ancak yirmi kişilik bir topluluk içinde ideal yaşama alanına kavuşmuş olurdu. O zaman da zarif konuşmak adına, gösterişli ve zengin sözler sarf eder, ince zevkli insanların başını ağrıtır, ama yine de konuşmaya ve

-234-

anlatmaya pek hevesliydi, kaba tabiatı beceriksizliğini görmesine engeldi.

Biri yanında önemsiz bir şey anlatmaya görsün, bu konuşma, anlatma ve her konuda haklı olma tutkusuyla hemen ona işkence etmeye başladılar. Her söylenene keskin birtakım itirazlarla karşılık verir, bu da en küçük bir sohbeti bile imkânsız kılardı. Onunla içli dışlı olmak tam bir işkenceydi. Yüzünün acılı, en azından donuk ve karşısındakini kolayca ezen ifadesi, nüktelere, her türden hoş duyguya engeldi, oysa nükteler, Fransız usulü sohbetin tuzu biberidir.

Muhatabı istediği kadar geniş mezhepli, herkesin suyuna giden biri olsun fayda etmez, kontun hiç bitmeyen itirazları en basit şeylerden bile konuşmayı imkânsız hale getirirdi.

Lamiel, bütün bunların farkında olmaktan çok uzaktı. İyi, sade, neşeli ve mutlu olduğu ve kalbinde kötülük bulunmadığı için hayatında neyin yolunda gitmediğini bir türlü anlayamıyordu. Kont tarafından kendisine biçilen rolden, sağlanan mevkiiden memnundu. Sosyete derin bir ilgiyle dinlenmeseydi, konuşmalarında bu derece incelik, parlaklık ve zekâ bulunamayacaktı. Böylesi bir ilgi olmadığında, verilecek sert karşılıklara, ancak vodvillerdeki gibi hazırcıya ihtiyacı duyulabilirdi...

"Yemek davetlerimize ilk kez gelen insanlar bile bana sıcak bir ilgi gösteriyorlar, kime borçluyum bu ilgiyi? Sadece ve sadece kontun sahip olduğu saygınlığa. Belki de bu saygınlığı elde etmek için gösterdiği çaba onu

-235-

yoruyor. Baş başa sohbetlerimiz sırasında bu yüzden sinirli oluyor. Peki o zaman, biz de bu sohbetleri azaltırız. Eve dönünce bütün keyfim kaçıyor; herkesin içinde cafcacılı bir nezaket sergileyen insan, benimle yalnız kalır kalmaz tatsızlaşıyor, neredeyse saldırgan biri oluyor. Fikrini öğrenmek için bile olsa bir soru sorduğumda sanki ona haksızlık etmişim gibi davranıyor."

Açıkça ifade edilmekten çok, sezgisel boyutta olan bu düşünceler, kâğıt bigudi sarmak için aynada kendine bakan Lamiel'in kafasına üşüştü.

Kendi kendine, "Daha dün, şapkamı bir kenara atmış, gülümsüyordum, mutluydum. Of, Tanrım! Her akşam aynı şey! Bunca saygı duyulan kont, anlaşılan sosyete kendini kabul ettirmek için gösterdiği çaba yüzünden yorgun düşüyor, yorgun olunca da tadı tuzu kaçıyor," diyordu.

Odasına koşup kapıyı kilitletti.

Kont, "Bu da ne demek oluyor?" diye bağırdı donuk bir ses tonuyla.

Lamiel, alay olsun diye kibar sevgilisinin kaba ve sert konuşma tarzını takit ederek, kapının hemen arkasından, "Bu demek oluyor ki!" diye bağırdı, "soyul varlığınızdaki artık bıktım, yalnız kalmak istiyorum!"

"Çok güzel! Benim için hava hoş," diye geçiriyordu Nerwinde içinden, "sahibi olduğumu herkesin bildiği bir yaratıkla uğraşıp neden sinirlerimi bozayım? Önemli olan, güzelliğiyle ve benden aldığı güç sayesinde sosyete bana saygınlık kazandırması, hepsi bu.

-236-

I

Küçük hoppayı bir güzel cezalandırmalı: beni odasına çağırmadan yanına gitmeyeceğim ve özellikle de acayip gılgınlığından etkilenmiş gibi görünmeyeceğim."

Kontun bu garip karakterinin ahlaki temeli okuyucuda bir merak uyandırabilir. Hastalıklı bir gurur, XIX.

yüzyılın kasvetinin en temel nedeni olan dayanılmaz kendini beğenmişlik. Gerçek bir kont sayılmama korkusu Nerwinde'i mahvediyordu.

Görünüşte pek sağlam olan bu karakterin en zayıf yanı, öncelikle ödleklige varan dayanıksızlığıydı; en basit bir şaka -ister seyrek yapılsın, ister aptalca olması yüzünden daha baştan etkisiz kalmaya mahkûm olsun- en küçük bir şaka bile bir hafta boyunca kontun sinirlerini bozabilirdi. İkinci olarak, Mösyö de Nerwinde, bütün Fransa, hatta Avrupa tarafından tanınan ünlü babasını, General Bou-caud'yu bir yana bırakır ve hiç durmadan, silik bir şapkacı olan Perigueux'lu dedesi Bou-caud'yu düşünürdü.

Kontun bu aşırı gururunun alınganlıktan ve zayıflıktan kaynaklandığına insanın inanası gelmez. Alışveriş sırasında yapılan küçük bir şaka, hatta, herhangi birinin "bir şapka aldım" ya da "Castain'in şapkaları Car-tonün şapkalarından daha iyi," demesi bile, böylesine garip bir laf edebilen adama dik dik . bakmasına sebep olur ve gün boyunca öfkeden kendini kaybederdi. Böyle bir durumda ona nefes aldırmayan soru şuydu:

"Bu ıgnelemeye kızmalı mıyım, yoksa aldırış etmesem daha mı doğru olur?"

-237-

"Perigueux'nun bir mahallesinde yaşayan küçük bir şapkacı" sözü, altı yaşından bu yana Nerwinde'e işkence ediyordu. Donuk tavırları bundandı; böylesine bayağı bir alinganlığı elbette saklamak gerekiyordu. Yanında Bo-ucaud'dan söz edilmeyegörsün, hemen kızarırdı, kıpırtısız yüz çizgileri bundandı; ona bir an olsun rahat vermeyen bu endişeyi belli etmemek gerekirdi, silah kullanmaktaki üstün marifeti de bundandı.

Uyuşabileceği, hayatına huzur ve peşinden de mutluluk getirebilecek sevgili, ancak soylu bir aileden gelen ve ona günde on kere şu sözleri tekrarlayacak bir kadın olabilirdi:

"Elbette benim soylu Oscar'ım; siz, gerçek bir kontsunuz, sizde soylu doğmuş insanların bütün özellikleri var, hatta küçük telaffuz hataları bile. Mösyö de Talleyrand'ın çağdaşlarında rastlanan o küçük gülünçlükler bile sizde var."

Nerwinde Kontu, hakları tanınmayan bir prensin yaveri olmalıydı. Teşrifat onun uzmanlık alanıydı, mutluluğunun vazgeçilmez parçasıydı; sefahatle, rezaletlerle, acayip konuşmalarla kutsal bilinen şeyleri alaya alma yoluyla daha da soylulaşılacağına inanılan bir toplumun suç ortaklarından birisiydi yalnızca.

Silik bir şapkacının torunu için ne hayat ama!

-238-

xm

Lamiel, neşeli iyi gün dostları arasında en çok Caillot'yu beğeniyordu. Varyetenin bu genç aktristi müthiş zeki, ama hiçbir şeye inanmayan biriydi.

Meudon'a yapılan bir kır gezintisi sırasında Lamiel, onu da yanına alarak ormanın iç kısımlarına doğru ilerledi. Lamiel'in pek ciddi görüldüğü uzun sohbet boyunca, Caillot ona aklını kullanmaktan çok, insanın bazen kendisine rağmen, aklına geliveren hoş ve yeni fikirleri önemsemesi gerektiğini öğretti.

"Bazen anlaşılmasız oluyorsunuz," diyordu Caillot, "ne demek istediğinizi daha uzun, daha çok sözcük kullanarak anlatın ve mümkünse Normandiya lehçesini kullanmayın. Bu lehçe, Paris Fransızcasından daha kuvvetli olabilir, ama hiç kimse bir şey anlamıyor."

Lamiel, hayranlıkla dolu içten minnet duygulan içerisindeydi.

Caillot, onun favorisiydi; Lamiel'in içten iltifatlarına, "Siz benden yüz kat daha iyisiniz," diye karşılık veriyordu, "yalnız bir şeyden kaçının; benim ara sıra kopardığım küçük kahkaha tufanlarına kanıp beni taklide kalkışmayın. Eğer gerçekten içinizden geliyorsa,

-239-

yaptıklarımın tam tersini yapma cesaretini gösterin."

Kont, Madam de Saint-Serve'in ortaya çıkışından bu yana daha çok arayanı soranı olan bir insan olduğunu görerek içten içe gururlanıyor, keyif düşkün çevresi üzerinde etkisi gitgide artıyordu.

Pek sıcak geçen bir yazdı, bu yüzden de kır şölenleri moda olmuştu. Geçen yılların soğuk ve yağışlı havası, bu şölenler için bir yenilik havası oluyordu. Kontun iyi gün dostları içinde en zengin olanları, Madam Saint-Serve şerefine yemekler veriyorlardı.

Çoğu zaman, ev sahibinin gözünün hep üstlerinde olmasının verdiği küçük sıkıntıdan kurtulabilmek için, Maisons'a, Meu-don'a, Poissy'e, hatta Roche-Guyon'a pikniğe gidiliyordu.

Bununla beraber, Lamiel'in tiyatroya duyduğu ilgi, galaların kaçırılmamasını adeta kanun haline getirmişti. Edebiyat öğretmenin ilkelerini hayata geçirmek istiyordu Lamiel. Bir alay öğretmeni vardı, kendisi de öğrenci gibi çalışıyordu. Matematik bile öğreniyordu. Kır gezilerinden sonra, saat dokuzda tiyatrodan olunuyor, Lamiel'in salona gelişi, beklenen etkiyi daima yaratıyordu. Ancak kont, locasına girerken ses çıkarmamak için gösterdiği çaba yüzünden her seferinde genç kızı azarlıyordu:

"Hep böyle; hanımının locasını ve elbiselerini kullanan bir hizmetçi hali mi olacak üzerinizde?"

183... Paris'inde LamieFi böylesine eşsiz

-240-

bir yaratık haline getiren ve girdiği her hafif meşrep kadınlar meclisinde hemencecik ilk sıraya yükselmesini sağlayan bütün çekici incelikler, kontun gözünde tamamen değersiz, hoşuna bile gitmeyen şeylerdi. Bu dikkat çekici inceliklerin yarattıkları etkinin sebebi: 1) Yeni oluşları, 2) Eşsiz doğallıkları, özellikle de Lamiel'in varlığını sosyeteye borçlu olmadığını sezdiren davranışlarıydı.

Yüksek sosyetenin yaşama biçimini anlıyordu Lamiel, hatta buna tam olarak uymasını da öğrenmişti, ancak anladığı başka bir şey daha vardı, o da; X. Charles ve XVIII. Louis zamanında şekillenen bütün bu kuralların tam bir can sıkıntısı kaynağı olduğuydu. Sıkıntıdan hasta düştüğü Miossens Şatosu her zaman hatırmıdaydı. Bugünkü çekiciliğini eski günlerinin sıkıntısına borçluydu.

Canlı kişiliği ve güneyllere özgü huylan, bugün için Saint-Germain Mahallesi'nde sürdürülen salon hayatının temelini oluşturan temkinli ve yavaşlatılmış hareketleri, Lamiel için daima güç olmuştu, ama açıkça anlaşıyordu ki, kural tanımaz doğallığına rağmen, gerektiğinde çok düzgün davranmasını, çok kibar olmasını becerebiliyordu. Davranışla-nndaki iyi kalpliliğe varan dürüstlük insanı onurlu ve teklifsiz bir samimiyete zorluyordu.

Oysa, kontun başının belası itibar görme kaygısı, onu bu türden zarifliklere karşı duyarsız kılmıştı. Lamiel'in tavnındaki çekicilik, artık hayatının günlük'si* olan kır şö-

* Orijinal el yazmasında da burası boş bırakılmış.

-241-

lenlerinde özellikle göze çarpıyordu, ancak pek az düşünen, alanlarında pek az gözlem yapan bu keyif düşkün baylar, bu çekiciliğin nedenlerini sezemiyorlardı ve böylece, söz konusu çekicilik onların gözünde daha da büyüyordu.

Bir gün, topluluğun zirzoplarından biri olan Larduel, Lamiel'in çekiciliğinden büyülenmiş bir halde, heyecanla, "Nasıl da kafa dengi kız!" diye haykırmıştı.

"Onda bundan da âlâsı var," demişti, delikanlıların akıl hocalığını yapan yaşlı Baron de Prevan, "kibar çevrelerden sıkılan ve sizler tarafından aşağı görülmeyle bile aldırış etmeyen akıllı bir kız o. Yumuşak ve neşeli tavırlarıyla Lamiel, gözüpeliğin ta kendisidir. Onda sizin küçümsemelerinize meydan okuyan kadınca bir cesaret var, bu yüzden de, taklit edilemez. İyi bakın ona baylar, yanlış bir iş yapar da onu kaybederseniz, bir daha asla bir benzerine rastlayamazsınız."

Lamiel'i erişilmez kılan bir başka özelliği daha vardı; çoğu zaman sefahat âlemine dönüşen akşam yemekleri sırasında, bu türden bir topluluğu bir arada tuttuğu iddia edilen zevklerden hiçbir tat almayan, cana yakın bir kadın olarak göze çarpardı. Açıkça belliydi ki, çapkınlık, ya da o toplumda, hatta başka yerlerde de, zevkler diye anılan şeyin onun nazarında hiçbir çekiciliği yoktu. Kontun düşüncesizce bir açıklaması bu konuda her şeyi halletmişti: Lamiel zevklerden, güzel sözlerle, övgüyle hatta saygıyla bahsediyordu -zevkler olmasa arkadaşlığın ne anlamı kalırdı!-

-242-

ancak istediği kadar gizlemeye çalışsın görülüyordu ki, zevk tanrısı onun gözünde tahtını kaybetmiş bir tanrıydı. İnanılmaz şey, kadınlar Lamiel'e kin beslemiyorlardı, elbette olağandışı üzü onları rahatsız ediyordu, fakat 1) Zevkler ona göre değildi, 2) Lamiel'in hemcinslerinden yakın arkadaşlarıyla arasında, onları kendisine bağlayan, ince ve neşeli bir nezaket ilişkisi vardı. Üstelik, bütün zekâsına, kontun sinir olduğu her şeye gülme huyuna, pek taze ve dayanılmaz güzelliğinin sağladığı üstünlüklere rağmen, asla, güzellik ve karakter yönünden hemcinslerinde gördüğü eksikliklere kaba ve beklenmedik bir şekilde dikkat çekmezdi. İğneleyici konuşmanın onun sözlüğünde yeri yoktu; yeni dostlarının çoğu zaman şaibeli olan geçmişleriyle ilgili ters bir laf söylediği görülmüş şey değildi. Nedeni ortada; Lamiel, bu bayanların davranışlarını kabahat olarak görmüyordu. Araştırıyor, şüphe ediyor; ama hiçbir konuda neye inanacağını bilmiyor ve merak, doymak bilmez, biricik tutkusu olmaya devam ediyordu.

Kontun gururu nedeniyle içine sürüklendiği hayatın ona göre şu avantajları vardı:

1) Sosyetedeki konuşmalar sırasında herkesin bu hayata imrendiğini görüyordu, 2) Somut koşullar açısından, bu şekilde yaşamak hoş giden bir şeydi: Enfes yemekler, rahat ve hızlı arabalar; zengin, yepyeni kumaşlar ve son moda minderlerle döşenmiş iyi ısıtılmış odalar ...* inkâr edilemeyecek ni-

* Orijinal el yazmasında da burası boş bırakılmış. -243-

metlerdi. Bütün bu parlak nesnelerin yokluğu Lamiel'i üzebilir, hatta mutsuz kılabilirdi (yine de ben bu kanıda değilim) ancak, varlıkları da eksiksiz bir mutluluk kaynağı sayılmazdı.

Hautemare'ların kasabasında kafasını kurcalamakta olan sorun, yüreğinin derinliklerinde hâlâ canlılığını koruyordu:

"Bütün gençlerin en büyük zevk diye sözünü ettikleri aşk, gerçekten yaşadıkları bir şey mi, yoksa ben mi aşka karşı hissizim?"

Bir gün Nerwinde Kontu, "Doğrusu baylar," demişti mutluluğuna gıpta eden dostlarına, "sizin gözlerinizi kamaştıran şeye kendimi kaptırmış değilim. İster nimet, ister bela olsun, Tanrı bana sağlam bir karakter verdi. İltifatlarınızla alabildiğine şımarttığınız eşine az rastlanır bu güzelliğe, Madam de Saint-Serve'e kapılmış değilim. Onun burnunu sürtebilecek sağlam kozlarım var; iki aydan, yani Paris'e dönüşümün ilk haftasından bu yana onunla ayrı yatıyoruz."

Böbürlenmek amacıyla söylenen bu sözler Nerwinde Kontu'nun dostları nezdinde her şeyi değiştirmişti. Bu baylar Lamiel'in sosyete zevklerinden duyduğu mutlulukla sarhoş oluşuna, eğlence partilerinden aldığı ölçsüz "hazza bakarak, onu dünyanın en mutlu kadını sanıyorlardı. Aralarında moda olan bayağı fikirlerden dolayı zevki, mutluluğun zorunlu koşulu saydıkları için onların gözünde bir çiftin ayrı yataklarda yatması olacak şey değildi. Bu baylar, umuda kapılıp planlar yaptılar. Kontun temkinsiz itirafından altı hafta sonra, -244-

dostların hepsi Lamiel için şanslarını denemişler ve hepsi de, namuslu kadın gösterilerine muhatap olmadan, tevazuyla reddedilmişlerdi:

"Bir gün belki, ama bugün değil!"

Ancak bir akşam Maison Limanı'ndan kalkacak buharlı gemiye yetişmek üzere Sa-int-Germain ormanından aşağıya inerken Lamiel, Caillot'nın mutluluktan nemlenmiş gözlerini gördü ve o anda, sosyetedeki neşe ona

biraz yapmacıkmiş gibi göründü. İnsanlar, sanki gülmek için birbirlerini gıdıklıyorlardı, bir çeyrek saatten beri ortada espriden eser yoktu.

Bir anda kararını verdi.

Caillot'ya:

"Sizce bu baylar arasında en nüktedanı hangisi, elbette sizin sevgiliniz dışında?"

"Larduel."

"Bu akşam, kendini beğenmişliği çekilmez boyutlara varan konta acıların en büyüğünü tattırmak istiyorum; gönül eğlendirmek için hangisini seçsem amacıma ulaşmış olurum dersiniz?"

"Marki de la Vernaye."

"Nasıl? Şu soğuk adamı mı?"

"Onunla birazcık konuşun, size karşı soğuk olup olmadığını görürsünüz. Size hayran. O ciddi, içli, sıkıcı büyük aşkı onda bulabilirsiniz."

Lamiel, de la Vernaye'a yaklaşarak,

"Bu akşam sıkıntılısınız," dedi tebessüm ederek.

İlk bakışta bu adamda da dük de Mios-

-245-

sens'in verdiği sıkıntıyı hatırlatan soğuk ve kapalı bir taraf vardı.

Marki, ona öyle güzel, öyle usturuplu iltifatlarla bulundu ki, Lamiel gözleriyle Lardu-el'i aramaya koyuldu.

Onu, yüz adım ötede, limana inmek için eşeğe binmeye çalışan, opera sanatçılarından Matmazel Duvemy'yle konuşmaya dalmış gördü. La Vernaye'a:

"Şansınız varmış," dedi.

"Ne için şansım varmış?"

"Madam de Sevigne* misali, komplimanlarınızla alay etmeye halim olmadığı için. Şimdi, sade, uslu bir çocuk olun! Size duyduğum hevese layık olmak istiyorsanız, efendim kont de Nenvinde'in haşmetini bana unutturun ve beni eğlendirin."

Bu sözler Vernaye'a öğrenmiş olduğu bütün komplimanları bir anda unutturuverdi; hafızasını yitirdi ve kendi öz imkânlarını bulur bulmaz, konuşurken ağzından çıkan cümlelerin yanlışlığına aldırış etmeden, ne düşünüyorsa hemen o anda söyleyiverdi.

Bu ilk sadakatsizlik, Lamiel'e ne mutluluk ne de zevk vermişti. La Vernaye eski sakinliğine kavuşur kavuşmaz, Sevigne usulü etkili konuşma üslubuna, Lamiel'in deyişiyle "J'ai mal à votre poitrine"e döndü.

Marki'ye dönerek, "Size hiç yaramayan iki şey var; nedir biliyor musunuz?"

• Sevigne (Markizi) Marie de Rabutin Chantal (1626-1696). Mektubun bir edebiyat türü olarak yerleşmesine öncülük eden Fransız kadın yazar.

** "Sizin göğsünüzde acı duyuyorum." Bu cümleyle Verna-ye'in tıpkı diğer aristokratlar gibi güzel konuşayım derken, tam yerine oturmayan, özentili bir cümle kurduğuna vurgu yapılıyor. (Ç. N.)

-246-

"1) Madam de Sevigne'nin mektuplarının basılmasının üzerinden şöyle bir yüz yirmi sene kadar geçtiğini unutuyorsunuz.

"2) Çamaşırcınız göğüs dantelinize oldukça fazla kola koyuyor, bu da hareketlerinizi katılaştırıyor. Koley kaçkını, serbest bir çocuk gibi olun," dedi.

Marki, bir sabah Nerwinde'i Boulogne Or-manı'nda bırakıp, üçüncü defa dörtnala Lami-el'i görmeye gelmişti ki, Lamiel, kontun arabasının avluya girdiğini duydu; hemen acele aşağıya indi, "Haydi çabuk! Haydi çabuk," dedi arabacıya, uşağın yardım etmesini bile beklemeden bir sıçrayışta arabaya bindi, "randevu verdiğim birini atlatmaya çalışıyorum."

"Hanımefendi nereye gidecekler?"

"Enfer kapısına."

Bourgogne Sokağı'ndan inerken, XVI. Louis Köprüsü'nün ucunda, üstü başı çamur içinde genç bir adam gördü; kalbi hızla çarpmaya başladı. Adam, kolalı göğüslük takmak bir yana, artık lime lime olmuş siyah bir kravat, birkaç gündür giyildiği belli olan kaba kumaştan bir gömlek giymişti. Bu genç adam, Anselme'nin yeğeni zavallı Papaz Cle-ment'dan başkası değildi.

Lamiel, arabayı durdurdu, uşak indi ve güzel beyaz çoraplarını düzeltmek için en az iki saniye bekletti Lamiel'i.

Hizmetkârlara hiç sinirlenmeyen Lamiel, sabırsızlıkla:

"Hey! Gelin hadi, çabuk! Şu siyah elbiseli baya, bir bayanın kendisiyle görüşmek istediğini söyleyin, arabaya binmesini rica edin."

-247-

Uşak öyle şık, papaz öyle sade giyinmişlerdi ki, Papaz Clement, uşağı nasıl selamlayacağını bilemedi, uşak ona ne söylerse söylesin şu sözlerle karşılık veriyordu:

"Peki bayım, size nasıl bir hizmette bulunabilirim?" Sonunda Lamiel'i gördü, hem de ne elbiseler içinde! Gözlerinin akına kadar kızardı; uşak, hanımının kendisiyle görüşmek istediğini üçüncü keredir tekrar ediyordu ki, Lamiel'in arabasıyla kaldırım arasından geçen bir başka araba az kalsın papazı eziyordu.

Uşak, papazı kolundan yakalayarak Lamiel'e doğru itti.

Lamiel, "Haydi binin ama! Kılığınızdan mı utanıyorsunuz? Pekâlâ; ıssız bir yere gideriz biz de. Luxembourg Parkı'na!" diye bağırdı arabacıya, "sizi yeniden gördüğüm için ne kadar mutluyum bilseniz."

Zavallı papazın aklında söylemeye hazırlandığı bir sürü sitem dolu söz vardı, ancak Lamiel'in elbiselerinden yayılan hafif parfüm kokusuyla kendinden geçmişti. İyi giyimden anlamıyordu, ancak sanata eğilimli insanlarda olduğu gibi onda da içgüdüsel bir beğeni vardı; Lamiel'in pek sade görünen giyimine bakmaktan kendini alamıyordu.

Bu genç köylünün nasıl da çekici halleri vardı! Ne tatlı, ne olağanüstü bakışlardı bunlar!

"Sanırım giyinişim sizde tedirginlik yarattı," dedi Lamiel.

Dragon Caddesi'ne giren arabayı bir giyim mağazasının önünde durdurdu. Sade bir şapka satın aldı ve Luxembourg Parkı'nın

-248-

Odeon Caddesi'ne açılan kapısının önünde inerken şapkasını arabada bırakıp arabacıya eve dönmesini söyledi.

Olan bitenden şaşkına dönmüş olan saf Papaz Clement, nazik fakat sitem dolu bir cümleye henüz başlamıştı ki, Lamiel, "Sevgili, iyi kalpli koruyucum, izin verin de size, düşesin zavallı kitap okuyucusunu şatodan yolladığından bu yana neler olup bittiğini anlatayım," dedi ve gülerek, "evet, günah çıkartmak istiyorum; söyleyeceklerimi sır olarak saklayacağınıza söz verir misiniz? Ne düşese ne de düke tek kelime etmek yok!" diye ekledi.

"Elbette," dedi papaz, ağırbaşlı, ama altüst olmuş bir halde.

"Öyleyse size her şeyi anlatacağım."

Gerçekten de, Jean Berville macerası ve o günlerde papaza karşı hissettiğini düşündüğü aşk dışında her şeyi anlattı. Üstelik, hareketlerinin sebeplerini açıklamak arzusuyla dikkat çekici bütün ayrıntıları da belirtmişti, bu yüzden hikâyesi bir buçuk saat kadar sürdü. Papaz, bir nebze olsun kendini toparlayabilecek zamanı bulmuştu. Lamiel'e akla ve ahlaka uygun öğütler verdi, ancak konuşurken birden, kızın güzel ellerini ne kadar beğendiğini fark etti, onları kendi ellerinin içine almayı, hatta dudaklarına götürmeyi şiddetle arzuladığını düşündü utanç içinde. Bunun üzerine hemen Lamiel'den ayrılmak istedi, doğru yoldan sapmış olmasıyla ilgili ciddi, uzun ve kapsamlı bir nutuk çekti ve konuşmasını şu şekilde bitirdi:

-249-

"Davranışlarınızı değiştireceğinize kesin bir söz vermezseniz yanınızda kalmayacağım gibi, sizi de bir daha göremem."

Lamiel, başından geçen her şeyi anlatabileceği, kendisine içten bağlı, tamamiyle güvenebileceği bir dostla konuşmaya can atıyordu. Carville'den ayrıldığından bu yana hiç kimseye karşı içten olmamıştı. Hissettiği garip kaygıyı biraz da abartarak, pişmanlık sözünü telaffuz etti.

Papaz bu lafı duyunca ikinci bir görüşme teklifini reddetmedi. Tehlikeyi hissedebiliyordu ancak kendi kendine; "Yeryüzünde ona doğru yolu gösterebilme ihtimali olan birisi varsa o da benden başkası olamaz," diyordu.

İyi kalpli papaz ikinci bir randevu vererek büyük bir fedakârlıkta bulunuyordu çünkü korkunç bir düşünce kendisine rağmen yüreğini ele geçiriyordu: "Bu çekici kız, bir kere akı yattı mı, kendini ne kadar kolay teslim ediyor! Kadınlar için bu kadar önem taşıyan şeye ne kadar da az önem veriyor. Benzersiz karakterinin hafifliği yüzünden yaptıklarını öteki kadınlar ya ahlaksızlıklarından ya da ağgözlü olduklarından yapıyorlar. Bana karşı gösterdiği yakınlık ve açıklık düşünülürse, tek bir sözüm yeterli olur."

Samimi dindarlığı, akşamleyin papaza bu düşünceyi o kadar korkunç gösterdi ki, neredeyse hemen o anda Normandiya'nın yolunu tutacaktı. Bütün gece gözünü kırpmadı. Ertesi sabah kaygılan daha da çoğalmıştı.

"Fakat belki de," diye düşünüyordu, "Lamiel namuslu bir yol tutturmak üzeredir. Onu ikna etme-

-250-

yi başarırsam, davranışları kanaatlerine uyarak kolayca değişecektir... Uzaklaşacak olursam, bu olanak sonsuza kadar yitip gitmiş olur; günahlarına rağmen, pek soylu ve temiz olan böylesi bir ruhun kayboluşundan dolayı kendimi daima sorumlu hissederim. Akı, yolunu biraz şaşırmış, ama yüreği tertemiz." Dürüst papaz, sıkıntısı doruk noktasına varınca, Papaz Germar'a fikir danışmaya gitti, adam, papaz Clement'in dürüstlüğünden etkilenerek hiç tereddüt bile etmeden ondan Paris'te kalmasını ve Lamiel'i dine davet etmesini istedi.

Buluşma yeri, Lamiel tarafından, Villejuif-te küçük bir otel odası olarak tespit edilmişti. Lamiel aniden hastalandığı bir sırada gelip bu otele sığınmış; özellikle otelci kadının dürüstlüğünden etkilenmişti. Papaz, kız ikinci kattaki odada buldu, diğer bütün odalar doluydu. Lamiel'i görünce hayretle geriye doğru bir adım attı;

bir gün önce Dragon sokağından satın aldığı şapkanın üzeri kalın ve siyah bir tülle örtülüydü. Lamiel tülü kaldırıncı papaz acayip bir yüzle karşılaştı. İnsanların kalplerinin nasıl okunacağını öğrenmeye başlayan Lamiel, önceki gün papazın ikinci randevudan kaçınma sebebinin tahmin etmiş ve otun yardımıyla kendini çirkinleştirmişti.

Papaza gülerek, "Dün, yanlış davranışlarımın temel sebebinin şuhluk olduğunu düşünüyor gibiydiniz, bir de şimdi bakın ne kadar şuh olduğuma," dedi.

Daha ciddi bir tavırla konuşmaya devam etti:

-251-

"Gerçekte hoşuma bile gitmeyen gençlere kendimi vermekle kötü bir şey yaptığıma hiç inanmadım. Aşkın benim için mümkün olup olmadığını bilmek istiyorum. Kendi kendimin efendisi değil miyim? Kime haksızlık ettim? Hangi sözüme ihanet ettim?"

Lamiel, nedenlere niçinlere dalınca, Papaz Clement bir gün önce karşılaştığı tehlikelerden çok farklı türden tehlikelerle karşı karşıya kaldı. Kızın dinsizliği ürkütücü boyutlardaydı. Tek gerçek tutkusu olan derin merakı, genç dükle Rouen'de başlayan beraberliklerinin ilk günlerinden bu yana tamamen kendi kendine edinmeye çalıştığı bir çeşit eğitimle birleşince, Lamiel'in ağzından genç ilahiyatçıyı ürperten sözler çıktı; üstelik papaz bu sözlerin çoğuna tatmin edici bir karşılık veremiyordu.

Onu böyle sıkıntılı görünce Lamiel, istemeden elde ettiği bu zaferden kötü bir biçimde yararlanmayı aklından bile geçirmede; kendi yerinde Nerwinde Kontu olsaydı kimbilir ne kadar insafsız davranırdı; kendisini konttan daha üstün hissetmenin tadını çıkardı.

"Bir saattir sizi acayip konularla meşgul ettiğimi görseler, benim dünyanın en kötü kalpli kadını olduğumu, bana onca zaman destek olmuş insanları tamamen unuttuğumu söylerlerdi herhalde. Benim müthiş akrabalarım Hautemare'lar ne alemdeler? Bana lanet okuyorlar mı?"

Dünya işlerine bu geri dönüşle fazlasıyla rahatlayan papaz, Lamiel'e uzun uzun Hau-temare'lann

Normandiyalı bilgeliğiyle işleri

-252-

nasıl yoluna koyduklarını anlattı. Lamiel'in uydurduğu masalı, ihtiyatı elden bırakmayarak kabullenmişlerdi; Carville'de herkes onun Orleans yakınlarında bir köyde oturan yaşlı halasına yaranarak, vasiyetnamesinde yer almaya çalıştığını zannediyordu. Bütün kasaba Hautemare'lara posta ile gelen yüz frankla ilgilenmişti; gerçekte ise düğ parayı, Orleans'dan, yaşlı hala tarafından Lamiel'e gönderilen hediyeymiş gibi yollamıştı.

"Elbette, doğru," dedi Lamiel dalgın dalgın, "dük de Madam de Miossens gibi son derece iyi kalpli bir insandı; sadece biraz fazla sıkıcıydı."

Deli gibi âşık olduğunu düşünen düğün zıvanadan çıktığını, Saint-Quentin'den gönderilen mektuba aldanıp, bütün Normandiya ve Britanya'da onu aradığını öğrenince şaşırıp kaldı.

Papazın, "Dük artık annesine kafa tutuyor, tutkusu ona kişilik kazandırdı," demesi üzerine Lamiel, basit bir köylü kızı gibi kahkahalarla gülmeye başladı:

"Karakter sahibi bir düğ ha? Onu görmek isterdim doğrusu."

Genç kıza bu lafı söyleten duygulan yanlış değerlendiren papaz, "Sakın onu görmeye kalkışmayın; annesinin üzüntüsünü artırmak mı istiyorsunuz? Halamdan öğrendim; oğlunun hareketlerini itaatsizlik sayıyormuş, perişan durumdaymış, düğü evlendirmek istiyormuş, fakat evlenir evlenmez kaçacağından şüpheleniyormuş."

Gelişmeler konusunda Lamiel'in sorduğu

-253-

sorular bitmek bilmedi. Epey mesafe kat etmişti, artık kasabayla ilgili masum anılan anmaktan hoşlanabiliyordu. Sansfin'in Paris'te bulunduğunu, Carville'in bağlı olduğu ilçeden milletvekili seçilmek için listeye girme cesaretini gösterdiğini öğrendi; bu iddialı girişime herkes öyle çok gülmüştü ki, sıska kambur artık orada bannamayacağını anlamış. Bir gün ormanda, şekline şemaline bakmadan milletvekili olmaya kalkıştığı için onu alaya alan Belediye Başkan Yardımcısı Mösyö Frontin'e silah doğrulttuğu yollu haberlere kasabada kesin gözüyle bakılıyormuş.

Papaz Clement'dan kopardığı pek çok randevu Lamiel'in düşünce dünyasını hızla zenginleştiriyordu. Papaza, onun inançlarıyla hiçbir şekilde bağdaşmayan bir sürü şey anlatmıştı ve papaz da söz konusu fikirleri, en azından Lamiel açısından çürütmeyi başaramamıştı. Bunun üzerine genç kız, gururu yüzünden değil, fakat papazın iyi niyetine ve kişiliğine duyduğu saygı yüzünden bu fikirlerin doğru olduğu sonucuna vardı.

Papaz, ona, "Bir insanı, ancak uzun süre her gün görerek tanıyabiliriz," demişti.

Lamiel, daha o akşam Marki de La Verna-ye'dan uzaklaşıp, D... 'ye göz süzmeye başladı.

"Sizinle," demişti D... 'ye, "kontla açıktan açığa dalga geçmek ve onu adam edebilmek için ilgileniyorum. Ona, boynuzlanmanın nasıl bir şey olduğunu tattırmak istiyorum, ancak çantada keklik de değilim; size biçtiğim rolün tehlikeli yanları olabilir ve ödülünüzü ancak efendim beyzademin yakalana-

-254-

cağı ilk kıskançlık krizinden sonra alabileceksiniz."

Gözünü budaktan esirgemeyen bir adama başvurmuştu. Ertesi gün Verrieres Ormanı'n-da bir yemek veriliyordu ve D... burada, La-miel'e olan aşkını sergilemek için olmadık çılgınlıklara kalkıştı. Kont her şeyi gördü ve kötü huyu gördüklerini büyütmesine sebep oldu, fakat öfkeye kapılıp olay çıkarmasına yine öfkesinin aşırılığı sebep oldu.

"Normandiyalı bir köylü için ne büyük marifet! Onun için düello edecek olursam kendimi küçülmüş olurum." Lamiel'in gözlerinde beliren ilgiyi fark ettiğinden beri D..., aşkından divane olmuştu. Montror'a akıl danışmaya gitti, bu adam vaktiyle Nerwinde'le ağız dalaşına girmişti; söyleyeceklerinin gizli kalmasını şart koşarak D...'ye, "Paris şapkacılarını şöyle bir dolaşın, yeni dükkân açmış birilerine rastlarsınız mutlaka, çıkarttıkları el ilanlarından bir tane edinin ve altına Mösyö Boucaud de Nerwin-de, Perigueux adresini yazıp hasmınıza yollayın," dedi.

Montror, D...'ye, kontun dedesinin şapkacı olduğundan bahsetti.

Kontun öfkeden kudurmasını izleyip keyiflenmek isteyen D..., el ilanının akşam yemeğinin orta yerinde konta verilmesini ayarlamıştı.

Mektubu alınca kontun beti benzi attı; birkaç dakika geçtikten sonra, "Kendimi iyi hissetmiyorum, hava almaya ihtiyacım var," diyerek dışarı çıktı ve o akşam bir daha ortalarda görünmedi.

-255-